

Elżbieta Kordos

Irena Gołdyn

Program wychowania przedszkolnego

Klett

Elżbieta Kordos
Irena Gołdyn

Program wychowania przedszkolnego

Spis treści

Rozdział 1. Charakterystyka programu	5
Holistyczny rozwój wychowanka	5
Sukces w działaniu	6
Podmiotowość dziecka	6
Założenia koncepcyjne programu	7
Obszary i zakresy programu a podstawa programowa	9
Rozdział 2. Realizacja programu a rozwój kompetencji kluczowych	12
Przykładowe działania rozwijające kompetencje kluczowe	13
Rozdział 3. Charakterystyka dziecka w wieku przedszkolnym	16
Dzieci 3-letnie	16
Dzieci 4-letnie	17
Dzieci 5-letnie	17
Dzieci 6-letnie	18
Rozdział 4. Treści edukacyjne	20
Zakładany poziom osiągnięć edukacyjnych dziecka 3-letniego	20
Zakładany poziom osiągnięć edukacyjnych dziecka 4-letniego	43
Zakładany poziom osiągnięć edukacyjnych dziecka 5-letniego	68
Zakładany poziom osiągnięć edukacyjnych dziecka 6-letniego	99
Rozdział 5. Jak realizować działania z programem	139
Obserwacja i diagnoza przedszkola	139
Planowanie pracy	139
Rozwijanie planowanych osiągnięć dzieci	141
Organizowanie procesu uczenia się	142
Ewaluacja, autorefleksja i samoocena	145
Rozdział 6. Gotowość szkolna dziecka	146
Komponenty gotowości szkolnej	146
Środowisko społeczne a dojrzałość szkolna	146
Dojrzałość emocjonalna – klucz do sukcesu	146
Rozdział 7. Aktywna edukacja – grywalizacja	148
Co to jest grywalizacja?	148
Grywalizacja w edukacji	148
Grywalizacja a dojrzałość szkolna	149
Rozdział 8. Praca w grupach zróżnicowanych wiekowo a realizacja programu	150
Indywidualizacja pracy	150
Podział obowiązków	150
Uczenie się od siebie nawzajem	151
Rozdział 9. Współpraca z rodzicami	152
Przykładowy plan współpracy z rodzicami	152
Bibliografia	154
Załączniki	156
Wniosek o dopuszczenie do użytku programu nauczania	156
Przykładowy plan pracy wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczej w przedszkolu	157
Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego	158

Charakterystyka programu

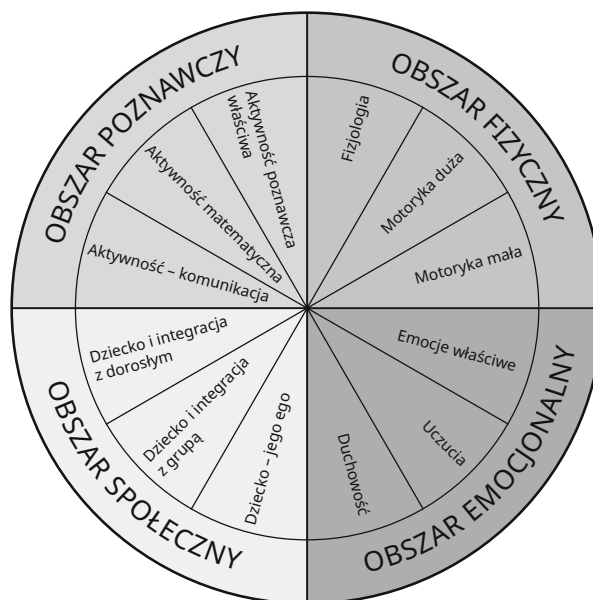
Program wychowania przedszkolnego zgodnie z aktualnymi przepisami prawa oświatowego stanowi opis sposobu realizacji celów wychowania oraz treści nauczania ustalonych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, określonej w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 356). Obejmuje on całość podstawy programowej, jak i w kilku obszarach stanowi jej rozszerzenie. Idea programu jest wypadkową praktycznych doświadczeń w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym, współczesnych koncepcji pedagogicznych odzwierciedlonych w literaturze pedagogicznej oraz obowiązującego prawa.

HOLISTYCZNY ROZWÓJ WYCHOWANKA

W preambule podstawy programowej wychowania przedszkolnego zapisano, że „Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji”. Edukacja w przedszkolu nastawiona jest zatem na holistyczny rozwój dziecka. Jej cel zaakcentowany w początkowych zapisach podstawy programowej podkreśla podmiotowość dziecka w procesie edukacji,

wyznaczając przedszkolu obowiązek respektowania takiego podejścia¹. W związku z powyższym, przyjęte w programie założenia, treści edukacyjne oraz zaproponowane formy i metody pracy ukształtowane na wszechstronne wspieranie dziecka w zakresie wszystkich obszarów rozwojowych zilustrowanych przez współautorkę podstawy programowej D. Dziamską w kole holizmu. „Koło holizmu, które ilustruje dokładnie obszary rozwoju człowieka, wskazuje jednocześnie na istotne elementy mieszczące się w tych obszarach, na które nauczyciel musi zwrócić uwagę, szczególnie planując pracę z dzieckiem”².

KOŁO HOLIZMU

Tworząc koncepcję programu przyjęto określoną wizję dziecka, do której zmierza nauczyciel (we współpracy z rodzicami wychowanka), kierując się zasadą wspierania dziecka przez tworzenie mu takich warunków rozwoju, aby miało możliwość osiągnięcia sukcesów w działaniu. Poczucie sukcesu to nie tylko szansa na sprawny rozwój dziecka. Sukces przekłada się na to, jak dziecko

¹ Komentarz do podstawy programowej wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej, w: *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z komentarzem*.

² D. Dziamska, M. Buchnat, *Program wychowania przedszkolnego. Zbieram, poszukuję, badam*, Warszawa 2017, Nowa Era, s. 63.

funkcjonuje w swoim otoczeniu i jak będzie funkcjonowało później w wieku dorosłym. Brak sukcesów dla każdego z nas rodzi negatywne skutki – nie wykorzystujemy w pełni swoich możliwości, zdolności, tracimy motywację do działania.

SUKCES W DZIAŁANIU

Sukces dziecka w działaniu związany jest niewątpliwie z odpowiednim poziomem jego rozwoju fizycznego, poznawczego, emocjonalnego i społecznego pozwalającym na zaspokajanie potrzeby poznawania świata oraz motywacji dziecka do podejmowania wysiłku intelektualnego i nawiązywania kontaktów społecznych. Poziom rozwoju dziecka jest uwarunkowany czynnikami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Dzięki stymulacji zewnętrznej (kręgu społecznego, przedmiotów, przestrzeni, dźwięków itp.) dziecko wykorzystuje wrodzony mechanizm – własną aktywność ujawniającą się w sferze poznawczej, emocjonalnej i ruchowej.

PODMIOTOWOŚĆ DZIECKA

Priorytetem w planowaniu rozwoju, tworzeniu programów działań wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczych, pozyskiwaniu do współpracy rodziców i środowiska, czy też wzbogacaniu bazy przedszkola powinno być tworzenie środowiska wychowawczego sprzyjającego osiągnięciu sukcesów przez każdego z wychowanków. Nauczyciele powinni organizować sytuacje edukacyjne w taki sposób, aby maksymalnie rozwijały własną aktywność dziecka. Należy poświęcić szczególną uwagę na zaspokojenie dziecku potrzeby bezpieczeństwa, akceptacji, uznania, pomagając mu tym samym w adaptacji do nowych warunków. Konieczne jest organizowanie środowiska edukacyjnego, sprzyjającego aktywnemu odkrywaniu przez dziecko siebie i świata w obszarze jego najbliższego rozwoju. Wszystko po to, by maksymalnie ułatwić dzieciom osiągnięcie sukcesów w przedszkolu, co w najbliższej perspektywie będzie procentować w szkole, a w przyszłości przyniesie szansę na sukcesy w życiu.

Taka koncepcja działań przyświeca idei niniejszego programu, wiąże się to ściśle z podmiotowością dziecka i współczesnymi tendencjami w procesie

nauczania i uczenia się. Założyć można, że sukcesy naszych dzieci (nawet te najmniejsze) dadzą nam i rodzicom poczucie sukcesu wychowawczego, a to sprzyjać będzie motywacji nas wszystkich do podejmowania kolejnych twórczych działań. Warto podkreślić, że rodzice odgrywają istotną rolę w procesie wspierania całościowego rozwoju dziecka – należy im uświadomić, jak ważne w życiu ich pociech są pierwsze sukcesy, przeżywane już na progu edukacji przedszkolnej oraz, że nie zależą one tylko od nauczycieli.

Przy tworzeniu programu przyjęto koncepcję rdzeni treściowych, gdzie wyznacznikiem porządkowania treści stały się główne obszary działalności dziecka w drodze do odkrywania i rozumienia świata, jak i osiągnięcia gotowości szkolnej. Określono dziewięć obszarów (od I do IX), których nazwy sformułowano z punktu widzenia dziecka. Każdemu z nich podporządkowano zakresy szczegółowe (A, B, C... itd.) sformułowane w postaci nadrzędnych celów ogólnych, z których wyprowadzono cele etapowe, jakie powinien przyjąć nauczyciel, aby w efekcie organizowanych przez niego sytuacji dziecko zdobyło przewidywane umiejętności zawarte w niniejszym programie. Podział ten ma charakter umowny, a jego celem jest przedstawienie treści w taki sposób, aby program był uporządkowany i przejrzysty dla nauczyciela.

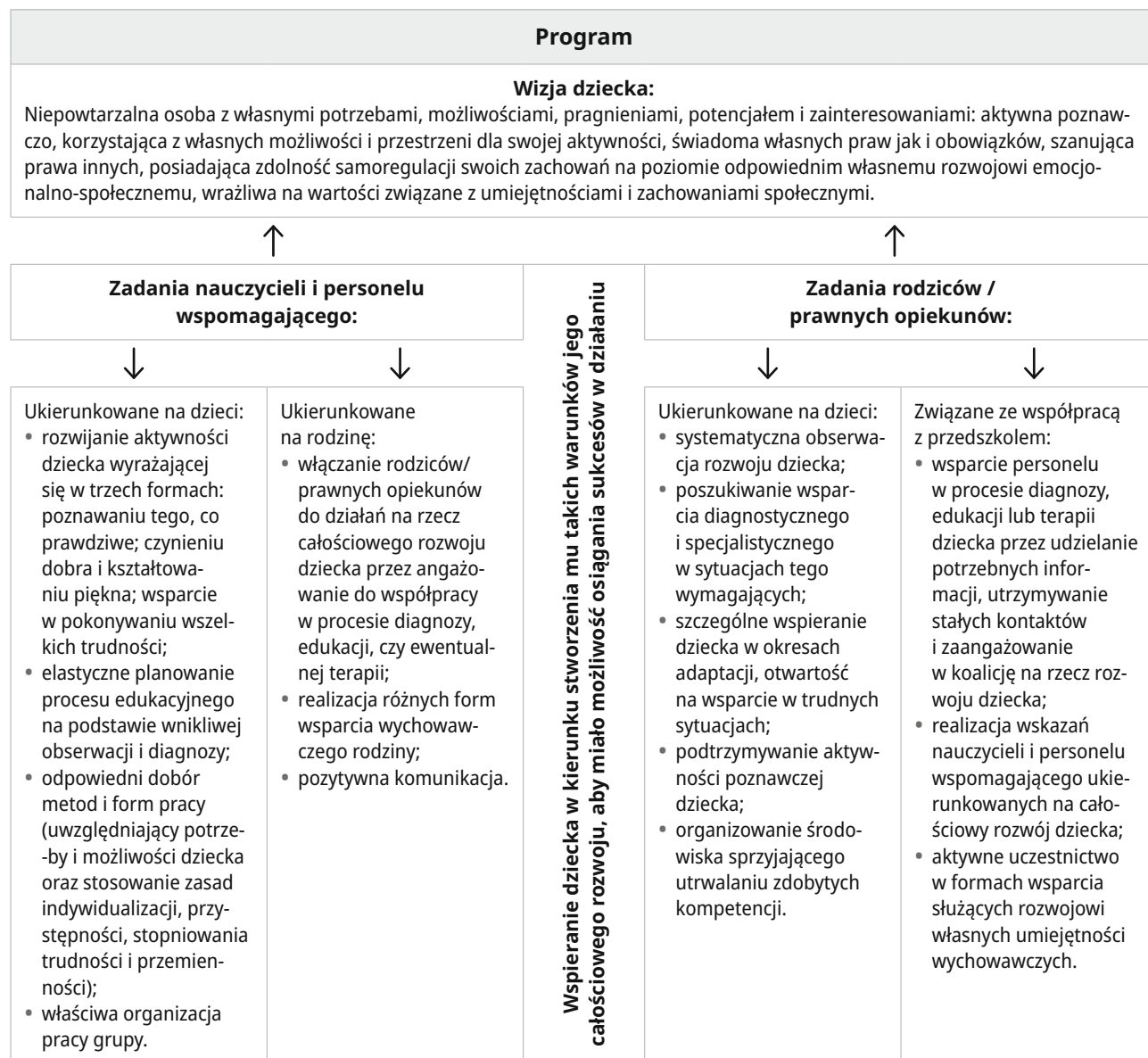
W programie wprowadzono cztery poziomy osiągnięć odpowiadające grupom wiekowym dzieci (3-, 4-, 5-, 6-letnich). Przewidywane osiągnięcia dzieci zaproponowane w poszczególnych poziomach mogą być pomocne w dokonywaniu ewaluacji pracy nauczyciela, a także ewaluacji programu. Zastosowano w nich zasadę kumulatywności, która oznacza, że poziom dla dziecka starszego obejmuje swym zakresem osiągnięcia z poziomu proponowanego dla dziecka młodszego. Granice w poziomach są umowne, a przypuszczalnych osiągnięć dzieci nie należy traktować jako wymagania konieczne. Zgodnie z humanistyczną koncepcją rozwoju człowieka dziecko może rozwijać się w indywidualnym dla siebie tempie. „Każde dziecko ma indywidualną drogę swojego rozwoju i nie można hamować rozwoju jednego dla zrównania go z innymi lub odwrotnie, należy jedynie wspomagać dziecko w jego wysiłkach, stwarzając takie warunki, w których potencjał dziecka nie zostałby zmarnowany”³. Doświadczenie uczy, że grupa dzieci jednorodna pod względem wieku

³ R. Więckowski, *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1995, WSiP, s. 112.

kalendarzowego, jest niejednokrotnie bardzo zróżnicowana pod względem wieku rozwojowego, co więcej ta „różnorodność” nie musi dotyczyć wszystkich obszarów kompetencji naszych przedszkolaków. Bywa, że różnice rozwojowe mogą sięgać roku, a nawet dwóch szczególnie wówczas, gdy dziecko jest dopiero na progu edukacji

przedszkolnej. Ważne, aby dać szansę na sukces wszystkim, gdyż pewne jest, że każdego z naszych wychowanków powinniśmy rozwijać w obszarze jego najbliższego rozwoju. W związku z tym ostateczny wybór drogi będzie należał do nauczyciela, stąd tak istotna jest systematyczna diagnoza naszych wychowanków.

ZAŁOŻENIA KONCEPCYJNE PROGRAMU

Metody i formy pracy:		Formy organizacyjne pracy:	
↓	↓	↓	↓
Ukierunkowane na dzieci: podstawowe metody i formy wychowania przedszkolnego (np. wg M. Kwiatkowskiej) – ponadto proponowane: • Dziecięca matematyka wg prof. E. Gruszczyk-Kolczyńskiej; • ASM wg B. Strauss; • Pedagogika zabawy; • Gimnastyka twórcza R. Labana, C. Orffa; • Ruch Rozwijający wg W. Sherborne; • Metoda Dobrego Startu; • Zabawy Fundamentalne; • Kinezylogia edukacyjna P. Dennisona; • Metody aktywizujące (twórczego rozwiązywania problemów, tworzenia i definiowania pojęć hierarchizacji, dyskusyjne, pracy we współpracy, ewaluacyjne), np. wg J. Krzyżewskiej, w tym metoda projektu.	Ukierunkowane na rodzinę: • rozmowy; • wywiady; • konsultacje; • warsztaty; • zebrania; • uroczystości przedszkolne; • zajęcia otwarte; • oddziaływanie literaturą; • gazetka przedszkolna; • współudział w projektach edukacyjnych.	Ukierunkowane na dzieci: • indywidualne, grupowe i zespołowe.	Ukierunkowane na rodzinę: • indywidualne, grupowe i zespołowe.

OBSZARY I ZAKRESY PROGRAMU A PODSTAWA PROGRAMOWA

Obszary i zakresy programu	Obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego
I. Poznają siebie i współdziałam z innymi A. Budowanie samoświadomości B. Rozwijanie inteligencji emocjonalnej C. Wychowanie w duchu wartości	II. 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem; II. 2) szanuje emocje swoje i innych osób; II. 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych; II. 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu; II. 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze; II. 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie; II. 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników; II. 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji; II. 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia; III. 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze; III. 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem; III. 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania; III. 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku; III. 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość; III. 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby; III. 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe; III. 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.
II. Jestem samodzielny i dbam o estetykę otoczenia A. Kształtowanie sprawności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych B. Wdrażanie do dbałości o ład i porządek wokół siebie C. Rozwijanie inicjatywy w działaniu (dziecko 6-letnie)	I. 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne; I. 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł; I. 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku; I. 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni.
III. Jestem sprawny i dbam o zdrowie A. Rozwijanie sprawności fizycznej B. Kształtowanie postaw prozdrowotnych	I. 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.; I. 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne; I. 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała.
IV. Sprawnie się komunikuję i rozwijam swój język ojczysty A. Kształcenie umiejętności komunikacyjnych B. Rozwijanie mowy	IV. 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyrażnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach; IV. 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;

Obszary i zakresy programu	Obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego
	IV. 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki; IV. 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom; IV. 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.
V. Poznają języki obce A. Przygotowanie do posługiwania się językiem obcym nowożytnym	IV. 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiedzianych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami.
VI. Przygotowuję się do czytania i pisania A. Rozwijanie sprawności percepcyjno-motorycznych B. Rozwijanie zainteresowań czytaniem i pisanie	I. 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania; I. 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie; IV. 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności; IV. 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru; IV. 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie.
VII. Doświadczam i eksperymentuję w świecie matematyki A. Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki	IV. 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę; IV. 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt); IV. 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but; IV. 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą; IV. 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego; IV. 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy; IV. 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym.

Obszary i zakresy programu	Obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego
VIII. Jestem odbiorcą i twórcą sztuki A. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem muzyki B. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem sztuk plastycznych C. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze sztuką teatralną i filmową	IV. 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego; IV. 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki; IV. 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp.
IX. Odczuwam więź ze środowiskiem, w którym żyję A. Budowanie poczucia więzi ze środowiskiem społecznym B. Budowanie poczucia więzi ze środowiskiem przyrodniczym C. Rozwijanie zainteresowań środowiskiem technicznym D. Wdrażanie do świadomego unikania zagrożeń środowiskowych	I. 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny; II. 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę; II. 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej; III. 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej; III. 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem; IV. 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o Smoku Wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej; IV. 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół; IV. 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód; IV. 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej; IV. 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.

Realizacja programu a rozwój kompetencji kluczowych

Poza realizacją wszystkich wytycznych zawartych w podstawie programowej, w programie zwrócono także uwagę na kompetencje kluczowe. Termin ten funkcjonuje w przepisach prawnych od 2006 roku, wówczas to Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej ogłosiły „zalecenie w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie”.

W przytoczonym dokumencie kompetencje są definiowane jako połączenie **wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji**. Przy czym:

- na wiedzę składają się fakty i liczby, pojęcia i teorie, które są już ugruntowane i pomagają zrozumieć dane zagadnienie,
- umiejętności definiowane są jako zdolności do realizowania zadań i korzystania z wiedzy w celu osiągnięcia danego wyniku,
- postawy to gotowość i skłonność do reagowania na idee, osoby i sytuacje.

Po 12 latach, w maju 2018 roku, dokument został zmodyfikowany w zakresie brzmienia poszczególnych kompetencji. Niektóre zostały jedynie przededefiniowane, inne z kolei zostały dopasowane do nieustannie zmieniającej się rzeczywistości.

Aktualna lista obejmuje następujące kompetencje:

1. w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
2. w zakresie wielojęzyczności,
3. matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
4. cyfrowe,
5. osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się,
6. obywatelskie,
7. w zakresie przedsiębiorczości,
8. w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Przywołany dokument wskazuje i obliuguje kraje członkowskie UE do wprowadzenia i realizowania wypracowanych i wyznaczonych standardów.

Państwa członkowskie powinny:

1. wspierać prawo do dobrej jakości i włączającego kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie oraz zapewnić wszystkim osobom szanse rozwijania kompetencji kluczowych poprzez pełne wykorzystanie dokumentu „Kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie – europejskie ramy odniesienia”, w brzmieniu określonym w załączniku, oraz

1.1. wspierać i wzmacniać rozwijanie kompetencji kluczowych od najmłodszych lat i przez całe życie, przez wszystkie osoby, w ramach krajowych strategii uczenia się przez całe życie;

1.2. wspierać wszystkie osoby uczące się, w tym te znajdujące się w niekorzystnej sytuacji lub mające specjalne potrzeby, w realizacji swojego potencjału...”⁴.

Kształtowanie kompetencji kluczowych na etapie wychowania przedszkolnego ma charakter szczególny, wówczas to w sposób przemyślany i zaplanowany wyposażamy naszego wychowanka w fundamentalne podstawy wiedzy, umiejętności i postaw. Poprzez świadome tworzenie sytuacji pobudzających dziecięcą aktywność i wskazywanie pozytywnych wzorców, modelujemy fundament rusztowania, na którym z czasem zbudowana zostanie solidna konstrukcja uzupełniających się kompetencji. W tworzeniu tej podbudowy każdorazowo korzystamy z naturalnej ciekawości

⁴ Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. UE z dnia 4 czerwca 2018 r.).

świata oraz ulubionej aktywności wychowanków – zabawy. W niej dziecko rozwija swoją osobowość, poznaje świat i relacje społeczne, zaspakaja potrzebę aktywności i efektywnego działania. Zabawy wpływają na kształtowanie postaw społecznych, osobowości i kompetencji dziecka w wieku przedszkolnym.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA ROZWIJAJĄCE KOMPETENCJE KLUCZOWE

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji

Kompetencje te odnoszą się do umiejętności dzieci w zakresie werbalnego i pozawerbalnego komunikowania się. Na poziomie wychowania przedszkolnego należy rozwijać następujące umiejętności: uważnego i aktywne słuchania rozmówcy, słuchania ze zrozumieniem tekstu czytanego, udzielania odpowiedzi na pytania związane z treścią utworu, zadawania pytań adekwatnych do sytuacji.

Rozumienie informacji to jednak nie tylko mowa, to również treść i nastrój piosenki, przekaz obrazu, dźwięków, zapis literowy, odczytywanie i interpretowanie zapisów symbolicznych.

Tworzenie informacji to zatem rozwijanie umiejętności wychowanków w zakresie jasnego i czytelnego przekazu w aspekcie językowym, gramatycznym i artykulacyjnym, umiejętność posługiwania się literami i cyframi, umiejętność tworzenia zapisu symbolicznego i porozumiewania się poza werbalnego.

W rozwijaniu opisanej kompetencji pomoże inicjowanie sytuacji zachęcających dzieci do:

- samorzutnych wypowiedzi w zakresie poznanych faktów, opinii, uczuć, tworzenia i interpretowania pojęć, dzielenia się wrażeniami i przeżyciami,
- uważnego słuchania i rozmowy na temat treści prezentowanych utworów literackich, muzycznych, wytworów plastyczno-technicznych,
- nauki wierszy, ról, udziału w występach artystycznych i spektaklach teatralnych,
- podejmowania zabaw parateatralnych, odgrywania scenek, zabaw darmowych,

- inicjowania zabaw tematycznych, słownikowych, artykulacyjnych,
- ćwiczenia analizy i syntezy słuchowo-wzrokowej, wprowadzanie znaków, symboli, liter.

2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności

Celem tej kompetencji na etapie przedszkolnym jest ukazanie bogactwa językowego, kulturowego i społecznego innych narodów oraz umożliwienie dzieciom porozumienie się w języku obcym podczas zabawy z obcojęzycznym rówieśnikiem.

W oparciu o zabawy językowe, piosenki, zabawy muzyczne przedszkolaki osłuchują się z melodią języka obcego. Poznają i włączają do swojego słownika czynnego podstawowe wyrazy, zwroty, powiedzenia, nazwy związane z otoczeniem społecznym. W ramach organizowanych zajęć i inicjowanych sytuacji edukacyjnych dzieci poznają również wybrane kraje europejskie, ich kulturę, tradycje, znane budowle, zabawy rówieśników.

W rozwijaniu tej kompetencji pomocne będą następujące działania:

- słuchanie piosenek i wierszyków w języku obcym,
- prowadzenie różnego rodzaju zabaw i gier z włączeniem słownictwa w języku obcym,
- opowiadanie o obrazkach z wykorzystaniem podstawowych słów w języku obcym,
- słuchanie krótkich opowiadań,
- odgrywanie scenek, włączenie do tradycyjnych przedstawień przedszkolnych dialogów w języku obcym,
- prowadzenie na poziomie podstawowym swobodnego dialogu z dzieckiem.

3. Kompetencje matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii

Omawiane kompetencje odnoszą się do wykorzystywania i stosowania wiedzy w codziennych sytuacjach: podczas rozwiązywania pojawiających się trudności, problemów, wyjaśniania i interpretowania faktów, wyciągania wniosków, przewidywania ewentualnych skutków.

Podstawowymi umiejętnościami na poziomie wychowania przedszkolnego są: myślenie analityczne, liczenie, przeliczanie, znajomość miar, struktur i kształtów, znajomość podstawowych praw

przyrody i przekonanie, że za pomocą wnikliwej obserwacji, stawianych pytań i szukania odpowiedzi na nie, można poznać świat.

Przykładowe działania pomocne w rozwijaniu tej kompetencji:

- codzienne zabawy dzieci w przeliczanie, klasyfikowanie, mierzenie, ważenie, rozróżnianie kierunków, określanie położenia przedmiotów,
- zabawy eksperymentalno-doświadczalne i wizualno-przestrzenne,
- zabawy i doświadczenia wyjaśniające podstawowe prawa fizyczne i chemiczne,
- obserwacja otaczającego środowiska i zachodzących w nim zmian w związku z cyklem pór roku oraz planowanym działaniem człowieka,
- obserwacja zjawisk atmosferycznych i przyrodniczych,
- prowadzenie doświadczeń i obserwacji z użyciem mikroskopu i lupy.

4. Kompetencje cyfrowe

Kompetencje cyfrowe mają na celu przygotować człowieka do sprawnego funkcjonowania w cyfrowym społeczeństwie, a także nauczyć świadomego podejmowania aktywności z wykorzystaniem technologii cyfrowych oraz umiejętnego poszukiwania i przetwarzania wiedzy.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego zachęca do umożliwienia dziecku podejmowania samodzielnej aktywności z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Z jednej strony nowe technologie są źródłem rozrywki i wiedzy, z drugiej niosą realne zagrożenia dla naszych wychowanków. Rozwijając kompetencje cyfrowe, należy stopniowo, a przede wszystkim przy wsparciu rodziców, uczyć dzieci korzystania z urządzeń elektronicznych.

W organizowanych zajęciach i aktywnościach dzieci warto korzystać z:

- dostępnego w placówce zestawu urządzeń cyfrowych,
- udostępnionych zasobów internetu celem pokazania prezentacji, materiałów i programów edukacyjnych,
- mat i programowalnych mini robotów do nauki kodowania i programowania,
- programów profilaktycznych celem zapoznania dzieci z zasadami prawidłowego i bezpiecznego korzystania z komputera.

5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się

Kompetencje te odnoszą się bezpośrednio do wychowanka, a także do jego umiejętności życia w środowisku przedszkolnym oraz indywidualnych zdolności do uczenia się. Wymienione kompetencje kształtowane są podczas wszelkich podejmowanych przez dzieci aktywności. Przedszkolaki rozwijają umiejętność wnikliwej obserwacji i wyciągania wniosków z działań własnych jak i z działań rówieśników, uczą się wzajemnie konkretnych zachowań i relacji.

To w przedszkolu nabywają świadomość swoich pierwszych zainteresowań, upodobań i zdolności. Pełnią pierwsze funkcje społeczne, współpracują w zespole, a podczas wykonywania zadania mają świadomość, że są odpowiedzialni za osiągnięcie celu.

Przykładowe działania pomocne w rozwijaniu tej kompetencji:

- tworzenie kodeksu zachowań i stosowanie odpowiednio dobranych pozytywnych wzmocnień, przy jednoczesnym eliminowaniu niepożądanych społecznie postaw,
- realizowanie zajęć kształtujących tolerancję i szacunek,
- wdrażanie do kulturalnego zachowania i stosowania zwrotów grzecznościowych,
- organizowanie sytuacji wymagających od dzieci współpracy i współdziałania w zespole,
- poznawanie środowiska społecznego – organizowanie spotkań z przedstawicielami różnych zawodów, budzenie zainteresowania historią swojej rodziny, okolicy, kraju.

6. Kompetencje obywatelskie

Na etapie wychowania przedszkolnego ma miejsce poszerzenie zakresu świadomości społecznej i obywatelskiej wychowanków. Podstawowa wiedza obejmuje pojęcia i zjawiska dotyczące społeczeństwa, gospodarki i kultury. Wiąże się ona ze znajomością współczesnych wydarzeń, jak również świadomością ważnych epizodów z historii narodowej, europejskiej i światowej. Celem, który powinno kształtować przedszkole, jest zachęcanie do aktywnego uczestnictwa w życiu obywatelskim i społecznym.

Wymienione kompetencje można rozwinąć poprzez:

- naukę fundamentalnych pojęć: państwo, stolica, hymn, godło,
- organizowanie sytuacji edukacyjnych zapożyczających dzieci z historią i tradycjami: okolicy przedszkola, miasta, kraju, UE,
- przybliżanie sylwet znanych postaci narodowych,
- organizowanie i aktywny udział w uroczystościach z okazji świąt rodzinnych i państwowych,
- uczenie wychowanków tolerancji dla odmienności rasowej i fizycznej,
- organizowanie na terenie przedszkola akcji charytatywnych i społecznych,
- organizowanie wycieczek do instytucji lokalnych i miejsc użyteczności publicznej.

7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości

Przedsiębiorczość należy rozumieć jako zdolność do wcielania własnych pomysłów w czyn. Kompetencja ta obejmuje działania zmierzające do rozwoju poczucia sprawstwa przez stwarzanie dzieciom warunków do samodzielnego eksperymentowania, doświadczania i eksplorowania świata.

Przykładowe działania pomocne w rozwijaniu tej kompetencji:

- codzienne zabawy w kącikach zainteresowań,
- prowadzenie rozmów o zainteresowaniach dzieci oraz sposobach ich wykorzystania w codziennym życiu,
- organizowanie zabaw tematycznych pod hasłem „moja firma”,
- stwarzanie sytuacji do samodzielnego eksperymentowania, doświadczania, podczas wszystkich działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych,
- realizowanie treści za pomocą metody projektów,

- inicjowanie aktywności i zabaw zespołowych uczących współpracy i współodpowiedzialności,
- organizowanie i zachęcenie dzieci do udziału w warsztatach i konkursach plastycznych, muzycznych, kulinarnych i sportowych.

8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej

Wymieniona kompetencja opiera się na kreatywności, a wiąże się ze znajomością kultury regionalnej, narodowej, europejskiej i globalnej. Jej zakres obejmuje również zrozumienie różnych sposobów komunikacji pomiędzy twórcą a odbiorcą.

Praca z przedszkolakami w tym obszarze ukierunkowana jest przede wszystkim na poszerzenie doświadczeń, które pozwolą dziecku na wyrażenie stanów emocjonalnych za pośrednictwem różnorodnych środków wyrazu. To właśnie w przedszkolu dziecko ma możliwość nie tylko poznawania i odtwarzania rzeczywistości związanej z kulturą i sztuką, ale również eksperymentowania z rytmem, głosem, dźwiękiem, ruchem i grafiką.

Rozwijanie tej kompetencji ma miejsce podczas:

- swobodnych zabaw plastycznych z wykorzystaniem różnorodnych technik,
- zajęć muzyczno-rytmicznych i tanecznych,
- tworzenia przez dzieci instrumentacji muzycznych,
- zabaw teatralnych (odgrywanie scenek, teatr cieni, zabawy pacynkami, pantomima),
- organizowania i aktywnego uczestnictwa w uroczystościach przedszkolnych i spektaklach teatralnych (zarówno w roli widza i w roli aktora),
- tworzenia scenografii do przedstawień,
- uczestnictwa w wystawach, koncertach, konkursach plastycznych, muzycznych i tanecznych oraz zajęciach bibliotecznych.

Charakterystyka dziecka w wieku przedszkolnym

Rozwój psychiczny dziecka w wieku przedszkolnym jest ściśle związany z jego rozwojem fizycznym, rozwojem działalności i rozwojem kontaktów społecznych. Istotną rolę oprócz osobistego doświadczenia, odgrywa również naśladownictwo, które sprzyja wytwarzaniu się związków czasowych przy powtarzaniu słów i naśladowaniu czynności dorosłego. Wyróżnia się trzy fazy wieku przedszkolnego:

- od 3 do 4 roku życia (faza pierwsza)
- od 4 do 5 roku życia (faza druga)
- od 5 do 6 lat (faza trzecia).

DZIECI 3-LETNIE

Dziecko 3-letnie jest ruchliwe, charakteryzuje je tzw. „rozrzutność ruchowa” związana z przewagą procesów pobudzania nad procesami hamowania wewnętrznego. Jego ruchom brakuje precyzji i dokładności, są mało ekonomiczne. Dziecko przyswoiło już sobie wszystkie formy ruchu, ale ruchy te są jeszcze w małym stopniu skoordynowane. Nie jest w stanie wykonać czynności łączących w sobie dwie lub więcej podstawowych form ruchu⁵. Dzieci często są jeszcze mało samodzielne i wymagają pomocy dorosłych (np. przy ubieraniu się, korzystaniu z toalety). Chętnie podejmują zabawową działalność manipulacyjną – lubią bawić się w piaskownicy, masą plastyczną, klockami, lubią malować szczególnie palcami i na dużych powierzchniach. Chętnie rysują, chociaż ich chwyt kredki bywa jeszcze dłoniowy i kończą pracę szybko po wykonaniu kilkunastu kresek pionowych i poziomych. Szybko nabywają sprawności i na ich pracach pojawiają się charakterystyczne dla tego okresu „głownogi”.

Wśród dzieci 3-letnich występują bardzo duże różnice w rozwoju mowy. Spotkamy w grupie zarówno trzylatka, który mówi zrozumiale dużo

i swobodnie, jak i takiego, który dopiero zaczyna mówić. Wszystkie mają prawo rozwojowe do seplenienia, szeplenienia i nieprawidłowej artykulacji głoski „r”, jednak już w tym wieku warto objąć diagnozą logopedyczną te z wadliwym układem narządów artykulacyjnych lub dużym opóźnieniem rozwoju mowy w stosunku do rówieśników. 3-latki porozumiewają się za pomocą zdań, popełniając jeszcze wiele błędów gramatycznych. Wprawdzie opanowały one już podstawy systemu gramatycznego języka ojczystego, ich słownik czynny obejmuje ok. 1000 wyrazów, nie zawsze jednak łatwo porozumieć się z nimi, zwłaszcza w zespole przedszkolnym albo osobom obcym. Lepiej rozumieją polecenia kierowane do nich indywidualnie niż zbiorowe komunikaty wydawane całej grupie. Mowa dzieci jest jeszcze egocentryczna. Wypowiedzi mają związek z tym, co dzieje się wokół, z określoną sytuacją, stąd mowa dziecka nosi nazwę sytuacyjnej.

Dziecko w wieku 3 lat cechuje duża chwiejność emocjonalna, skłonność do przechodzenia z jednego nastroju w drugi, łatwość fizycznego i psychicznego nużenia się. W związku z tym niektóre dzieci mają trudności z włączeniem się do grupy przedszkolnej, nie potrafią sprostać wymaganiom, które stawia przed nimi nowe środowisko. 3-latek rozwiązuje zadania na płaszczyźnie manipulacyjnej i ruchowo-spostrzeniowej, w bezpośrednim kontakcie z przedmiotami, często przy współudziale dorosłych. Jego uwaga i pamięć ma charakter mimowolny. To, co postrzega ujmuje globalnie i synkretycznie, z trudem rezygnuje z własnych planów i dążeń. Jest egocentryczny. Sensem kryzysu trzeciego roku życia jest protest dziecka potrzebującego samodzielności, w którym rodzi się poczucie autonomii i niezależności. Trzylatki są jeszcze indywidualistami, dlatego im są młodsze, tym częściej bawią się obok siebie, rzadko zabierają sobie zabawki. Mają już rozwiniętą

⁵ S. Owczarek, *Gimnastyka przedszkolaka*, Warszawa 2001, WSiP, s. 23.

wyobraźnię, zaczynają planować zabawy i czasem inicjują zabawy z dziećmi.

DZIECI 4-LETNIE

4-latek jest pod względem rozwoju motorycznego sprawniejszy od 3-latka. Jest bardziej zwinny, zręczny, porusza się pewniej i swobodniej. Około 70–75% dzieci w tym wieku osiąga koordynację rąk i nóg⁶. 4-latki są już bardziej samodzielne, zaradniejsze, łatwiej przystosowują się do życia społecznego w grupie rówieśniczej. Podejmowana przez nich działalność zabawowa jest prosta i krótkotrwała, ponieważ nie potrafią jeszcze skoncentrować uwagi przez dłuższy czas, szybko zmieniają przedmiot swoich zainteresowań. Chętniej biorą udział w zabawach zespołowych, ale często popadają w konflikty z rówieśnikami. Jest to etap, w którym istotną rolę odgrywa gra symboliczna, grupowa, wymagająca współdziałania. Chcą, aby inni towarzyszyli im w zabawie. W zabawach przyswajają sobie role znane im z życia rodzinnego, powiązane z własnym doświadczeniem. Charakteryzuje je duża wrażliwość, niestałość nastrojów, zmienność uczuć, a nierzadko egocentryzm.

W toku działania 4-latka pojawiają się początki wyobraźni twórczej. Uzewnętrznia się ona w prostych rysunkach, którym dziecko nadaje określone znaczenia. Dominuje myślenie konkretno-wyobrażeniowe. Język jest prawdziwym środkiem komunikacji, a ich wypowiedzi są za każdym razem coraz dokładniejsze, bardziej zrozumiałe i rozbudowane. Dzieci w tym wieku potrafią mówić bez ustanku. Opowiadając historie, mieszają rzeczywistość z fikcją. Jest to etap bogaty z punktu widzenia wyobraźni. Podobają im się opowiadania, zwłaszcza te fantastyczne, nedorzeczone, które następnie mogą odtwarzać za każdym razem dodając jakiś nowy szczegół. Pytanie jest dla nich ważnym narzędziem nauki. Ich nieustanne „dlaczego?” wiąże się bardziej z poszukiwaniem celu aniżeli przyczyny. Podobnie jak 3-latki, 4-latki przechodzą przez okres wybuchów gniewu i negacji, ale w odróżnieniu od tamtych, potrafią mówić o swojej złości i w większym stopniu kontrolować swoje emocje.

DZIECI 5-LETNIE

Okres rozwoju ruchowego 5-latka nazywany jest „złotym wiekiem motoryczności”⁷. 5-latek ma jeszcze niezbyt twardy kośćiec i stosunkowo słabe mięśnie, dlatego męczy go długotrwałe siedzenie w jednym miejscu, ma zwiększoną potrzebę ruchu. U dzieci w tym wieku obserwujemy znaczny przyrost masy mięśniowej⁸. Uwaga jest mimowolna, skoncentrowana na silnych i atrakcyjnych bodźcach, jej cechą jest niepodzielność. Dominuje pamięć mimowolna, dziecko zapamiętuje to, co ciekawe a nie to, co obiektywnie ważne. Jeśli treści niosą ładunek emocjonalny zostają zapamiętane dłużej.

5-latek wkracza w „wiek pytań”. Rozkwit wyobraźni i fantazji oraz szybkie postępy w dziedzinie mowy i myślenia pozwalają mu na wysuwanie wciąż nowych problemów, na które nie potrafi jeszcze samo znaleźć odpowiedzi. Próbuje rozwiązywać je przy pomocy dorosłych, zasypując ich mnóstwem pytań o różne sprawy. Pamięć i uwaga przekształcają się z mimowolnej w dowolną. Dziecko dzięki temu zapamiętuje dokładniej zasłyszane treści, chętnie uczy się wierszy i piosenek.

Działalność plastyczna sprawia mu zazwyczaj dużą satysfakcję, podobnie jak udział w zabawach typowych dla okresu przedszkolnego: tematycznych, konstrukcyjnych, dydaktycznych. Jego doświadczenia ruchowe, sensoryczne i umysłowe są coraz szersze, ale poznanie otaczającej rzeczywistości wciąż powierzchowne, bo dziecko nie pojmuje jeszcze istoty faktów i zdarzeń, nie ujmuje wielu związków logicznych, jakie je łączą. Mały zasób doświadczeń, poziom myślenia konkretno-wyobrażeniowego i bogata wyobraźnia przyczyniają się do tego, że dziecko tłumaczy sobie otaczający go świat w swoisty sposób. Określa nieznanne przedmioty, obmyślając dla nich dziwne, tajemnicze nazwy. Nadaje przedmiotom cechy ludzkie, podobnie jak zwierzętom, ptakom, zjawiskom przyrody. Dzieci w tej fazie lepiej przystosowują się w grupie, chętnie biorą udział we wszystkich zabawach zespołowych: tematycznych, dydaktycznych, konstrukcyjnych. Radość sprawiają im gry, w których istotną rolę odgrywa element

⁶ Tamże, s. 25.

⁷ E. Chobocka, *Rozwój sprawności ruchowej w: Obserwacja dziecka w przedszkolu*, D. Al-Khamisy (red.), Warszawa 2005, Raabe, s. 103.

⁸ Tamże, s. 105.

współrywalizacji, zaczynają rozumieć ich zasady, a także akceptować je bez względu na to, przez kogo zostały stworzone. Zwiększa się skala uczuć społecznych: pojawiają się sympatie, antypatie, chęć opiekowania się kimś młodszym lub słabszym oraz zazdrość.

DZIECI 6-LETNIE

Organizm 6-latka podlega ciągłemu rozrostowi. Przeciętny wzrost: 6-latek od około 116–118 cm, 7-latek od około 123–126 cm; przeciętna waga: 6-latek 21–22 kg, 7-latek 23–25 kg⁹. W porównaniu z dotychczasowymi okresami rozwojowymi, dziecko przybiera wolniej na wadze, nadal jednak dość intensywnie rośnie. Naturalne krzywizny kręgosłupa nie są jeszcze w pełni wytworzone, jednak kośćciec wykazuje szybsze tempo mineralizacji. Rosną stopy, powoli zanika fizjologiczne płaskostopie. Następuje rozwój szczęk i związane z tym wyrzynanie się zębów stałych¹⁰. Ciało 6-latka staje się coraz bardziej smukłe, wymiary stają się bardziej proporcjonalne. Mięśnie stają się coraz silniejsze. Ruchy lokomocyjne ulegają dalszemu doskonaleniu – poprawia się motoryczność. Dziecko sprawniej porusza się, biega, skacze, utrzymuje równowagę. Wzrasta sprawność narządów wewnętrznych (serce, płuca), kształtuje się większa odporność na zmęczenie i choroby. Dzieci w tym wieku są z reguły bardziej ruchliwe, a ich organizm jest bardziej wydajny. Wydłużają się i twardnieją kości kończyn, rozpoczyna się pierwszy etap kostnienia nadgarstka. 6-latek wykonuje sprawniej od swoich młodszych kolegów czynności samoobsługowe, a jego ruchy narzędziowe robią się bardziej precyzyjne i elastyczne. Wzrasta koordynacja wzrokowo-ruchowa. Sprawniej działa też układ nerwowy.

Następuje wzrost wrażliwości i czułości zmysłowej. W odbieraniu bodźców płynących z otoczenia u dziecka w wieku lat sześciu zaczyna dominować narząd wzroku. Dziecko trafnie rozpoznaje podstawowe barwy, nabywa zdolności rozróżniania odcieni barwnych. Polepsza się także ostrość wzroku, która umożliwia rozróżnianie bogatych w szczegóły przedmiotów. Wzrasta wrażliwość na dźwięki mowy ludzkiej oraz słuch muzyczny,

przejawiający się w tym, że dzieci potrafią już rozróżniać tony, szmery. 6-latki przechodzą od uwagi mimowolnej do dowolnej, co pozwala im się dłużej skupić i obejmować uwagę więcej elementów. Spostrzeżenia dzieci 6-letnich cechuje synkretyzm. Trudność sprawia im nadal wyodrębnianie elementów spostrzeganego obrazu, rozczłonkowanie go na części pierwsze oraz wiązanie tych części w spójną całość. Percepcję dzieci w tym wieku cechuje słaba wybiórczość. Dominuje myślenie konkretno-wyobrażeniowe, ale zaczynają pojawiać się też zaczątki myślenia abstrakcyjnego. Dziecko wykonuje czynności na poziomie operacji konkretnych. Około 6–8 roku życia dziecko zaczyna rozumieć zasadę stałości ilości i długości. Przeważa pamięć mimowolna zdeprymowana przez dominujące emocje, ale zaczynają się również pojawiać zaczątki pamięci dowolnej. 6-latek posługuje się mową kontekstową. Zasób słownika czynnego 6-latka to ok. 3–4 tys. słów. Dziecko nadal doskonali mowę pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym. 6-latek posługuje się swobodnie zdaniami złożonymi współrzędnie i podrzędnie, wśród tych ostatnich zaś notuje się w szczególności wiele zdań przyczynowych, celowych, warunkowych i dopełnieniowych. Wzrasta również liczba zdań wielokrotnie złożonych, chociaż ich struktura jest jeszcze niezbyt zwarta i uporządkowana zwłaszcza przy dłuższych relacjach lub opisach¹¹. Rozwój mowy dziecka podnosi na wyższy poziom wszystkie jego psychiczne funkcje i przyczynia się do rozwoju bardziej poprawnych form myślenia. Pojawia się zdolność do myślenia krytycznego. Dzieci próbują uzasadniać swe sądy i decyzje, a także dowodzić swych racji. Pojawia się zdolność wnioskowania na podstawie znanych im faktów¹². Pod koniec 6-go roku życia dzieci próbują też stawiać hipotezy, używając niejednokrotnie własnej wyobraźni. Wyobraźnia i fantazja odgrywa u 6-latka istotną rolę – dziecko zachowuje się niekiedy tak, jakby żyło w innym świecie, ożywia martwe przedmioty (animizm), kształtuje rośliny i zwierzęta na podobieństwo człowieka (antropomorfizm dziecięcy). 6-latek ma świadomość własnej odrębności. Trwający nadal proces kształtowania się przedniej części kory przedczołowej dzieci 6-letnich sprawia, że poziom niektórych kompetencji

⁹ B. Janiszewska, *Diagnoza dojrzałości szkolnej u progu klasy 1. Karty ćwiczeń*, Warszawa 2009, WSiP, s. 11.

¹⁰ W. Gniewkowski, K. Właźnik, *Wychowanie fizyczne*, Warszawa 1985, WSiP, s. 98.

¹¹ M. Żebrowska (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa 1986, PWN, s. 462.

¹² M. Kielar-Turska, *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, w: *Psychologia rozwoju człowieka*, J. Trempała (red.), Warszawa 2011, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 202–229.

związanych: z planowaniem działań, ustalaniem ważności i przewidywaniem konsekwencji podjętych czynności, czy wymyślaniem alternatywnych rozwiązań nie pozwala na samodzielnie ich wykorzystywanie¹³.

Dziecko 6-letnie charakteryzuje się znaczną równowagą emocjonalną w porównaniu do lat poprzednich. Na ogół jest pogodne, pozytywnie ustosunkowane do otoczenia. Zaczyna lepiej rozumieć emocje własne i innych ludzi, rozwija się u niego zdolność do empatii oraz umiejętność regulowania ekspresji emocji. 6-latek pomimo pewnej stabilizacji uczuciowej wykazuje jednak nadal

znaczną wrażliwość na ocenę własnej osoby. Obserwuje się wydatny rozwój uczuć wyższych: patriotycznych, estetycznych, humanistycznych. 6-latek znajduje się w okresie moralności heteronomicznej i kieruje się zasadą realizmu moralnego. Dziecko przyjmuje za słuszne i właściwe zasady podawane przez autorytet, a podczas oceny czynów bardziej zwraca uwagę na okoliczności zewnętrzne (fizyczne) czynu niż towarzyszące mu intencje. Zabawa wciąż jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności dziecka 6-letniego, stanowi podstawowy rodzaj jego działalności. Dzieci 6-letnie wykazują wyraźny postęp w zakresie zabaw zespołowych¹⁴.

¹³ A. I. Brzezińska, J. Matejczuk, A. Nowotnik, *Wspomaganie rozwoju dzieci w wieku od 5 do 7 lat a ich gotowość do radzenia sobie z wyzwaniami szkoły*, Edukacja 2012, 1 (117), s. 12.

¹⁴ J. Kopała, E. Tokarska, E. Kordos, *Program wychowania przedszkolnego*, Warszawa 2016, Wydawnictwo Szkolne PWN, s. 97.

Treści edukacyjne

ZAKŁADANY POZIOM OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH DZIECKA 3-LETNIEGO

Obszar I: Poznać siebie i współdziałać z innymi

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Budowanie samoświadomości		
- rozwijanie samowiedzy - rozwijanie umiejętności samoregulacji zachowania	- reagowanie na swoje imię, przedstawianie się swoim imieniem - doświadczenie możliwości obserwowania siebie i innych w trakcie różnorodnych zabaw organizowanych przez nauczyciela (np. z wykorzystaniem prostych wierszyków, piosenek, animacji maskotkami) i czynności codziennych: - zabawy z zakresu „Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki/Kształtowanie świadomości schematu własnego ciała” - oglądanie i nazywanie podstawowych części swojego ubioru - podjmowanie prób prostego opisu swojego wyglądu (na miarę swoich możliwości komunikacyjnych) - porównywanie wyglądu swojego i kolegów, np. podczas zabaw integracyjnych typu „Ludzie do ludzi” – dostrzeganie podobieństw i różnic (płeć, wygląd) - komunikowanie swoich potrzeb, upodobań (lubię, nie lubię), poznawanie potrzeb kolegów, dostrzeganie konieczności porozumienia w sytuacjach konfliktowych dotyczących realizacji potrzeb, poszukiwanie z dorosłym rozwiązań sytuacji trudnych (akceptacja potrzeb, podejmowanie prób powstrzymania się od natychmiastowych reakcji, możliwość szukania wsparcia u dorosłego, ustalanie kolejności działań podczas konkretnego konfliktu) - poznawanie kodeksu przedszkolaka – „gromadzenie” z nauczycielem wzorców akceptowanych zachowań w grupie na podstawie dotychczasowych doświadczeń (ilustracje przedstawiające właściwe zachowania); rozszerzanie kodeksu wg potrzeb - udział w zabawach i sytuacjach codziennych wspomagających rozwój samoregulacji, np.	- wie, jak ma na imię - rozdrażnia podstawowe części swojego ciała - podjeµuje próbę prostego opisu swojego wyglądu - dostrzega podobieństwa i różnice w wyglądzie swoim i kolegów - wie, jakiej jest płci - komunikuje swoje potrzeby - wie, że należy szanować potrzeby każdego - wie, jakie zachowania w grupie akceptujemy/dostrzega zachowania niewłaściwe

– powstrzymywanie się od określonych działań zgodnie z umową (np. cierpliwe oczekiwanie na swoją kolej, powstrzymywanie i kontynuowanie działań na umowny sygnał podczas prostych zabaw inhibicyjno-incytacyjnych) – wykonywanie prostych czynności zgodnie z poleceniem, krótką instrukcją – podejmowanie działań ukierunkowanych, zgodnych z przyjętymi zasadami – powstrzymywanie się od niewłaściwych zachowań (realizowanie swoich potrzeb w sposób, który nie narusza dobra innych ludzi) – dokonywanie prostych wyborów (doświadczanie ich pozytywnych i negatywnych skutków podczas sytuacji życiowych i zabawowych), podejmowanie prób przewidywania następstw swoich działań	• podejmuje próby działań ukierunkowanych, respektując zawarte umowy • dokonuje prostych wyborów	
B. Rozwijanie inteligencji emocjonalnej		
• organizowanie sytuacji sprzyjających poznawaniu emocji i uczuć • rozwijanie umiejętności wyrażania emocji w sposób społecznie akceptowany • rozwijanie empatii i zdolności motywowania się do działań	• udział w sytuacjach dostarczających dużej dawki doświadczeń pozytywnych (np. radości – podczas ekspresji ruchowej, muzycznej, plastycznej) oraz uwalniających blokady emocjonalne (np. podczas zabaw adaptacyjnych, integracyjnych, relaksacyjnych, wyciszających) • doświadczanie radości z odczuwania okazywanych uczuć przez bliskich • doświadczanie atmosfery bezpieczeństwa i akceptacji ze strony dorosłych podczas przeżywania różnorodnych uczuć i emocji pod wpływem pojawiających się wokół sytuacji (rozmowy z dorosłymi, którzy pomagają nazywać przeżycia, podkreślają prawo każdego do przeżywania wszystkich emocji i uczuć, uwalniają na potrzebę analizy zachowań – akceptacja dziecka/ analiza zachowania, wspierają w poszukiwaniu sposobów radzenia sobie w trudnej sytuacji), dostrzeganie konieczności akceptowania wszystkich swoich emocji, uczuć – wyrażania ich w sposób kontrolowany • dostrzeganie przeżywanych na co dzień podstawowych emocji i uczuć u siebie, podejmowanie (przy wsparciu otoczenia) prób ich nazywania i komunikowania otoczeniu, np. smutno mi, Kocham mamę • obserwowanie w trakcie zabaw i życia codziennego swoich reakcji, zachowań towarzyszących wyrażaniu różnych emocji, uczuć – doświadczanie zachowań, które towarzyszą określonym emocjom u innych; udział w rozmowach na temat skutków określonych zachowań – dostrzeganie zachowań niewłaściwych, poznawanie prawa do przeżywania wszystkich emocji/uczuć i wyrażania ich bez szkody dla siebie i otoczenia (zasada akceptacji przeżyć/analizy zachowań) • poszukiwanie z nauczycielem akceptowanych sposobów wyrażania emocji na co dzień, np. przykład osobisty dzieci, wzorce zachowań bohaterów bajek, opowiadań; udział we współtworzeniu kodeksu przedszkolaka: • dostrzeganie związku własnych emocji z określonymi sytuacjami (np. cieszę się, gdy ktoś mnie chwali, jest mi przykro, gdy ktoś mi dokucza), poszukiwanie z dorosłymi sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych	• doświadcza sytuacji sprzyjających ekspresji emocji przyjemnych • wie, że ma prawo do przeżywania wszystkich emocji i uczuć • wie, że jego emocjom towarzyszą różne zachowania, na które ma wpływ • wie, że w sytuacji trudnej może liczyć na wsparcie otoczenia • rozróżnia podstawowe emocje (radość, smutek, gniew, strach) • podejmuje próby komunikowania tego, co czuje • rozróżnia reakcje, zachowania towarzyszące podstawowym emocjom • wie, że emocje/uczucia należy okazywać bez szkody dla siebie i otoczenia • wie, jakie zachowania podczas przeżywania emocji w grupie akceptujemy, a jakich nie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• organizowanie różnych form interakcji z drugim człowiekiem w atmosferze bezpieczeństwa i akceptacji • kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi	• udział w zabawach i sytuacjach dnia codziennego pozwalających na rozwijanie swoich umiejętności adaptacyjnych („oswajanie świata”) • wczuwanie się w emocje uczucia innych podczas obserwacji zachowań ludzi, postaci bajkowych – rozumienie potrzeby poszanowania emocji, uczuć każdego, okazywania pomocy innym w pokonywaniu trudności • doświadczenie radości z działania i osiągnięcia celu przy dostrzeganiu osiągnięć przez dorosłych (np. samodzielność w działaniu – samoobsługa, dokończenie budowli – gratulacje dorosłego) – podejmowanie prób kończenia rozpoczętych działań	• podejmuje próby radzenia sobie w sytuacjach trudnych z pomocą znanych mu sposobów • przejawia zachowania empatyczne • podejmuje próby kończenia rozpoczętych działań
• organizowanie różnych form interakcji z drugim człowiekiem w atmosferze bezpieczeństwa i akceptacji • kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi	• udział w sytuacjach sprzyjających rozwijaniu umiejętności adaptacyjnych (zajęcia, programy adaptacyjne) – doświadczenie pozytywnych przeżyć podczas nawiązywania nowych relacji nauczyciel – ja; ja – kolega; ja – grupa w atmosferze bezpieczeństwa, akceptacji, radości (zabawy integracyjne z wykorzystaniem pedagogiki zabawy, masażu integracyjnego, zabawy paluszkowe, zabawy z zakresu Ruchu Rozwijającego W. Sherborne itp.) – wzajemna integracja, zwracanie się do siebie po imieniu: • doświadczenie satysfakcji i radości we współdziałaniu z drugim człowiekiem podczas zabaw i sytuacji życia codziennego • poznawanie wzorców prawidłowych zachowań dotyczących nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi poprzez kontakt ze światem bajek i obserwację życia codziennego – dostrzeganie skutków pozytywnych i negatywnych zachowań bohaterów w różnych sytuacjach, podejmowanie prób wczuwania się w ich przeżycia • doświadczenia z zakresu „Wychowanie w duchu wartości”, w tym szacunek dla potrzeb innych, doświadczenie dzielenia się z innymi „wspólnym dobrem”, np. zabawki • utrwalanie wiedzy na temat pozytywnych wzorców zachowań – współtworzenie kodeksu przedszkolaka (ilustracje przedstawiające właściwe zachowania w kontekście relacji z drugim człowiekiem): – obdarzamy innych uwagą, aby zrozumieć co mówią i czego oczekują – szanujemy potrzeby każdego, np. cierpliwie czekamy na swoją kolej, słuchamy poleceń nauczyciela – zgodnie bawimy się, np. dzielimy się klockami, nie przeszkadzamy sobie nawzajem, poruszamy się tak, aby nikomu nie wyrządzić szkody – szanujemy pracę każdego, np. chwalimy efekt pracy, nie niszczyliśmy tego co ktoś wybudował, narysował – zachowujemy się w stosunku do siebie uprzejmie, używamy form grzecznościowych na co dzień – jesteśmy gotowi do niesienia pomocy innym	• wchodzi bez zahamowań w interakcje z kolegami w grupie i pracownikami przedszkola • rozstaje z bliskimi bez lęku • doświadcza pozytywnych przeżyć podczas współdziałania z drugim człowiekiem • wie, jakie zachowania sprzyjają dobrym relacjom z innymi • rozróżnia akceptowane i nieakceptowane sposoby zachowań w grupie • respektuje ustalone zasady grupowe

	• podejmowanie działań związanych ze stosowaniem przyjętych reguł zachowania w kontaktach międzyludzkich – doświadczanie radości z pochwał, podziękowań od dorosłych • udział w sytuacjach sprzyjających doskonaleniu umiejętności adaptacyjnych (nowe interakcje): – zabawy i sytuacje codzienne, ułatwiające integrację z drugim człowiekiem, grupą, np. zabawy integracyjne podczas spotkań z kolegami z innych grup, zmiany nauczyciela	• podejmuje próby działań ukierunkowanych, respektując ustalone reguły zachowania w kontaktach międzyludzkich • podejmuje interakcje z nowymi kolegami i pracownikami przedszkola
C. Wychowanie w duchu wartości		
• wprowadzanie w świat norm moralnych i wartości • rozwijanie wrażliwości na wartości (dostrzeganie i pielęgnowanie)	• odkrywanie znaczenia pojęciowego poznawanych wartości: miłość oraz szacunek do siebie i otoczenia (ludzie, rośliny, zwierzęta, otoczenie fizyczne) poprzez obserwację życia codziennego i kontakt ze światem bajek – dostrzeganie pozytywnych zachowań bohaterów różnych sytuacji, podejmowanie prób wczuwania się w ich przeżycia, doświadczanie „zwykłego dobra nad złem” • doświadczanie przejawów kierowania się poznawanymi wartościami ze strony innych – czerpanie radości z odczuwania dowodów miłości i szacunku na co dzień • poszukiwanie wspólnie z nauczycielem sposobów dbałości o poznane wartości (poznawanie wzorców zachowań), akceptowanie potrzeby dbania o miłość, szacunek, w tym stosowania przyjętych norm i zasad, doświadczanie spójności przyjętych zasad z kodeksem przedszkolaka, umowami na co dzień • poszukiwanie w sytuacjach codziennych, poznawanej literaturze dziecięcej, historyjkach obrazkowych przejawów miłości i szacunku • podejmowanie działań związanych ze stosowaniem przyjętych norm w różnych obszarach życia – doświadczanie radości z pochwał, podziękowań od dorosłych	• rozpoznaje przejawy miłości i szacunku w świecie realnym i bajkowym • wie, jak może dbać o poznane wartości • akceptuje przyjęte normy podejmując próby ich stosowania na co dzień

Obszar II: Jestem samodzielny i dbam o estetykę otoczenia

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- rozwijanie samodzielności w wykonywaniu codziennych czynności - wyrabianie nawyków higienicznych - wdrażanie do dbałości o estetykę własnego wyglądu	A. Kształtowanie sprawności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych - zdobywanie sprawności w samoobsłudze na co dzień: - odsuwanie i zasuwanie krzeselka przy stole - wycieranie butów o wycieraczkę - samodzielne rozbiieranie się, podejmowanie prób samodzielnego ubierania się (piżama, buty, spodnie, spódnica, kurtka, szalik), porządkowanie własnej odzieży na swoim krzeselku, półce po rozebraniu się - nabywanie pozytywnego stosunku do zabiegów higienicznych: - odkrywanie potrzeby stosowania podstawowych zasad higieny i dbałości o czystość ciała (mycie zębów po posiłku, mycie rąk przed i po posiłku oraz po wyjściu z toalety, wycieranie nosa, zasłanianie ust przy kichaniu itp.) poprzez kontakt ze światem bajek i obserwację życia codziennego - dostrzeganie pozytywnych zachowań bohaterów różnych sytuacji, podejmowanie prób wczuwania się w ich przeżycia, akceptowanie przyjętych zasad - nabywanie samodzielności w wykonywaniu zabiegów higienicznych: - zgłaszanie potrzeb fizjologicznych, samodzielne korzystanie z toalety - nabywanie sprawności samodzielnego mycia rąk z przestrzeganiem kolejnych etapów czynności, ekonomicznego wykorzystywania mydła, właściwego korzystania z ręcznika - właściwe korzystanie z chusteczki do nosa - wykonywanie czynności mycia zębów z pomocą dorosłych (zachowanie poprawnej struktury czynności, ekonomiczne użycie pasty do zębów), podejmowanie samodzielnego prób mycia zębów - podejmowanie prób samodzielnego korzystania z osobistych przyborów toaletowych (szczoteczka do zębów, kubeczek do płukania ust, grzebień) - podejmowanie działań związanych ze stosowaniem przyjętych zasad higieny i dbałości o czystość ciała – doświadczanie radości z pochwał, podziękowań od dorosłych, nabywanie zachowań nawykowych	- wykonuje czynności samoobsługowe na miarę swoich możliwości - wie, jak może dbać o higienę i czystość ciała - rozpoznaje zachowania związane z dbałością o higienę - zgłasza potrzeby fizjologiczne - samodzielnie korzysta z toalety - wykonuje samodzielnie zabiegi higieniczne (mycie rąk, korzystanie z ręcznika, chusteczki do nosa) i przy współudziale dorosłych (mycie zębów) - podejmuje próby samodzielnego korzystania z osobistych przyborów toaletowych - respektuje poznane zasady higieny na co dzień

• wdrażanie do kulturalnego spożywania posiłków	• umiejętne spożywanie posiłków z zastosowaniem zasad: – dokładnego gryzienia i żucia pokarmów (zwłaszcza twardszych) – próbowania wszystkich potraw (przeżyciowanie uprzedzeń) – podejmowania prób spożywania posiłku do końca • spożywanie wspólnych posiłków przy stole z przestrzeganiem zasad kulturalnego zachowania: – spokojne spożywanie posiłku z zamkniętymi ustami, bez prowadzenia rozmów z „pełną buzią” – zachowywanie porządku wokół siebie w trakcie jedzenia, nieprzeszkadzanie kolegom – właściwe posługiwanie się łyżką, łyżeczką, kubkiem, podejmowanie prób posługiwania się widelcem i serwetką	• umiejętnie spożywa posiłki na miarę swoich możliwości • podejmuje próby spożywania wspólnych posiłków przy stole z przestrzeganiem poznanych zasad kulturalnego zachowania
	B. Wdrażanie do dbałości o ład i porządek wokół siebie	
• wdrażanie do zachowania ładu i porządku w najbliższym otoczeniu	• doświadczanie skutków nieporządku w otoczeniu, np. jest bałagan, dorosli są niezadowoleni, nie można znaleźć określonych rzeczy – obserwowanie sytuacji w świecie rzeczywistym i fikcyjnym (przeżycia bohaterów bajek, historyjek obrazkowych, teatryków) • poznawanie zasad dbałości o ład i porządek w grupie, np. zasada odkładania na miejsce i porządkowania zabawek/przyborów, porządkowania ubrania po rozebraniu się, wsuwanie krzesła po odejściu od stołka • wykonywanie prostych prac porządkowych podczas zabaw tematycznych, np. w trakcie zabawy „W dom” i w trakcie prac społeczno-użytecznych na rzecz grupy – sprzątanie po skończonej zabawie, ścieranie kurzu na półkach, porządkowanie kątek zainteresowań, doświadczanie wysiłku wkładanego w pracę, dostrzeganie potrzeby poszanowania pracy osób sprząających w przedszkolu (nabywanie nawyków: wycierania butów przed wejściem do pomieszczenia, wrzucania śmieci do kosza, porządkowanie ubrań po rozebraniu się itp.) • pomaganie w prostych, domowych czynnościach porządkowych – doświadczanie radości z pochwyt, podziękowań od dorosłych, nabywanie zachowań nawykowych • dostrzeganie potrzeby poszanowania wszystkiego, co znajduje się w otoczeniu (wczuwanie się w „odczucia” zabawek podczas animizacji przedmiotów przez nauczyciela, np. „Naszym zabawkom jest przykro, bo... Jak im pomożemy?”): – odkładanie przedmiotów na ich miejsce w dobrym stanie, zgłaszanie wszelkich uszkodzeń (np. zniszczone zabawki, połamane kredki) – współudział w naprawach drobnych uszkodzeń, np. sklejaniu książeczek, obserwacja napraw typu reperowanie ubranek lałkom, przyszywanie misiówi ucha	• wie, że należy dbać o ład i porządek w otoczeniu • zna podstawowe zasady dbałości o ład i porządek w grupie • respektuje poznane zasady dbałości o ład i porządek w grupie • podejmuje proste prace porządkowe w przedszkolu i w domu • wie, że należy szanować pracę innych • współuczestniczy w czynnościach związanych z dbałością o ład i porządek wykonywanych przez dorosłych • wie, że należy szanować swoją i cudzą własność

Obszar III: Jestem sprawny i dbam o zdrowie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie ogólnej sprawności ciała na miarę możliwości dziecka • wspomaganie integracji sensorycznej • motywowanie do aktywności fizycznej	A. Rozwijanie sprawności fizycznej • udział w aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela w formie zabawowej dostosowanej do swoich potrzeb i zainteresowań (proste zadania ruchowe poprzednio zademonstrowane w konwencji zabawowej opartej na doświadczeniach dziecka, np. zabawy ruchowo-naśladowcze „Skaczące piteczki”, zestawy spójne wspólną fabułą typu „Przygody Misiów na spacerze”) podczas: – zestawów zabaw ruchowych – zabaw ruchowych i ćwiczeń w ciągu dnia organizowanych w przedszkolu i na świeżym powietrzu: ◦ orientacyjno-porządkowych (reagowanie na umowne sygnały, ustawienie: w grupie, w rzędzie, parami, w kole; przemieszczanie się parami, jeden za drugim, grupą) ◦ z elementem równowagi (chodzenie po wyznaczonym torze, np. „ścieżki” wyklejone taśmą malarską pojedynczo, parami, jeden za drugim; przekraczanie niskich przeszkód, wchodzenie i schodzenie po powierzchni pochyłej, np. zbocze góry) ◦ z elementem czworakowania (ze wsparciem na całych dłoniach i na palcach stóp, np. „Spacer kotów”) ◦ bieżnych (swobodnych bez potrąceń i zorganizowanych, np. na wprost) ◦ z elementami celowania, toczenia, rzutu przed siebie oburącz i jedną ręką (na zmianę z drugą) ◦ z elementami podskoku (skoki obunóż w przód, zeskoki w głąb, np. do basenu z kulkami) ◦ z elementami wspinania, np. wchodzenie na schody, drabinki ogrodowe z poprawnym chwytem szczebli (z asekuracją i bez) – zabaw kształtujących postawę (podejmowanie prób przyjmowania prawidłowej pozycji w siadach, staniu, chodzie, leżeniu na plecach) – spacerów – zabaw na śniegu – zabaw wodzie (w przypadku takich możliwości i pod okiem instruktora) • samodzielne podejmowanie aktywności ruchowej w ciągu dnia • podejmowanie prób wykorzystywania w zabawach ruchowych poznanych przyborów (piłki, woreczki, obręcze itp.) • podejmowanie prób jazdy na rowerku trójkołowym • udział w zabawach usprawniających zmysły: – rozwijających percepcję wzrokową – rozwijających zmysł słuchu	• uczestniczy w zorganizowanej aktywności ruchowej • wykazuje ogólną sprawność fizyczną w zakresie poznanych form ruchu na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych • podejmuje samodzielną aktywność ruchową z wykorzystaniem zdobytych sprawności • uczestniczy w zabawach rozwijających swoje zmysły • określa swoje upodobania w zakresie wrażeń zmysłowych

	– rozwijających zmysł węchu – doświadczanie różnych zapachów, określanie „podoba mi się/nie podoba” – rozwijających zmysł smaku – próbowanie różnych jadalnych owoców, przypraw, określanie „smakuje/nie smakuje” – rozwijających zmysł dotyku, np. poznawanie za pomocą dotyku dłonią, palcami przedmiotów i ich cech – poszukiwanie przyjemnych i nieprzyjemnych • udział w zabawach i ćwiczeniach wspomagających integrację sensoryczną (m.in. z elementami metody M. Ch. Knillów, Ruchu Rozwijającego W. Sherborne, Edukacji przez ruch D. Dziamskiej; stymulujących układ przedsionkowy i proprioceptywny) • udział w zabaw i ćwiczeniach rozwijających małą motorykę (zdobywanie sprawności związanych z samoobsługą i przygotowanie do nauki czynności pisania opisanych w dalszej części programu)	• wykazuje sprawność małej motoryki na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych
• kształtowanie świadomości zdrowotnej • wyrabianie właściwych nawyków żywieniowych oraz nawyków dbania o własne zdrowie w codziennych sytuacjach	B. Kształtowanie postaw prozdrowotnych • odkrywanie potrzeby dbałości o zdrowie poprzez kontakt ze światem bajek i obserwację życia codziennego – dostrzeganie pozytywnych zachowań bohaterów różnych sytuacji, podejmowanie prób wczuwania się w ich przeżycia, poznawanie podstawowych zasad dbałości o zdrowie • respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie (utrwalanie prawidłowych wzorców zachowań) podczas zabaw tematycznych, w tym ponownych w zakresie „Wychowanie w duchu wartości” (szacunek – do siebie/własne zdrowie) oraz realizowanych w przyszłości profilaktycznych programach zdrowotnych • respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie w życiu codziennym, w tym: – w zakresie zdrowego żywienia: ◦ próbowanie wszystkich potraw (oprócz wywołujących szczególną niechęć lub szkodliwych dla zdrowia) ◦ nabywanie właściwych nawyków żywieniowych (dokładne gryzienie i przeżuwanie posiłku oraz spożywanie go bez pośpiechu, ograniczanie picia słodkich napojów na korzyść wody) – w zakresie ogólnej dbałości o zdrowie: ◦ dbałość o higienę i czystość osobistą (doświadczenia z zakresu „Kształtowanie sprawności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych”) ◦ unikanie przegrzania lub przeziębienia organizmu, komunikowanie potrzeby ruchu i odpoczynku ◦ komunikowanie wszelkich objawów złego samopoczucia oraz jakiegokolwiek urazów dorosłym	• wie, jak może dbać o swoje zdrowie • respektuje poznane zasady dbałości o zdrowie w zabawie i sytuacjach codziennych

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	◦ stosowanie prostych sposobów przeciwdziałania narażeniu się na choroby, np. szczególna dbałość o higienę rąk, higiena korzystania z toalety, korzystanie wyłącznie ze swoich przyborów higieny osobistej, zasłanianie ust przy kichaniu ◦ poddawanie się badaniom profilaktycznym – poznawanie postawy „dzielnego pacjenta” • doświadczanie radości z pochwał, podziękowań od dorosłych, nabywanie zachowań nawykowych	

Obszar IV: Sprawnie się komunikuję i rozwijam swój język ojczysty

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	A. Kształcenie umiejętności komunikacyjnych	
• doskonalenie umiejętności skutecznego komunikowania się z otoczeniem za pośrednictwem dostępnych metod komunikacji zgodnych z potrzebami i możliwościami dzieci (w szczególności dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności, które nie komunikują się werbalnie lub mają problemy z formułowaniem poprawnych wypowiedzi słownych wynikające z ich niepełnosprawności)	• doświadczanie kontaktów z prawidłowymi wzorcami komunikacyjnymi podczas zabaw i sytuacji codziennych (język nauczyciela, literatura dziecięca), słuchanie dialogów, poleceń, pytań itp. – osłuchanie/naśladowanie • doświadczanie różnych sytuacji komunikacyjnych poprzez obserwację zdarzeń w świecie bajkowym i realnym (np. próby porozumienia pomiędzy bohaterami, gdy jeden z nich mówi niewyraźnie, lub nie mówi, albo nie słucha kolegi, tylko złości się i płacze oraz kiedy oboje nie rozumieją się wzajemnie) – obserwowanie skutków różnych zachowań, wczuwanie się w przeżycia bohaterów/odnoszenie się do swoich doświadczeń w podobnej sytuacji (zadawanie, jeśli nas zrozumiemo, niezadowolenie, jeśli nie możemy się porozumieć – dostrzeganie potrzeb dziecka niedosłyszącego) poszukiwanie z nauczycielem sposobów pomocy poznany bohaterom • poznawanie w kodeksie przedszkolaka reguł: „obdarzamy innych uwagą, aby zrozumieć, co mówią i czego oczekują”, „szanujemy potrzeby każdego” (m.in. potrzeba bycia wysłuchanym), „jesteśmy gotowi do niesienia pomocy innym” (wspieramy tych którzy mają trudności w porozumiewaniu się – ustalenie skutecznych sposobów komunikacji dostosowanych do potrzeb każdego i grupy) • dostrzeganie różnic w sposobach porozumiewania się w zależności od sytuacji, adresata (ton mówienia, zwroty grzecznościowe) • poznawanie w kodeksie przedszkolaka reguł „zachowujemy się w stosunku do siebie uprzejmie, używamy form grzecznościowych na co dzień” • stosowanie przyjętych reguł w sytuacjach zabawowych i życiowych – doświadczanie radości z pochwał, podziękowań od dorosłych	• podejmuje próby naśladowania prawidłowych wzorców komunikowania się na miarę swoich możliwości • wie, dlaczego ważne jest, abyśmy się słuchali i rozumieli • wie, jak możemy sobie pomóc w porozumiewaniu się • akceptuje przyjęte zasady, reguły podejmując próby ich stosowania na co dzień

	skuteczne posługiwanie się różnymi metodami komunikacji dostosowanymi do możliwości rozwojowych UWAGA: W przypadku dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych w zakresie komunikowania się udział w zabawach i ćwiczeniach dostosowanych do jego potrzeb i możliwości w inny właściwy dla dziecka sposób, np. z wykorzystaniem alternatywnych metod komunikacji, języka migowego.	skutecznie komunikuje się z innymi dostępnymi metodami komunikacji
B. Rozwijanie mowy		
- doskonalenie mowy w zakresie artykulacyjnym - doskonalenie mówienia w zakresie poprawności gramatycznej, leksykalno-semantycznej oraz płynności wypowiedzi	- kontakt z prawidłowymi wzorcami mowy podczas zabaw i sytuacji codziennych (język nauczyciela, literatura dziecięca) – osłuchanie, naśladowanie - udział w rozmowach z nauczycielem i kolegami w małych zespółach - nazywanie na ilustracjach znanych przedmiotów oraz osób i zwierząt, określanie wykonywanych przez nie czynności - poznawanie nowych określeń (słownik bierny i czynny) dotyczących osób, rzeczy i zjawisk oraz stosowanie ich zgodnie ze znaczeniem - podjmowanie spontanicznych wypowiedzi oraz uczestniczenie w rozmowach z innymi, używanie w trakcie wypowiedzi: - zdań pojedynczych rozwiniętych i złożonych - poprawnych form fleksyjnych - udział w zabawach i ćwiczeniach oddechowych, mięśni narządów mowy (kłaskanie, otwieranie i zamykanie ust), artykulacyjnych (na samogłoskach, łatwiejszych spółgłoskach, sylabach i wyrazach); właściwe „posługiwanie się głosem” na co dzień (regulowanie siły głosu podczas wypowiedzi zgodnie z potrzebą – mówienie szeptem, głośno)	- dysponuje zasobem słownictwa adekwatnym do swoich możliwości rozwojowych - formuluje wypowiedzi pod względem logicznym i językowym na miarę swoich możliwości rozwojowych - bierze udział w ćwiczeniach doskonalących wymowę

Obszar V: Poznają języki obce

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- stwarzanie sytuacji sprzyjających osłuchaniu się z nowym językiem - wykorzystywanie naturalnych pre-dyspozycji dziecka do rozwijania umiejętności językowych	A. Przygotowanie do posługiwania się językiem obcym nowożytnym - doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem obcym: słuchanie rymowanek, piosenek, poleceń; osłuchanie się z melodią języka; poznawanie przydatnych słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności – dostrzeganie ich znaczenia - utrwalanie poznanego materiału językowego (zgodnego z potrzebami, możliwościami i zainteresowaniami dzieci – przystępność i użyteczność) w zabawach i sytuacjach życiowych rozumienie zwrotów, wykonywanie prostych poleceń (np. udział w zabawach ruchowych ze zrozumieniem treści czynności)	- rozumie poznane słowa i zwroty mające znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności - rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie

Obszar VI: Przygotowuję się do czytania i pisania

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
doskonalenie percepcji wzrokowej	A. Rozwijanie sprawności percepcyjno-motorycznych Udział w zabawach i sytuacjach zadaniowych sprzyjających doskonaleniu percepcji wzrokowej: - w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale przestrzennym: - porównywanie pozycji ciała dwóch osób, dostrzeganie podobieństw, np. dobiera parami osoby ustawione tak samo, naśladuje ustawienie nauczyciela podczas zabaw ruchowych - porównywanie ubioru dwóch osób, dostrzeganie podobieństw, np. dobiera w grupy osoby mające czapki, bluzki w takim samym kolorze - porównywanie układu przedmiotów, dostrzeganie podobieństw, np. dobieranie parami jednakowych budowli, dostrzeganie, który z obiektów jest inny od pozostałych - dostrzeganie brakujących elementów w obserwowanym wcześniej układzie przedmiotów, np. zabawa typu „jakiego pantofelka brakuje?” - w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale obrazkowym: - rozpoznawanie znanych czynności i sytuacji przedstawionych na różnym materiale obrazkowym, np. rozpoznawanie przedmiotów na ilustracjach, dobieranie obrazków o określonej słownie czynności - rozpoznawanie jednakowych i podobnych przedmiotów na obrazkach (loteryjki obrazkowe, domina obrazkowe) - porównywanie dwóch ilustracji, np. przedstawiających postaci, przedmioty, otoczenie – wyszukiwanie podobieństw i różnic - składanie całości z części wg wzoru, np. dobieranie brakujących elementów do obrazka, układanie obrazków po rozcięciu, układanie dużych, prostych puzzli	- dostrzega podobieństwa w obserwowanym materiale przestrzennym - dostrzega podobieństwa pomiędzy obiektami przestrzennymi i ich układami (rodzaj obiektów, położenie, układ) - dostrzega szczegóły na materiale obrazkowym - dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami przedstawionymi na materiale obrazkowym - składa obrazek z kilku części wg wzoru
doskonalenie percepcji słuchowej z uwzględnieniem słuchu fonematycznego	- zabawy i ćwiczenia z zakresu „Rozwijanie wrażliwości estetycznej dziecka poprzez kontakt ze światem muzyki – doskonalenie wrażliwości słuchowej” - śłuchanie krótkich opowiadań, bajek, wierszy i tekstów inscenizowanych, np. z pomocą pacynek – rozumienie wysłuchanych treści - rozpoznawanie komunikatów słownych (reagowanie na polecenia) - powtarzanie sekwencji słownych, w tym wierszyków, piosenek - rozpoznawanie słów wypowiedzianych na różne sposoby: szeptem, wyśpiewane	- aktywnie słucha tekstu mówionego - rozpoznaje komunikaty słowne wypowiedziane w różnej formie

• doskonalenie sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej	• sprawne wykonywanie czynności samoobsługowych na miarę swoich możliwości • wykonywanie zabaw i ćwiczeń z zakresu aktywności ruchowej rozwijających koordynację wzrokowo-ruchową • udział w zabawach w piaskownicy, np. przesypanie piasku, kopanie • posługiwanie się różnorodnymi technikami plastycznymi • wykonywanie takich czynności jak pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, przekładanie małych przedmiotów z wykorzystaniem współpracy obu rąk oraz odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni (dłoniowy, pęsetkowy dwupunktowy, pęsetkowy trójpunktowy) • udział w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego: – układanie palców wg poleceń w trakcie zabaw i gimnastyki paluszkowej – przesuwanie elementów w układankach manipulacyjnych – ugniatanie kul z papieru, zabawy z „gniotkami” i gumowymi piłeczkami – wkładanie elementów do pudełek z otworami – konstruowanie z klocków układanek do składania, wkładania, wciskania elementów – składanie prostych zabawek z elementów – segregowanie małych przedmiotów palcami – lepienie z gliny, masy solnej, papierowej, modeliny – malowanie dłońmi, palcami, gałgankami, gąbką, pędzlem – rysowanie palcem (np. na tacce z piaskiem, kaszą, mąką), kredą, patykami na ścieżce, kredką świecową – właściwe posługiwanie się narzędziami takimi jak przybory pisarskie oraz plastyczne, np. pędzel, kredka świecowa	• sprawnie wykonuje czynności samoobsługowe na miarę swoich możliwości • dostosowuje odpowiedni chwyt do rodzaju czynności manualnej • wykonuje ćwiczenia związane z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego • właściwie posługuje się pędzlem i kredką świecową
• rozwijanie zainteresowania literaturą dziecięcą • doskonalenie umiejętności aktywnego odbioru literatury w dostępnej dla dziecka formie komunikacji • rozwijanie zainteresowania czytaniem	B. Rozwijanie zainteresowań czytaniem i pisaniem • aktywne słuchanie, lub odbieranie w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich przedstawianych przez nauczyciela: – udział w rozmowach na temat treści wysłuchanego utworu własnymi słowami, lub w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji z zachowaniem właściwej kolejności zdarzeń – podejmowanie zabaw tematycznych na podstawie poznanego utworu literackiego • doświadczanie pozytywnych przeżyć w kontaktach ze światem książki: – współudział w tworzeniu kąca książki – poznawanie zasad korzystania z książek – korzystanie w dowolnym czasie z książek zgromadzonych w kącu książki z zachowaniem ustalonych zasad (przeglądamy z czystymi rękoma; przeglądamy tak, aby nie uszkodzić książki, nie zaginamy kartek, nie rysujemy w książce do czytania tylko w kolorowankach, kartach pracy, odkładamy na miejsce książkę zamkniętą, zgłaszamy wszelkie uszkodzenia książki)	• rozumie treść poznanego utworu literackiego • wykazuje zainteresowanie książką • wie, jak należy korzystać z książek • respektuje poznane zasady korzystania z książek zgodnie z ich przeznaczeniem

Obszar VII: Doświadczam i eksperymentuję w świecie matematyki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
kształtowanie świadomości schematu własnego ciała	A. Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki - oglądanie i nazywanie podstawowych części swojego ciała, w tym podczas zabaw ilustrowanych ruchem - oglądanie i nazywanie podstawowych części swojej twarzy (włosy, oczy, nos, usta, broda) podczas zabaw ilustrowanych ruchem z małymi bezpiecznymi lusterkami, np. „Pokaż, gdzie masz oko, pokaż, gdzie masz nos, gdzie masz brodę, gdzie masz czoło, gdzie na głowie rośnie włos.” - wskazywanie podstawowych części swojego ciała, innych ludzi, zabawek (miś, lalka) czy bohaterów ilustracji w trakcie zabaw (integracyjnych, inscenizowanych, paluszkowych, ruchowych, tematycznych) oraz sytuacjach życiowych (zabiegi higieniczne, czynności samoobsługowe itp.) - obrysowywanie wspólnie z dorosłym konturu swojego ciała (z równoczesną instrukcją słowną: <i>Teraz rysujemy...</i>), wskazywanie elementów ciała po narysowaniu - dostrzeganie podobieństw w podstawowej budowie swojego ciała i innych, np. ja i kolega, ja i dorosły, ja i lalka, ja i znane zwierzę na zdjęciu - wyszukiwanie podobieństw w podstawowej budowie ciała różnych postaci i zwierząt, np. zabawki, kukiełki, bohaterowie bajek, ilustracji - zabawy z wykorzystaniem prostych układank przedstawiających różne postaci (ludzie, zabawki, zwierzęta) – składanie całych postaci (głowa, tułów, nogi itd.) - doświadczenie podczas zabaw i sytuacji życia codziennego wyprzedzania kierunków w odniesieniu do własnej osoby (na, nad, pod, za, obok, do przodu, do tyłu) z pomocą dorosłego i samodzielnie - wykonywanie czynności, podczas zabaw oraz sytuacji życiowych, zgodnie ze wskazaniem lub zamierzonym celem, np. odkładamy książkę na półkę, sprzątamy klocki, które leżą pod stołem, stoimy w kolejce jeden za drugim, idziemy do przodu, do tyłu itd. - udział w zabawach z przyborami (piłka, woreczek, balonik, chusteczki itp.) – podrzucanie, umieszczanie (nad, pod, obok itp.), wykonywanie działań zgodnie z instrukcją w odniesieniu do własnego ciała	- rozróżnia poznane części ciała - wyszukuje podobieństwa w podstawowej budowie swojego ciała i innych - rozróżnia kierunki w odniesieniu do własnej osoby (na, nad, pod, za, obok, do przodu, do tyłu)

kształcenie umiejętności dostrzegania, odtwarzania i kontynuowania prostych regularności	- układanie przedmiotów w szeregi jeden obok drugiego w trakcie zabaw i sytuacji życiowych - dostrzeganie w otoczeniu układów ciągłych (szeregi) oraz powtarzających się w nich elementów - dokładanie kolejnych elementów w rozpoczętym ciągu (szeregu), np. żółty, czerwony, żółty, czerwony... - kontynuowanie regularności w szeregu dzieci chłopczyk, dziewczynka, chłopczyk, dziewczynka... - odtworzenie i kontynuowanie dostrzeżonych regularności w zabawach ruchowych typu: „<i>Tupiemy, klaszczemy, tupiemy, klaszczemy... co dalej?</i>” oraz słownych typu: wyliczanki i opowiadania z powtarzającym się motywem (np. „<i>Bajka o gęsim jajku</i>”); muzycznych (np. krótkie piosenki z refrenem)	- dostrzega regularności w otoczeniu - kontynuuje proste regularności - odtworza i kontynuuje proste układy rytmiczne
organizowanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu myślenia przyczynowo-skutkowego	- obserwowanie podczas czynności dnia codziennego skutków różnych zachowań, np. ułożenie nierówno klocki to wieża się zawali, wyłączenie światła, będzie ciemno, włączenie światła, będzie widno - sprawdzenie, co wywołuje zmiany w trakcie prostych doświadczeń i sytuacji życiowych typu „Co zmienia smak...?” (np. wody – mieszanie wody z solą, sokiem, cukrem – smakowanie, zagadki smakowe), poszukiwanie odpowiedzi na pytania „Co się stało?”, „Dlaczego tak się stało?”, „Co może się zdarzyć, jeśli...?” - zapamiętywanie i wykonywanie serii czynności związanych z realizacją danego celu, np. czynności przed i po odpoczynku - planowanie czynności zgodnie z przyjętym celem, np. będę rysować – biorę z kącika kartkę, kredki, siadam przy stoliku i rysuję; przyjętą umowę, np. Co należy zrobić, żeby było dobrze?: brudne ręce należy umyć, urwane ucho misia należy doszyć, bałagan należy posprzątać - ustalanie, które zmiany w otoczeniu (np. otwieranie – zamykanie, składanie – rozkładanie, miałem cukierka – zjadłem go, wypłukałem brudny pędzelek – woda w kubeczku jest brudna) są trwałe, a które można odwrócić, naprawić (np. klocki rozłożone można ponownie ułożyć) - uczestniczenie w zabawach, pracach użytecznych na rzecz grupy, w których celowo dokonujemy odwracalności zmian (np. składanie/rozkładanie obrazków z kilku elementów; wspólne sprzątanie, naprawianie zabawek)	- łączy znane czynności i ich skutki - ustala na podstawie zgromadzonych doświadczeń, które zmiany można odwrócić/naprawić, a które nie
rozwijanie umiejętności dostrzegania cech obiektów i ich klasyfikowania	- oglądanie zabawek/przedmiotów i grupowanie ich zgodnie z zasadą podobieństwa (takie same/podobne) – dokładanie do zbioru tego, co pasuje - gromadzenie w trakcie zabaw i sytuacji życiowych przedmiotów ze względu na przeznaczenie, np. będziemy przygotowywać stół na urodziny lalki, co potrzebujemy? – kubeczki, talerzyki, łyżeczki - porządkowanie przedmiotów ze względu na przynależność w trakcie zabaw i sytuacji życiowych, np. to moje, a to kolegi; odkładanie przedmiotów na ich miejsce podczas sprzątania	- dostrzega podobieństwa w przedmiotach - grupuje znane przedmioty pod względem określonego kryterium (podobieństwo, przynależność, przeznaczenie)

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- wspomaganie dziecięcego liczenia - organizowanie sytuacji motywujących dzieci do ustalania wyniku dodawania i odejmowania w zakresie liczebności przystępnych dzieciom	- doświadczenie (podczas zabaw, czynności użytkowych) radości z przeliczania wspólnie z dorosłym różnych obiektów znajdujących się w otoczeniu (chrupki do zjedzenia, pojazdy na parkingu w trakcie drogi do przedszkola, guziki do zapięcia, buziaki na pożegnanie z mamą, z pokazywaniem na palcach itp.) - przeliczanie (ze wskazywaniem i używaniem liczebników głównych) podstawowych części ciała swoich, kolegów podczas zabaw (nos – jeden; oczy – jeden, dwa; uszy – jeden, dwa) - liczenie palców w trakcie zabaw paluszkowych, czynności codziennych – prostowanie i zginanie palców dłoni w trakcie przeliczania - celowe wyodrębnianie przedmiotów do przeliczania (układanie w szeregu, rzędzie) - przeliczanie różnych obiektów w zakresie adekwatnym do swoich możliwości, przy zachowaniu zasady wskazywania (jeden liczebnik na jeden obiekt); kontynuowanie liczenia z pomocą osoby dorosłej - szacowanie o liczebności zgromadzonych obiektów bez ich liczenia (dużo, mało) – określanie po dołożeniu garści przedmiotów, czy jest ich teraz więcej czy mniej - doświadczenie w zabawach i sytuacjach życia codziennego rozdzielania przedmiotów tak, aby każdy miał tyle samo, np. rozdajemy owoce, ciasteczka, woreczki tak, aby każdy miał po jednym - eksperymentowanie w zakresie dodawania i odejmowania obiektów podczas zabaw i sytuacji życiowych (dokładanie/odkładanie, dosuwanie/odsuwanie itp.) z podejmowaniem prób ustalania wyniku dodawania i odejmowania, np. rozwiązywanie zagadek nauczyciela w trakcie zabawy konspiracyjnej: „Proszę, masz jeden klocek, dam ci jeszcze jeden, ile masz teraz?”; „Daj Kubie jeden klocek i jeszcze jeden klocek, ile klocków ma teraz Kuba?”; „Mam trzy klocki, dam Ci jeden, ile mi zostało?”	- liczy wskazując obiekty stosownie do własnych możliwości - określa liczebność obiektów na podstawie szacowania (dużo, mało) - podejmuje próby rozdzielania obiektów po jednym tak, aby każdy otrzymał tyle samo - podejmuje w sytuacji użytkowej próby ustalania wyniku dodawania i odejmowania na miarę swoich możliwości

Obszar VIII: Jestem odbiorcą i twórcą sztuki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	A. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem muzyki	
• doskonalenie wrażliwości słuchowej • rozwijanie słuchu muzycznego	• słuchanie krótkich piosenek o zrozumiałej treści (śpiewanych przez nauczyciela, odtwarzanych w wersji audio) ilustrowanych zabawkami lub obrazkami motywującymi do aktywnego słuchania • zabawy integracyjne, muzyczne związane z rozpoznawaniem dynamiki dźwięków – reagowanie na zmiany dynamiki (cicho, głośno) • doświadczenie ciszy w trakcie odpoczynku, obserwowanie niekorzystnego wpływu na nasze zdrowie hałasu (dyskomfort, zmęczenie), rozmowy na temat potrzeby zachowania ciszy podczas odpoczynku innych • udział w zabawach typu: poszukiwanie miejsc, w których mieszka Pani Czysta i Pan Głośny (w trakcie spacerów po przedszkolu, okolicy), zapraszanie Pani Ciszy do sali przedszkolnej w trakcie różnych sytuacji • zabawy związane z poszukiwaniem źródła dźwięku (np. „Gdzie schował się Pan Budzik?” – szukanie ukrytego w sali dzwoniącego budzika), uwrzławianie na zachowanie ciszy w trakcie słuchania, doświadczenie poszukiwań źródła dźwięku coraz bardziej wyciszzonego • wstuchiwanie się w odgłosy otoczenia przedszkolnego i środowiska poza przedszkolem z zachowaniem krótkotrwałych momentów celowej ciszy sprzyjającej słuchaniu (podczas zabaw na terenie ogrodu przedszkolnego, spacerów po okolicy) • zabawy słuchowe polegające na kojarzeniu dźwięku z jego źródłem – rozpoznawanie odgłosów znanych dzieciom z dotychczasowych doświadczeń	• słucha krótkich piosenek • dostrzega różnicę między hałasem a ciszą • wie, że cisza sprzyja odpoczynkowi i słuchaniu • rozróżnia dostępne jego percepcji dźwięki pochodzące z otoczenia
• kształcenie wrażliwości muzycznej • doskonalenie umiejętności śpiewania	• powtarzanie za nauczycielem krótkich, rytmicznych tekstów, np. na powitanie i pożegnanie, przy okazji zabaw • podejmowanie prób śpiewania zbiorowo i indywidualnie słów, zdań lub jednozwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego (skala d1–a1)	• odtwarza krótkie sekwencje rytmiczne (mówione i śpiewane) • śpiewa zbiorowo i indywidualnie znane piosenki
• kształcenie poczucia metrycznego • rozbudzanie zainteresowań grą na instrumentach	• poszukiwanie bezpiecznych i dostępnych źródeł dźwięku, możliwych do wykorzystania w określonej działalności muzycznej – doświadczenie radości w wydawaniu dźwięków „zaczarowanej orkiestry” podczas zabawy „Cisza, gramy”, reagowanie na sygnał przerwy w grze • podejmowanie prób gry na grzechotce ze zwróceniem uwagi na sposób trzymania instrumentu oraz technikę wydobywania dźwięków – wykorzystywanie instrumentu do akompaniamentu podczas zabaw muzyczno-ruchowych	• wydobywa dźwięki z dostępnych źródeł zgodnie z przyjętą umową • uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- kształcenie poczucia rytmu - doskonalenie pamięci muzyczno-ruchowej	- zabawy w formie opowieści ruchowej przy akompaniamencie instrumentów melodycznych, niemelodycznych - zabawy z zakresu techniki ruchu: inhibicyjno-incytacyjne, porządkowe, kształtujące orientację w przestrzeni, z elementami liczenia	- odtwarza proste sekwencje rytmiczno-ruchowe przy akompaniamencie instrumentu (marsz, bieg) - reaguje na umowny sygnał dotyczący zatrzymania i kontynuowania ruchu
rozwijanie poczucia estetyki i wrażliwości na piękno sztuki	B. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem sztuk plastycznych - doświadczenie kontaktów z twórcami sztuki z najbliższego otoczenia (rodzice, dziadkowie) podczas spotkań w grupie „Nasi Rodzinni Artysci” - doświadczenie kontaktów ze sztuką ludową swojego regionu podczas pielegnowania tradycji rodzinnych, regionalnych, np. związanych z obchodami świąt	wykazuje zainteresowanie dostępną sztuką plastyczną
- organizowanie sytuacji sprzyjających posługiwaniu się różnorodnymi technikami plastycznymi - wdrażanie do samodzielnego tworzenia prostych kompozycji i form konstrukcyjnych	- współtworzenie kącika plastycznego, ustalanie zasad korzystania z niego, gromadzenie i porządkowanie różnorodnych materiałów i przyborów przydatnych do działań plastycznych, w tym fartuszki, ceraty, tacki itp. - doświadczenie i eksperymentowanie w posługiwaniu się wybranymi technikami plastycznymi płaskimi i przestrzennymi dostosowanymi do możliwości dziecka: - rysowanie palcem (np. w piasku, kaszy), patykami (na ścieżce), kredą, pastelami, kredką świecową - malowanie dłonią, palcami, pędzlem (z wykorzystaniem farb klejowych, pasty do zębów) - zabawy plastyczne związane z lepieniem dowolnych form z piasku, miękkich mas, np. ciastolina, masa papierowa, masa z mączki kukurydzianej - celowe targanie, ugniatanie papieru (np. kulki papierowe), podejmowanie prób składania (proste origami kołowe), wykorzystanie efektów pracy do kompozycji plastycznych - eksperymentowanie z plamą, linią (mieszanie barw „prasowanki”) - naklejanie na płaszczyznę kompozycji z gotowych elementów, np. kompozycje papierowe płaskie, półprzestrzenne typu orgami kołowe, kompozycje z materiałów przyrodniczych - współudział przy wykonywaniu zbiorowych prac plastycznych, np. wykonanie techniką malowania dłonią wspólnego grupowego „Jesiennego drzewa” – liście to odbite dłonie dzieci	- wie, w jaki sposób korzystać z kącika plastycznego - posługuje się znanymi technikami plastycznymi płaskimi i przestrzennymi dostosowanymi do jego możliwości

C. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze sztuką teatralną i filmową		
organizowanie sytuacji sprzyjających percepcji prostych form teatralnych	- udział w odbiorze krótkich form inscenizowanych organizowanych przez nauczyciela przy pomocy zabawek i pacynek podczas zabaw i sytuacji życiowych - doświadczanie radości przeżywania bezpośredniego odbioru prostych form teatralnych podczas uroczystości organizowanych w przedszkolu – podejmowanie prób aktywnego uczestnictwa jako widz (właściwa postawa podczas oglądania, nieprzeszkadzanie innym, nagradzanie brawami występujących)	podejmuje próby aktywnego uczestnictwa jako widz w prostych formach inscenizowanych
organizowanie sytuacji sprzyjających wyrażaniu siebie i otaczającego świata w prostych formach teatralnych	- współtworzenie z grupą tematycznych kądek zabaw (akcesoria, zaplecze) – rozmowy na temat przydatności zgromadzonej bazy - udział w zabawach tematycznych, podejmowanie prób spontanicznego wchodzenia w rolę	- korzysta z dostępnych akcesoriów do zabaw tematycznych - podejmuje próby wchodzenia w rolę

Obszar IX: Odczuwam więź ze środowiskiem, w którym żyję

Cele ogólne (etapowe)		Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Budowanie więzi ze środowiskiem społecznym		
- wzmacnianie więzi emocjonalnej z rodziną - wdrażanie do przestrzegania zasad zgodnego współżycia rodzinnego - budzenie zainteresowań tradycjami rodzinnymi	- doświadczanie poczucia przynależności do rodziny - gromadzenie wspólnych zdjęć członków swojej rodziny – współtworzenie kącika „Nasza rodzina”, wypowiadanie się na temat swojej rodziny, słuchanie wypowiedzi kolegów, dostrzeganie podobieństw w swojej rodzinie i rodzinach kolegów - udział w zabawach z zakresu „Wychowanie w duchu wartości” – doświadczanie okazywania szacunku i miłości dla bliskich, poszanowanie potrzeb członków rodziny, dostrzeganie swoich praw i obowiązków wynikających z roli dziecka, dostrzeganie potrzeby przestrzegania ustalonych reguł współżycia rodzinnego (rozdzielanie zachowań akceptowanych i nieakceptowanych) - współudział w pracach domowych (na miarę swoich możliwości) - poznawanie tradycji i zwyczajów rodzinnych: - aktywny udział w uroczystościach i tradycjach rodzinnych - doświadczanie radości w sprawianiu przyjemności bliskim, np. przez przygotowanie niespodzianek, upominków dla najbliższych	- wypowiada się na temat swojej rodziny - posługuje się w wypowiedziach imionami osób bliskich - respektuje swoje prawa i obowiązki wynikające z roli dziecka - współuczestniczy w prostych pracach domowych - aktywnie uczestniczy w pielęgnowaniu zwyczajów i tradycji rodzinnych - podejmuje działania na rzecz sprawianie przyjemności bliskim

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• budowanie poczucia przynależności do grupy przedszkolnej • wdrażanie do przestrzegania zasad i reguł współżycia grupowego	• udział w bezpośrednim poznawaniu przedszkola (otoczenie fizyczne) – odkrywanie miejsc wspólnych i przynależnych sobie (własna szafka w szatni, półka w sali, własne krzesło, miejsce do odpoczynku, środki higieny osobistej itp.) – rozumienie potrzeby poszanowania każdego z miejsc • odkrywanie społecznego środowiska przedszkolnego i dostrzeganie w nim swej roli jako przedszkolaka: – poznanie wszystkich członków grupy (doświadczenia z zakresu „Budowanie świadomości”, rozumienie pojęć: <i>moja grupa, kolega, koleżanka, pani</i> – poznanie w trakcie zabaw i życia codziennego swojej roli jako członka grupy/przedszkolaka, poznanie swoich praw i obowiązków z tego wynikających, poznanie szczególnej roli nauczyciela jako dorosłego w grupie – poznanie poprzez objaśnienia, pokazy, przykład osobisty dorosłych reguł współżycia społecznego w grupie (zachowanie podczas zabaw, relacje z kolegami) – wymienione w obszarze „Budowanie świadomości” – współtworzenie kodeksu przedszkolaka – doświadczenie dzielenia się wspólnym dobrem (zabawki, przedmioty w sali), a także wspólną panią – poznanie podczas zabaw i sytuacji codziennych organizacji życia grupowego/przedszkolnego i wynikających z tego konsekwencji planowania działań w grupie, np. rytm dnia; doświadczenie skutków zawieranych umów, obserwowanie zależności przyczyna – skutek, np. konsekwencje niekończenia zabawy zgodnie z umową przed posiłkiem, opóźnienia w przygotowaniu do posiłku całej grupy – poznanie kolegów innych grup, osób pracujących w przedszkolu w trakcie pierwszych wizyt i spacerów po przedszkolu, budowanie wzajemnych relacji w ciągu roku, obserwowanie czynności jakie wykonują pracownicy przedszkola, poznanie ich roli i znaczenia w życiu przedszkola, dostrzeganie potrzeby poszanowania pracy każdego – współdziałanie z nauczycielem w działaniach na rzecz kolegów (np. upominki, niespodzianki) oraz grupy/przedszkola (np. prace społeczno-użyteczne typu proste prace porządkowe w sali) – poznanie zwyczajów, tradycji obowiązujących w przedszkolu (np. pasowanie na przedszkolaka, uroczystości przedszkolne) – współdziałanie w podtrzymywaniu niektórych zwyczajów, tradycji przedszkolnych, współdziałanie z nauczycielem w tworzeniu zwyczajów i tradycji grupowych, np. nagradzanie serduszkami sukcesów, tworzenie kroniki grupowej, obchodzenie urodzin w grupie	• rozpoznaje w przedszkolu miejsca przynależne sobie • rozpoznaje imiona swoich kolegów, pań • zna nazwę swojej grupy • respektuje rolę nauczyciela w grupie • wie, jakie zachowania w grupie akceptujemy • zna plan „życia” grupowego • aktywnie obserwuje przedszkolne środowisko społeczne • aktywnie uczestniczy w działaniach na rzecz kolegów, grupy • aktywnie uczestniczy w podtrzymywaniu zwyczajów i tradycji grupy, przedszkola

• budowanie poczucia przynależności do własnej miejscowości	• udział w bezpośrednim poznawaniu swojej miejscowości, obserwowanie zmian zachodzących w najbliższym otoczeniu (spacery po okolicy), rozpoznawanie swojego miejsca zamieszkania (wskazanie bez nazywania adresu), rozpoznawanie drogi z domu do przedszkola i na odwrót • udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji środowiskowych	• rozpoznaje obiekty charakterystyczne dla swojej okolicy • uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem zwyczajów środowiskowych
• budowanie poczucia przynależności regionalnej	• udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji regionalnych • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem regionalnym – kaszubskim poprzez podejmowanie prób porozumiewania się nim w trakcie zabaw i czynności codziennych (osłuchanie/naśladowanie): • udział w zabawach prowadzonych w języku regionalnym – powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw, słuchanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek	• uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem zwyczajów, obrzędów, tradycji regionalnych • doświadcza podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem regionalnym – kaszubskim
• budowanie poczucia przynależności do mniejszości narodowej lub etnicznej • przybliżanie występujących we wspólnocie zwyczajów i tradycji związanych z uroczystościami i czy świętami	• udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji – dzielenie się z pomocą nauczyciela swoimi przeżyciami z kolegami w grupie – poznawanie różnic kulturowych, poszanowanie odmienności • aktywne uczestniczenie w wielokulturowych zabawach integracyjnych • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej przez porozumiewanie się nowym językiem w trakcie zabaw i czynności codziennych (osłuchanie/naśladowanie): – udział w zabawach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej – powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw, słuchanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek	• wie, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej należy • podejmuje działania związane z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji • doświadcza podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej
• budowanie poczucia przynależności narodowej	• oglądanie godła państwowego jako stałego elementu w sali przedszkolnej, obserwowanie sposobu dekorowania przedszkola, okolicy z okazji świąt państwowych • słuchanie prostych wierszyków, piosenek na temat naszego kraju • poznawanie polskich tradycji ludowych poprzez udział w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich	• wie, że mieszka w Polsce • rozpoznaje polskie symbole narodowe (barwy) • uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich
B. Budowanie poczucia więzi ze środowiskiem przyrodniczym		
• poznawanie najbliższego środowiska przyrodniczego • wyrabianie poczucia odpowiedzialności za przyrodę • rozwijanie umiejętności obserwowania zjawisk pogodowych występujących w przyrodzie	• doświadczenie radości z czerpania bezpośredniego kontaktu z przyrodą o każdej porze roku: – odkrywanie świata fauny i flory najbliższego otoczenia: ◦ obserwowanie różnorodności gatunków roślin w ogrodzie, przedszkolnym – osłuchanie z nazwami niektórych z nich; dostrzeganie sposobów ich pielęgnacji na co dzień	• aktywnie uczestniczy w poznawaniu najbliższego otoczenia przyrodniczego

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	° poznawanie (wygląd, nazwa, zachowanie) różnych gatunków zwierząt dostępnych bezpośredniej obserwacji w ich naturalnym środowisku, lub udomowionych (np. tych w kąciku przyrody) – dostrzeganie sposobów ich pielęgnacji na co dzień – udział w obserwacji pogody za oknem – nazywanie przy wsparciu nauczyciela charakterystycznych zjawisk towarzyszących różnym porom roku (deszcz, wiatr, mgła, śnieg, lód, burza, tęcza) – odkrywanie zmian w przyrodzie na przestrzeni pór roku (obserwowanie ich wpływu na świat poznanych roślin i zwierząt) – nazywanie przy wsparciu nauczyciela obserwowanych zmian (wzbogacanie zasobu pojęć) • współtworzenie kącika przyrody – gromadzenie w nim darów kolejnych pór roku oraz tego co daje nam przyroda na co dzień niezależnie od pory roku, współudział w pielęgnacji roślin, opiece nad zwierzętami w kąciku	• obserwuje pogodę za oknem • rozróżnia poznane zjawiska pogodowe • obserwuje zmiany w przyrodzie związane ze zmianą pór roku • uczestniczy w pielęgnacji roślin, opiece nad zwierzętami w kąciku
• kształtowanie postaw zoologicznych i proekologicznych	• zdobywanie doświadczeń w obszarze „Wychowanie w duchu wartości” – w aspekcie szacunku do przyrody, w tym respektowanie podstawowych zasad szacunku do przyrody: – poruszamy się w trakcie spacerów i wycieczek tak, aby nie splotzyć zwierząt, nie niszczyć roślin – porządkujemy teren i zbieramy śmieci po wycieczce – dokarmiamy zwierzęta zimą – pielęgnujemy rośliny i zwierzęta, które są pod naszą opieką – oszczędnie korzystamy z wody, np. podczas mycia rąk, zębów • udział w ćwiczeniach pozytywnych zachowań podczas zabaw w sali przed-szkolnej i w sytuacjach codziennych, np. spacer	• wie, że należy szanować przyrodę • wie, jak należy się zachowywać szanując przyrodę • respektuje podstawowe zasady szacunku do przyrody
• rozwijanie inteligencji wizualno-przestrzennej • rozwijanie zainteresowań technicznych	C. Rozwijanie zainteresowań środowiskiem technicznym • udział w organizacji kącika konstrukcyjnego – poznawanie zasad korzystania z niego • tworzenie budowli przestrzennych, łączenie klocków różnych wielkości i kształtów • wykorzystywanie w zabawach tematycznych modeli urządzeń technicznych stosowanych w gospodarstwie domowym (rozpoznawanie ich przydatności na podstawie doświadczeń życia domowego, np. pralka, piec, mikser telefon)	• zna zasady korzystania z kącika konstrukcyjnego • tworzy budowle przestrzenne, łącząc klocki różnych wielkości i kształtów • celowo wykorzystuje w zabawach tematycznych modele znanych urządzeń technicznych

D. Wdrażanie do świadomego unikania zagrożeń środowiskowych		
• wdrażanie do przestrzegania zasad bezpiecznego zachowania w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych • wdrażanie do dbałości o bezpieczeństwo własne i innych oraz odpowiedzialności za własne postępowanie	• poznananie otoczenia przedszkolnego i zasad poruszania się po nim podczas zabaw i sytuacji zadaniowych (sala, budynek, ogród przedszkolny, spacer) • poznananie zasad bezpiecznej zabawy obowiązujących w przedszkolu, ogrodzie, na spacerze i respektowanie ich: – nakazu pozostawania w danym pomieszczeniu (na wyznaczonym terenie) pod opieką dorosłych, zakazu samodzielnego oddalania się – nakazu korzystania z dostępnych zabawek, przyborów, urządzeń, zgodnie z poznanymi wskazaniami ich użytkowania – zakazu brania do rąk nieznanych przedmiotów, obsługi nieznanych urządzeń • utrwalanie znajomości zasad bezpieczeństwa podczas zabaw tematycznych i sytuacji życia codziennego – dostrzeganie zachowań negatywnych, wskazywanie prawidłowych	• zna podstawowe zasady bezpiecznego poruszania się po terenie przedszkola i na spacerze • zna zasady bezpiecznej zabawy obowiązujące w przedszkolu, ogrodzie, na spacerze • respektuje poznane zasady bezpieczeństwa
• wdrażanie do przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego	• obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatryków związanych z różnymi niebezpieczeństwami na drodze (pozytywne wzorce zachowań) – rozmowy na temat konieczności takich samych zachowań z naszej strony, analiza postępowań dostosowanych do możliwości i percepcji dzieci • poznananie podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego (opowiadania, historyjki obrazkowe, pogadanki), respektowanie ich podczas spacerów po okolicy: – rozpoznawanie podstawowych miejsc wyznaczonych dla pieszych (chodnik, przejście dla pieszych, przystanek autobusowy) – dostrzeganie znaczenia świateł sygnalizatora dla pieszych – dostrzeganie potrzeby poruszania się po drodze i w jej pobliżu zgodnie z poleceniem dorosłego • ćwiczenie określonych zachowań podczas zabaw w sali przedszkolnej i w sytuacjach codziennych (spacer) – respektowanie poznanych zasad: – przechodzenie w miejscach odpowiednio oznaczonych zgodnie ze wskazaniami nauczyciela – reagowanie na światła sygnalizatora dla pieszych – poruszanie się po chodniku parami	• zna podstawowe zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego • przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- wdrażanie do rozumienia potencjalnych zagrożeń ze świata ludzi, roślin, zwierząt - wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych niebezpieczeństw	- dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw w świecie ludzi, roślin, zwierząt i ich skutków na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów - poznanie zasad bezpieczeństwa związanych z unikaniem potencjalnych zagrożeń ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt – respektowanie ich na co dzień: - informowanie nauczyciela o pojawieniu się osoby nieznajomej w środowisku dzieci, np. na terenie ogrodu przedszkolnego - informowanie dorosłych o pojawieniu się w pobliżu obcego zwierzęcia - przestrzeganie zakazu samodzielnego korzystania z określonych urządzeń (np. urządzenia elektryczne) i przedmiotów (np. zapalki, środki chemiczne)	- wie, jak unikać potencjalnych niebezpieczeństw w świecie ludzi, roślin i zwierząt - respektuje poznane zasady bezpieczeństwa
kształtowanie właściwych postaw w sytuacji zagrożenia	- obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatryków związanych z różnymi zagrożeniami, np. pożar (pozytywne wzorce zachowań), rozmowy na temat konieczności takich samych zachowań z naszej strony w sytuacjach zagrożeń, analiza postępowań dostosowanych do możliwości i percepcji dzieci (konieczność zgłoszenie zagrożenia dorosłym, poinformowanie o swoich dolegliwościach, podporządkowanie się poleceniom dorosłych) - ćwiczenie określonych zachowań w sytuacji zagrożeń na miarę swoich możliwości, np. próbna ewakuacja	- wie, jak powinien się zachować w sytuacji zagrożenia - uczestniczy w ćwiczeniach określonych zachowań w sytuacji zagrożenia

ZAKŁADANY POZIOM OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH DZIECKA 4-LETNIEGO

Obszar I: Poznaję siebie i współdziałam z innymi

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- rozwijanie samowiedzy - doskonalenie umiejętności samo-regulacji zachowania	A. Budowanie samoświadomości - rozóżnianie swojego imienia i nazwiska, przedstawianie się nim - rozszerzanie doświadczeń dziecka 3-letniego związanych z obserwowaniem siebie i innych (w rzeczywistości i na zdjęciach/nagraniach wideo): - zabawy z zakresu „Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki/kształtowanie świadomości schematu własnego ciała” - odkrywanie „Co jest nam potrzebne przy poznawaniu świata” – nazywanie swoich podstawowych zmysłów, dostrzeganie swoich możliwości z ich pomocą, oraz braku tych możliwości bez ich pomocy, np. podczas zabaw typu: „Czarodziejski woreczek”, „Poznanie owoców po smaku”; rozmowy dotyczące potrzeb w sytuacjach ograniczeń korzystania z niektórych zmysłów (wczuwanie się w potrzeby osób z niepełnosprawnościami) - rozpoznawanie siebie wśród kolegów na fotografiach, nagraniach wideo - opisywanie w prosty sposób swojego wyglądu - porównywanie swojego wyglądu „dawniej” (okres niemowlęstwa) i „dziś” - dostrzeganie podstawowych różnic w wyglądzie, obserwowanych zachowaniach, np. rodzaje zabaw, umiejętności; porównywanie wyglądu swojego i kolegów – rozóżnianie zdjęć z okresu młodszego wieku, rozóżnianie na zdjęciach dzieci i dorosłych - podjęmowanie podczas zabaw i sytuacji codziennych działań związanych z poznawaniem siebie jako osoby, w tym odkrywanie swoich możliwości, zainteresowań: - obserwowanie swoich możliwości na tle innych – dostrzeganie podobieństw, różnic; respektowanie swoich ograniczeń (np. związanych z wiekiem), w tym w kontekście bezpieczeństwa własnego – dostrzeganie możliwości oczekiwania wsparcia ze strony starszych - komunikowanie swoich potrzeb, upodobań – dostrzeganie podobieństw i różnic w potrzebach i upodobaniach swoich i kolegów - obserwowanie pozytywnych i negatywnych konsekwencji różnic w potrzebach swoich i kolegów podczas zabaw i sytuacji codziennych (jest miło, kiedy wszyscy chcemy robić to samo i mamy możliwości, jest nie-miło, kiedy tych możliwości nie ma, np. każdy w tym samym momencie chce taki sam samochód, a samochód jest tylko jeden), rozmowy na temat sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowej bez szkody dla każdego (Co zrobimy w tej sytuacji? Jak możemy pomóc każdemu, aby wszyscy byli zadowoleni? – rozumienie konieczność dochodzenia do kompromisu)	- zna swoje imię i nazwisko - rozóżnia swoje podstawowe zmysły (wzrok, słuch, smak, węch, dotyk) - wie, do czego służy mu zmysły - opisuje w prosty sposób swój wygląd - określa różnice w wyglądzie swoim i innych (w tym dorosłych) - respektuje ograniczenia w swoich możliwościach - wie, że może oczekiwać pomocy od starszych - komunikuje swoje potrzeby i upodobania - dostrzega sytuacje konfliktowe w grupie - wie, że należy szanować potrzeby każdego

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• organizowanie sytuacji sprzyjających poznawaniu emocji i uczuć • rozwijanie umiejętności samoregulacji emocji • rozwijanie empatii i zdolności motywowania się do działań	• udział we współtworzeniu kodeksu przedszkolaka z rozmową na temat skutków określonych zachowań – podejmowanie próby uzasadniania dającego określonych zachowań nie akceptujemy • podejmowanie działań związanych z doskonaleniem umiejętności kierowania swoim zachowaniem podczas zabaw i sytuacji codziennych: – dokonywanie prostych wyborów (w zależności od swoich upodobań) z przewidywaniem skutków swoich działań – wykonywanie czynności zgodnie z poleceniem, podaną instrukcją dostosowaną do swoich potrzeb i możliwości rozwojowych – podejmowanie działań ukierunkowanych, zgodnych z przyjętymi zasadami, powstrzymywanie się od niewłaściwych zachowań (realizowanie swoich potrzeb w sposób, który nie narusza dobra innych ludzi)	• rozumie dającego określonych zachowań w grupie nie akceptujemy • podejmuje próby przewidywania skutków swoich działań • wykonuje czynności zgodnie z podaną instrukcją na miarę swoich możliwości • podejmuje działania ukierunkowane, respektując zawarte umowy
B. Rozwijanie inteligencji emocjonalnej		
	• doświadczanie sytuacji dostarczających dużej dawki doświadczeń pozytywnych – radość (ekspresja ruchowa, muzyczna, plastyczna itp.) oraz uwalniających blokady emocjonalne (zabawy adaptacyjne, integracyjne, relaksacyjne, wyciszające) • doświadczanie radości z odczuwania okazywanych uczuć przez bliskich • przeżywanie emocji pod wpływem pojawiających się wokół sytuacji – doświadczanie wsparcia w otoczeniu (akceptacja emocji/pomoc w komunikowaniu przeżyć/analiza zachowania/poszukiwanie akceptowanych sposobów rozwiązań), dostrzeganie, że nie wszystkie przeżywane emocje, uczucia mogą być podstawą do natychmiastowego działania • udział w sytuacjach sprzyjających nazywaniu i rozróżnianiu znanych emocji, uczuć oraz reakcji, zachowań im towarzyszących zarówno u siebie, jak i innych: – dostrzeganie różnych emocji, uczuć towarzyszących nam w trakcie zabaw i sytuacji życia codziennego (nazywanie znanych, odkrywanie nowych), odkrywanie podstawowych objawów znanych emocji (np. dostrzeganie różnic w wyrazie twarzy, postawie, gestach, tonie głosu), poszukiwanie z dorosłym pojęć opisujących emocje oraz reakcje im towarzyszące – samodzielne nazywanie poznanych emocji, uczuć – rozróżnianie podstawowych emocji u postaci przedstawionych na zdjęciach, rysunkach, np. udział w zabawach pantomimicznych • kontynuowanie obserwacji zachowań, które towarzyszą określonym emocjom, uczuciom przeżywanym w trakcie zabaw i życia codziennego, analiza wspólnie z dorosłym skutków tych zachowań: – obserwowanie zdarzeń w świecie rzeczywistym i fikcyjnym w kontekście odczuć ich bohaterów – dostrzeganie różnic w zachowaniach i stopniu przeżywania emocji, np. zadowolenie, radość, niezadowolenie, złość	• doświadcza sytuacji sprzyjających ekspresji emocji przyjemnych • rozumie, że w sytuacji trudnej może liczyć na wsparcie otoczenia • nazywa swoje emocje i uczucia • rozróżnia znane emocje, uczucia wyrażane przez innych

- porównywanie swoich przeżyć w różnych sytuacjach (dostreganie, że ta sama sytuacja może wywoływać różne reakcje emocjonalne u poszczególnych osób, np. reakcja w sytuacji konfliktowej obu stron – dziecko które odebrało zabawkę cieszy się, że ją ma, a dziecko, któremu ją odebrano płacze, bo jest mu smutno)
- rozmowy przy współtworzeniu kodeksu przedszkolaka na temat skutków określonych zachowań w aspekcie przeżywanych emocji – podejmowanie próby uzasadniania dlaczego określonych zachowań nie akceptujemy – przypomnienie prawa do przeżywania wszystkich swoich emocji/uczuć i wyrażania ich bez szkody dla siebie i otoczenia (zasada akceptacji przeżyć, analizy zachowań)
- podejmowanie działań związanych z poszukiwaniem sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych:
 - poszukiwanie akceptowanych sposobów wyrażania emocji w sytuacjach życia codziennego, przykładach dostarczonych przez innych
 - współtworzenie kącika spokoju i kącika złości gromadzenie materiałów i środków, które mogą pomóc w wyrażaniu emocji w sposób akceptowany w grupie (np. przytulanka radości, poduszka złości), poszukiwanie z nauczycielem i grupą pomysłów na wyposażenie kącika adekwatnych do potrzeb każdego
 - dostreganie niewłaściwych zachowań podczas trudnych sytuacji codziennych, jak i przedstawionych w literaturze dziecięcej, filmie – podpowiadanie bohaterom właściwych zachowań (stosowanie zasady akceptacji przeżyć, analizy zachowań – podkreślanie prawa do wyrażania emocji bez szkody dla siebie i otoczenia)
 - podejmowanie prób przewidywania skutków określonych zachowań w aspekcie przeżywanych emocji (analizowanie sytuacji życiowych oraz przedstawionych podczas teatryków, historyjek obrazkowych w kontekście emocji przeżywanych przez ich bohaterów „Jak myślisz, co teraz czuje bohater? Co można zrobić, aby czuł się lepiej?” – zabawy z obszaru „Zmiany odwracalne/nieodwracalne”)
 - udział w zabawach i ćwiczeniach pozwalających na rozwijanie umiejętności radzenia sobie z emocjami w sposób kontrolowany (korzystanie z kącika spokoju i kącika złości, poznanych sposobów zachowań itp.)
 - okazywanie pomocy innym w pokonywaniu trudności
 - doświadczenie konsekwencji wycofywania się z działań bądź niepodjęcie ich w życiu codziennym i świecie fikcyjnym (zachowania bohaterów w literaturze dziecięcej, filmach – próby wczuwania się w przeżycia bohaterów) nabywanie przeswiadczenia o możliwości szukania pomocy i oparcia u innych w pokonywaniu trudności
 - doświadczenie radości z działania i osiągnięcia celu – doprowadzanie rozpozczętych działań do końca (na miarę swoich możliwości), odczuwanie satysfakcji i poczucia sukcesu z doceniania swoich osiągnięć przez otoczenie
- dostrzega różnice w przeżywaniu emocji, uczuć przez różne osoby
- wie, że ma prawo do przeżywania wszystkich emocji/uczuć oraz wyrażania ich bez szkody dla siebie i otoczenia
- rozróżnia akceptowane i nieakceptowane sposoby zachowań w sytuacjach trudnych
- wie, jakie sposoby zachowań pomagają wyrażać przeżywane emocje
- podejmuje próby samodzielnego poszukiwania właściwych zachowań w sytuacji trudnej
- przejawia zachowania empatyczne
- podejmuje próby radzenia sobie w sytuacjach trudnych z pomocą znanych mu sposobów
- kończy rozpoczęte działania (na miarę swoich możliwości)

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• organizowanie różnych form interakcji z drugim człowiekiem w atmosferze bezpieczeństwa i akceptacji • kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi	• udział w zabawach integracyjnych, w tym z wykorzystaniem pedagogiki zabawy (np. zabaw wstępnych ułatwiających wzajemne poznanie się) – rozszerzanie doświadczeń, interakcje z nowymi osobami, zwracanie się do siebie po imieniu • doświadczenie satysfakcji i radości z współdziałania z drugim człowiekiem podczas zabaw i sytuacji życia codziennego • dostrzeganie potrzeby relacji i związków z innymi w życiu codziennym i świecie fikcyjnym (pozytywne wzorce zachowań w literaturze dziecięcej, filmach) – doświadczenia z zakresu „Wychowanie w duchu wartości” • wzbogacanie kodeksu przedszkolaka o kolejne elementy w kontekście nawiązywania i podtrzymywania związków z innym – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 3-letniego: – podejmowanie samodzielnych prób organizowania zabaw z kolegami i koleżankami z uwzględnieniem potrzeb i pomysłów innych • stosowaniem przyjętych reguł zachowania w kontaktach międzyludzkich • kontynuowanie działań sprzyjających doskonaleniu umiejętności adaptacyjnych (nowe interakcje): – udział w zabawach i sytuacjach codziennych ułatwiających integrację z drugim człowiekiem, grupą	• posługuje się imionami kolegów • doświadcza satysfakcji i radości z współdziałania z drugim człowiekiem • dostrzega potrzebę tworzenia różnych relacji z innymi (przyjaźń – koledzy, miłość – rodzina) • rozróżnia akceptowane i nieakceptowane sposoby zachowań w relacjach społecznych • respektuje zawarte umowy dotyczące relacji z drugim człowiekiem • wchodzi w interakcje z drugim człowiekiem
	C. Wychowanie w duchu wartości	
• wprowadzanie w świat norm moralnych i wartości • wdrażanie do akceptowania i przestrzegania poznanych norm moralnych	• wzbogacanie doświadczeń dotyczących poznanych wartości • doświadczenie przejawów kierowania się poznawanymi wartościami ze strony innych – czerpanie radości z odczuwania dowodów przyjaźni i uczciwości na co dzień	• rozpoznaje przejawy przyjaźni i uczciwości w świecie realnym i bajkowym
• rozwijanie wrażliwości na wartości (dostrzeganie i pielęgnowanie)	• odkrywanie znaczenia pojęciowego poznawanych wartości poprzez obserwację życia codziennego i kontakt ze światem bajkowym – dostrzeganie pozytywnych zachowań bohaterów różnych sytuacji, podejmowanie prób wczuwania się w ich przeżycia, doświadczenie „zwycięstwa dobra nad złem” • poszukiwanie wspólnie z nauczycielem sposobów dbałości o poznane wartości (poznawanie wzorców zachowań), akceptowanie potrzeby dbania o przyjaźń i uczciwość, w tym stosowania przyjętych norm i zasad postępowania (doświadczenie ich spójności z kodeksem przedszkolaka, umowami na co dzień) • poszukiwanie w sytuacjach codziennych, poznawanej literaturze dziecięcej, historyjkach obrazkowych przejawów przyjaźni i uczciwości • podejmowanie działań związanych ze stosowaniem przyjętych norm w różnych obszarach życia – doświadczenie radości z pochwał, podziękowań od dorosłych	• wie, jak może dbać o poznane wartości • akceptuje przyjęte normy podejmując próby ich stosowania na co dzień

Obszar II: Jestem samodzielny i dbam o estetykę otoczenia

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- doskonalenie samodzielności w wykonywaniu codziennych czynności - wyrabianie nawyków higienicznych - wdrażanie do dbałości o estetykę własnego wyglądu	A. Kształtowanie sprawności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych - samodzielne rozbieranie się i ubieranie (podstawowe części garderoby, zapinanie na rzepy), podejmowanie prób rozpinania i zapinania garderoby na guziki, porządkowanie własnej odzieży po rozebraniu się (składanie wg wskazówek nauczyciela i odkładanie w odpowiednim miejscu; wieszanie kurtki na wieszak, woreczka na haczyk) - ubieranie i rozbieranie zabawek (lalki, misie) - samodzielne wykonywanie podstawowych zabiegów higienicznych w przedszkolu (mycie rąk, twarzy, zębów), utrwalenie wiedzy na temat potrzeby stosowania podstawowych zasad higieny i dbałości o czystość ciała (mycie zębów po posiłku, mycie rąk przed i po posiłku oraz po wyjściu z toalety, wycieranie nosa, zastraszanie ust przy kichaniu itp.) - samodzielne korzystanie z urządzeń sanitarnych z zachowaniem zasady intymności i higieny - właściwe korzystanie z osobistych przyborów toaletowych, przestrzeganie zakazu korzystania z przedmiotów osobistego użytku należących do innych (ręcznik, szczoteczka do zębów, kubeczek do płukania ust, grzebień) - podejmowanie działań na rzecz dbałości o swój estetyczny wygląd (czyść osobista, ułożenie włosów, dbałość o strój)	- samodzielnie wykonuje podstawowe czynności samoobsługowe (ubieranie, rozbieranie się) - samodzielnie wykonuje podstawowe zabiegi higieniczne - respektuje zasady higieny na co dzień - samodzielnie korzysta z urządzeń sanitarnych - właściwie korzysta z osobistych przyborów toaletowych - podejmuje działań na rzecz dbałości o swój estetyczny wygląd
wdrażanie do kulturalnego spożywania posiłków	- współudział z dorosłym w przygotowywaniu podstawowego nakrycia do stołu - samodzielne nakrywanie do stołu w zabawach tematycznych (plastikowe nakrycie) - spożywanie wspólnych posiłków przy stole z przestrzeganiem zasad kulturalnego zachowania (rozszerzanie zakresu dla dzieci 3-letnich): - spokojne spożywanie posiłku z zamkniętymi ustami, bez prowadzenia rozmów z „pełną buzią” - zachowywanie porządku wokół siebie w trakcie jedzenia, nieprzeszkadzanie kolegom - właściwe posługiwanie się sztućcami (łyżka, łyżeczka, widelec) oraz serwetką - sprzątanie po zjedzonym posiłku (porządkowanie nakrycia na stole, wsunięcie krzesła)	- współuczestniczy w nakrywaniu do stołu - spożywa wspólne posiłki przy stole z przestrzeganiem zasad kulturalnego zachowania - spożywa posiłki z użyciem sztućców - porządkuje nakrycie po posiłku

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	B. Wdrażanie do dbałości o ład i porządek wokół siebie	
wdrażanie do zachowania ładu i porządku w najbliższym otoczeniu	- doświadczenie skutków nieporządku w otoczeniu w świecie rzeczywistym i fikcyjnym (rozszerzanie doświadczeń) – wczuwanie się w przeżycia bohaterów bajek, historyjek obrazkowych, teatryków dostrzeganie właściwych i niewłaściwych zachowań – respektowanie zasad dbałości o ład i porządek w grupie na co dzień - wykonywanie prostych prac porządkowych podczas zabaw tematycznych i w trakcie prac społeczno-użytecznych na rzecz grupy, pomaganie w domu w prostych czynnościach porządkowych (rozszerzanie zakresu doświadczeń, nabywanie większej samodzielności w dbałości o otoczenie) - kontynuowanie doświadczeń w nabywaniu przekonania o potrzebie poszanowania wszystkiego co znajduje się w otoczeniu – współudział z dorosłymi w naprawie drobnych uszkodzeń zabawek	- wie, że należy dbać o ład i porządek w otoczeniu - respektuje podstawowe zasady dbałości o ład i porządek w grupie - podejmuje czynności związane z dbałością o otoczenie na miarę swoich możliwości - współdziała z dorosłym w naprawach drobnych uszkodzeń zabawek

Obszar III: Jestem sprawny i dbam o zdrowie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	A. Rozwijanie sprawności fizycznej	
- doskonalenie ogólnej sprawności ciała na miarę możliwości dziecka - wspomaganie integracji sensorycznej - motywowanie do aktywności fizycznej	- udział w aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela w formie zabawowej dostosowanej do swoich potrzeb i zainteresowań podczas: - zestawów zabaw ruchowych – zabaw ruchowych i ćwiczeń w ciągu dnia organizowanych w przedzłoku i na świeżym powietrzu: - orientacyjno-porządkowych (reagowanie na umowne sygnały, ustawienia, np. w szeregu przy ścianie, wzdłuż brzegu dywanu); przemieszczanie się parami, jeden za drugim, grupą w wyznaczonym tempie, gromadzenie się w oznaczonych grupkach - z elementem równowagi (stanie na jednej nodze, „Mysi chód” stopa za stopą, chodzenie po wyznaczonym torze, po śladach; chodzenie z przedmiotami w rękę, np. „Kelner” – noszenie zabawkowych przedmiotów na tacce, przechodzenie po podwyższonej powierzchni (np. ławeczka gimnastyczna), przekraczanie różnych przeszkód do wysokości kolan, wchodzenie i schodzenie po powierzchni pochylonej - z elementem czworakowania (z poruszaniem się w przód i tył)	- uczestniczy w zorganizowanej aktywności ruchowej - wykazuje ogólną sprawność fizyczną w zakresie poznanych form ruchu na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- kształtowanie świadomości zdrowotnej - wyrabianie właściwych nawyków żywieniowych oraz nawyków dbania o własne zdrowie w codziennych sytuacjach	B. Kształtowanie postaw prozdrowotnych - zdobywanie podstawowej wiedzy o zdrowiu, odkrywanie potrzeby dbałości o zdrowie poprzez kontakt ze światem bajek i obserwację życia codziennego – dostrzeganie pozytywnych zachowań bohaterów różnych sytuacji, podejmowanie prób wczuwania się w ich przeżycia, akceptowanie przyjętych zasad - respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie (utrwalanie prawidłowych wzorców zachowań, nabywanie nawyków) podczas zabaw tematycznych oraz realizowanych w przedszkolu profilaktycznych programach zdrowotnych (rozszerzanie zakresu treści) - respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie w życiu codziennym, w tym: - w zakresie zdrowego żywienia (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 3-letniego): - dostrzeganie m.in. dlaczego spożywanie określonych produktów jest ważne dla zdrowia człowieka, np. przetworów mlecznych, ciemnego pieczywa, warzyw i owoców - nabywanie właściwych nawyków żywieniowych (regularne spożywanie posiłków i niepodjadanie w międzyczasie, stosowanie ustalonych zasad jedzenia słodyczy, jedzenia zdrowych produktów) - w zakresie ogólnej dbałości o zdrowie (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 3-letniego): - dostrzeganie znaczenia świeżego powietrza dla zdrowia (ruch na powietrzu, potrzeba wietrzenia pomieszczeń) - dostosowywanie na miarę swoich możliwości ubioru do warunków pogodowych - unikanie przegrzania lub przeziębienia organizmu, np. schładzanie przez zabawy w cieniu, rozgrzewanie ciała przez ruch, rozciąganie rąk - przejawianie zachowań „dzielnego pacjenta” podczas działań profilaktycznych (np. wizyty u stomatologa, pediatry, szczepienia) i leczniczych (poddawanie się badaniom lekarskim i zabiegom leczniczym, przyjmowanie lekarstw) - wykazywanie dbałości o narządy zmysłu (higiena narządów zmysłu: nienadwyrażanie głosu, unikanie hałasu, potrzeba odpoczynku, racjonalne korzystanie z telewizji, komputera itp.)	- wie, dlaczego należy dbać o swoje zdrowie - respektuje poznane zasady dbałości o zdrowie w zabawie i sytuacjach codziennych (nabywa nawyki)

Obszar IV: Sprawnie się komunikuję i rozwijam swój język ojczysty

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie umiejętności skutecznego komunikowania się z otoczeniem za pośrednictwem dostępnych metod komunikacji zgodnych z potrzebami i możliwościami dzieci (w szczególności dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności, które nie komunikują się werbalnie lub mają problemy z formułowaniem poprawnych wypowiedzi słownych wynikające z ich niepełności)	A. Kształcenie umiejętności komunikacyjnych • doświadczenie kontaktów z prawidłowymi wzorcami komunikacyjnymi podczas zabaw i sytuacji codziennych (język nauczyciela, literatura dziecięca) – osłuchanie/naśladowanie • kontynuowanie doświadczeń związanych z poznawaniem różnych sytuacji komunikacyjnych poprzez obserwację zdarzeń w świecie bajkowym i realnym (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 3-letniego): – obserwowanie skutków różnych zachowań, wczuwanie się w przeżycia bohaterów, odnoszenie się do swoich doświadczeń w podobnej sytuacji – poszukiwanie z nauczycielem sposobów pomocy poznanym bohaterom, dostrzeganie, że kłopoty w porozumieniu możemy mieć również kiedy „dobrze mówimy i dobrze słuchamy” (obserwowanie sytuacji komunikacyjnych podczas których jeden z bohaterów mówi w języku nieznanym dla drugiego, np. robot, obcokrajowiec) – poszukiwanie sposobów rozwiązań zaistniałego problemu w porozumiewaniu się, dostrzeganie potrzeby poznawania języków innych narodowości – obserwowanie skutków komunikacji podczas której sposób w jaki wywiadamy informację kierowaną do kogoś może zmienić charakter przekazywanej informacji – obserwowanie swoich reakcji/reakcji bohaterów bajkowych po wysłuchaniu tego samego komunikatu wypowiedzianego oznajmująco (z radością), rozkazująco, pytająco, np. imię kolegi, zdanie „Masz misia.”, „Masz misia!” „Masz misia?” • stosowanie poznanych reguł skutecznej komunikacji na co dzień • poznawanie różnych form wypowiedzi (prośba, polecenie, opowiadanie, opis) podczas kontaktu z ich prawidłowymi wzorcami na co dzień (wypowiedzi nauczyciela, literatura dziecięca), słuchanie krótkich opowiadań, opisów dostępnych swojej percepcji – rozróżnianie poznanych form • rozróżnianie poznanych form wypowiedzi w trakcie sytuacji zabawowych i sytuacji życiowych • posługiwanie się formami wypowiedzi dostosowanymi do możliwości rozwojowych UWAGA: W przypadku dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych w zakresie komunikowania się udział w zabawach i ćwiczeniach dostosowanych do jego potrzeb i możliwości w inny właściwy dla dziecka sposób, np. z wykorzystaniem alternatywnych metod komunikacji, języka migowego.	• naśladuje prawidłowe wzorce komunikowania się na miarę swoich możliwości • wie, dlaczego należy sobie wzajemnie pomagać w porozumiewaniu się • wie, co przeszkadza w skutecznej komunikacji • respektuje znane reguły skutecznej komunikacji • posługuje się formami wypowiedzi dostosowanymi do swoich możliwości rozwojowych

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
B. Rozwijanie mowy		
- doskonalenie mowy w zakresie artykulacyjnym - doskonalenie mówienia w zakresie poprawności gramatycznej, leksykalno-semantycznej oraz płynności wypowiedzi	- osłuchiwanie się z prawidłowymi wzorcami mowy podczas zabaw i sytuacji codziennych (język nauczyciela, literatura dziecięca) – naśladowanie - wypowiadanie się spontaniczne i celowe, np. na temat ilustracji w książce, opowiadanie o swoich przeżyciach, opisywanie w prosty sposób swojego wyglądu - używanie w trakcie wypowiedzi: - poprawnych form fleksyjnych w rzeczownikach, czasownikach i przymiotnikach - określanie cech przedmiotów za pomocą przymiotników - wyglaszanie krótkich wierszy - posługiwanie się większym zasobem słów dotyczących otaczającego świata w porównaniu z 3-letkiem - poznawanie nowych określeń (słownik bierny i czynny) dotyczących osób, rzeczy i zjawisk oraz stosowanie ich zgodnie ze znaczeniem - rozwiązywanie prostych zagadek - kontynuowanie udziału w zabawach i ćwiczeniach oddechowych, mięśni narządów mowy, artykulacyjnych, modulowanie głosem przy zdaniach pytających, rozkazujących i oznajmujących	- dysponuje zasobem słownictwa adekwatnym do swoich możliwości rozwojowych - wygląda krótkie wiersze - formuluje wypowiedzi pod względem logicznym i językowym na miarę swoich możliwości rozwojowych - rozwiązuje proste zagadki - bierze udział w ćwiczeniach doskonalących wymowę

Obszar V: Poznając języki obce

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Przygotowanie do posługiwania się językiem obcym nowożytnym		
stwarzanie sytuacji sprzyjających osłuchaniu się z nowym językiem	rozszerzanie zakresu doświadczeń z językiem obcym dziecka 3-letniego podczas zabaw i sytuacji codziennych – słuchanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek, poleceń – osłuchanie się z melodią języka;	- wykazuje zainteresowanie językiem obcym - rozumie poznane słowa i zwroty mające znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności
wykorzystywanie naturalnych pre-dyspozycji dziecka do rozwijania umiejętności językowych	- poznawanie przydatnych słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności – rozumienie ich znaczenia - utrwalanie poznanego materiału językowego (zgodnego z potrzebami, możliwościami i zainteresowaniami dzieci – przystępność i użyteczność) w zabawach i sytuacjach życiowych – używanie poznanych słów, wskazywanie na obrazkach, historyjkach znaczenia poznanych słów, zwrotów - wykonywanie prostych poleceń, np. udział w zabawach ruchowych ze zrozumieniem treści czynności	rozumie proste polecenia w języku obcym nowożytnym i na nie reaguje

Obszar VI: Przygotowuję się do czytania i pisania

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
– doskonalenie percepcji wzrokowej	A. Rozwijanie sprawności percepcyjno-motorycznych Udział w zabawach i sytuacjach zadaniowych sprzyjających doskonaleniu percepcji wzrokowej (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 3-letniego): • w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale przestrzennym: – porównywanie pozycji ciała dwóch osób, dostrzeganie podobieństw i różnic (np. dobieranie parami osób ustawionych tak samo, wskazywanie różnic w ustawieniach), dopasowywanie układu własnego ciała do pozycji innej osoby – porównywanie układu przedmiotów, dostrzeganie podobieństw i różnic, np. dobieranie parami jednakowych budowli z klocków, wskazywanie różnic w budowlach – dostrzeganie brakujących elementów w obserwowanym wcześniej układzie przedmiotów – odtwarzanie układów przedmiotów wg wzoru • w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale obrazkowym: – rozpoznawanie podobnych przedmiotów na ilustracjach (loteryjki obrazkowe, domina obrazkowe) – poszukiwanie brakujących szczegółów pomiędzy pełną wersją obrazka a obrazkiem uboższym w szczegóły – układanie obrazków wg zasady podobieństwa, np. dobieranie obrazka do jego schematu – rozpoznawanie czynności i sytuacji przedstawionych na materiale obrazkowym, np. dobieranie obrazków o określonej słownie czynności, demonstrowanie ruchem czynności przedstawionych na obrazkach – składanie całości z części wg wzoru oraz z pamięci, np. dobieranie brakujących elementów do obrazka, układanie obrazków po rozcięciu, układanie puzzli • w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale symbolicznym: – różnicowanie poznanych umownych znaków graficznych, np. symbole w kalendarzu pogody, przy oznaczeniach kącików tematycznych	• dostrzega szczegóły w obserwowanym materiale przestrzennym (rodzaj przedmiotów, położenie, układ) • dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami przestrzennymi i ich układami (rodzaj obiektów, położenie, układ) • odtwarza układy przedmiotów wg wzoru • dostrzega szczegóły na materiale obrazkowym • dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami przedstawionymi na materiale obrazkowym • składa proste obrazki z części wg wzoru i z pamięci • dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami przedstawionymi na materiale symbolicznym

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
doskonalenie percepcji słuchowej z uwzględnieniem słuchu fonematycznego	- zabawy i ćwiczenia z zakresu „Rozwijanie wrażliwości estetycznej dziecka poprzez kontakt ze światem muzyki – doskonalenie wrażliwości słuchowej” - słuchanie opowiadań, bajek, wierszy i tekstów inscenizowanych – rozumienie wysłuchanych treści - powtarzanie sekwencji słownych, w tym wierszy, piosenek - rozpoznawanie słów wypowiedzianych na różne sposoby: szepem, wyśpiewane, wypowiadane z wydłużaniem brzmienia głosek lub sylabami - wyodrębnianie zdań i równoważników zdań z dłuższych wypowiedzi - dokonywanie z pomocą nauczyciela podziału wypowiedzianych zdań na słowa poprzez wyklaskiwanie, pokazywanie na palcach	- aktywnie słucha tekstu mówionego - rozpoznaje komunikaty słowne wypowiadane w różnej formie - wyodrębnia z dłuższych wypowiedzi zdania i równoważniki zdań - podejmuje próby wyodrębniania słów z wypowiedzianych zdań
doskonalenie sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej	- doskonalenie sprawności podczas wykonywania zabaw i ćwiczeń umieszczonych w treściach dla dziecka 3-letniego - sprawne wykonywanie czynności samoobsługowych na swoim poziomie rozwojowym - wykonywanie zabaw i ćwiczeń z zakresu aktywności ruchowej rozwijających koordynację wzrokowo-ruchową przewidzianych dla 4-latków - udział w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego: - składanie drobnych zabawek z elementów - konstruowanie z mniejszych klocków, układanie do składania, wkładanie, wciskanie elementów - segregowanie drobnych przedmiotów palcami - układanie kompozycji z drobnych elementów (muszelki, guziki, koraliki) - nawlekanie koralików na sznurek - przeplatanie i plectenie (sznurek, patyczki kreatywne) – tworzenie ozdóbnych elementów użytkowych - wypełnianie konturów farbą - stemplowanie stemplami z materiału przyrodniczego - rysowanie kredką świecową - posługiwanie się różnorodnymi technikami plastycznymi	- sprawnie wykonuje czynności samoobsługowe na miarę swoich możliwości - uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego - dostosowuje odpowiedni chwyt do rodzaju czynności manualnej - posługuje się poznanymi technikami plastycznymi
- rozwijanie zainteresowania literaturą dziecięcą - doskonalenie umiejętności aktywnego odbioru literatury w dostępnej dla dziecka formie komunikacji	B. Rozwijanie zainteresowań czytaniem i pisaniem - kontynuowanie doświadczeń związanych z aktywnym słuchaniem, lub odbieraniem w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich przedstawianych przez nauczyciela: - opowiadanie treści wysłuchanego utworu własnymi słowami, lub w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji z zachowaniem właściwej kolejności zdarzeń	aktywnie słucha lub odbiera w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich

• rozwijanie zainteresowania czytaniem	– podejmowanie zabaw tematycznych, parateatralnych na podstawie poznanego utworu literackiego • doświadczenie pozytywnych przeżyć w kontaktach ze światem książki: – współudział we wzbogacaniu kącia książki – korzystanie w dowolnym czasie z książek zgromadzonych w kąciu książki z zachowaniem ustalonych zasad (przeglądamy z czystymi rękoma; przeglądamy tak, aby nie uszkodzić książki, nie zaginamy kartek, do zaznaczenia momentu oglądnięcia, używamy zakładki, nie rysujemy i nie kreślimy w książce do czytania tylko w kolorowankach, kartach pracy, odkładamy na miejsce książkę zamkniętą, zgłaszamy wszelkie uszkodzenia książki) – poznawanie różnych utworów literatury dziecięcej (tytuł, fabuła, wybrany autor) – poznawanie znaczenia pojęć: <i>wiersz, bajka</i>	• wykazuje zainteresowanie książką • korzysta z książek zgodnie z ich przeznaczeniem • rozróżnia poznane utwory literackie
• doskonalenie umiejętności dekodowania i kodowania informacji zapisanych za pomocą umownych znaków i symboli dostępnych potrzebom i możliwościom dziecka • zainteresowanie światem liter	• doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych przekonania, że symbole i umowne znaki graficzne mogą nieść treść informacyjną (np. oznaczenia w kalendarzu pogody, znaki drogowe, umowne oznaczenia przynależności przedmiotów, miejsca w sali, np. własny znaczek/imię w szatni, na półce, na krzesku; piktogramy kodujące czynności i zachowania do zabaw i zajęć typu: usta – mówimy, uszy – słuchamy) • eksperymentowanie z „odczytywaniem” informacji zapisanej za pomocą znanego kodu symbolicznego	• wie, że symbole i umowne znaki graficzne mogą nieść treść informacyjną • podejmuje próby odczytywania informacji za pomocą umownych znaków graficznych dostępnych swojej percepcji

Obszar VII: Doświadczam i eksperymentuję w świecie matematyki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki		
• rozwijanie orientacji przestrzennej w odniesieniu do własnej osoby	• nazywanie podstawowych części swojego ciała podczas przeglądania się w dużym lustrze oraz zabaw z bezpiecznymi lusterkami • nazywanie podstawowych części ciała ludzi i znanych zwierząt podczas zabaw integracyjnych, inscenizowanych, paluszkowych, ruchowych, tematycznych, dydaktycznych oraz w trakcie oglądania ilustracji, zdjęć, filmów, w życiu codziennym • dostrzeganie różnic w schemacie ciała między ludźmi i znanymi zwierzętami • składanie w całość prostych schematów ciała przedstawiających różne postaci (układanki obrazkowe, puzzle, klocki przedstawiające schematy ciała ludzi, zabawek, zwierząt)	• nazywa poznane części ciała ludzi i zwierząt

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	- dorysowywanie brakujących elementów w schemacie ciała różnych postaci - samodzielne rysowanie (na miarę swoich możliwości) postaci z uwzględnieniem wszystkich podstawowych elementów schematu ciała - doświadczenie w trakcie zabaw i czynności codziennych prób wyznaczania kierunków w odniesieniu do osi własnego ciała (pion – góra, dół, nad, pod; poziom – do przodu, przed siebie, do tyłu, za siebie, w bok), w tym podczas siedzenia na krześle (pod, na) - wykonywanie czynności podczas zabaw, sytuacji życiowych zgodnie z wskazaniem nauczyciela lub zamierzonym celem ruchowym (stajemy na..., odkładamy do..., wyjmujemy z... itp.) - świadome poruszanie się w przestrzeni podczas wykonywania poleceń, oraz instrukcji słownych do zabaw ruchowych, a także zabaw w zaczarowane poruszanie się „pod dyktando”, np. „Czary mary i kłopot mamy, jak zwykły robot się poruszamy” (dziecko pilot-czarodziej wydaje polecenia – grupa porusza się zgodnie z instrukcją) „Hokus-pokus, eci-peci zniknęły roboty, wróciły dzieci” (zakończenie zabawy) - doświadczenie świadomego poruszania się i posługiwania się przedmiotem w trakcie zabaw z przyborami (piłka, woreczek, balonik, chusteczki itp.) – podzucanie nimi, umieszczanie ich nad, pod, obok itp. zgodnie z instrukcją w odniesieniu do własnego ciała, np. „Kolarową piłkę mam, piłka krąży tu i tam. Najpierw przede mną skacze wesoło, to zmyka za mnie i kręci się wkoło. A teraz w górę i potem w bok piłeczka skacze hop, hop, hop...”	- uzupełnia brakujące elementy w podstawowym schemacie ciała ludzi i zwierząt - wyznacza kierunki w odniesieniu do osi własnego ciała (góra, dół, nad, pod, do przodu, przed siebie, do tyłu, za siebie, w bok, na) - określa położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby (na, nad, pod, za, obok, z przodu, z tyłu)
kształcenie umiejętności dostrzegania, odtwarzania i kontynuowania rytmu oraz przekładania jednej reprezentacji na drugą	- odtworzenie i kontynuowanie rytmów (sekwencje 2-, 3-elementowe) podczas różnych zabaw w kontynuowanie ciągów układów: - przedmiotów (kontynuowanie działań dorosłego np. <i>Patyczek, klocek, patyczek, klocek... układaj dalej; Klocek, woreczek, łaseczka, klocek, woreczek, łaseczka... układaj dalej</i>) - wykonywanych zadań ruchowych, np. tupnij, klaśnij, tupnij, klaśnij... - elementów muzycznych (dźwięki wydawane przez instrumenty niemelodyczne, np. grzechotka, grzechotka, bebenek, grzechotka...; piosenki z refrenem)	odtworza i kontynuuje różne układy rytmiczne

• organizowanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu myślenia przychytno-skutkowego • wdrażanie do wykorzystywania zdobytych wiadomości i umiejętności w podejmowanych działaniach	– słownych (artykulacyjnych, np. hu, hu, ha, hu, ha, hu, ha, wyliczanek, opowiadań, wierszy, bajek z powtarzającym się motywem) • układanie rytmów z klocków i podejmowanie prób wykłaskiwania ułożonego z klocków rytmu, bądź zaśpiewania • tworzenie prostych układów rytmicznych (ruchowych, słownych, muzycznych) i próby układania ich za pomocą klocków • doświadczanie powtarzalności (regularność) czynności dnia codziennego w przedszkolu, domu (np. zabiegi higieniczne, posiłki, odpoczynek), wiązanie określonych czynności z porą dnia, przewidywanie następstw czynności w trakcie dnia i nocy • dostrzeganie w życiu codziennym, opowiadaniach, na ilustracjach przemienność dnia i nocy • układanie w układzie kołowym (koła od sersa, szarfy, koła z papieru) „Kalendarzy dnia i nocy” z kontynuacją reprezentacji „Dzień, noc, dzień noc... kontynuuj dalej”	• przekłada regularności w prostych układach rytmicznych z jednej reprezentacji na drugą • dostrzega stałe następstwo dnia i nocy
	• doświadczanie (przy wsparciu nauczyciela) planowania czynności związanych z dążeniem do określonych celów – od prostych (np. planujemy budowę wieży z klocków: bierzemy pudełko z klockami, budujemy wieżę, sprzątamy niepotrzebne klocki, cieszymy się z naszej budowli) do bardziej złożonych (np. planujemy malowanie farbami: układamy fartuszki, układamy ceraty na stołach, układamy komplet farb na każdym ze stołków oraz kubeczki z wodą, pędzle i kartki dla każdego i przystępujemy do malowania, po skończonej pracy odkładamy prace na wyznaczone miejsce, myjemy ręce i sprzątamy stoły) • podejmowanie prób konsekwentnego przestrzegania kolejności wykonywania czynności zgodnie z założonym planem • dostrzeganie błędów w kolejności wykonywania znanych czynności życia codziennego (np. poprawianie pacyńki-gapy, układanie pomieszanych elementów historyjki obrazkowej przedstawiającej kolejne czynności), rozmowy z nauczycielem i kolegami na temat skutków złego planowania lub niewykonania określonych czynności • doświadczanie zmian odwracalnych i nieodwracalnych podczas eksperymentowania w zabawach, których celem jest zamierzone powodowanie zmian (zabawy patyczkami, klockami, układankami; zabawy z wodą, piaskiem, plasteliną itp.; targanie, cięcie papieru, sznurka itp.) • usuwanie nieprzyjemnych skutków określonych zmian, np. dokonywanie wspólnie z dorosłym naprawy zepsutych zabawek, klejenie zniszczonych książeczek, pudełek; sprzątanie bałaganu • udział w rozmowach typu: „Doradźmy koledze, co trzeba zrobić, żeby było lepiej” (reagowanie w trakcie wydarzeń dnia codziennego, podczas zabaw tematycznych, teatryku itp.) – poszukiwanie sposobów naprawy nieprzyjemnych skutków zdarzeń	• łączy czynności i ich skutki • ustala kolejność znanych czynności w drodze do założonego celu • rozumie, że kolejność wykonywanych czynności ma wpływ na ich efekt • ustala na podstawie zgromadzonych doświadczeń, które zmiany są odwracalne, a które nie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
rozwijanie umiejętności dostrzegania cech obiektów i ich klasyfikowania	- podjmowanie prób przewidywania skutków zdarzeń przed dokonaniem zmian w trakcie zabaw i sytuacji życiowych oraz podczas analizy zdarzeń w świecie fikcyjnym (opowiadania, historyjki obrazkowe) - składanie pociętych obrazków w sensowną całość - sensowne kończenie zdań – zabawy typu „Dokończ zdanie”, np. „Mama kupiła...”, „Tomek włożył na jesienny spacer...” - układanie historyjek obrazkowych składających się z 3, 4 elementów - porównywanie obiektów w trakcie zabaw, sytuacji życiowych (podobne/inne), dostrzeganie obiektu różniącego się od pozostałych „Co nie pasuje?” - dostrzeganie zmian w układach przedmiotów rozszerzanie swoich doświadczeń w grupowaniu obiektów ze względu na przynależność, czy przeznaczenie w trakcie zabaw i sytuacji życia codziennego, np. podczas porządkowania - kompletowanie w sensowne pary, grupy przedmiotów, ilustracji z uzasadnieniem (na miarę swoich możliwości) „Dlaczego do siebie pasują”	- przewiduje skutki określonych zdarzeń na miarę swoich możliwości i doświadczeń - dostrzega różnice pomiędzy obiektami - wskazuje, który obiekt nie pasuje do pozostałych w grupie - grupuje obiekty pod względem określonego kryterium (przynależność, przeznaczenie) - uzasadnia na miarę swoich możliwości przynależność obiektu do danej grupy
- doskonalenie umiejętności poprawnego liczenia w zakresie własnych możliwości - ustalanie wyniku dodawania i odejmowania w konkretnym działaniu	- przeliczanie różnych obiektów w zakresie adekwatnym do swoich możliwości – przy zachowaniu zasady wskazywania (jeden liczebnik na jeden obiekt); wsłuchiwanie się w rytm liczenia podczas kontynuowania liczenia przez dorosłego - pomaganie maskotkom, kukielkom (gapom) w przeliczaniu obiektów zgodnie ze zdobytym doświadczeniem - podjmowanie prób ustalania liczebności obiektów stosownie do swoich możliwości - ćwiczenia liczenia na palcach w trakcie zabaw integracyjnych i paluszkowych w celu doskonalenia schematu prostowania palców (dodawanie) od kciuka do małego, czy zginania (odejmowanie) - ustalanie wyniku dodawania i odejmowania w trakcie zabaw i sytuacji życiowych (wykorzystanie liczenia na palcach jako zbioru zastępczego, np. podczas wykonywania zabaw typu: „Włóż do woreczka dwa kasztany, dołóż teraz trzy, policz i pokaż na palcach, ile masz razem”) - doświadczenie równoliczności podczas zabaw i sytuacji życia codziennego (rozdzielanie przedmiotów, np. podczas pomocy przy przygotowaniu stołu do posiłku, rozkładaniu przyborów do zabaw ruchowych, materiałów do działań plastycznych – sprawdzanie efektu działań, czy wszyscy mają tyle samo/po równo) - udział w zabawach tematycznych typu „W sklepie” – z zachowaniem zasady wymiana jeden za jeden (jeden żeton przy kupowaniu jednego produktu)	- poprawnie liczy obiekty stosownie do własnych możliwości - liczy na palcach jako zbiorze zastępczym - ustala w sytuacji użytkowej wynik dodawania i odejmowania na miarę swoich możliwości - tworzy zbiory równoliczne - stosuje zasadę wymiany w sytuacji kupna/sprzedaży (jeden za jeden)

Obszar VIII: Jestem odbiorcą i twórcą sztuki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie wrażliwości słuchowej • rozwijanie słuchu muzycznego	A. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem muzyki • słuchanie kilkuzwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz prostych piosenek ludowych o zrozumiałej treści (śpiewanych przez nauczyciela, odtwarzanych w wersji audio) – rozmowy na temat treści piosenek po ich wysłuchaniu • słuchanie muzyki ludowej swojego regionu podczas pielęgnowania tradycji rodzinnych, regionalnych, np. związanych z obchodami świąt • słuchanie muzyki instrumentalnej (krótkie charakterystyczne utwory muzyczne lub ich fragmenty słuchane z nagrań na miarę możliwości i zainteresowań dzieci) – wykorzystanie metody Aktywnego Słuchania Muzyki wg B. Strauss: • rozwiązywanie zagadek słuchowych: – rozpoznawanie znanych dźwięków z rozszerzeniem zakresu spostrzeżeń słuchowych 3-latką – rozpoznawanie znanych piosenek na podstawie melodii nuconej lub granej na instrumencie (podkładu melodycznego odtwarzanego w wersji audio) – zagadki muzyczne – kontynuowanie zabaw związanych z poszukiwaniem źródła dźwięku z podejmowaniem prób określenia z jakiego kierunku nadchodzi (na miarę swoich możliwości związanych z rozwojem orientacji przestrzennej dziecka)	• aktywnie słucha kilkuzwrotkowych piosenek, muzyki ludowej swojego regionu oraz muzyki instrumentalnej • rozróżnia dźwięki pochodzące z otoczenia dostępne jego percepcji • rozpoznaje znaną piosenkę na podstawie melodii nuconej lub granej na instrumencie • określa słuchowo kierunek źródła dźwięku
• kształcenie wrażliwości muzycznej • doskonalenie umiejętności śpiewania	• śpiewanie zbiorowo i indywidualnie krótkich zdań i jednozwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz prostych piosenek ludowych (skala d1–c2)	• śpiewa zbiorowo i indywidualnie znane piosenki, śpiewanki
• kształcenie poczucia metrycznego • rozbudzanie zainteresowań grą na instrumentach	• doskonalenie gry na poznanych instrumentach (grzechotce) podejmowanie prób gry na kołatce, tamburynie ze zwracaniem uwagi na sposób trzymania instrumentu oraz technikę wydobywania dźwięków • akompaniowanie do opowiadań, bajek, wierszy poznanych utworów muzycznych grupowo, w tym przy wykorzystaniu zasad metodyki ASM wg B. Strauss • tworzenie własnych instrumentów i wykorzystywanie ich do zbiorowego muzykowania	• poprawnie wydobywa dźwięki z dostępnych źródeł zgodnie z przyjętą umową • uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu
• kształcenie poczucia rytmu • doskonalenie pamięci muzyczno-ruchowej	• udział w zabawach ruchowych przy śpiewie nauczyciela z wykorzystaniem odpowiednio dostosowanych elementów ruchu ilustrujących treść piosenki	• ilustruje umownym ruchem treść znanej piosenki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• rozwijanie umiejętności wyrażania muzyki ruchem	• udział w zabawach rytmicznych z odtwarzaniem przebiegu rytmicznego śpiewanej piosenki (prosty rytm) • udział w zabawach w formie opowieści ruchowej przy akompaniamencie instrumentów z użyciem różnych rekwizytów • udział w zabawach z zakresu techniki ruchu: inhibicyjno-incytacyjne, porządkowe, kształtujące orientację w przestrzeni, z elementami liczenia • tworzenie rytmicznych tekstów wg własnych pomysłów	• odtwarza proste fragmenty przebiegu rytmicznego śpiewanej piosenki • odtwarza sekwencje rytmiczno-ruchowe przy akompaniamencie instrumentu
• rozwijanie twórczej aktywności muzycznej		• wykonuje proste improwizacje rytmiczne
	B. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem sztuk plastycznych	
• rozwijanie poczucia estetyki i wrażliwości na piękno sztuki	• oglądanie reprodukcji dzieł malarskich o tematyce bliskiej dzieciom na miarę swoich możliwości percepcyjnych, prezentowanych przez nauczyciela podczas zajęć plastycznych motywujących dzieci do roli „Małego Artysty” – rozmowy na temat treści dzieł, kompozycji (podstawowe kolory, nastroj) • rozszerzanie doświadczeń w kontaktach z twórcami sztuki z najbliższego otoczenia (rodzice, dziadkowie, rodzina kolegów z grupy) podczas spotkań w grupie „Nasi Rodzinni Artysci” • rozszerzanie doświadczeń w zakresie kontaktów ze sztuką ludową swojego regionu • obserwowanie różnic w architekturze najbliższego otoczenia (rozpoznanie budynków mieszkalnych, osiedli mieszkaniowych/bloki, wieżowce, domki jednorodzinne)	• uczestniczy w bezpośrednim odbiorze dostępnych form sztuki plastycznej • wykazuje zainteresowanie różnymi dostępnymi mu dziedzinami sztuk plastycznych
• organizowanie sytuacji sprzyjających posługiwaniu się różnorodnymi technikami plastycznymi • wdrażanie do samodzielnego tworzenia prostych kompozycji i form konstrukcyjnych	• wzbogacanie kącika plastycznego o nowe elementy, przestrzeganie zasad korzystania z dostępnych materiałów • rozszerzanie doświadczeń dziecka 3-letniego w zakresie posługiwania się wybranymi technikami plastycznymi płaskimi i przestrzennymi dostosowanymi do możliwości dziecka (doskonalenie zdobytych już umiejętności): – rysowanie patykami (np. na płaszczyźnie pokrytej farbą klejową), różnokolorową kredą, kredką świecową – malowanie pędzlem (z wykorzystaniem farb klejowych, pasty do zębów, kleju, np. przy „malowaniu” kaszą, cukrem, solą) – zabawy plastyczne związane z lepieniem dowolnych i celowych form z miękkich mas, gliny, śniegu – celowe składanie papieru, podejmowanie prób wydzierania określonych form – wykorzystanie efektów pracy do kompozycji plastycznych – poznawanie techniki stemplowania (podejmowanie prób stemplowania dużym stemplem: gąbką, gałgankiem, ziemniakiem)	• respektuje zasady korzystania z dostępnych materiałów plastycznych • posługuje się znanymi technikami plastycznymi płaskimi i przestrzennymi dostosowanymi do jego możliwości

	- eksperymentowanie z plamą, linią, kształtem, materiałem, kompozycją w technikach mieszanych (mieszanie barw, prasowanie, kompozycje papierowe płaskie, półprzestrzenne typu orgiami kołowe) - naklejanie kompozycji na płaszczyznę i sklejanie prostych form konstrukcyjnych - współudział przy wykonywaniu zbiorowych prac plastycznych, np. wykonanie technika malowania dłonią wspólnego grupowego „Jesiennego drzewa” – liście to odbite dłonie dzieci - rysowanie i malowanie na różnych formatach oraz na różnych podkładach	C. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze sztuką teatralną i filmową
	- organizowanie sytuacji sprzyjających percepcji prostych form teatralnych - organizowanie sytuacji sprzyjających wyrażaniu siebie i otaczającego świata w prostych formach teatralnych	- stuchanie opowiadań inscenizowanych pacynkami przez nauczyciela, oglądanie prostych teatryków przedstawianych przez nauczyciela - doświadczanie radości przeżywania bezpośredniego odbioru prostych form teatralnych podczas inscenizacji, teatryków i uroczystości organizowanych w przedszkolu – podejmowanie prób aktywnego uczestnictwa jako widz (właściwa postawa podczas oglądania, nieprzeszkadzanie innym, nagradzanie brawami występujących) włączanie się w rozmowy na temat treści - współtworzenie „Skrzni skarbów”, w której znajdują się elementy garderoby, rekwizytów, pacynki, kukiełki itp. inspirujące do zabaw w inscenizowanie i wchodzenie w role (poznawanie zastosowania zgromadzonych skarbów) - odgrywanie prostych scenek życiowych podczas zabaw pacynkami, zabawkami - podejmowanie prób recytacji zbiorowej i indywidualnej w trakcie uroczystości i przedstawień przedszkolnych
		- podejmuje próby wchodzenia w role - korzysta z dostępnych akcesoriów do zabaw inscenizowanych - podejmuje próby recytacji zbiorowej i indywidualnej

Obszar IX: Odczuwam więź ze środowiskiem, w którym żyję

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Budowanie więzi ze środowiskiem społecznym		
- wzmacnianie więzi emocjonalnej z rodziną - wdrażanie do przestrzegania zasad zgodnego współżycia rodzinnego - budzenie zainteresowań tradycjami rodzinnymi	- doświadczenie poczucia przynależności do rodziny - gromadzenie informacji o swojej rodzinie (np. zbieranie zdjęć), prezentowanie zdjęć rodzinnych i wypowiadanie się na temat swojej rodziny z pomocą nauczyciela na forum grupy – dostrzeganie podobieństw i różnic w wypowiedziach kolegów, dostrzeganie elementów wspólnych, np. takie same imiona, ilość rodzeństwa	- posługuje się w wypowiedziach imionami i nazwiskami osób bliskich - rozumie pojęcia: <i>rodzina, dzieci, dom rodzinny, rodzeństwo</i>

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• budowanie przynależności do grupy przedszkolnej • wdrażanie do przestrzegania zasad i reguł współzycia grupowego	• porównywanie na zdjęciach swojego wyglądu, zachowań z rodzeństwem, rodzicami, dziadkami – dostrzeganie podobieństw (wygląd, ulubione zabawy itp.) • okazywania szacunku i miłości dla bliskich – doświadczanie radości z wzajemnego okazywania sobie uczuć • dzielenie się przeżyciami z przedszkola • poznanie ulubionych zabaw z zakresu dzieciństwa swoich rodziców, dziadków – doświadczanie radości z przeżywania wspólnej zabawy z nimi w trakcie zajęć otwartych, dzielenie się pomysłami zabaw z kolegami • podejmowanie samodzielnych prac domowych na miarę swoich możliwości np. utrzymywanie porządku w swoich zabawkach, kąceku, pokoju • poznanie tradycji i zwyczajów rodzinnych: – aktywny udział w uroczystościach i tradycjach rodzinnych – współudział w pielęgnowaniu określonych zwyczajów • doświadczanie radości w sprawianiu przyjemności bliskim, np. poprzez przygotowanie niespodzianek, upominków dla najbliższych, przygotowanie uroczystości przedszkolnych dla bliskich	• okazuje szacunek i miłość dla bliskich • współdziała z bliskimi w zabawie • podejmuje prace domowe na miarę swoich możliwości • aktywnie uczestniczy w pielęgnowaniu zwyczajów i tradycji rodzinnych • podejmuje działania na rzecz sprawiania przyjemności bliskim
• budowanie przynależności do grupy przedszkolnej • wdrażanie do przestrzegania zasad i reguł współzycia grupowego	• udział w bezpośrednim poznawaniu przedszkola (otoczenie fizyczne) – obserwowanie zmian zachodzących w najbliższym otoczeniu, np. nowe miejsca przynależne sobie • odkrywanie środowiska przedszkolnego i dostrzeganie w nim swej roli jako przedszkolaka – rozszerzanie doświadczeń dziecka 3-letniego: – przedstawianie się na forum grupy i respektowanie zasady zwracania się w odpowiedni sposób do osób w otoczeniu (kolega po imieniu, pracownicy przedszkola „Proszę Pana/i”), – poznanie nowych członków grupy (doświadczenia z zakresu „Budowanie świadomości”), pomoc kolegom w poznawaniu sali, zasad panujących w grupie – poznanie zasad i zwyczajów obowiązujących w nowej (starszej) grupie, wymienione w obszarze „Budowanie świadomości”, nabywanie zwyczajów kolejnego wypowiadania się podczas rozmów w zespole – nawiązywanie relacji z dziećmi i dorosłymi w przedszkolu (rozpoznawanie osób znajomych – dostrzeganie osób nowych) – poznanie w trakcie zabaw i życia codziennego swojej roli jako członka grupy/przedszkolaka, podporządkowywanie się kolegom pełniącym dyżur, respektowanie ról pracowników przedszkola – przestrzeganie zasad i reguł współzycia grupowego, korzystanie ze swoich praw i respektowanie praw innych – udział w podtrzymywaniu niektórych zwyczajów i tradycji przedszkolnych, zwyczajów i tradycji grupowych – współudział w tworzeniu nowych, np. współtworzenie hymnu grupowego	• rozpoznaje w przedszkolu miejsca przynależne sobie • zwraca się do znanych osób w odpowiedni sposób • rozróżnia imiona znanych osób • respektuje zasady i reguły życia grupowego • zna swoje prawa i obowiązki jako przedszkolaka • respektuje prawa innych • aktywnie uczestniczy w podtrzymywaniu zwyczajów i tradycji grupy, przedszkola

	– poznanie pracy osób w przedszkolu w kontekście wykonywanego przez nich zawodu – podejmowanie działań na rzecz kolegów (np. upominki, niespodzianki) oraz grupy/przedszkola (np. prace społeczno-użyteczne typu proste prace porządkowe w sali)	• zna zawody pracowników przedszkola • aktywnie uczestniczy w działaniach na rzecz kolegów, grupy
• budowanie poczucia przynależności do własnej miejscowości	• udział w bezpośrednim poznawaniu swojej miejscowości (rozszerzanie doświadczeń dziecka 3-letniego), obserwowanie zmian zachodzących w najbliższym otoczeniu (wycieczki i spacer po okolicy), odwiedzanie pobliskich obiektów użyteczności publicznej (biblioteka, sklep) • rozpoznawanie swoich sąsiadów i nabywanie nawyku kulturalnego odnoszenia się do nich (używanie zwrotów grzecznościowych) • udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji środowiskowych • udział w spotkaniach z osobami z lokalnej społeczności (gośćmi przedszkola)	• podaje nazwę swojej miejscowości • rozpoznaje obiekty charakterystyczne dla swojej okolicy • kulturalnie zwraca się do swoich sąsiadów • uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji środowiskowych
• budowanie poczucia przynależności regionalnej	• współtworzenie kącika regionalnego • udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji regionalnych • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem regionalnym – kaszubskim poprzez porozumiewanie się w trakcie zabaw i czynności codziennych (osłuchanie/naśladowanie): – udział w zabawach prowadzonych w języku regionalnym – powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw – słuchanie poleceń, dialogów, rymowanek, prostych wierszyków	• rozróżnia charakterystyczne cechy swojego regionu na tle innych • uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji regionalnych • doświadcza podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem regionalnym – kaszubskim
• budowanie poczucia przynależności do mniejszości narodowej lub etnicznej • przybliżanie występujących we wspólnocie zwyczajów i tradycji związanych z uroczystościami czy świętami	• udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji – dzielenie się przeżyciami z kolegami w grupie – dostrzeganie różnic kulturowych, poszanowanie odmienności • aktywne uczestniczenie w wielokulturowych zabawach integracyjnych • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej poprzez porozumiewanie się nowym językiem w trakcie zabaw i czynności codziennych (osłuchanie/naśladowanie): – udział w zabawach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej – powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw	• wie, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej należy • podejmuje działania związane z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji
• budowanie poczucia przynależności narodowej	• rozpoznawanie godła i flagi Polski, dostrzeganie różnorodności regionalnych w Polsce i wspólnoty narodowej (mówimy po polsku, jesteśmy Polakami), posługiwanie się pojęciem <i>ojczyzna</i> • wykonywanie prostych chorągiewek i ozdabianie nimi sali w trakcie świąt państwowych • poznanie polskich tradycji ludowych poprzez udział w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich	• wie, że Polska to jego ojczyzna • rozpoznaje polskie symbole narodowe (barwy, godło) • uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich

kształtowanie podstaw zoologicznych i proekologicznych	- zdobywanie doświadczeń w obszarze „Wychowanie w duchu wartości” – w aspekcie szacunku do przyrody, w tym respektowanie podstawowych zasad szacunku do przyrody (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 3-letniego – nie zrywamy roślin chronionych) - dostrzeganie niewłaściwych zachowań w stosunku do przyrody w sytuacjach życia codziennego oraz podczas analizy zachowań bohaterów literatury dziecięcej, filmów – wskazywanie prawidłowych postaw	- przestrzega podstawowych zasad ochrony przyrody - podaje działania związane z dbałością o rośliny i zwierzęta różniące się poznane rośliny chronione - rozdziela akceptowanie i nieakceptowane formy zachowań w stosunku do świata przyrody
- doskonalenie umiejętności obserwowania zjawisk pogodowych występujących w przyrodzie - doskonalenie umiejętności wnioskowania na podstawie zgromadzonych informacji o sytuacji pogodowej	- podjęcie próby nazywania charakterystycznych cech pogody za oknem (gromadzenie przy wsparciu nauczyciela pojęć dotyczących zjawisk pogodowych) – obserwacja pogody: - jesiennej – nazywanie swoich spostrzeżeń, np. pada deszcz, wieje wiatr, jest zimno, występują mgły, niebo jest zachmurzone - zimowej – nazywanie swoich spostrzeżeń, np. pada śnieg, wieje mroźny wiatr, z dachu wiszą sople, na chodniku jest lód - wiosennej – nazywanie swoich spostrzeżeń, np. grzeje słońce, jest ciepło, wieje ciepły wiatr; dostrzeganie zmienności wiosennej pogody - letniej – nazywanie swoich spostrzeżeń, np. jest gorąco, będzie burza, bo są ciemne chmury, jest tęcza - współprowadzenie kalendarza pogody (doświadczenie zmienności aury w związku ze zmianą pór roku)	- nazywa zjawiska pogodowe obserwowane za oknem - wie, że pogoda zależy w dużej mierze od pory roku - podaje próby prowadzenia kalendarza pogody
C. Rozwijanie zainteresowań środowiskiem technicznym		
- rozwijanie inteligencji wizualno-przestrzennej - rozwijanie zainteresowań technicznych	- wzbogacanie kąta konstrukcyjnego – korzystanie z niego z zachowaniem ustalonych zasad - tworzenie budowli przestrzennych, łączenie klocków różnych wielkości i kształtów – rozszerzanie doświadczeń dziecka 3-letniego - stosowanie różnorodnych technik montażowych podczas działalności konstrukcyjno-technicznej i majsterkowania - majsterkowanie przy użyciu prostych narzędzi zgodnie z ustalonymi zasadami bezpieczeństwa - rozszerzanie doświadczeń w zakresie wykorzystywania w zabawach tematycznych modeli urządzeń technicznych stosowanych w gospodarstwie domowym	- rozwiązuje problemy konstrukcyjne podczas działalności konstrukcyjno-technicznej i majsterkowania - celowo wykorzystuje w zabawach modele znanych urządzeń technicznych
D. Wdrażanie do świadomego unikania zagrożeń środowiskowych		
wdrażanie do przestrzegania zasad bezpiecznego zachowania w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych	poruszanie się podczas zabaw i sytuacji zadaniowych (sala, budynek, ogród przedszkolny, spacer) zgodnie z przyjętymi zasadami, stosowanie ustawień zespołowych (w parach, jeden za drugim), poruszanie się bez potrącania innych	przestrzega zasad bezpiecznego poruszania się po terenie przedszkola i na spacerze

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
wdrażanie do dbałości o bezpieczeństwo własne i innych oraz odpowiedzialności za własne postępowanie	- respektowanie zasad bezpiecznej zabawy obowiązujących w przedszkolu, w ogrodzie, na spacerze: – nakazu pozostawania w danym pomieszczeniu (na wyznaczonym terenie) pod opieką dorosłych, zakazu samodzielnego oddalania się – nakazu korzystania z dostępnych zabawek, przyborów, urządzeń, zgodnie z poznanymi wskazaniami ich użytkowania – zakazu brania do rąk nieznanych przedmiotów, obsługi nieznanymi urządzeń – nakazu zgłaszania dorosłym wszelkich zauważonych niebezpieczeństw (np. uszkodzonych zabawek, nieznanymi przedmiotów, niebezpiecznych zachowań) oraz dolegliwości swoich i kolegów - utrwalanie znajomości zasad bezpieczeństwa podczas zabaw tematycznych i sytuacji życia codziennego – dostrzeganie zachowań negatywnych, wskazywanie prawidłowych	respektuje poznane zasady bezpieczeństwa
wdrażanie do przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego	- obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatryków związanych z różnymi niebezpieczeństwami na drodze (pozytywne wzorce zachowań) – rozmowy na temat naszych zachowań w podobnych sytuacjach, analiza postępowań dostosowanych do możliwości i percepcji dzieci, poznanie podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego: – rozpoznawanie podstawowych miejsc wyznaczonych dla pieszych (chodnik, przejście dla pieszych, przystanek autobusowy) – dostrzeganie znaczenia światła sygnalizatora dla pieszych – dostrzeganie potrzeby poruszania się po drodze i w jej pobliżu zgodnie z poleceniem dorosłego – obserwowanie roli elementów odbłaskowych i ich znaczenia w trakcie poruszania się po drodze - ćwiczenie określonych zachowań podczas zabaw w sali przedszkolnej i w sytuacjach codziennych (spacer): – przechodzenie w miejscach odpowiednio oznaczonych zgodnie ze wskazówkami nauczyciela – reagowanie na światła sygnalizatora dla pieszych – poruszanie się po chodniku, parami	- zna podstawowe zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego - przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego
wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych niebezpieczeństw wynikających z pogody	- dostrzeganie potencjalnych zagrożeń pogodowych i ich skutków na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów, dostrzeganie niewłaściwych zachowań i ich skutków w życiu codziennym – poszukiwanie wspólnie z nauczycielem przykładów właściwych postaw - poznawanie w jaki sposób należy unikać zagrożeń pogodowych: – stosowanie środków ochrony przed mrozem i silnym działaniem promieni słonecznych	- dostrzega niewłaściwe zachowania w przypadku potencjalnych zagrożeń pogodowych - wie, że należy stosować środki ochrony przed mrozem i silnym działaniem promieni słonecznych

	– stosowanie odpowiednich ubrań i przedmiotów chroniących przed słońcem, zimnem, słońcem, zimnem i deszczem – ochrona przed nadmiernym nasłonecznieniem – zabawy w cieniu; właściwe zachowanie w trakcie burzy – zakaz chronienia się pod drzewem itp.	• wskazuje ubrania i przedmioty chroniące przed słońcem, zimnem i deszczem • wie, jak zachować się w sytuacji potencjalnego zagrożenia pogodowego
• wdrażanie do rozumienia potencjalnych niebezpieczeństw ze strony świata ludzi, roślin, zwierząt • wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych niebezpieczeństw	• dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw w świecie ludzi, roślin, zwierząt i ich skutków na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów, dostrzeganie niewłaściwych zachowań i ich skutków w życiu codziennym – poszukiwanie wspólnie z nauczycielem przykładów właściwych postaw • poznawanie, w jaki sposób należy unikać potencjalnych zagrożeń ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt: – informowanie nauczyciela o pojawieniu się osoby nieznajomej w środowisku dzieci, np. na terenie ogrodu przedszkolnego – przestrzeganie zakazu rozmawiania z osobami nieznanymi poza sytuacjami szczególnymi, np. prośba o pomoc w sytuacji zagrożenia, podanie informacji o sobie w sytuacji zagubienia się – przestrzeganie zakazu samodzielnego korzystania z określonych urządzeń (np. urządzenia elektryczne) i przedmiotów (np. zapalki) – informowanie dorosłych o pojawieniu się w pobliżu obcego zwierzęcia – przestrzeganie zakazu nawiązywania kontaktów z nieznanymi zwierzętami bez zgody opiekuna – przestrzeganie zakazu zrywania i próbowania owoców oraz innych roślin • utrwalanie znajomości zasad bezpieczeństwa podczas zabaw tematycznych i sytuacji życia codziennego – dostrzeganie zachowań negatywnych, wskazywanie prawidłowych	• dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa w świecie ludzi, roślin i zwierząt • wie, w jaki sposób należy unikać potencjalnych niebezpieczeństw ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt • przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa
• kształtowanie właściwych postaw w sytuacji zagrożenia	• obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatryków związanych z różnymi zagrożeniami (pozytywne wzorce zachowań – rozszerzanie treści) – rozmowy na temat zachowań bohaterów dostrzeganie konieczności takich samych zachowań z naszej strony w sytuacji zagrożenia, analiza postępowań dostosowanych do możliwości i percepcji • konieczność zgłoszenie zagrożenia dorosłym, poinformowanie o swoich dolegliwościach, podporządkowanie się poleceniom dorosłych, rozpoznawanie numeru alarmowego 112, dostrzeganie roli straży pożarnej, pogotowia ratunkowego, policji w sytuacjach zagrożenia • ćwiczenie określonych zachowań w sytuacji zagrożenia na miarę swoich możliwości, np. próbna ewakuacja	• wie, jak powinien się zachować w sytuacji zagrożenia • uczestniczy w rozmowach na temat bezpieczeństwa w wyniku obserwowanych zdarzeń • uczestniczy w ćwiczeniach określonych zachowań w sytuacji zagrożenia

ZAKŁADANY POZIOM OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH DZIECKA 5-LETNIEGO

Obszar I: Poznaję siebie i współdziałam z innymi

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- rozwijanie samowiedzy - organizowanie sytuacji sprzyjających kształtowaniu adekwatnej samooceny i rozwijaniu poczucia własnej wartości - doskonalenie umiejętności samoregulacji	A. Budowanie samoświadomości - posługiwanie się swoim imieniem i nazwiskiem - rozszerzanie doświadczeń dziecka 4-letniego związanych z obserwowaniem siebie i innych (w rzeczywistości i na zdjęciach/nagraniach wideo): - porównywanie wyglądu swojego i kolegów (rozszerzanie zakresu – zwracanie uwagi na szczegóły) – poszukiwanie podobieństw i różnic związanych np. z płcią, wiekiem (dostrzeganie potrzeby poszanowania odmienności każdego z nas) - opisywanie swojego wyglądu i wyglądu kolegów, dostrzeganie cech indywidualnych w wyglądzie poszczególnych osób - rozpoznawanie siebie i kolegów w trakcie zabaw typu „Zgadnij, kto to” (kojarzenie osoby na podstawie jej atrybutów, np. „Ma jasne włosy, białą bluzkę, czerwone buty...”), rozpoznawanie głosu kolegów podczas zabaw typu „Zgadnij, kto cię woła” - rozszerzanie doświadczeń związanych z odkrywaniem swoich zainteresowań, mocnych stron, ograniczeń – obserwowanie siebie na tle kolegów: - komunikowanie swoich zainteresowań - odkrywanie swoich mocnych stron, trudności - określanie cech własnych zachowań, charakteru – poszukiwanie wspólnie z dorosłymi, kolegami różnych określeń służących ich opisywaniu (jestem pomocny, życzliwy, koleżeński, dokładny, wytrwały itp.), dostrzeganie takich samych cech lub podobnych u kolegów, bohaterów fikcyjnych - dostrzeganie przydatności własnych umiejętności i predyspozycji w środowisku przedszkolnym, domowym, okazywanie innym wsparcia na co dzień – doświadczenie radości z doceniania swojego zaangażowania przez dorosłych i kolegów - dokonywanie wyborów (w zależności od swoich zainteresowań i możliwości) ze świadomością ich pozytywnych i negatywnych skutków - realizowanie działań ukierunkowanych, zgodnie z przyjętymi zasadami (umowy) - podjmowanie prób pełnienia określonych ról zgodnie z zawartą umową (np. rola dyżurnego)	- przedstawia się na forum grupy podając imię i nazwisko - określa podobieństwa i różnice w wyglądzie swoim i innych ludzi - rozumie, że należy szanować odmienność każdego człowieka - opisuje swój wygląd i kolegów - dostrzega cechy indywidualne znanych mu osób - opowiada o sobie (wygląd, upodobania, zainteresowania, cechy własnych zachowań, charakteru) - podjęmuje próby dzielenia się swoimi umiejętnościami z innymi - podjęmuje próby świadomych wyborów - respektuje zawarte umowy - podjęmuje się pełnienia określonych ról

B. Rozwijanie inteligencji emocjonalnej	
• organizowanie sytuacji sprzyjających poznawaniu emocji, uczuć • pomaganie dziecku w radzeniu sobie z własnymi emocjami • rozwijanie umiejętności kierowania emocjami • rozwijanie empatii i zdolności motywowania się do działań	• dzielenie się radością z odczuwania okazywanych uczuć przez bliskich • doświadczanie emocji pod wpływem pojawiających się wokół sytuacji – komunikowanie swoich przeżyć, doświadczanie reakcji otoczenia (rozumienie prawa do wyrażania emocji bez szkody dla siebie i otoczenia, zasad akceptacji wszystkich emocji/braku akceptacji dla części zachowań im towarzyszących), kierowanie swoim zachowaniem w sposób akceptowany w grupie • rozszerzanie doświadczeń sprzyjających nazywaniu i różnieniu emocji i uczuć własnych oraz innych ludzi (rozszerzanie zakresu emocji: np. zdziwienie, zadowolenie, wstyd, obawa): – dostrzeganie różnych emocji, uczuć towarzyszących nam w trakcie zabaw i sytuacji życia codziennego – rozmowy na temat emocji, uczuć – poszukiwanie wspólnie z dorosłymi różnych określeń służących ich opisywaniu (poszerzanie słownika biernego i czynnego – smutek/jest mi smutno, niepokój/czuję niepokój) – odkrywanie „objawów” emocji/uczuć i opisywanie ich (np. „Po czym poznamy, że ktoś jest smutny?”) – odkrywanie wspólnie z kolegami i nauczycielem, które z emocji/uczuć odczuwamy jako przyjemne/nieprzyjemne – rozmowy z nauczycielem na temat wartości świata uczuć/emocji – udział w sytuacjach pozwalających na odczuwanie granicy pomiędzy emocjami a uczuciami (doświadczanie różnic w ich przeżywaniu – zmienność emocji, stałość uczuć) – zapewnianie o stałości uczuć bliskich („Ktoś się zdenerwował, co nie znaczy, że przestał cię kochać”) – zabawy związane z celowym wyrażaniem określonych emocji (np. przedstawianie się w różnych nastrojach) jak i rozwiązywaniem zagadek pantomimicznych (np. „Co przeżywa Kuba?”) – zwracanie uwagi na fakt, że część emocji/uczuć możemy źle interpretować (np. płacz z radości/wzruszenia lub jako objaw smutku) – kojarzenie znanych emocji z symbolicznym ich przedstawieniem na graficznym konturze twarzy (tworzenie „kart emocji”, „kostki emocji” – posługiwanie się nimi w zabawach i ćwiczeniach związanych z różnicowaniem emocji, czy też ich wyrażaniem) • doświadczanie sytuacji, w których „oswajamy emocje”: – dostrzeganie podobnych przeżyć jak nasze u kolegów, dorosłych (np. zabawy ruchowe typu „Każdy, kto się boi... kuca”, „Najczęściej boimy się...” – oznaczanie samoprzylepnymi karteczkami ilustracji umieszczonych na plakacie) – poznawanie bohaterów bajkowych, którzy doświadczają podobnych przeżyć jak my
	• doświadcza sytuacji sprzyjających ekspresji emocji przyjemnych • rozumie potrzebę wyrażania emocji i uczuć bez szkody dla siebie i otoczenia • rozumie, że ma wpływ na swoje zachowanie • opisuje w prosty sposób znane emocje, uczucia • różni emocje/uczucia przyjemne i nieprzyjemne • wie, że wszystkie emocje, uczucia są pełnowartościowe • rozumie granicę pomiędzy emocjami a uczuciami • dostrzega różnice w przeżywaniu emocji/uczuć przez różne osoby • akceptuje przeżywane emocje, uczucia • podejmuje próby analizy własnych zachowań

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi - kształtowanie gotowości do współpracy z innymi	- animacja niektórych potencjalnych przyczyn naszego strachu, gniewu (np. bajki typu „O duchu, który boi się własnego cienia”, wesołe wierszyki, np. M. Strzałkowskiej „Baba Jaga zza komina”), tworzenie „magicznych” środków ich usuwania (np. magiczna różdżka na usuwanie złości, kołatka na duchy, różowe okulary na smuteczki) - udział w zabawach i ćwiczeniach z wykorzystaniem bajek terapeutycznych (bezpieczne przeżywanie emocji związanych z doświadczaniem sytuacji trudnych) - podjmowanie działań związanych z poszukiwaniem sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych: - wspótworzenie kącika emocji – gromadzenie materiałów i środków pomocnych nam w wyrażeniu emocji w sposób akceptowany w grupie - dostrzeganie niewłaściwych zachowań podczas sytuacji codziennych, jak i przedstawionych w literaturze dziecięcej, filmie – „podpowiadanie” bohaterom właściwych zachowań - udział w zabawach i ćwiczeniach rozwijających umiejętność radzenia sobie z emocjami w sposób kontrolowany - stosowanie poznanych sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych podczas życia codziennego, podejmowanie prób wyrażania swoich emocji w sposób społecznie akceptowany - współodczuwanie (rozpoznawanie, nazywanie) przeżyć innych dzieci, okazywanie pomocy innym w pokonywaniu trudności - kierowanie swoim zachowaniem w dążeniu do określonego (na miarę swoich możliwości) celu – doświadczanie radości w działaniu, podejmowanie prób wytrwałej realizacji zamierzeń pomimo pojawiających się trudności (dostrzeganie możliwości poszukiwania wsparcia w otoczeniu), odczuwanie sukcesu z osiągniętego wyniku - doświadczanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu umiejętności adaptowania się do nowych sytuacji (zmiana otoczenia społecznego, np. wizyta gości w przedszkolu) – pozytywne przeżycia w nawiązywaniu kontaktów z innymi podczas spotkań integracyjnych, zabawy i ćwiczenia ułatwiające kontakt z drugim człowiekiem - zabawy i ćwiczenia z zakresu „Wychowanie w duchu wartości” dostrzeganie potrzeby podtrzymywania związków z innym na podstawie obserwacji przykładów z życia przedszkolnego literatury dziecięcej, filmu - wspótworzenie kontraktu grupowego (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 4-letniego): - zgodne współdziałanie w sytuacjach zadaniowych - rozwijanie sytuacji konfliktowych w akceptowany sposób	- zna różne sposoby wyrażania emocji i uczuć w sposób społecznie akceptowany - podjekuje próby wyrażania swoich emocji w sposób społecznie akceptowany - przejawia zachowania empatyczne - kończy rozpoczęte działania (nie zniechęcając się drobną porażką)
- kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi - kształtowanie gotowości do współpracy z innymi	- doświadczanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu umiejętności adaptowania się do nowych sytuacji (zmiana otoczenia społecznego, np. wizyta gości w przedszkolu) – pozytywne przeżycia w nawiązywaniu kontaktów z innymi podczas spotkań integracyjnych, zabawy i ćwiczenia ułatwiające kontakt z drugim człowiekiem - zabawy i ćwiczenia z zakresu „Wychowanie w duchu wartości” dostrzeganie potrzeby podtrzymywania związków z innym na podstawie obserwacji przykładów z życia przedszkolnego literatury dziecięcej, filmu - wspótworzenie kontraktu grupowego (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 4-letniego): - zgodne współdziałanie w sytuacjach zadaniowych - rozwijanie sytuacji konfliktowych w akceptowany sposób	- adaptuje się do nowych sytuacji na miarę swoich doświadczeń i możliwości - bezproblemowo podejmuje interakcje z innymi w nowym środowisku społecznym - rozdziela akceptowane i nieakceptowane formy zachowań w relacjach społecznych

• podejmowanie działań związanych ze stosowaniem przyjętych reguł i norm stosowanych w kontaktach społecznych • utrwalanie wzorców zachowań dotyczących nawiązywania związków z innymi podczas zabaw tematycznych (wchodzenie w role) i życia codziennego • podejmowanie prób działania w grupie: – ustalania celów oraz sposobów ich osiągnięcia w zabawie i świecie realnym	• stosuje zasady i reguły przyjęte w grupie • współpracuje w zespołach nad różnymi zadaniami
C. Wychowanie w duchu wartości • wzbogacanie doświadczeń dotyczących poznanych wartości (miłość, szacunek, przyjaźń, uczciwość) • odkrywanie poznawanych wartości (odpowiedzialność, odwaga, szczęście) w toku następujących po sobie doświadczeń • poznanie historii bohaterów ze świata bajek, baśni (sytuacje i zdarzenia mają być wskazówką do dokonywania wyborów kierowanych określoną wartością w życiu codziennym) – utożsamianie się z bohaterami, wczuwanie się w ich odczucia, rozumienie zachowań, rozmowy o przyczynach i konsekwencjach przedstawionych zachowań w kontekście określonych norm i odkrywanej wartości – poznawanie sensu odkrywanej wartości w przedstawionej historii • poszukiwanie związku między historią bohaterów fikcyjnych a światem realnym – rozmowy o znaczeniu odkrywanej wartości w życiu na podstawie doświadczeń wszystkich w grupie (np. szacunek – co to jest, jak go wyrazić, do kogo, czego), poszukiwanie pożądaných umiejętności społecznych z nią związanych (kiedy powiemy, że ktoś nas szanuje, jakie zachowania przejawia, co sami zrobimy jeśli kogoś lub coś szanujemy) – okazja do refleksji, dyskusji, komentowania, poszukiwanie pożądaných umiejętności społecznych związanych z poznawaną wartością • poszukiwanie zachowań pozytywnych, sprzyjających rozwijaniu poznanych wartości (kierowanie się wartością), dostrzeganie zachowań negatywnych (czego nam nie wolno z szacunku do kogoś, czegoś), określanie norm związanych z odkrywaną wartością (np. słuchaj innych z uwagą, bądź dla innych miły, nie zabieraj cudzych rzeczy) • przejawianie zachowań pozytywnych podczas zabaw i sytuacji codziennych – doświadczenie radości z nagradzania przez dorosłych przejawów pozytywnych zachowań (np. pochwałą)	• rozumie znaczenie wartości moralnych, takich jak: miłość, szacunek, przyjaźń, uczciwość, odpowiedzialność, odwaga, szczęście • dostrzega skutki kierowania się określoną wartością oraz brakiem jej przejawów • przejawia zachowania sprzyjające rozwijaniu poznanych wartości

Obszar II: Jestem samodzielny i dbam o estetykę otoczenia

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- doskonalenie samodzielności w wykonywaniu codziennych czynności - wyrabianie nawyków higienicznych - wdrażanie do dbałości o estetykę własnego wyglądu	A. Kształtowanie sprawności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych - samodzielne rozbieranie się i ubieranie (doskonalenie sprawności) z wykorzystaniem różnych rodzajów zapieć (guziki, suwaki, rzepy) - porządkowanie własnej odzieży po rozebraniu się (składanie wg instrukcji dorosłego) - ubieranie i rozbieranie zabawek (doskonalenie sprawności) - pomaganie innym (młodszy, mniej sprawny koleś) w ubieraniu i rozbieraniu się. - wykonywanie zabiegów higienicznych zgodnie z obowiązującymi zasadami (doskonalenie sprawności, nabycie nawyku) - właściwe korzystanie z urządzeń sanitarnych z zachowaniem zasady intymności i higieny - właściwe korzystanie z osobistych przyborów toaletowych (doskonalenie sprawności) - podjęmowanie działań na rzecz dbałości o swój estetyczny wygląd (czystość osobista, ułożenie włosów, dbałość o strój)	Przewidywane osiągnięcia (dziecko) - wykonuje czynności samoobsługowe (ubieranie, rozbieranie się) z wykorzystaniem różnych rodzajów zapieć - pomaga innym w ubieraniu i rozbieraniu się - wykonuje zabiegi higieniczne zgodnie z obowiązującymi zasadami - właściwie korzysta z osobistych przyborów toaletowych - podjęmuje działania na rzecz dbałości o swój estetyczny wygląd
wyrabianie nawyku kulturalnego spożywania posiłków	- samodzielne przygotowywanie podstawowego nakrycia do stołu - spożywanie posiłków przy stole z przestrzeganiem zasad kulturalnego zachowania: - spokojne spożywanie posiłku, z zamkniętymi ustami, bez prowadzenia rozmów z „pełną buzią” - zachowywanie porządku wokół siebie w trakcie jedzenia, nieprzeszkadzanie kolegom - właściwe posługiwanie się sztućcami (łyżka, łyżeczka, widelec) oraz serwetką - sprzątanie po zjedzonym przez siebie posiłku (porządkowanie nakrycia, zasunięcie krzesła)	- samodzielnie przygotowuje podstawowe nakrycie stołu - respektuje zasady kulturalnego zachowania przy stole - spożywa posiłki z użyciem sztućców - porządkuje nakrycie po posiłku
- wyrabianie nawyków dbałości o ład i porządek w najbliższym otoczeniu - rozwijanie umiejętności planowania i organizowania działań poprzez dobór odpowiednich materiałów i utrzymywanie porządku w miejscu pracy	B. Wdrażanie do dbałości o ład i porządek wokół siebie - dostrzeganie skutków nieporządku w otoczeniu – rozszerzanie doświadczeń (np. przeszkody w wykonywaniu działań – źle się pracuje, brakuje miejsca, przeszkadzają niepotrzebne rzeczy, zła organizacja pracy itp.) - nabywanie nawyków w stosowaniu znanych zasad dbałości o ład i porządek (np. odkładanie na miejsce i porządkowanie zabawek, przyborów, książek, sprzętów, zasuwanie krzesła po odejściu od stolika, utrzymywanie porządku w swojej półce, wycieranie butów przy wejściu do pomieszczenia, wrzucanie śmieci do kosza, porządkowanie ubrania po rozebraniu się itp.)	
	- rozumie potrzebę dbałości o ład i porządek w otoczeniu - respektuje znane zasady dbałości o ład i porządek	

	• podejmowanie działań związanych z dbałością o otoczenie: – odkładanie przedmiotów na ich miejsce w dobrym stanie, zgłaszanie wszelkich uszkodzeń wyposażenia sali; udział w drobnych naprawach zabawek – właściwe korzystanie z powierzonych materiałów i przyborów (oszczędne wykorzystanie, zamykanie kleju, farb po użyciu, utrzymanie ładu i porządku wokół miejsca pracy i po zakończonym działaniu) – wykonywanie prostych prac porządkowych na rzecz grupy – pomaganie w domu w czynnościach porządkowych	• podejmuje działania związane z dbałością o otoczenie
--	--	--

Obszar III: Jestem sprawny i dbam o zdrowie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	A. Rozwijanie sprawności fizycznej	
• doskonalenie ogólnej sprawności ciała na miarę możliwości dziecka • wspomaganie integracji sensorycznej • kształtowanie cech motorycznych na miarę możliwości dziecka • motywowanie do aktywności fizycznej	• udział w aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela: – odtwórczej (w tym metody zadaniowe – zabawy naśladowcze, wykonywanie zadań ruchowych zamkniętych) – twórczej (opowieść ruchowa wg J. G. Thulina, swobodny ruch, np. w trakcie realizacji zajęć w oparciu o metody: R. Labana, A. M. Kniesów, C. Orffa) • udział w różnych formach aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela podczas: – zestawów ćwiczeń porannych – zestawów ćwiczeń gimnastycznych – zabaw ruchowych i ćwiczeń w ciągu dnia organizowanych w przedszkolu i na świeżym powietrzu: ◦ orientacyjno-porządkowych (doskonalenie sprawności opanowanych jako 4-latek ze zmianą miejsc i ustawień, zmianą tempa wykonywania) ◦ z elementem równowagi (stanie na jednej nodze we wspięciu, chód i bieg na palcach po wyznaczonym torze, po śladach; przechodzenie po podwyższonej powierzchni, na węższej niż dotychczas powierzchni z przekraczaniem różnych przeszkód, pokonywanie toru przeszkód rozwijającego ww sprawności) ◦ z elementem czworakowania (z przekraczaniem przeszkód i przechodzeniem przez otwory) ◦ bieżnych (bieg po wirażu, wbieganie i zbieganie po płaszczyźnie pochylonej, przyspieszanie biegu i zwalnianie, bieg z elementami współzawodnictwa)	• aktywnie uczestniczy w zorganizowanej aktywności ruchowej • wykazuje ogólną sprawność fizyczną w zakresie poznanych form ruchu z zachowaniem płynności kinestetycznej (na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych)

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	◦ z elementami celowania, toczenia (rękoma na zmianę w ruchu), rzutu i chwytu (podrzucanie w trakcie ruchu, odbijanie piłki o podłogę, ścianę z chwytem oburącz) ◦ z elementami podskoku (serie podskoków w miejscu i ruchu, podskoki typu „cwaty”, „pajacyk”) ◦ z elementami wspinania (wspinanie się na znane przyrządy rekreacyjne i zstępowanie z nich z zastosowaniem prawidłowego chwytu szczebli i naprężeniowości ruchów, w tym wykonywane na boki i po skosie urządzenia) – zabaw kształtujących postawę (z elementem wyprostnym przy użyciu przyboru), ćwiczeń gimnastyczno-kształtujących, spacerów i wycieczek – zabaw zespołowych w terenie – zabaw ruchowych z wykorzystaniem sprzętu rekreacyjnego w ogrodzie przedszkolnym – zabaw i ćwiczeń na śniegu, w wodzie – podejmowanie pod opieką dorosłych prób jazdy na rolkach, łyżwach, nartach • samodzielne podejmowanie aktywności ruchowej w ciągu dnia • wykorzystywanie na miarę swoich możliwości w zabawach ruchowych i ćwiczeniach gimnastycznych poznanych przyborów (szarfy, laseczki, obręcze itp.) oraz sprzętu gimnastycznego (drabinki, ławeczki, trampolina itp.) • udział w zabawach i ćwiczeniach usprawniających zmysły: – rozwijających percepcję wzrokową – rozwijających zmysł słuchu (np. opisywanych w zakresie „Kontakt ze światem muzyki”) – rozwijających zmysł węchu – doświadczenie różnych zapachów (poznanie źródeł zapachu przy „nieznanych”, bądź jego określanie przy „znanych” – zagadki zapachowe) – rozwijających zmysł smaku – próbowanie różnych jadalnych owoców, przypraw (znanych – zagadki smakowe, nieznanymi – odkrywanie smaków), określanie rodzaju smaku typu słodki, słony, gorzki, kwaśny itp. – rozwijających zmysł dotyku (np. poznawanie za pomocą dotyku, w tym dłońmi, stopami, skórą ciała przedmiotów i ich cech, określanie: szorstkie, miękkie, gładkie, duże/małe, mokre/suche itp.) – pozwalających na doświadczenie kontaktów ze światem różnymi zmysłami (np. rozmowy podczas posiłku i jego przygotowywania – jak wygląda jedzenie, jak pachnie, jaki jest jego smak; doświadczenie podczas spaceru różnych dźwięków, zapachów, kształtów i faktur różnych przedmiotów). • kontynuowanie udziału w zabawach i ćwiczeniach wspomagających integrację sensoryczną – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 4-letniego	• przyjmuje prawidłową postawę w wyznaczonej pozycji • podejmuje jazdę na rolkach, łyżwach, nartach • podejmuje aktywność ruchową z wykorzystaniem zdobytych sprawności • wykonuje ćwiczenia z poznanymi przyborami • podejmuje zabawy i ćwiczenia rozwijające swoje zmysły

	• udział w zabaw i ćwiczeniach rozwijających małą motorykę (ćwiczenia samoobsługi i przygotowujące do nauki czynności pisania opisane w dalszej części programu)	• wykazuje sprawność małej motoryki na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych
• kształtowanie świadomości zdrowotnej • wyrabianie właściwych nawyków żywieniowych oraz nawyków dbania o własne zdrowie w codziennych sytuacjach	B. Kształtowanie postaw prozdrowotnych Odkrywanie potrzeby dbałości o zdrowie w toku następujących po sobie doświadczeń: • zdobywanie wiedzy na temat zdrowia, poznawanie zasad dbałości o nie podczas: pogadanek (w tym z przedstawicielami służby zdrowia), rozmów na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów (analiza skutków niewłaściwych zachowań, poszukiwanie prawidłowych wzorców) • respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie (utrwalanie prawidłowych wzorców zachowań, nabywanie nawyków) podczas zabaw tematycznych, scenek dramowych (wchodzenie w rolę) w tym proponowanych w zakresie, np. „Wychowanie w duchu wartości” (szacunek – do siebie/ własne zdrowie) oraz proponowanych w realizowanych w przedszkolu profilaktycznych programach zdrowotnych • respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie w życiu codziennym (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 4-letniego) w tym: – w zakresie zdrowego żywienia: ◦ dostrzeganie m.in.: dlaczego należy się powstrzymać od jedzenia niektórych produktów w szczególnych sytuacjach, np. choroba, alergia pokarmowa, szczególna dieta, jakich pokarmów nie powinienem jeść ze względu na swój stan zdrowia ◦ próbowanie wszystkich potraw (oprócz wywołujących szczególną niechęć lub szkodliwych dla zdrowia) ◦ nabywanie właściwych nawyków żywieniowych (dokładne gryzienie i przeżuwanie posiłku oraz spożywanie go bez pośpiechu, ograniczanie picia słodkich napojów na korzyść wody) ◦ samodzielne przygotowywanie prostych, zdrowych potraw (np. zdrowe kanapki, surówki warzywne i owocowe, sałatki, szaszłyki owocowe) – w zakresie ogólnej dbałości o zdrowie: ◦ wykazywanie dbałości o higienę i czystość osobistą ◦ unikanie przegrzania lub przeziębienia organizmu (np. komunikowanie potrzeby ruchu i odpoczynku) ◦ rozpoznawanie objawów choroby, takich jak: ból gardła, kaszel, katar; zgłaszanie objawów złego samopoczucia oraz jakichkolwiek urazów dorosłym ◦ stosowanie na co dzień prostych sposobów przeciwdziałania narażeniu się na choroby (np. szczególna dbałość o higienę rąk, higiena korzystania z toalety, korzystanie wyłącznie ze swoich przyborów higieny osobistej, zasłanianie ust przy kichaniu, mycie owoców i warzyw)	• rozumie potrzebę dbałości o zdrowie • respektuje poznane zasady na co dzień • podejmuje działania na rzecz dbałości o zdrowie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	◦ poddawanie się działaniom profilaktycznym (np. wizyty u stomatologa, przeglądy profilaktyczne u specjalistów) i leczniczym (poddaje się badaniom lekarskim i zabiegom leczniczym, przyjmowanie bezproblemowe zleconych leków) ◦ wykazywanie dbałości o narządy zmysłu (higiena narządów zmysłu: nienadwyrażanie głosu, unikanie hałasu; respektowanie potrzeby odpoczynku, właściwej postawy ciała i oświetlenia w miejscu działań; racjonalne korzystanie z telewizji i komputera; unikanie przebywania w miejscach brudnych, pomieszczeniach niewietrzonych itp.) ◦ dostrzeganie konsekwencji braku dbałości o zdrowie własne i innych poprzez analizę zachowań bohaterów bajek, opowiadań, wierszy, historyjek obrazkowych • udział w działaniach związanych z aktywnym trybem życia, poznawanie różnych dyscyplin sportowych	

Obszar IV: Sprawnie się komunikuję i rozwijam swój język ojczysty

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	A. Kształcenie umiejętności komunikacyjnych	
• doskonalenie umiejętności skutecznego komunikowania się z otoczeniem za pośrednictwem dostępnych metod komunikacji zgodnych z potrzebami i możliwościami dzieci (w szczególności dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności, które nie komunikują się werbalnie lub mają problemy z formułowaniem poprawnych wypowiedzi słownych wynikające z ich niepełnosprawności)	• poznawanie skuteczności komunikowania się w różnych sytuacjach: – obserwowanie skutecznej i nieskutecznej komunikacji – dostrzeganie trudności komunikacyjnych w sytuacjach celowo zorganizowanych przez nauczyciela, jak i życiu codziennym – podejmowanie prób interpretacji ich przyczyn – doświadczenie skutków zakłóceń, jakie mogą wystąpić w procesie komunikacji (niewłaściwe zachowanie rozmówcy, np. brak kontaktu wzrokowego lub sygnałów podtrzymujących rozmowę, zła artykulacja, błędy w wypowiedzi, różnica w wiedzy rozmówców, np. nieznajomość alternatywnych metod komunikacji), podejmowanie prób samodzielnego rozwiązywania problemów komunikacyjnych na miarę swoich możliwości (np. podchodzenie bliżej do partnera rozmowy) – poznawanie potrzeb osoby niedosłyszącej:	• rozumie zasady skutecznego komunikowania się • rozumie potrzeby osoby niedosłyszącej

	◦ doświadczanie porozumiewania się między sobą w słuchawkach i bez, w tym porozumiewania się bez słów (np. za pomocą umownych gestów – wskazanie palcem, grożenie, spojrzenia, miny itp.), interpretowanie komunikatów podanych w sposób pozawerbalny (dostrzeżenie różnic w odbiorze w przypadku braku umowy co do znaczenia wszystkich komunikatów, np. w trakcie zabaw „Zgadnij co czuję?” – wczuwanie się w sytuację osoby niedosłyszącej) – przestrzeganie zakazu używania brzydkich słów i gestów ◦ udział w pogadankach na temat roli aparatu słuchowego, sposobów pomocy osobie niedosłyszącej (m.in. wolniejszy sposób wypowiadania się z twarzą zwróconą w jej stronę, nie zasłaniając ust) ◦ doświadczanie kontaktu z podstawowymi elementami języka migowego lub innymi alternatywnymi metodami komunikowania się dostosowanymi do swoich możliwości w celu skutecznego komunikowania się z innymi • komunikowanie się w zrozumiąły sposób w tym z wykorzystaniem języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji – respektowanie poznanych zasad dobrej komunikacji • rozróżnianie poznanych form (prośba, polecenie, opowiadanie, opis) i poznawanie kolejnych (rozmowa, instrukcja) • dostrzeganie różnic w formach wypowiedzi w zależności od sytuacji, adresata, celu rozmowy (ton, zwroty grzecznościowe, styl rozmowy, intonacja wypowiedzi), np. dobór usłyszanego fragmentu rozmowy do sytuacji na obrazku – rozmowa kolegów w trakcie zabawy, w sytuacji konfliktowej, w sytuacji kiedy jeden z nich prosi o pomoc • celowe posługiwanie się poznanymi formami wypowiedzi w trakcie sytuacji zabawowych i sytuacji życiowych UWAGA: W przypadku dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych w zakresie komunikowania się udział w zabawach i ćwiczeniach dostosowanych do jego potrzeb i możliwości w inny właściwy dla dziecka sposób, np. z wykorzystaniem alternatywnych metod komunikacji, języka migowego.	• zna podstawowe sposoby pomocy osobie niedosłyszącej • komunikuje się w zrozumiąły sposób • posługuje się w sytuacjach codziennych poznanymi formami wypowiedzi
• doskonalenie mowy w zakresie artykulatoryjnym • doskonalenie mówienia w zakresie poprawności gramatycznej, leksykalno-semantycznej oraz płynności wypowiedzi	B. Rozwijanie mowy • doświadczanie kontaktów z prawidłowymi wzorcami mowy podczas zabaw i sytuacji codziennych (język nauczyciela, literatura dziecięca) – osłuchanie/naśladowanie – rozszerzanie doświadczeń dziecka 5-letniego • podejmowanie działań na rzecz starannej wymowy określonych dźwięków: – udział w ćwiczeniach i zabawach oddechowych, fonacyjnych, logorytmicznych, usprawniających narządy mowy	• podejmuje działania na rzecz starannej wymowy

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	– udział w ćwiczeniach i zabawach artykulatoryjnych (doskonali wymawianie głosek i ich grup, w tym grup spółgłoskowych w izolacji, sylabach, wyrazach, zdaniach, wierszach, mowie potocznej) • prawidłowe artykułowanie wszystkie głosek i grup spółgłoskowych • ćwiczenia właściwego „posługiwanie się głosem” na co dzień (gospodarowanie oddechem podczas mówienia, śpiewu, regulowanie napięcia i siły głosu podczas wypowiedzi) • rozszerzanie doświadczeń dziecka 4-letniego w zakresie posługiwania się mową na co dzień (opowiadanie o wydarzeniach z życia, dzielenie się doświadczeniami, zadawanie pytań, wnioskowanie, opisywanie, omawianie, odpowiadanie na zadane pytania, tworzenie własnych tekstów, historyjek, itp.), stosowanie w wypowiedziach nowo poznanych określeń dotyczących osób, rzeczy i zjawisk zgodnie z ich znaczeniem • wygłaszanie wierszy indywidualnie i zespołowo w tym z podziałem na role • rozwiązywanie zagadek • wypowiadanie się zgodnie z ustalonymi regułami określonymi, np. w grze dydaktycznej • używanie w trakcie wypowiedzi: – zdań pojedynczych rozwiniętych i złożonych – równoważników zdań, np. w trakcie nadawania tytułu scenkom, treściom opowiadań, historyjek – poprawnych form fleksyjnych odmiennych części mowy – przymika, spójnika, partykuły, przysłówka, liczebników • doskonalenie swoich wypowiedzi podczas zabaw i sytuacji zadaniowych w zakresie: – stosowania poprawności składniowej – prawidłowego formułowania pytań, próśb, poleceń, opowiadań, instrukcji, opisów, instrukcji, dialogów – płynności wypowiedzi	• prawidłowo artykukuje wszystkie głosek i grupy spółgłoskowe • podejmuje działania na rzecz właściwego „posługiwanie się głosem” • dysponuje zasobem słownictwa adekwatnym do swoich możliwości rozwojowych • wygłasza wiersze indywidualnie i zespołowo • prawidłowo formułuje swoją wypowiedź pod względem logicznym i językowym (na miarę swoich możliwości rozwojowych)

Obszar V: Poznaje języki obce

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Przygotowanie do posługiwania się językiem obcym nowożytnym		
• stwarzanie sytuacji sprzyjających osłuchaniu się z nowym językiem • wykorzystywanie naturalnych pre-dyspozycji dziecka do rozwijania umiejętności językowych	• rozszerzanie zakresu doświadczeń z językiem obcym dziecka 4-letniego podczas zabaw i sytuacji codziennych, poznawanie przydatnych słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności – rozumienie ich znaczenia	• dostrzega potrzebę posługiwania się językiem obcym
• stopniowe poznawanie podstaw materiału językowego, który będzie stanowił bazę do dalszej nauki • motywowanie do nauki języka obcego	• utrwalanie poznanego materiału językowego (zgodnego z potrzebami, możliwościami i zainteresowaniami dzieci – przystępność i użyteczność) w zabawach i sytuacjach życiowych (powtarzanie, zapamiętywanie, utrwalanie w praktycznym działaniu): – używanie w zabawie i życiu codziennym poznanych słów i zwrotów – wskazywanie na obrazkach, historyjkach znaczenia poznanych słów, zwrotów – wykonywanie prostych poleceń, np. udział w zabawach ruchowych ze zrozumieniem treści czynności – powtarzanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek – rozumienie ich treści, znaczenia poszczególnych zwrotów, np. wykonywanie określonych czynności, wskazywanie części ciała	• rozumie proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie • używa poznanych słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności • powtarza w języku obcym rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie

Obszar VI: Przygotowuję się do czytania i pisania

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Rozwijanie sprawności percepcyjno-motorycznych		
• doskonalenie percepcji wzrokowej	Udział w zabawach i sytuacjach zadaniowych sprzyjających doskonaleniu percepcji wzrokowej (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 4-letniego): • w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale przestrzennym: – odtwarzanie układów przedmiotów wg wzoru i z pamięci • w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale obrazkowym: – składanie całości z części wg wzoru i z pamięci • w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale geometrycznym (w zakresie poznanych figur geometrycznych):	• odtwarza z pamięci układy przedmiotów • składa z części materiał obrazkowy wg wzoru i z pamięci • dostrzega szczegóły na materiale geometrycznym

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- rozwijanie słuchu fonematycznego - motywowanie do prostych działań słowotwórczych - wprowadzanie pojęć językowych: zdanie, wyraz, sylaba, głoska	- rozróżnianie jednakowych kształtów geometrycznych, np. dobieranie jednakowych kształtów w pary – domino geometryczne, segregowanie wg zasady podobieństwa - składanie figur wg wzoru po uprzednim ich rozcięciu - w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale symbolicznym: - rozróżnia poznane umowne znaki graficzne, np. symbole w kalendarzu pogody, przy oznaczeniach kącików tematycznych, w zabawach terenowych, grach dydaktycznych, umowach grupowych - udział w grach dydaktycznych doskonalących spostrzegawczość i pamięć wzrokową (memory obrazkowe, symboliczne itp.) - słuchanie czytanych tekstów (realistyczne opowiadania o bardziej złożonej treści) – rozumienie treści - odtworzenie słyszanego rytmu przy pomocy dźwięków mowy, np. przedstawianie się w wystukany rytmie - dokonywanie podziału wypowiedzianych zdań na słowa poprzez wyklaskiwanie, wystukiwanie, pokazywanie na palcach, układanie modelu zdania (3-, 4-wyrazowe zdania bez spójników i przymków) - dokonywanie analizy i syntezy sylabowej słów, np. mowa robota, wyliczanki sylabowe w grach dziecięcych	- dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami geometrycznymi i ich układami (rodzaj obiektów) - dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami symbolicznymi i ich układami (rodzaj obiektów, położenie, układ) - aktywnie słucha czytane teksty - odtworza słyszany rytm przy pomocy dźwięków mowy - wyodrębnia z wypowiedzianych zdań słowa - dokonuje analizy i syntezy sylabowej słów
doskonalenie sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej	- doskonalenie sprawności podczas wykonywania zabaw i ćwiczeń umieszczonych w treściach dla dziecka 4-letniego - sprawne wykonywanie czynności samoobsługowych na swoim poziomie rozwojowym - wykonywanie zabaw i ćwiczeń z zakresu aktywności ruchowej rozwijających koordynację wzrokowo-ruchową przewidzianych dla 5-latka - posługiwanie się różnorodnymi technikami plastycznymi dostosowanymi do swoich możliwości - udział w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego: - spacerowanie palcami w chodniczkach punktowych (w różnych ustawieniach (kciuk – wskazujący – środkowy itd.), naśladowanie gry na pianinie - składanie drobnych zabawek z elementów - konstruowanie z drobnych klocków układanek do składania, wkładania, wciskania elementów - segregowanie drobnych przedmiotów palcami - układanie kompozycji z drobnych elementów (muszelki, guziki, koraliki) - nakręcanie małych bączków, przypinanie klamerek - nawlekanie na sznurek elementów ozdobnych	- sprawnie wykonuje czynności samoobsługowe na miarę swoich możliwości - posługuje się poznanymi technikami plastycznymi dostosowanymi do swoich możliwości - uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego

	– przeplatanie i plectenie (sznurek, patyczki kreatywne) – tworzenie ozdobnych elementów użytkowych – wydzieranie różnorodnych kształtów z ligniny, bibuły, gazety (w sposób dowolny) – lepienie z gliny, masy solnej, papierowej, modeliny, plasteliny – „chowanie” w dłoni gąbek, chusteczek sztyfonowych – powolne otwieranie dłoni („rozwijanie się kwiatów”) – wypełnianie konturów plasteliną, farbą – malowanie dłońmi, palcami, gałgankami, gąbką, pędzlem na dużych powierzchniach – stemplowanie stemplami z materiału przyrodniczego, gumy, korka, szmatki – rysowanie palcem (np. na tacce z piaskiem, kaszą, mąką), świecą, węglem, kredą, patykami – właściwe posługiwanie się narzędziami takimi jak przybory pisarskie oraz plastyczne, np. pędzel, kredka, ołówek, nożyczki (właściwy chwyt oraz skuteczne stosowanie); wycinanie po linii prostej (narysowanej oraz bez linii na zasadzie równoległego cięcia do krawędzi papieru) – rysowanie kredką świecową, markerem – kreślenie kształtów przy użyciu szablonów	• właściwie posługuje się pędzlem kredką, ołówkiem, nożyczkami dostosowując odpowiedni chwyt do rodzaju czynności manualnej
• rozwijanie zainteresowania literaturą dziecięcą • doskonalenie umiejętności aktywnego odbioru literatury w dostępnej dla dziecka formie komunikacji • rozwijanie zainteresowania czytaniem	B. Rozwijanie zainteresowań czytaniem i pisaniem • aktywnie słuchanie lub odbieranie w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich przedstawianych przez nauczyciela: – opowiadanie treści wysłuchanego utworu własnymi słowami lub w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji z zachowaniem właściwej kolejności zdarzeń – podejmowanie zabaw tematycznych na podstawie poznanego utworu literackiego • doświadczenie pozytywnych przeżyć w kontaktach ze światem książki: – współudział w tworzeniu kącika książki – korzystanie w dowolnym czasie z książek zgromadzonych w kąciku książki z zachowaniem ustalonych zasad (przeglądamy z czytelnymi rękoma, przeglądamy tak, aby nie uszkodzić książki, nie zaginamy kartek, do zaznaczenia momentu oglądnięcia czy przeczytania używamy zakładki, nie rysujemy i nie kreślimy w książce do czytania tylko w zeszytach ćwiczeń, kolorowankach, kartach pracy, odkładamy na miejsce książkę zamkniętą, zgłaszamy wszelkie uszkodzenia książki) – wnioskowanie na podstawie oglądanych ilustracji, jaka jest treść książki – poznawanie charakteru miejsc związanych z książką (biblioteka, czytelnia, księgarnia, antykwariat)	
	• aktywnie słucha ze zrozumieniem lub odbiera w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich • wykazuje zainteresowanie książką • korzysta z książek zgodnie z ich przeznaczeniem	

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie umiejętności dekodowania i kodowania informacji zapisanych za pomocą umownych znaków i symboli dostępnych potrzebom i możliwościom dziecka • rozwijanie zainteresowania światem liter	– poznawanie różnych utworów literatury dziecięcej (tytuł, fabuła, wybrany autor, np. J. Brzechwa, J. Tuwim) – poznawanie znaczenia pojęć: <i>wiersz, bajka, baśń</i> – korzystanie z kolorowanek – doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych znaczenia umiejętności czytania w życiu • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych przekonania, że symbole i umowne znaki graficzne mogą nieść treść informacyjną (np. oznaczenia w kalendarzu pogody, oznaczenie symboliczne w przedszkolu takie jak WC, wyjście ewakuacyjne; znaki drogowe, umowne oznaczenia przynależności przedmiotów, miejsca w sali, np. własny znaczek/imię w szatni, na półce, na krzeselku; piktogramy kodujące czynności i zachowania do zabaw i zajęć, np. usta – mówimy, uszy – słuchamy) • odczytywanie informacji zapisanej za pomocą kodu symbolicznego (odczytywanie uproszczonych rysunków, znaków informacyjnych itp.) • podejmowanie próby kodowania informacji za pomocą umownych znaków graficznych dostępnych swojej percepcji, np. kodowanie swojego nastroju • dobieranie właściwych kodów umownych do określonych sytuacji w życiu codziennym, do sytuacji przedstawionych na ilustracjach • rozpoznawanie wśród innych napisów swojego imienia • doświadczenie i eksperymentowanie materiałem literowym podczas zabaw z literami (na bazie klocków, szablonów) • dokonywanie spontanicznych odkryć „świata liter” przy wsparciu ze strony otoczenia	• wie, dlaczego potrzebna jest nam umiejętność czytania • rozumie, że za pomocą symboli i znaków graficznych można przekazać wiadomość • odczytuje informacje zapisane za pomocą znanego mu kodu symbolicznego • podejmuje próby kodowania informacji za pomocą umownych znaków graficznych dostępnych swojej percepcji • odczytuje globalnie swoje imię • rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć
• przygotowanie do nabycia sprawności pisania	• udział w zabawach i ćwiczeniach wstępnych przygotowujących do nauki pisania (opisanych wcześniej): – związanych z doskonaleniem orientacji przestrzennej, ogólnej motoryki, sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej, pamięci ruchowej i wzrokowej – związanych z istotą i znaczeniem symbolu graficznego jako kodu informacyjnego • udział w zabawach i ćwiczeniach bezpośrednio przygotowujących do pisania (również przy wykorzystaniu, np. metody „Edukacji przez ruch” autorstwa D. Dziamskiej, Metody Dobrego Startu itp.): – zwracanie uwagi na właściwe warunki pracy przy kreśleniu (prawidłowa postawa ciała, właściwe oświetlenie, prawidłowy chwyt narzędzia do kreślenia i pisania – patek, kredka, pisak suchochłernalny, pisak elektroniczny itp.)	• aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach wstępnych przygotowujących do nauki pisania • respektuje warunki pracy przy kreśleniu

	– eksperymentowanie z kreśleniem różnych znaków graficznych na gładkiej kartce papieru – dostrzeganie sposobu powstania narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarzanie obrazu ruchowego na graficzny i odwrotnie – zabawy graficzne z wykorzystaniem „rysowanych wierszyków” – naśladowanie, odtwarzanie, kreślenie z pomocą nauczyciela, samodzielnie (w powietrzu, na ścieżce, dywanie, tablicy, arkuszach papieru, tablicy multimedialnej, kartce)	• eksperymentuje z kreśleniem różnych znaków graficznych na gładkiej kartce papieru
--	---	---

Obszar VII: Doświadczam i eksperymentuję w świecie matematyki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki		
• rozwijanie orientacji przestrzennej	Przyjmowanie własnego punktu widzenia: • wyczuwanie bicia własnego serca (oznaczanie naklejką serduszkiem), stosowanie umów lewa/prawa strona mojego ciała w określaniu schematu własnego ciała – oznaczanie lewej dłoni; przenoszenie w/w umów na określanie kierunków w przestrzeni jak i określanie położenia przedmiotów względem osi własnego ciała • wykonywanie czynności podczas zabaw, sytuacji życiowych zgodnie z wskazaniem lub zamierzonym celem ruchowym gdzie punktem wyznaczenia kierunków jest oś własnego ciała • odwzorowywanie schematu własnego ciała podczas obrysowywania konturu własnego ciała, rysowania swojej postaci • uzupełnianie brakujących elementów w obrazkach, układankach (dorysuj na prawym policzku pieprzyk, naklej na lewej dłoni pierścionek) Przenoszenie schematu własnego ciała na schemat drugiej osoby: • wyczuwanie w trakcie zabaw ruchowych bicia serca kolegi (oznaczanie naklejką serduszkiem), oznaczanie stron ciała swojego i kolegi stojącego do nas tyłem, doświadczenie zmiany ustawień względem siebie w celu obserwowania położenia naklejki w sytuacji, kiedy kolega stoi do nas tyłem i przodem • udział w zabawach z lalką/misiem służących wyszukiwaniu podobieństw i różnic w schemacie własnego ciała i drugiej osoby stojącej do nas tyłem oraz przodem • określanie podczas zabaw i ćwiczeń oraz sytuacji dnia codziennego stron ciała kolegów (punktem wyjściowym jest schemat własnego ciała)	• rozróżnia stronę lewą i prawą • określa położenie przedmiotów względem osi własnego ciała • wytycza kierunki od osi własnego ciała (w lewo, w prawo) • orientuje się w schemacie ciała drugiej osoby

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	Przyjmowanie punktu widzenia drugiej osoby: - doświadczenie w trakcie zabaw i czynności codziennych prób wyprowadzania kierunków w odniesieniu do osi ciała drugiej osoby (w lewo, w prawo, w górę w dół, do przodu, do tyłu, w tył) - doświadczenie w trakcie zabaw i czynności codziennych prób porozumiewania się co do położenia przedmiotów w stosunku do ciała kolegi („jest z twojej prawej strony” itp.) - ustalenie co może widzieć druga osoba – opisywanie i sprawdzanie z kolegą	- podjemuje próby wyprowadzania kierunków od osi ciała drugiej osoby (w lewo, w prawo, w górę w dół, do przodu, do tyłu, w tył) - określa położenie przedmiotów w stosunku do ciała drugiej osoby
kształcenie umiejętności dostrzegania, odtwarzania i kontynuowania rytmu oraz przekładania jednej reprezentacji na drugą	- rozszerzanie doświadczeń w kontynuowaniu ciągów rytmicznych (sekwencja 3–5 elementów) składających się z przedmiotów, dźwięków, gestów, czynności - tworzenie własnych regularności z różnych elementów z uwzględnieniem rytmu bicia własnego serca - eksperymentowanie z tworzeniem reprezentacji o różnych sekwencjach z przedmiotów jednorodnych, np. jednokolorowe patyczki (dostrzeganie, że różnorodność elementów sekwencji możemy wykazać poprzez zmiany w ułożeniu patyczków, np. w pionie/poziomie/odchylone w bok) - tworzenie własnych opowiadań, rymowanek, śpiewanek z powtarzającym się motywem - przekładanie regularności z jednej reprezentacji (ruchowa, muzyczna, przedmiotowa) na drugą - dostrzeganie stałego następstwa czasu w aspekcie dni i nocy oraz pór roku - kontynuowanie regularności w układzie cyklicznym, np. tworzenie kołowych kalendarzy, korali z uwzględnieniem regularności stałych następstw czasowych – dzień, noc, cztery pory roku - układanie puzzli i obrazków, historyjek o tematyce pór roku z zachowaniem odpowiedniej kolejności następstw czasowych	- dostrzega i kontynuuje różne układy rytmiczne - tworzy reprezentacje o różnych sekwencjach z przedmiotów jednorodnych - przekłada regularności w prostych układach rytmicznych z jednej reprezentacji na drugą - rozumie stałe następstwo dnia i nocy, pór roku
- organizowanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu myślenia przychylnego-skutkowego - wdrażanie do wykorzystywania zdobytych wiadomości i umiejętności w podejmowanych działaniach	- poznawanie kolejnych zmian odwracalnych i nieodwracalnych podczas doświadczenia i eksperymentowania w zabawach i życiu codziennym, np. podczas zabawach badawczych – odkrywanie właściwości fizycznych wody – ciepło – ciecz/mróz – ciało stałe lód - dyskutowanie z innymi o skutkach określonych zdarzeń wyjaśnianie „Jak należy się zachować, aby uniknąć określonego zdarzenia?”, „Jak należy się zachować, aby poprawić określoną sytuację?” - przewidywanie następstw określonych czynności (np. jeżeli krzywo postawię klocek jeden na drugim, budując wieżę, klocek przewróci się, jeżeli zrobię dla babci laurkę, ucieszy się itp.) w tym analizowanie skutków niewłaściwych zachowań	- ustala, które ze zmian są odwracalne, a które nie i co z tego wynika - przewiduje na podstawie zgromadzonych doświadczeń skutki określonych zdarzeń

• rozwijanie umiejętności dostrzegania cech obiektów i ich klasyfikowania • doskonalenie operacji umysłowych niezbędnych przy konstruowaniu pojęć (analiza, synteza, porównywanie, abstrahowanie, uogólnianie)	• ustalanie wspólnie z nauczycielem, grupą planu działań (przebiegu zdarzeń) przed przystąpieniem do zabawy, dążenie do jego realizacji • układanie historyjek obrazkowych z wyjaśnianiem związków przyczynowo-skutkowych między nimi • gromadzenie przedmiotów potrzebnych do wykonania określonej czynności, np. przygotowania stołu do posiłku dla kilku osób • grupowanie różnych obiektów wg określonej zasady, np. gromadzić wszystkie przedmioty/obrazki/słowa, które pomagającymi nam dbać o higienę • porządkowanie w trakcie zabaw i czynności życia codziennego przedmiotów wg określonej cechy (kolor, kształt, wielkość) • segregowanie materiału obrazkowego z uzasadnieniem dlaczego obiekty w grupie pasują do siebie, np. piłka, lalka, miś, klocek – bo to są zabawki; pani, torba, mleko, chleb – pani wzięła torbę i kupiła w sklepie mleko i chleb	• ustala kolejność czynności w drodze do założonego celu • uzasadnia związki przyczynowo-skutkowe w określonym ciągu zdarzeń • segreguje przedmioty wg określonej cechy • segreguje przedmioty wg określonej zasady ze słownym uzasadnieniem przyjętego kryterium
• doskonalenie umiejętności poprawnego liczenia w zakresie własnych możliwości • ustalanie wyniku dodawania i odejmowania w konkretnym działaniu	• przeliczanie różnych obiektów w zakresie adekwatnym do swoich możliwości, przy zachowaniu zasady wskazywania (jeden liczebnik na jeden obiekt); wsluchiwanie się w rytm liczenia podczas kontynuowania liczenia przez dorosłego, dostrzeganie regularności w seriach liczebników • numerowanie schodów, obiektów ustawionych rzędem (wagoniki, miejsca w kinie, określanie miejsca na ponumerowanej serii tj. pierwszy, drugi itp.), dostrzeganie numerowanych serii na miarce wzrostu, w książeczkach (strony) • przeliczanie obiektów w różnych kierunkach, ustalanie ile jest obiektów po przeliczeniu (kojarzenie ostatniego liczebnika z liczebnością obiektów) – wnioskowanie o niezmienności wyniku • eksperymentowanie z przeliczaniem obiektów w zbiorze po wprowadzeniu zmiany w układzie jego elementów – zastanawianie się każdorazowo nad wynikiem, próby przewidywania wyniku przed kolejną zmianą • pomaganie maskotkom, kukielkom (gapom) w przeliczaniu obiektów zgodnie ze zdobytych doświadczeniem • przeliczanie obiektów, które nie są widoczne (np. wypowiedziane słowa, wygrane dźwięki itp.), w razie potrzeby pomaganie sobie liczeniem na palcach • doskonalenie sprawności liczenia na palcach podczas liczenia w zabawach i czynnościach codziennych • dodawanie i odejmowanie na konkretach w trakcie zabaw i sytuacji użytkowych z ustalaniem wyniku (w zakresie adekwatnym do swoich zainteresowań i możliwości) • udział w zabawach tematycznych „Zakupy w sklepie” – z zachowaniem zasady wymiany jeden za jeden/jeden za dwa/dwa za jeden • ustalanie i sprawdzanie równoliczności zbiorów w sytuacjach życiowych za pomocą porządkowania elementów w parę, przeliczania	• poprawnie przelicza obiekty w dostępnym sobie zakresie • podejmuje próby posługiwania się liczebnikami porządkowymi • rozumie podstawowe reguły poprawnego liczenia • sprawnie liczy na palcach jako zbiorze zastępczym • ustala wynik dodawania i odejmowania w sytuacjach użytkowych na miarę swoich umiejętności • stosuje zasadę wymiany w sytuacji kupna/sprzedaży (jeden za jeden/ jeden za dwa/dwa za jeden) • sprawdza równoliczność zbiorów wybraną metodą (porządkowanie w parę, przeliczanie)

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
kształtowanie umiejętności mierzenia	- układanie przedmiotów (np. zabawek, patyczków, pantofli) wg wzrastającej lub malejącej cechy (długość, szerokość, wielkość), np. od największego do najmniejszego - zabawy z Matrioszkami – układanie zabawek od najmniejszej do największej i odwrotnie - porównywanie swojego wzrostu z dorosłym, kolegami – „Sięgam ci do..., jesteś wyższy. Sięgasz mi do..., jesteś niższy.” - doświadczenie czynności mierzenia podczas mierzenia własnego wzrostu i kolegów - mierzenie długości przedmiotów, odległości w sytuacjach codziennych: krokami, stopa za stopą	- układa przedmioty w dłuższe serie (rosnące, malejące) wg podanej zasady długość, szerokość, wielkość - porównuje i szacuje długość dwóch, trzech obiektów - używa określeń: większy, mniejszy, wyższy, niższy, dłuższy, krótszy - mierzy długość przedmiotów krokami, stopa za stopą
rozwijanie intuicji geometrycznych	- intuicyjne doświadczenie kształtów poznawanych figur geometrycznych na różnicowanym materiale (np. oglądanie, wyczuwanie palcami figury różnej wielkości, koloru), opisywanie swoich doświadczeń, dyskusowanie w grupie (dostrzeganie cech wspólnych wszystkich trójkątów) - segregowanie figur papierowych, mozaiki geometrycznej wg poznanych kształtów - odtworzenie poznanych kształtów figur, np. rysowanie po śladzie, układanie z patyczków łódeczek dla poznanych figur, układanie figur do „szufladek”, pokoiów zgodnie z ich kształtem - tworzenie ozdóbnych szlaczek z poznanych figur, np. naklejanie na paskach papieru – wykonywanie zakładki do książeczek	- zna właściwości podstawowych figur geometrycznych płaskich (koło, kwadrat, trójkąt) - nazywa poznane figury geometryczne
- wdrażanie do zastosowania umiejętności matematycznych w grach dydaktycznych - wdrażanie do stosowania umownych reguł postępowania	- udział z pomocą osoby dorosłej w prostych grach ścigankach (poznawanie sensu gry planszowej i podstawowych reguł postępowania w trakcie gry) - doświadczenie relacji wygrany – przegrany, podejmowanie prób kontynuowania gry pomimo przejściowych trudności, np. brak szczęścia w rzutach kostką - doświadczenie samodzielnego udziału w prostych grach ścigankach z respektowaniem podstawowych reguł postępowania w trakcie gry - podejmowanie prób tworzenia własnych gier – opowiadań przy współudziale osoby dorosłej	- podejmuje próby uczestnictwa z pomocą osoby dorosłej w prostych grach ścigankach - zna podstawowe reguły postępowania w trakcie gry - podejmuje próby kontynuowania gry pomimo przejściowych trudności - podejmuje próby tworzenia własnych gier

Obszar VIII: Jestem odbiorcą i twórcą sztuki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie wrażliwości słuchowej • rozwijanie słuchu muzycznego	A. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem muzyki • słuchanie kilkuzwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz prostych piosenek ludowych o zrozumiałej treści (śpiewanych przez nauczyciela, odtwarzanych w wersji audio) – rozmowy na temat treści piosenek po ich wysłuchaniu – słuchanie muzyki instrumentalnej (utwory muzyczne w wykonaniu bezpośrednim lub z nagrań na miarę możliwości i zainteresowań dzieci) – wykorzystanie metody Aktywnego Słuchania Muzyki wg B. Strauss – rozróżnianie tempa i dynamiki w muzyce oraz dźwięków w skrajnych rejestrach • kontynuowanie zabaw związanych ze spostrzeganiem różnych zjawisk akustycznych w otoczeniu – nazywanie słyszanych dźwięków • rozwiązywanie zagadek słuchowych: – rozpoznawanie znanych dźwięków z rozszerzeniem zakresu spostrzeżeń słuchowych, odtwarzanie prostych sekwencji usłyszanych dźwięków – bez możliwości obserwacji źródła dźwięku, np. dźwięki wydane za parawanem – rozpoznawanie znanych piosenek na podstawie melodii nuconej lub granej na instrumencie (podkładu melodycznego odtwarzanego w wersji audio) – zagadki muzyczne – kontynuowanie zabaw związanych z poszukiwaniem źródła dźwięku z podejmowaniem prób określania z jakiego kierunku nadchodzi (na miarę swoich możliwości związanych z rozwojem orientacji przestrzennej dziecka)	• aktywnie słucha kilkuzwrotkowych piosenek i nagrań muzyki instrumentalnej • reaguje w umowny sposób na zmianę tempa i dynamiki w muzyce oraz dźwięków w skrajnych rejestrach • rozróżnia dźwięki pochodzące z otoczenia dostępne jego percepcji • rozpoznaje znaną piosenkę na podstawie melodii nuconej lub granej na instrumencie • określa słuchowo kierunek źródła dźwięku
• kształcenie wrażliwości muzycznej • doskonalenie umiejętności śpiewania	• śpiewanie zbiorowo i indywidualnie kilkuzwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz prostych piosenek ludowych (skala d1–c2) • powtarzanie za nauczycielem rytmizowanych fragmentów tekstów, z zachowaniem właściwości rytmicznych, tempa oraz dynamiki nadania (echo muzyczne) • śpiewanie dialogów powitalnych i pożegnalnych, zapowiedzi i sygnałów śpiewnych wprowadzonych w grupie	• śpiewa zbiorowo i indywidualnie znane piosenki, śpiewanki • odtwarza rytmizowane teksty

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- kształcenie poczucia metrycznego - rozbudzanie zainteresowań grą na instrumentach	- doskonalenie gry na poznanych instrumentach (grzechotce, kołatce, tamburynie), podejmowanie prób gry na bębnie, dźwiękach, tarce ze zwracaniem uwagi na sposób trzymania instrumentu oraz technikę wydobywania dźwięków - akompaniowanie do opowiadań, bajek, wierszy poznanych utworów muzycznych grupowo, w małych 3-, 4-osobowych zespołach, indywidualnie (glissando, metrum, akcent metryczny, proste sekwencje rytmiczne) w tym przy wykorzystaniu zasad metodyki ASM wg B. Strauss – wykorzystywanie różnych dostępnych źródeł dźwięku (materiał przyrodniczy, nieużytki, własne ciało) - kontynuowanie doświadczeń w zakresie tworzenia własnych „instrumentów” i wykorzystywania ich do zbiorowego muzykowania	- poprawnie wydobywa dźwięki z dostępnych źródeł zgodnie z przyjętą umową - podejmuje próby gry indywidualnej na znanych instrumentach zgodnie z przyjętymi zasadami
- kształcenie poczucia rytmu - doskonalenie pamięci muzyczno-ruchowej - rozwijanie umiejętności wyrażania muzyki ruchem	- udział w zabawach: - ruchowych przy śpiewie nauczyciela z wykorzystaniem odpowiednio dostosowanych elementów ruchu ilustrujących treść piosenki - inscenizowanych (z podziałem na role) opartych na treści piosenki - rytmicznych z odtwarzaniem przebiegu rytmicznego śpiewanej piosenki (prosty rytm) - z zastosowaniem elementów tanecznych - w formie opowieści ruchowej przy akompaniamencie instrumentów z użyciem różnych rekwizytów - z zakresu techniki ruchu: inhibicyjno-impulsacyjnych, porządkowych, kształtujących orientację w przestrzeni, z elementami liczenia - uwrażliwiających na elementy muzyki (tempo, dynamikę, rytm, wysokość dźwięków) - tworzenie rytmicznych tekstów wg własnych pomysłów	- ilustruje umownym ruchem treść znanej piosenki - podejmuje próby wchodzenia w rolę podczas zabaw inscenizowanych ze śpiewem - odtwarza proste fragmenty przebiegu rytmicznego śpiewanej piosenki - odtwarza sekwencje rytmiczno-ruchowe przy akompaniamencie instrumentu - wyraża muzykę ruchem na miarę swoich możliwości - reaguje ruchem na zmiany w muzyce (tempo, dynamika, rytm, wysokość dźwięków)
rozwijanie twórczej aktywności muzycznej		wykonuje proste improwizacje rytmiczne
B. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem sztuk plastycznych		
rozwijanie poczucia estetyki i wrażliwości na piękno sztuki	- bezpośrednie uczestnictwo w odbiorze sztuki (wystawy, zwiedzanie zabytków) - rozmowy na temat doświadczeń i przeżyć związanych z oglądaniem dostępnych dzieł sztuki (przez kontakt bezpośredni i pośredni przy wykorzystaniu zdjęć, filmów itp.), dostrzeganie różnic pomiędzy poznawanymi dziedzinami sztuki takimi jak malarstwo, rzeźba, architektura - rozszerzanie doświadczeń w zakresie kontaktów ze sztuką ludową swojego regionu - rozszerzanie doświadczeń związanych z poznawaniem sztuki architektonicznej, w tym dotyczącej architektury ogrodów w poznanych środowiskach (dom, kamienica, wieżowiec, zamek, ogród, park)	- aktywnie uczestniczy w odbiorze dostępnej sztuki - rozróżnia wśród poznanych dzieł malarstwo, rzeźbę, architekturę - wykazuje zainteresowanie sztuką ludową swojego regionu

• organizowanie sytuacji sprzyjających posługiwaniu się różnorodnymi technikami plastycznymi • wdrażanie do samodzielnego tworzenia prostych kompozycji i form konstrukcyjnych	• wzbogacanie kącika plastycznego o nowe elementy, przestrzeganie zasad korzystania z dostępnych materiałów • doskonalenie umiejętności posługiwania się znanymi technikami plastycznymi • rozszerzanie doświadczeń w zakresie posługiwania się wybranymi technikami plastycznymi płaskimi i przestrzennymi dostosowanymi do możliwości dzieci: – rysowanie patykami (np. na płaszczyźnie pokrytej farbą klejową), różnokolorową kredą, kredką świecową – malowanie pędzlem (z wykorzystaniem farb klejowych, pasty do zębów, kleju, np. „Obrazki klejem malowane” przy użyciu kaszy, cukru, soli) – zabawy plastyczne związane z lepieniem dowolnych i celowych form z miękkich mas, gliny, śniegu – celowe składanie papieru, podejmowanie prób wydzierania i wycinania nożyczkami określonych form – wykorzystanie efektów pracy do kompozycji plastycznych – poznawanie techniki stemplowania (podejmowanie prób stemplowania „dużym stemplem”: gąbką, gałgankiem, ziemniakiem) – projektowanie prostych form architektonicznych przy użyciu dostępnych materiałów konstrukcyjnych i plastycznych, w tym przy użyciu „nieużytków” • eksperymentowanie z plamą, linią, kształtem, materiałem, kompozycją w technikach mieszanych (mieszanie barw, prasowanie, kompozycje papierowe płaskie, półprzestrzenne typu orgiami kołowe) • naklejanie kompozycji na płaszczyznę i sklejanie prostych form konstrukcyjnych • wykonywanie prac na różnych formatach oraz podkładach • podejmowanie prac plastyczno-konstrukcyjnych o tematyce dowolnej, na określony temat wg podanego wzoru • współpraca przy wykonywaniu zbiorowych prac plastycznych • podejmowanie prób dostosowywania swoich prac do podanych kryteriów oceny	• posługuje się znanymi technikami plastycznymi płaskimi i przestrzennymi dostosowanymi do jego możliwości • podejmuje próby projektowania architektonicznego podczas zabawy • eksperymentuje z barwą, plamą, linią, kształtem, materiałem, kompozycją w technikach mieszanych • wykonuje prace na różnych formatach oraz podkładach • współpracuje przy wykonywaniu zbiorowych prac plastycznych • podejmuje próby dostosowywania swoich prac do podanych kryteriów oceny
• stwarzanie okazji do uczestniczenia w wydarzeniach o charakterze kulturalnym oraz dzielenia się wrażeniami na ich temat	C. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze sztuką teatralną i filmową • doświadczenie aktywnego uczestnictwa jako widz podczas uroczystości, przedstawień, teatryków organizowanych w przedszkolu (właściwe zachowanie się w takcie trwania, rozmowy na temat doświadczeń i przeżyć po zakończeniu) • doświadczenie radości przeżywania bezpośredniego odbioru sztuki teatralnej i filmowej poprzez udział w spektaklach teatralnych i projekcjach filmowych dla dzieci podczas wyjść do teatru i kina	• przestrzega zasad właściwego zachowania w trakcie uroczystości, koncertów, przedstawień, w teatrze oraz w kinie • podejmuje rozmowy na temat poznanych bohaterów teatralnych i filmowych

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
wdrażanie do wypowiadania się w małych formach teatralnych posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem	- współtworzenie kącika teatralnego, w którym znajdują się środki dydaktyczne inspirowane do zabaw inscenizowanych i parateatralnych - spontaniczne i celowe wchodzenie w rolę podczas zabaw tematycznych, inscenizowanych, parateatralnych - recytowanie wierszy (indywidualnie, w grupie) z zachowaniem właściwej intonacji i natężenia głosu - odgrywanie scenek z prowadzeniem dialogów improwizowanych i wyuczonych - posługiwanie się pacynkami, kukiełkami podczas teatryków realizowanych w grupie wspólnie z nauczycielem - współudział w przygotowaniach do przedszkolnych przedstawień, inscenizacji (pomoc w tworzeniu elementów scenografii i strojów) - doświadczenie radości w prezentowaniu swoich umiejętności aktorskich najbliższym i kolegom w grupie	- recytuje poznane wiersze zespołowo i indywidualnie - podejmuje próby celowego wchodzenia w rolę w trakcie zabaw i przedstawień przedszkolnych - prezentuje swoje umiejętności aktorskie podczas uroczystości przedszkolnych

Obszar IX: Odczuwam więź ze środowiskiem, w którym żyję

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Budowanie więzi ze środowiskiem społecznym		
- wzmacnianie więzi emocjonalnej z rodziną - wdrażanie do przestrzegania zasad zgodnego współżycia rodzinnego - budzenie zainteresowań tradycjami rodzinnymi	- gromadzenie informacji o swojej rodzinie, swoim pochodzeniu (np. zbieranie pamiątek, zdjęć, tworzenie rysunków, albumów o swojej rodzinie), wypowiadanie się na temat swojej rodziny w trakcie ich prezentacji z pomocą nauczyciela na forum grupy – porównywanie wypowiedzi z kolegami, dostrzeganie elementów wspólnych (np. takie same imiona, członków rodziny, ilość rodzeństwa), dostrzeganie swojej przynależności do rodziny (wspólny dom, członkowie rodziny, swoje miejsce w rodzinie itp.) - poznawanie zawodów wykonywanych przez bliskich swoich i kolegów (w tym w trakcie wspólnych spotkań z bliskimi organizowanych w przedszkolu), wypowiadanie się na temat pracy domowej i zawodowej swoich bliskich - przestrzegania ustalonych reguł współżycia rodzinnego (respektowanie potrzeb każdego członka rodziny) - podejmowanie prac domowych na miarę swoich możliwości (rozszerzanie zakresu), np. nakrywanie do stołu, pomoc w przygotowywaniu posiłku, podejmowanie prób opiekowania się młodszym rodzeństwem pod kontrolą dorosłych	- posługuje się w wypowiedziach imionami i nazwiskami osób bliskich - rozumie pojęcia: <i>rodzina, dzieci, dom rodzinny, rodzeństwo</i> - wyjaśnia swoją przynależność do rodziny - wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia - respektuje swoje prawa i obowiązki wynikające z roli dziecka - podejmuje prace domowe na miarę swoich możliwości

	• udział w pielęgnowaniu tradycji i zwyczajów rodzinnych: – aktywny udział w uroczystościach i tradycjach rodzinnych – współudział w pielęgnowaniu określonych zwyczajów – dostrzeganie podobieństw i różnic w tradycjach, zwyczajach swojej rodziny i kolegów – akceptowanie odmienności • doświadczenie radości w sprawianiu przyjemności bliskim, np. poprzez przygotowanie niespodzianek, upominków dla najbliższych, przygotowywanie uroczystości przedszkolnych dla bliskich	• aktywnie uczestniczy w pielęgnowaniu zwyczajów i tradycji rodzinnych • uczestniczy w działaniach na rzecz sprawiania przyjemności bliskim
• budowanie poczucia przynależności do grupy przedszkolnej • wdrażanie do przestrzegania zasad i reguł współżycia grupowego	• poznanie nowych członków grupy (doświadczenia z zakresu „Budowanie świadomości”), pomoc kolegom w nowej sytuacji • poznanie zasad i zwyczajów obowiązujących w nowej (starszej) grupie – wymienione w obszarze „Budowanie świadomości” – dostrzeganie zmian w swojej roli jako członka grupy/przedszkolaka związanych ze wzrostem swoich możliwości, np. opieka nad młodszymi kolegami, stosowanie prostych zasad savoir-vivre, pełnienie dyżurów • poznanie aktualnych zasad i reguł współżycia grupowego, dostrzeganie potrzeby ich przestrzegania, aktywne współtworzenie kontraktu grupowego (rozumienie potrzeby zawierania umów dotyczących zachowania w grupie, dostrzeganie różnic w swoich prawach w grupie przedszkolnej i w rodzinie) • korzystanie ze swoich praw i respektowanie praw innych • dostrzeganie cech atmosfery grupowej (czujemy się bezpiecznie, możemy liczyć na pomoc, jest miło) i wpływu na nią poszczególnych osób (dzieci i dorośli) oraz warunków w jakich się bawimy i uczymy (np. estetyka, ład w otoczeniu, wywietrzona sala, cisza/ulubiona muzyka itp.) – obserwowanie zmian korzystnych i niekorzystnych, dostrzeganie wpływu na nie nas samych • identyfikowanie się z grupą (nazwa grupy, zasady, zwyczaje, tradycje itp.), doświadczenie przynależności do różnych grup (grupa przedszkolna, grupa zajęć dodatkowych, grupa dziewczynek itp.), odczuwanie tożsamości grupowej („Jestem przedszkolakiem bo...”) • współdziałanie w zespołowym korzystaniu ze wspólnych kątek, gier, makiet • podejmowanie prób nawiązywania relacji koleżeńskich, przyjacielskich • udział w podtrzymywaniu zwyczajów, tradycji przedszkolnych, zwyczajów i tradycji grupowych	• pomagają kolegom w trudnych sytuacjach • respektuje zasady i reguły życia grupowego • rozumie potrzebę zawierania umów grupowych • współtworzy kontrakt grupowy • wie, jakie czynniki wpływają na atmosferę grupową • rozumie potrzebę dbałości o atmosferę grupy • wyjaśnia swoją przynależność do grupy • współdziała zespołowo w zabawie • podejmuje próby nawiązywania relacji koleżeńskich, przyjacielskich • uczestniczy w kontynuowaniu zwyczajów i tradycji grupy, przedszkola
• budowanie poczucia przynależności do własnej miejscowości	• poznanie adresu swojego miejsca zamieszkania • kontynuowanie doświadczeń w obserwowaniu zmian zachodzących w najbliższym otoczeniu (wycieczki i spacer po okolicy, zwiedzanie charakterystycznych miejsc)	• podaje swój adres zamieszkania • rozpoznaje elementy charakterystycznych dla swojej miejscowości (herb, znane postaci, charakterystyczne obiekty, zabytki, instytucje)

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• budowanie poczucia przynależności regionalnej • przybliżanie historii i tradycji regionu • motywowanie do posługiwania się językiem regionalnym – kaszubskim	• gromadzenie informacji na temat swojej miejscowości (zdjęcia, foldery, ciekawostki), współtworzenie kącika „Moja miejscowość”, poznawanie elementów charakterystycznych dla swojej miejscowości (herb, znane postaci, charakterystyczne obiekty, zabytki, instytucje) • udział w spotkaniach ze znanymi w swojej miejscowości osobami (np. burmistrz, prezydent, artyści), przedstawicielami lokalnych grup zawodowych (np. policjant, strażak, lekarz, górnik) • udział w akcjach i imprezach miejskich • udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji środowiskowych • wykonywanie prostych prac społeczno-użytecznych na rzecz najbliższego środowiska	• wykazuje zainteresowanie pracą ludzi różnych zawodów w swojej miejscowości (orientuje się jakie role pełnią) • uczestniczy w działaniach na rzecz najbliższego środowiska
• budowanie poczucia przynależności regionalnej • przybliżanie historii i tradycji regionu • motywowanie do posługiwania się językiem regionalnym – kaszubskim	• udział w sytuacjach dających możliwość bezpośredniego i pośredniego poznania swojego regionu (wycieczki do wybranych miejsc), wymiana doświadczeń na temat miejsc zwiedzonych z rodzicami (zdjęcia, filmy) • wzbogacanie kącika regionalnego: • gromadzenie informacji na temat swojego regionu • kontynuowanie działań związanych z kultywowaniem typowych dla własnego regionu zwyczajów, obrzędów, tradycji • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem regionalnym – kaszubskim – dostrzeganie podobieństw i różnic w znaczeniu słów, zwrotów w odniesieniu do języka polskiego: – udział w zabawach prowadzonych w języku regionalnym – kaszubskim – powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabawy, rozumienie prostych poleceń – powtarzanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek w języku regionalnym – kaszubskim – rozumienie ich treści, znaczenia poszczególnych zwrotów – słuchanie prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami – rozumienie ich ogólnego sensu	• rozróżnia charakterystyczne cechy swojego regionu na tle innych • uczestniczy w działaniach na rzecz kultywowania typowych dla własnego regionu zwyczajów, obrzędów, tradycji • reaguje na proste polecenia w języku regionalnym – kaszubskim • powtarza w języku regionalnym – kaszubskim rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie • rozumie ogólny sens słuchanych prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami
• budowanie poczucia przynależności do mniejszości narodowej lub etnicznej • przybliżanie występujących we wspólnocie zwyczajów i tradycji związanych z uroczystościami czy świętami	• poznawanie symboli własnej wspólnoty narodowej, etnicznej (godło, hymn), języka dostrzeganie wraz z kolegami w grupie elementów charakterystycznych dla każdej wspólnoty; poszukiwanie różnych wspólnot w świecie literatury, filmu, życiu realnym • podejmowanie działań związanych z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji – dzielenie się przeżyciami z kolegami w grupie	• wie, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej należy; • zna godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej • podejmuje działania związane z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji

• motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej	• doświadczanie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej – porozumiewanie się nowym językiem w trakcie zabaw i czynności codziennych – dostrzeganie podobieństw i różnic w znaczeniu słów, zwrotów w odniesieniu do języka polskiego: – udział w zabawach prowadzonych w nowym języku powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw, rozumienie prostych poleceń – powtarzanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej – rozumienie ich treści, znaczenia poszczególnych zwrotów – słuchanie prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami – rozumienie ich ogólnego sensu	• rozumie proste polecenia w języku mniejszości narodowej lub etnicznej • powtarza w języku mniejszości narodowej lub etnicznej rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie • rozumie ogólny sens prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami
• budowanie poczucia przynależności narodowej • wdrażanie do odnoszenia się z szacunkiem do symboli narodowych	• rozpoznawanie wśród innych symboli narodowych godła i flagi Polski, dostrzeganie różnorodności regionalnych w Polsce i wspólnoty narodowej (mówimy po polsku, jesteście Polakami), posługiwanie się pojęciem <i>ojczyzna</i> • słuchanie hymnu narodowego • gromadzenie informacji na temat Polski (ciekawostki, zdjęcia, ilustracje, foldery, mapy itp.), poznawanie zarysu mapy Polski z zaznaczonym położeniem stolicy i głównej rzeki – Wisły • doświadczanie bezpośredniego i pośredniego poznawania piękna i różnorodności naszego kraju (wycieczki do wybranych miejsc, wymiana doświadczeń związanych ze zwiedzaniem różnych miejsc Polski wspólnie z rodzicami – zdjęcia) • poznawanie Polski jako kraju zamieszkiwanego przez ludzi różnych narodowości – dostrzeganie poczucia poszanowania odrębności narodowych, etnicznych każdego człowieka • udział w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich	• rozróżnia polskie symbole narodowe • rozumie, że do symboli narodowych należy odnosić się z szacunkiem • wie, że stolicą Polski jest Warszawa • rozróżnia charakterystyczne miejsca w Polsce • rozróżnia charakterystyczne znane mu miejsca w Polsce • rozumienie poczucia poszanowania odrębności narodowych, etnicznych każdego człowieka • uczestniczy w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich
• poznawanie środowiska przyrodniczego • uświadamianie roli przyrody w życiu człowieka • wyrabianie poczucia odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze	B. Budowanie poczucia więzi ze środowiskiem przyrodniczym • gromadzenie informacji na temat świata flory (ciekawostki, zdjęcia, ilustracje, foldery, mapy, filmy itp.) – rozmowy na temat roli i znaczenia świata roślin w życiu człowieka, potrzeby poszanowania roślin i dbałości o nie • gromadzenie szerszych informacji na temat świata fauny (ciekawostki, zdjęcia, ilustracje, foldery, mapy, filmy itp.), rozmowy na temat roli i znaczenia świata zwierząt w życiu człowieka, potrzeby poszanowania świata fauny, w tym odpowiedzialności człowieka za życie i zdrowie podopiecznych zwierząt • obserwowanie (bezpośrednio lub za pośrednictwem zdjęć, filmów) zmian w przyrodzie na przestrzeni pór roku, w tym towarzyszących im zachowań ludzi związanych z odpowiedzialnością za świat fauny i flory:	• rozumie, dlaczego należy dbać o rośliny i zwierzęta • zachowania ludzi związane z odpowiedzialnością za świat przyrody wykonywane na przestrzeni pór roku

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	- wpływ jesiennej aury na przyrodę (np. dojrzewanie jesiennych owoców, żółknięcie i opad liści, różnice w wyglądzie drzew i krzewów liściastych oraz iglastych, żółknięcie traw, usychanie kwiatów), działania ludzi w bezpośrednim otoczeniu przyrodniczym związane z przygotowaniem do zimy (sprzątanie liści, zbieranie plonów jesiennych, sprzątanie ogródków działkowych, pól, zabezpieczanie roślin przed szkodnikami i nadchodzącymi mrozami) - wpływ zimowej aury na przyrodę (np. żółknięcie lub usychanie nieosięgniętych roślin zielonych, mało odpornych na duży mróz, zmiana smaku i wyglądu owoców i warzyw pod wpływem zamrożenia, odlot ptaków do ciepłych krajów, gromadzenie zapasów przez zwierzęta, zmiana sierści niektórych zwierząt, przygotowania do snu zimowego), rozmowy na temat znaczenia hodowli roślin jadalnych, potrzebnych w życiu ludzi i zwierząt (w tym w specjalnych warunkach – szklarnie, drobna hodowla domowa), dostrzeganie potrzeby dokarmiania niektórych zwierząt - wpływ wiosennej aury na przyrodę (np. pojawienie się pąków na drzewach i krzewach, wzrost traw i kwiatów wiosennych, kwitnienie drzew, przylot ptaków, zakładanie gniazd, przebudzenie ze snu zimowego), udział w sadzeniu i sianiu wybranych roślin, wykonywanie prostych prac w ogródku (np. podlewanie rabatki, wyrywanie chwastów), dostrzeganie potrzeby poszanowania zachowań zwierząt (niepłoszenie młodych) - wpływ letniej aury na przyrodę (np. dojrzewanie letnich owoców), udział w zbieraniu letnich owoców – mrożenie i przetwory domowe - poznanie roślin występujących w najbliższym otoczeniu (obserwacja ich wyglądu na przestrzeni różnych pór roku) – doświadczenie różnorodności i bogactwa świata flory, tworzenie albumu „Cztery pory roku w naszym ogrodzie przedszkolnym” (gromadzenie zdjęć, rysunków, wklejanie zasuszonych liści itp.) - aktywny udział w prowadzeniu kącika przyrody z uwzględnieniem pór roku - pielęgnowanie posadzonych i zasianych roślin obserwowanie ich wzrostu (określanie warunków niezbędnych do rozwoju roślin) - poznanie zwierząt żyjących w najbliższym otoczeniu (gatunek, zwyczaj, warunki życia): - naturalnym – las (np. zając, sarna, lis, dzik), łąka (np. bocian, biedronka, osa, pszczoła, żaba) - stworzonym przez człowieka (zwierzęta udomowione, zwierzęta hodowlane) - obserwacje zachowań zwierząt – dostrzeganie, że zwierzęta mają zdolność odczuwania - porównywanie warunków życia poznanych zwierząt w różnych środowiskach - obserwacja życia zwierząt w kąciku przyrody, w domu	- nazywa poznane rośliny - aktywnie uczestniczy w pielęgnacji roślin w sali - określa warunki niezbędne do rozwoju rośliny - nazywa poznane zwierzęta - rozumie, że zwierzęta mają zdolność odczuwania - porównuje warunki życia poznanych zwierząt

kształtowanie postaw zoologicznych i proekologicznych	- przestrzeganie podstawowych zasad ochrony przyrody w trakcie wycieczek i spacerów (nie hałasujemy, aby nie spłoszyć zwierząt, szanujemy rośliny, nie zrywamy roślin chronionych, porządkujemy teren i zbieramy śmieci po wycieczce) - podjęmowanie działań związanych z dbałością o rośliny i zwierzęta (pielęgnacja roślin, dokarmianie zwierząt, obowiązki związane z posiadaniem zwierzęcia pod opieką – doświadczenie poczucia odpowiedzialności i troski podczas sprawowania opieki nad nimi) - dostrzeganie niewłaściwych zachowań w stosunku do przyrody w sytuacjach życia codziennego oraz podczas analizy zachowań bohaterów literatury dziecięcej, filmów – wskazywanie prawidłowych postaw - poznawanie w trakcie rozmów i pogadek podstawowych zasad ochrony środowiska, np. potrzeby segregacji odpadów, oszczędności wody - udział w działaniach związanych z segregacją odpadów	- rozumie, że każdy powinien dbać o środowisko przyrodnicze - przestrzega podstawowych zasad ochrony przyrody - podjęmuje działania związane z dbałością o rośliny i zwierzęta różniące się poznane rośliny chronione - rozdziela akceptowanie i nieakceptowane formy zachowań w stosunku do świata przyrody - wie, jakie działania może podejmować w trosce o ochronę środowiska
- doskonalenie umiejętności obserwowania zjawisk występujących w przyrodzie - doskonalenie umiejętności wnioskowania na podstawie zgromadzonych informacji o sytuacji pogodowej	- kontynuowanie doświadczeń związanych z obserwacją charakteru pogody o każdej porze roku (rozszerzanie doświadczeń dziecka 4-letniego, wzbo- gacanie słownika o nowe pojęcia) – dostrzeganie różnorodności zjawisk atmosferycznych towarzyszących aurze: - jesiennej: - rozdzielenie intensywności opadów: kropi deszczu, pada deszcz, jest ulewa - opisywanie zmian występujących po deszczu - opisywanie zmian wywołanych wiatrem: uginają się gałęzie, fruują liście; odróżnianie słabego wiatru od wichury, dostrzeganie zmian kierunku wiatru (wykonywanie prostych doświadczeń, np. z wstążeczką) - zimowej: - rozdzielenie intensywności opadów śniegu (spokojny opad, zawieje, zamiecie śnieżne) - dostrzeganie krótkich dni i długich nocy - wiosennej – dostrzeganie szczególnego braku jej stabilności - letniej – dostrzeganie zależności typu: - jeśli na niebie gromadzą się ciemne chmury to prawdopodobnie wystąpi burza lub intensywny deszcz - po ulewnych deszczach pojawia się słońce i jest ciepło - po burzy często pojawia się tęcza - ziemia szybko wysycha po deszczu pod wpływem działania słońca i wiatru - prowadzenie kalendarza pogody - aktywne słuchanie prognozy pogody	- opisuje pogodę o każdej porze roku - określa poznane zjawiska atmosferyczne
		- prowadzi kalendarz pogody - rozumie o czym mówi prezenter prognozy pogody

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- rozwijanie inteligencji wizualno-przestrzennej - doskonalenie umiejętności rozwiązywania problemów konstrukcyjnych - wdrażanie do bezpiecznego używania narzędzi w trakcie majsterkowania	C. Rozwijanie zainteresowań środowiskiem technicznym - tworzenie budowli przestrzennych, łączenie klocków różnych wielkości i kształtów – rozszerzenie zakresu doświadczeń dziecka 4-letniego - rozwiązywanie problemów konstrukcyjnych podczas eksperymentowania z różnorodnym materiałem (łączenie elementów z sobą na różne sposoby, określanie wytrzymałości i stabilności elementów, sprawdzanie użyteczności wprowadzonych rozwiązań, np. co może się przydać do połączenia elementów poza klejem, pasek papieru jest mniej wytrzymały niż rulonik tego samego papieru, nitka jest mniej wytrzymała niż sznurek, podparcie trzelementowe jest bardziej stabilne niż dwuelementowe) - stosowanie różnorodnych technik montażowych podczas działalności konstrukcyjno-technicznej i majsterkowania - majsterkowanie przy użyciu prostych narzędzi zgodnie z ustalonymi zasadami bezpieczeństwa	- tworzy budowle przestrzenne, łącząc klocki różnych wielkości i kształtów - rozwiązuje problemy konstrukcyjne podczas działalności konstrukcyjno-technicznej i majsterkowania
- rozwijanie zainteresowań zdobyciami techniki - wdrażanie do posługiwania się urządzeniami technicznymi zgodnie z ich przeznaczeniem i na miarę możliwości dziecka	- udział w tworzeniu kącika „Świat techniki dawniej i dziś” – gromadzenie informacji na temat osiągnięć techniki na przestrzeni lat (ciekawostki, zdjęcia, albumy, filmy, modele urządzeń, środków transportu) - dostrzeganie rozwoju techniki w różnych obszarach życia codziennego na miarę swoich możliwości: - dostrzeganie postępu technicznego na przestrzeni lat w gospodarstwie domowym, otoczeniu przedszkolnym – sokowirówka, odkurzacze, zmywarka, telefon, komputer, aparat fotograficzny, projektor multimedialny, sprzęt audio - poznawanie wybranych procesów technologicznych poprzez bezpośrednie doświadczenie, np. współudział w tworzeniu soku przy użyciu sokowirówki, wizyty w miejscach edukacyjnych dla dzieci „Od ziarenka do bochenka” - obsługiwanie modeli zabawowych urządzeń technicznych z napędem mechanicznym i zasilanych baterią, dostrzeganie różnic w ich działaniu w stosunku do urządzeń rzeczywistych - współdziałanie z dorosłymi w obsłudze urządzeń AGD podczas sporządzania posiłków, prac porządkowych	- wykazuje zainteresowanie zdobyciami techniki - posługuje się wybranymi osiągnięciami techniki z zachowaniem poznanych zasad bezpieczeństwa
wdrażanie do przestrzegania zasad bezpiecznego zachowania w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych	D. Wdrażanie do świadomego unikania zagrożeń środowiskowych - poruszanie się podczas zabaw i sytuacji zadaniowych zgodnie z przyjętymi zasadami - respektowanie zasad bezpiecznej zabawy obowiązujących w przedszkolu, ogrodzie, na spacerze	respektuje poznane zasady bezpieczeństwa

• wdrażanie do dbałości o bezpieczeństwo własne i innych oraz odpowiedzialności za własne postępowanie	• utrwalanie znajomości zasad bezpieczeństwa podczas scenek tematycznych i sytuacji życia codziennego – wskazywanie prawidłowych postaw bohaterom zdarzeń • dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw podczas zabaw i sytuacji zadaniowych na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów, dostrzeganie potrzeby ich unikania, zgłaszania dorosłym	• dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych • rozumie potrzebę zgłaszania dorosłym wszelkich zauważonych niebezpieczeństw
• wdrażanie do przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego	• dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw na drodze na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów – analiza skutków niewłaściwych zachowań na drodze i ich wpływu na bezpieczeństwo własne oraz innych • obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatryków związanych z różnymi niebezpieczeństwami na drodze (pozytywne wzorce zachowań – rozszerzanie treści) – analiza zachowań bohaterów, poznawanie podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego: – rozumienie znaczenia podstawowych przepisów ruchu drogowego w odniesieniu do pieszych (znaczenie świateł sygnalizatora dla pieszych, funkcja jaką pełni policjant w ruchu drogowym, podstawowe zasady poruszania się po drodze) – rozpoznawanie miejsc wyznaczonych dla pieszych (chodnik, pobocze, przejście dla pieszych – pasy, przejście podziemne i nadziemne, wysepka tramwajowa, przystanek autobusowy) – dostrzeganie potrzeby stosowania elementów odblaskowych podczas poruszania się po drogach poza miastem o zmierzchu i w czasie niekorzystnych warunków atmosferycznych – rozumienie konieczności przestrzegania zasad bezpiecznego podróżowania jako pasażera samochodu osobowego (miejsce w odpowiednim foteliku lub siedzisku ochronnym, zapięcie pasów, zachowanie spokoju w czasie jazdy, by nie przeszkadzać kierowcy) – dostrzeganie konieczności przestrzegania poleceń osoby dorosłej przy korzystaniu ze środków komunikacji publicznej (zajęcie dostępnego miejsca lub trzymanie się poręczy, ustępowanie miejsca osobom uprzywilejowanym, umiarkowany ton rozmów, zachowanie czystości) • ćwiczenie określonych zachowań podczas zabaw w sali przedszkolnej i w sytuacjach codziennych (spacer) • dostrzeganie potencjalnych zagrożeń pogodowych i ich skutków na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów – rozszerzanie doświadczeń dziecka 4-letniego	• dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa na drodze • zna podstawowe zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego
• wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych niebezpieczeństw wynikających z pogody		• przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego • dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa pogodowe

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- wdrażanie do rozumienia potencjalnych zagrożeń ze świata ludzi, roślin, zwierząt - wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych zagrożeń	- dostarczanie potencjalnych niebezpieczeństw w świecie ludzi, roślin, zwierząt i ich skutków na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów - dostarczanie niewłaściwych zachowań i ich skutków w życiu codziennym – poszukiwanie wspólnie z nauczycielem przykładów właściwych postaw - poznawanie, w jaki sposób należy unikać potencjalnych zagrożeń ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt: - informowanie nauczyciela o pojawieniu się osoby nieznajomej w środowisku dzieci, np. na terenie ogrodu przedszkolnego - przestrzeganie zakazu rozmawiania z osobami nieznajomymi poza sytuacjami szczególnymi, np. prośba o pomoc w sytuacji zagrożenia, podanie informacji o sobie w sytuacji zagubienia się - przestrzeganie zakazu samodzielnego korzystania z określonych urządzeń (np. urządzenia elektryczne) i przedmiotów (np. zapalki) - przestrzeganie zakazu samodzielnego używania środków chemicznych, zażywania leków, próbowania potraw niewiadomego pochodzenia - informowanie dorosłych o pojawieniu się w pobliżu obcego zwierzęcia - przestrzeganie zakazu nawiązywania kontaktów z nieznanymi zwierzętami bez zgody opiekuna - przestrzeganie zakazu zrywania i próbowania owoców oraz innych roślin bez zgody dorosłych - unikanie długotrwałego kontaktu z telewizorem, komputerem	- dostarcza potencjalne niebezpieczeństwa w świecie ludzi, roślin i zwierząt - rozumie potrzebę unikania potencjalnych zagrożeń ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt - przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa
kształtowanie właściwych postaw w sytuacji zagrożenia	- obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatryków związanych z różnymi zagrożeniami (pozytywne wzorce zachowań – rozszerzanie treści) – analiza postępowań bohaterów - pogadanki na temat zachowań w sytuacjach zagrożenia, analiza procedur postępowania dostosowanych do możliwości i percepcji dzieci (zgłoszenie zagrożenia dorosłym, podporządkowanie się poleceniom dorosłych, oddalenie się z miejsca zagrożenia i wezwanie pomocy znajomości numeru alarmowego 112, dostarczenie roli straży pożarnej, pogotowia ratunkowego, policji w sytuacjach zagrożenia) - ćwiczenie określonych zachowań w sytuacji zagrożenia na miarę swoich możliwości (np. próbne ewakuacje, ćwiczenia w rozpoznawaniu numeru alarmowego i określaniu informacji, jakie należy podać dzwoniąc pod numer alarmowy)	- uczestniczy w rozmowach na temat bezpieczeństwa w wyniku obserwowanych zdarzeń - wie, jak powinien się zachować w sytuacji zagrożenia - uczestniczy w ćwiczeniach określonych zachowań w sytuacji zagrożenia - zna numer alarmowy

ZAKŁADANY POZIOM OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH DZIECKA 6-LETNIEGO

Obszar I: Poznaję siebie i współdziałam z innymi

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• rozwijanie samowiedzy • organizowanie sytuacji sprzyjających kształtowaniu adekwatnej samooceny i rozwijaniu poczucia własnej wartości • doskonalenie umiejętności samo-regulacji	A. Budowanie samoświadomości • rozszerzanie doświadczeń dziecka 5-letniego związanych z poznawaniem siebie jako osoby, w tym odkrywaniem swoich zdolności, zainteresowań, mocnych stron, ograniczeń, obserwowanie siebie na tle innych, odkrywanie poczucia własnej wartości jako osoby: – rozszerzanie zakresu zabaw i ćwiczeń związanych z dostrzeganiem podobieństw i różnic między ludźmi w tym związanych z płcią, rasą, wiekiem, stanem zdrowia, upodobaniami, pełnioną rolą (wygląd, zachowanie, np. role zawodowe) – akceptowanie odmienności każdego – odkrywanie swoich mocnych stron, zdolności – poszukiwanie mocnych stron i zdolności u kolegów, nazywanie ich – odkrywanie i komunikowanie swoich trudności, poszukiwanie przy wsparciu otoczenia sposobów ich przezwyciężania – wykorzystywanie własnych umiejętności i predyspozycji w okazywaniu pomocy innym, dzieleniu się swoim doświadczeniem, pomysłami; doświadczenie radości z odważniania się przez innych tym samym dla siebie – udział w zajęciach rozwijających uzdolnienia, promowaniu swoich talentów na forum przedszkola i poza nim (konkursy, festiwale, przeglądy) – doświadczenie radości z doceniania swoich umiejętności i zdolności przez otoczenie, docenianie talentów innych – komunikowanie swoich życzeń, marzeń, poznawanie w tym zakresie innych – opisywanie siebie na forum grupy (wygląd, upodobania, zainteresowania, cechy własnych zachowań, charakteru itp.), słuchanie wypowiedzi innych, dostrzeganie cech wspólnych oraz swej indywidualności • wartościowanie własnych i cudzych zachowań w sytuacji realnej i wyimaginowanej (formułowanie oceny własnej pracy jako dyżurnego, formułowanie oceny zachowań innych, np. w trakcie analizy zachowań bohaterów literackich i filmowych; odnoszenie się do określonych zachowań – „Gdybym ja miał to zrobić, to...”), dostrzeganie nie tylko czynu, ale też jego intencji oraz potrzeby naprawienia szkody • dokonywanie wyborów (w zależności od swoich zainteresowań i możliwości) ze świadomością ich pozytywnych i negatywnych skutków (okazywanie gotowości do ponoszenia konsekwencji własnych działań) • podejmowanie się pełnienia określonych ról, sumienne wywiązywanie się z przydzielonych obowiązków, np. z roli dyżurnego	• przejawia poczucie własnej wartości jako osoby • rozumie potrzebę poszanowania odmienności każdego człowieka • określa swoje mocne strony, zdolności • wie, w jaki sposób może przezwyciężyć swoje trudności • podejmuje próby dzielenia się swoim potencjałem z innymi • rozumie potrzebę doceniania zdolności, talentów innych • opisuje siebie (wygląd, upodobania, zainteresowania, cechy własnych zachowań, charakteru) • ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych zobowiązań oraz przyjętych norm grupowych • podejmuje próby wartościowania cudzych zachowań • wie, że za zły czyn lub wyrządzoną szkodę należy przeprosić • dokonuje świadomych wyborów (na miarę swoich możliwości) • wywiązuje się z przydzielonych obowiązków wynikających z podjętej roli

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• organizowanie sytuacji sprzyjających poznawaniu emocji i uczuć • rozwijanie umiejętności kierowania emocjami • rozwijanie empatii i zdolności motywowania się do działań	B. Rozwijanie inteligencji emocjonalnej • doświadczenie emocji pod wpływem pojawiających się wokół sytuacji – komunikowanie swoich przeżyć, doświadczenie akceptacji i szacunku dla swoich przeżyć ze strony otoczenia oraz pomocy w sytuacjach trudnych (analiza własnych zachowań), obserwowanie w podobnych sytuacjach kolegów/bohaterów fikcyjnych – dostrzeganie potrzeby poszanowania emocji i uczuć każdego, gotowości do niesienia pomocy innym w sytuacjach trudnych • wymiana doświadczeń z innymi na temat przeżyć, odczuć towarzyszących różnym działaniom w ciągu dnia (np. podsumowywanie działań zrozumiemami o odczuciach), wzbogacanie słownika czynnego i biernego o nowe pojęcia, służące określaniu swoich przeżyć, ćwiczenia w nazywaniu emocji/uczuć oraz towarzyszących im reakcji • rozszerzanie doświadczeń sprzyjających różnieniu emocji i uczuć własnych oraz innych ludzi: – rozmowy na temat emocji, uczuć i reakcji im towarzyszących dostrzeganych u siebie i innych (nowe spostrzeżenia) – poszukiwanie wspólnie z dorosłymi, kolegami różnych określeń służących ich opisywaniu (rozszerzanie zakresu pojęć), rozróżnianie tych, które odczuwamy jako przyjemne i nieprzyjemne – rozróżnianie emocji, uczuć dostrzeganych u bohaterów obserwowanych zdarzeń w sytuacjach realnych i fikcyjnych (np. podczas inscenizacji wiersza „Pomidor” J. Brzechwy) – określanie ich w sposób werbalny i niewerbalny (np. „Kartami uczuć”), rozmowy na temat sposobów identyfikowania emocji, uczuć, ewentualnych trudności – w ich rozpoznawaniu (dostrzeganie, że komunikowanie otoczeniu swoich przeżyć powoduje, że czujemy się lepiej, a inni wiedzą, jak ewentualnie nam pomóc) – wyrażanie określonych emocji, uczuć w różny sposób (gestem, mimiką, ruchem ciała, np. zabawy pantomimiczne; symbolem graficznym, np. błyskawica – złość; barwą, np. „Malowanie emocji”; intonacją wypowiedzi, np. wypowiadanie zdań smutno, radośnie), rozpoznawanie i nazywanie emocji, uczuć wyrażanych przez kolegów podczas ww. zabaw – kontynuowanie doświadczeń pozwalających na odczuwanie granicy między emocjami a uczuciami (dostrzeganie potrzeby dbałości o uczucia) • kontynuowanie doświadczeń z serii „oswajamy emocje”: – udział w tworzeniu „Emocjonalnych portretów grupowych”, np. „Termometr nastroju”, „Drzewko nastroju”	• rozróżnia przeżywane emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne • dokonuje analizy własnych zachowań • szanuje emocje swoje i innych • opowiada o swoich przeżyciach, odczuciach • opisuje znane emocje i uczucia oraz towarzyszące im reakcje • rozumie potrzebę komunikowania swoich emocji/uczuć • wyraża emocje, uczucia używając dostępnych form wyrazu • rozumie potrzebę dbałości o uczucia • rozumie, że emocje i uczucia przeżywają wszyscy ludzie

- animizowanie emocji – słuchanie opowiadań, oglądanie teatryków, filmów, odgrywanie scenek, gdzie bohaterami są emocje/uczucia, „odkrywające” u siebie skrajnie odmienne emocje (np. Pani Radość strasznie się smuci, Pan Gniew bardzo się cieszy)
- wchodzenie w role określonych emocji w trakcie zabaw parateatralnych i scenek dramatycznych z analizą grupową doświadczeń (np. odgrywanie w piekarni roli „zdezerwowanego” sprzedającego i roli „wesołego” kupującego – rozmowy na temat odczuć bohaterów, analiza ich zachowań
 - „Co czułeś w sytuacji kiedy...?”, „Co mogłeś zrobić gdy...?”, „Jak mógłbyś się zachować, jeśli...?”)
- układanie rymowanek na temat emocji, uczuć i reakcji im towarzyszących, np. „Gdy się śmiejemy – dłużej żyjemy”, „Gdy ktoś tupie i się złości – temu potrzeba dużo miłości” układanie maszyków, piosenek o emocjach, np.
 - „Gdy czasem bardzo smutno Ci
A z oczu płyną łzy
Obawa gdy dopada Cię
I myśli krążą złe
Gdy złośćisz czy chcesz, czy nie
Pamiętaj zawsze o tym, że
To minie wkrótce i UŚMIECHNIESZ SIĘ!”
- zabawy typu „Z mieszanyimi uczuciami” – recytowanie znanych rymowanek w rolach wylosowanej emocji (np. przy użyciu „Kostki emocji”)
 - zmiany roli w trakcie recytacji/odwrócenie sytuacji jako zagadki dla kolegów
- kontynuowanie zabaw i ćwiczeń z wykorzystaniem bajek terapeutycznych radzenia sobie w sytuacjach trudnych, ćwiczenia umiejętności kierowania emocjami:
 - komunikowanie swoich przeżyć
 - współtworzenie „Pudełka emocji” – gromadzenie przedmiotów pomocnych w poznawaniu i wyrażaniu emocji (np. lusterka, chusteczki higieniczne, poduszka złości, gazety do targania, „Karty uczuć”, „Kostka emocji”, „Zaczarowany Przyjaciel” – maskotka pomocna w sytuacji trudnej wycharzuje rozwiązanie problemu, zaczarowane różowe okulary do pozytywnego spojrzenia na świat itp.)
 - określanie swojego nastroju w różnych sytuacjach/momentach dnia (prowadzenie z pomocą dorosłych własnego „termometru emocji”)
 - zaznaczanie w umowny sposób swoich odczuć w różnych sytuacjach) analiza podobnych odczuć w różnych momentach, porównywanie w kontekście działań z dniem kolejnym, poszukiwanie przyczyn różnych nastrojów – rozmowy z nauczycielem, rodzicami, dostrzeganie, co sprawia mi przyjemność „kiedy jestem zadowolony”

• komunikuje swoje przeżycia

• rozumie, że emocje mają związek z daną sytuacją

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi - kształtowanie gotowości do satysfakcjonującej współpracy z innymi	– tworzenie wspólnie z grupą katalogu przyczyn określonej emocji (np. za pomocą burzy mózgów – notowanie przez nauczyciela na dużym plakacie „wyników” pracy) – poszukiwanie wspólnych rozwiązań dotyczących zapobieganiu określonym trudnościom (uwzględnianie pomysłów w kontrakcie grupowym) – stosowanie poznanych sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych, wdrażanie własnych strategii, szukanie wsparcia w sytuacjach trudnych emocjonalnie w otoczeniu – wyrażanie swoich emocji w sposób społecznie akceptowany – ćwiczenie określonych zachowań w trakcie pełnionych ról podczas zabaw tematycznych, scenek dramatowych itp. (przeżywanie emocji w sposób umożliwiający adaptację w nowym otoczeniu, np. nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, nowej grupie dzieci i osób dorosłych) – współodczuwanie (rozpoznawanie, nazywanie) przeżyć innych dzieci, okazywanie pomocy innym w pokonywaniu trudności – udział w zabawach i grach z elementami zdrowej rywalizacji – rozwijanie swojej odporności emocjonalnej (okazywanie radości z własnej wygranej, przyjmowanie porażki, akceptowanie wygranej kolegi, radość z sukcesów innych) – kierowanie swoim zachowaniem w dążeniu do określonego celu, doświadczanie radości z osiągniętego wyniku, pokonania trudności – podejmowanie kolejnych działań pomimo przejściowych trudności i porażek	• interpretuje przyczyny powstawania określonych emocji • szuka wsparcia u innych w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie • wdraża swoje własne strategie radzenia sobie w sytuacjach trudnych • przeżywa emocje w sposób umożliwiający adaptację w nowym otoczeniu • wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia • respektuje zasady zdrowej rywalizacji • podejmuje kolejne działania pomimo przejściowych trudności i porażek
- kształtowanie umiejętności nawiązywania i podtrzymywania związków z innymi - do satysfakcjonującej współpracy z innymi	• kontynuowanie doświadczeń sprzyjających rozwijaniu umiejętności adaptowania się do nowych sytuacji (zmiana otoczenia społecznego, np. wizyta u kolegów w innym przedszkolu) – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego • utrwalanie wzorców zachowań dotyczących nawiązywania związków z innymi podczas zabaw tematycznych, parateatralnych, scenek dramatycznych (wchodzenie w rolę) – dostrzeganie potrzeby podtrzymywania związków z innymi • doświadczenie rozwiązywania konfliktów metodą negocjacji (poznawanie etapów, roli mediatora), analizowanie odczuć, dostrzeganie pozytywnych skutków działań; ćwiczenie zdobytych umiejętności w sytuacjach zabawowych i życia codziennym • współtworzenie kontraktu grupowego w kontekście relacji społecznych w grupie, rozmowy na temat swoich oczekiwań od grupy, rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego, w tym: – rozwiązywanie sytuacji konfliktowych w akceptowany sposób, np. przez negocjacje	• adaptuje się do nowych sytuacji na miarę swoich doświadczeń i możliwości • nawiązuje kontakty z innymi w nowym środowisku społecznym • używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania i pożegnania, sytuacji wymagających przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania • podejmuje próby rozwiązywania sytuacji konfliktowych metodą negocjacji • wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy

	• podejmowanie działań związanych ze stosowaniem przyjętych reguł i norm stosowanych w kontaktach społecznych • podejmowanie zespołowych działań w grupie, rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego, w tym: – wykonywanie określonych zadań i prac zespołowych, zgodne współdziałanie, gotowość do dzielenia się swoimi umiejętnościami, pomysłami, otwartość na udzielania wsparcia w pokonywaniu trudności, dochodzenie do kompromisów	• stosuje zasady i reguły przyjęte w grupie • współpracuje w zróżnicowanych zespołach nad różnymi zadaniami
• wprowadzanie w świat norm moralnych i wartości • kształtowanie postaw sprzyjających rozwijaniu poznanych wartości • rozwijanie wrażliwości na wartości (dostrzeganie i pielęgnowanie)	C. Wychowanie w duchu wartości	
	• wzbogacanie doświadczeń dotyczących poznanych wartości • odkrywanie poznawanych wartości (sprawiedliwość, uczciwość, obowiązkość) w toku następujących po sobie doświadczeń – rozszerzanie zakresu treści dziecka 5-letniego • poznanie historii bohaterów ze świata bajek, baśni, legend (sytuacje i zdarzenia mają być wskazówką do dokonywania wyborów kierowanych określoną wartością w życiu codziennym) – utożsamianie się z bohaterami, wczuwanie się w ich odczucia, rozumienie zachowań, opisanych rozterek moralnych (konieczność dokonywania wyborów); rozmowy o przyczynach i konsekwencjach przedstawionych zachowań w kontekście określonych norm i odkrywanej wartości – poznawanie sensu odkrywanej wartości w przedstawionej historii • poszukiwanie związku między historią bohaterów fikcyjnych a światem realnym – rozmowy o znaczeniu odkrywanej wartości w życiu na podstawie doświadczeń wszystkich w grupie, (okazja do refleksji, dyskusji, komentowania) – poszukiwanie pożądaných umiejętności społecznych związanych z poznawaną wartością • dostrzeganie skutków kierowania się określoną wartością (konieczność dokonywania wyborów) oraz brakiem jej przejawów podczas obserwacji życia codziennego lub historii znanych bohaterów fikcyjnych – wartościowanie zachowań bohaterów, zdarzeń (dostrzeganie nie tylko samego czynu, ale też i jego intencji/kontekstu, np. ktoś kogoś popchnął przez przypadek i złośliwie – zdarzenia celowe i przypadkowe) dostrzeganie konieczności naprawienia wyrządzonej szkody (poszukiwanie sposobów) • udział w gromadzeniu katalogu zachowań pozytywnych (kierowanie się wartością), dostrzeganie zachowań negatywnych, określanie norm związanych z odkrywaną wartością, ćwiczenia zachowań określonych w katalogu podczas zabaw i sytuacji codziennych (nabywanie nawyków społecznych zachowań związanych z określoną wartością), doświadczanie radości z uznania przez otoczenie przejawów kierowania się określoną wartością podczas sytuacji codziennych, np. zdobywanie sprawności „Odkrywcy wartości” (docenianie swoich przejawów pozytywnych zachowań w grupie przez nauczyciela, utrwalanie swojej wiedzy na temat związku zachowań z określoną wartością)	• rozróżnia poznane wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi • rozumie znaczenie poznanych wartości moralnych • wskazuje przeciwieństwa poznanych wartości, np. nieuczciwość – uczciwość, kłamstwo – prawda • dostrzega skutki kierowania się określoną wartością oraz brakiem jej przejawów • rozumie potrzebę dokonywania wyborów, kierując się określonymi wartościami

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	• udział w cyklicznych zajęciach z serii „Odkrywamy wartości” – zabawy i ćwiczenia związane z poznawaniem różnych wartości, których efektem może być m. in. tworzenie albumów poszczególnych wartości (zdjęcia, ilustracje przedstawiające pozytywne zachowania, rysunki dzieci przedstawiające określoną wartość, karty sprawności „Odkrywcy wartości” itp.)	• przejawia społeczne zachowania związane z poznanymi wartościami np. wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze

Obszar II: Jestem samodzielny i dbam o estetykę otoczenia

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Kształtowanie sprawności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych		
• doskonalenie samodzielności w wykonywaniu codziennych czynności • utrwalanie nawyków higienicznych • wyrabianie nawyku dbałości o estetykę własnego wyglądu	• sprawne rozbieranie się i ubieranie z wykorzystaniem różnych rodzajów zapieć (guziki, suwaki, rzepy, wiązania sznurowadeł) • sprawne porządkowanie własnej odzieży po przebraniu się • pomaganie innym (młodszy, mniej sprawny koleś) w ubieraniu i rozbieraniu się z wykorzystaniem różnych rodzajów zapieć (guziki, suwaki, rzepy, wiązania sznurowadeł) • dążenie do nawyku wykonywania zabiegów higienicznych zgodnie z obowiązującymi zasadami • dążenie do nawyku dbałości o swój wygląd estetyczny	• sprawnie wykonuje czynności samoobsługowe, w tym czynności precyzyjne • pomaga innym w ubieraniu i rozbieraniu się • posiada nawyk wykonywania zabiegów higienicznych zgodnie z obowiązującymi zasadami • posiada nawyk dbałości o swój estetyczny wygląd
• wyrabianie nawyku kulturalnego spożywania posiłków	• współudział w nakładaniu potraw na talerz (np. w trakcie pełnionego dyżuru) • spożywania posiłków przy stole z przestrzeganiem zasad kulturalnego zachowania: – spokojne spożywanie posiłku, je z zamkniętymi ustami, nie mówi z „pełną buzią” – zachowywanie porządku wokół siebie w trakcie jedzenia, nieprzeszkadzanie kolegom – właściwe posługiwanie się sztućcami (łyżka, łyżeczka, widelec, nóż) oraz serwetką • sprzątanie po zjedzonym przez siebie posiłku (porządkowanie nakrycia, odnośnienie na wyznaczone miejsce, zasunięcie krzesła)	• respektuje zasady kulturalnego zachowania przy stole • spożywa posiłki z użyciem sztućców • sprząta po posiłku

B. Wdrażanie do dbałości o ład i porządek wokół siebie	
- wyrabianie nawyków dbałości o ład i porządek w najbliższym otoczeniu - doskonalenie umiejętności planowania i organizowania działań poprzez dobór odpowiednich materiałów i utrzymywanie porządku w miejscu pracy	- kontynuowanie działań związanych z dbałością o otoczenie – rozszerzanie zakresu (pełnienie staży dyżurów) - doświadczanie w zabawach i czynnościach codziennych przekonywania, że ład i porządek w planowaniu i organizowaniu działań mają wpływ na ich efektywność: - określanie kolejności czynności etapowych w dążeniu do celu (np. od czego zacząć przygotowanie stoliczka do urodzin misia/lalki, co będzie mi potrzebne, co musimy przygotować do wykonania kasztanowego ludzika/zbudowania domu z klocków, jakie czynności kolejno wykonamy) - dostrzeganie skutków niewłaściwego planowania (np. braku właściwych przyborów, materiałów, czy narzędzi podczas wykonywania określonych działań, środków zabezpieczających strój, niewłaściwej organizacji środowiska działań typu złe ustawienie krzesełek, brak odpowiedniej ilości miejsca)
C. Rozwijanie inicjatywy w działaniu	
tworzenie przestrzeni do rozwoju samodzielności i inicjatywy w działaniu	- doświadczanie możliwości bycia samodzielnym (na miarę indywidualnego tempa i rytmu rozwoju) przy dbałości dorosłych o poczucie sprawstwa, zaspakajanie potrzeby sukcesu i wyznaczenie granic bezpieczeństwa wykonywanych samodzielnie działań (np. indywidualizacja warunków wykonywania czynności) - podjęcie odpowiedzialności za wykonywane działania (odpowiedzialność za powierzone obowiązki, przyjęte role) – dostrzeganie możliwości wsparcia ze strony otoczenia w sytuacjach trudnych - doświadczanie pozytywnych przeżyć (zadowolenie, radość, duma) podczas obserwowania dowodów uznania dla swojej samodzielności oraz rzetelności i sumienności w wykonywaniu powierzonych obowiązków ze strony otoczenia - doświadczanie radości podczas tworzenia i eksperymentowania na co dzień, np. w trakcie zabaw, doświadczeń - planowanie działań w konsultacji z innymi, np. planowanie dnia, zajęć, projektów w przedszkolu i samodzielnie, np. planowania swojego wolnego czasu - podjęcie decyzji w sprawie wyboru swojej aktywności, posiłku, np. samodzielne podejmowanie aktywności poznawczej, zagospodarowanie przestrzeni - wykazywanie się inicjatywą w zabawie, sytuacjach zadaniowych i życiu codziennym, np. wychodzenie z propozycjami zabaw
- systematycznie podejmuje działania związane z dbałością o otoczenie - rozumie, że ład i porządek w planowaniu i organizowaniu działań ma wpływ na ich efektywność - określa kolejne czynności w dążeniu do celu (planuje swoje działania)	
- rozumie, że może wykonywać samodzielnie różne działania dostępne dziecku - dąży do rozwoju samodzielności ze świadomością możliwości szukania wsparcia ze strony innych w sytuacjach trudnych - wyraża ekspresję twórczą w działaniu - planuje działania we współpracy z innymi - przejawia inicjatywę w zabawie, sytuacjach zadaniowych i życiu codziennym	

Obszar III: Jestem sprawny i dbam o zdrowie

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie ogólnej sprawności ciała na miarę możliwości dziecka • wspomaganie integracji sensorycznej • kształtowanie cech motorycznych na miarę możliwości dziecka • motywowanie do aktywności fizycznej	A. Rozwijanie sprawności fizycznej • udział w aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela (rozszerzenie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego): – odtwórczej – twórczej (w tym zastosowanie metody A. M. Kniessów) – intensyfikującej ruch (w tym ćwiczenia w małych grupach z zastosowaniem współzawodnictwa, wykorzystanie metody stacyjnej, toru przeszkód) • udział w różnych formach aktywności ruchowej organizowanej przez nauczyciela podczas: – zestawów ćwiczeń porannych – zestawów ćwiczeń gimnastycznych – ćwiczeń w ciągu dnia organizowanych w przedszkolu i na świeżym powietrzu – doskonalenie sprawności opanowanych jako 5-latek tj. szybsze i sprawniejsze wykonywanie ćwiczeń o wyższym stopniu trudności (ze zmianami ustawień, kierunków, ilości przyborów itp.), dążenie do uzyskania lepszego wyniku, większej wytrzymałości oraz świadomości i kontroli własnego ciała, w tym: zabaw orientacyjno-porządkowych, kształtujących zmysł równowagi, czworakowania, biegów z elementami celowania, toczenia, rzutu, skoków, wspinania się oraz ćwiczeń gimnastyczno-kształtujących – zabaw i ćwiczeń związanych z chodami kombinowanymi – spacerów i wycieczek – zabaw i gier zespołowych w terenie – zabaw ruchowych z wykorzystaniem sprzętu rekreacyjnego w ogrodzie przedszkolnym – zabaw i ćwiczeń na śniegu, w wodzie • samodzielne podejmowanie aktywności ruchowej w ciągu dnia, w tym podejmowanie prób samodzielnego organizowania zespołowej aktywności ruchowej, np. gry zespołowe w terenie • sprawnie wykorzystywanie w ćwiczeniach gimnastycznych poznanych przyborów (szarfy, skakanki itp.) oraz poznanego sprzętu gimnastycznego • kontynuowanie ćwiczeń kształtujących nawyk utrzymywania prawidłowej postawy ciała, ćwiczenia pozycji wyjściowych do ćwiczeń • kontynuowanie udziału w zabawach i ćwiczeniach usprawniających zmysły (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego): – typu „Gimnastyka oczu” (ćwiczenia gałki ocznej przy okazji zabaw związanych z kształtowaniem orientacji przestrzennej) oraz rozwijających percepcję wzrokową	• aktywnie uczestniczy w zorganizowanej aktywności ruchowej • wykazuje ogólną sprawność fizyczną w zakresie poznanych form ruchu z zachowaniem płynności kinestetycznej (na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych) • sprawnie korzysta z urządzeń rekreacyjnych • podejmuje jazdę na rowerze, hulajnodze • podejmuje aktywność ruchową z wykorzystaniem zdobytych sprawności • sprawnie wykonuje ćwiczenia z poznanymi przyborami • przyjmuje prawidłową postawę w wyznaczonej pozycji • podejmuje zabawy i ćwiczenia rozwijające swoje zmysły

	– rozwijających zmysł słuchu (np. opisanych w zakresie „Kontakt ze światem muzyki”) – rozwijających zmysł węchu – doświadczanie różnych zapachów dostrzeganie różnic dotyczących intensywności zapachu, porównywanie swoich odczuć na forum grupy (dostrzeganie ich indywidualności) – rozwijających zmysł smaku – doświadczanie zmiany intensywności smaku (np. dosładzanie, rozcieńczanie wodą – zmniejszanie intensywności smaku), porównywanie swoich odczuć na forum grupy (dostrzeganie ich indywidualności) – rozwijających zmysł dotyku – rozwiązywanie zagadek dotykowych – rozmowy na temat swoich odczuć na forum grupy, porównywanie doświadczeń (dostrzeganie trudności osób z dysfunkcją wzroku) – pozwalających na doświadczanie kontaktów ze światem różnymi zmysłami – rozwiązywanie zagadek sensorycznych – pozwalających na łączenie przeżytych doświadczeń percepcyjnych z odczuciami na zasadzie kojarzenia (np. czuję się spokojny, kiedy przytulam się do miękkiego misia, zapach tego ciasta przypomina mi babcię, którą kocham) • kontynuowanie udziału w zabawach i ćwiczeniach wspomagających integrację sensoryczną – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego • udział w zabaw i ćwiczeniach rozwijających małą motorykę (ćwiczenia samoobsługi i przygotowujące do nauki czynności pisania opisane w dalszej części programu)	• wykazuje sprawność małej motoryki na miarę swoich możliwości rozwojowych i ograniczeń zdrowotnych
• kształtowanie świadomości zdrowotnej • wyrabianie właściwych nawyków żywieniowych oraz nawyków dbania o własne zdrowie w codziennych sytuacjach	B. Kształtowanie postaw prozdrowotnych • zdobywanie wiedzy na temat zdrowia, poznawanie zasad dbałości o nie podczas pogadanek (w tym z przedstawicielami służby zdrowia), rozmów na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów (analiza skutków niewłaściwych zachowań, poszukiwanie prawidłowych wzorców) • gromadzenie doświadczeń podczas projektów edukacyjnych dotyczących zdrowego trybu życia (np. „Smacznie i zdrowo”, „Dlaczego mniej soli?”, „Jak dbać o zdrowie?”) • udział w ogólnopolskich programach profilaktyki zdrowotnej realizowanych w przedszkolu • respektowanie zasad związanych z dbałością o zdrowie (utrwalanie prawidłowych wzorców zachowań, nabywanie nawyków) podczas zabaw tematycznych, scenek dramatowych (wchodzenie w rolę), w tym proponowanych w zakresie „Wychowanie w duchu wartości” (szacunek – do siebie/własne zdrowie) oraz realizowanych w przedszkolu profilaktycznych programach zdrowotnych • podejmowanie działań na rzecz dbałości o zdrowie w życiu codziennym (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego) • podejmowanie na miarę swoich możliwości działań związanych z aktywnym trybem życia	• rozumie potrzebę dbałości o zdrowie • wyjaśnia podstawowe zasady związane z dbałością o zdrowie • respektuje poznane zasady na co dzień • podejmuje działania na rzecz dbałości o zdrowie

Obszar IV: Sprawnie się komunikuję i rozwijam swój język ojczysty

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
doskonalenie umiejętności skutecznego komunikowania się z otoczeniem za pośrednictwem dostępnych metod komunikacji zgodnych z potrzebami i możliwościami dzieci (w szczególności dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności, które nie komunikują się werbalnie lub mają problemy z formułowaniem poprawnych wypowiedzi słownych wynikające z ich niepełnosprawności)	A. Kształcenie umiejętności komunikacyjnych - rozszerzanie doświadczeń dziecka 5-letniego związanych z poznawaniem skuteczności komunikowania się w różnych sytuacjach, współtworzenie kodeksu dobrej komunikacji (gromadzenie w nim wszystkich zdobywanych doświadczeń): - obserwowanie skutecznej i nieskutecznej komunikacji – dostrzeganie trudności komunikacyjnych w sytuacjach celowo zorganizowanych przez nauczyciela, jak i życiu codziennym, podejmowanie prób interpretacji ich przyczyn - doświadczenie skutków zakłóceń, jakie mogą wystąpić w procesie komunikacji - rozszerzanie doświadczeń w zakresie posługiwania się podstawowymi elementami języka migowego lub innymi alternatywnymi metodami komunikowania się dostosowanymi do swoich możliwości (w celu skutecznego komunikowania się z innymi) - sprawne komunikowanie się w zrozumiały sposób, w tym z wykorzystaniem języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji: – respektowanie poznanych zasad dobrej komunikacji - poznanie kolejnych form wypowiedzi (wyjaśnienie, uzasadnienie), różnicowanie poznanych form w trakcie sytuacji zabawowych i sytuacji życiowych - posługiwanie się poznanymi formami wypowiedzi w trakcie zabaw i sytuacji codziennych: - dostosowywanie formy wypowiedzi (strukturalnej i ekspresyjnej) do znanej sytuacji komunikacyjnej (czas, miejsce, sytuacja społeczna, np. w przedszkolu, w sklepie), adresata (np. kolega, rodzic, sprzedawca), kanału przekazu (werbalny, niewerbalny, z wykorzystaniem urządzeń technicznych – telefon), np. podczas zabaw tematycznych, porozumiewając się z kolegą, ekspedientką w sklepie, rozmawiając przez telefon - skuteczne stosowanie konkretnej formy wypowiedzi w dążeniu do realizowanego celu (np. zadawanie pytania, wyciąganie wniosku, stawianie hipotezy „Sądę, że...” argumentowanie swojego stanowiska „Moim zdaniem...”) - stosowanie określonej konwencji narracyjnej wypowiedzi, np. przy tworzeniu własnych bajek (rozpoczęcie od „Dawno, dawno temu...”, obecność narratora, dialogi bohaterów, zakończenie „Żyli długo i szczęśliwie”, „Wypalona fajka i skończona bajka” itp.)	- określa zasady skutecznego komunikowania się - sprawnie komunikuje się z dziećmi i dorosłymi wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne - skutecznie posługuje się w sytuacjach codziennych poznanymi formami wypowiedzi

	UWAGA: W przypadku dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych w zakresie komunikowania się udział w zabawach i ćwiczeniach dostosowanych do jego potrzeb i możliwości w inny właściwy dla dziecka sposób, np. z wykorzystaniem alternatywnych metod komunikacji, języka migowego.	
• doskonalenie mowy w zakresie artykulatoryjnym • doskonalenie mówienia w zakresie poprawności gramatycznej, leksykalno-semantycznej oraz płynności wypowiedzi	B. Rozwijanie mowy • kontynuowanie udziału w zabawach i ćwiczeniach doskonalących prawidłową wymowę • właściwe „posługiwanie się głosem” na co dzień (gospodarowanie oddźwiękiem podczas mówienia, recytacji, śpiewu, regulowanie natężenia i siły głosu podczas wypowiedzi) • podejmowanie działań na rzecz wyrazistego mówienia przez wykonywanie zabaw i ćwiczeń emisyjnych oraz prostych wprawek dykcyjnych • udział w zabawach i sytuacjach zadaniowych wzbogacających słownictwo (tworzenie skojarzeń do określonych słów oznaczających przedmioty i ich określenia, np. Jest jaka wiosna? – kolorowa, radosna, zielona itd.; analogie wiosna jest kolorowa jak... kwiaty, piłka, kredki itd.; tworzenie nowych słów, np. język kosmitów), rozszerzanie zasobu pojęciowego podczas doświadczania w „odkrywania świata” – wzbogacanie słownika biernego i czynnego, stosowanie w wypowiedziach poznanych określeń dotyczących osób, rzeczy i zjawisk zgodnie z ich znaczeniem • eksperymentowanie z językiem – nadawanie znaczenia swoim czynnościom, doświadczanie, tworzenie własnych żartów językowych i sytuacyjnych • rozszerzanie doświadczeń dziecka 5-letniego w zakresie posługiwania się mową na co dzień (prowadzenie rozmów, wywiadów, dyskusji, inscenizowanie, układanie zagadek, recytowanie, próby uogólniania i tworzenia definicji, ekspresyjnego wyrażania treści poznanej utworu własnymi słowami) • prawidłowe budowanie zdań i posługiwanie się nimi w mowie związanej, właściwe stosowanie równoważników zdań, prawidłowe formułowanie wypowiedzi w czasie przeszłym i przyszłym • doskonalenie swoich wypowiedzi podczas zabaw i sytuacji zadaniowych • poprawianie błędów związanych z wypowiedzią innych w sytuacjach ćwiczeniowych (np. dialogi bohaterów scenek, przykłady podane przez nauczyciela)	• prawidłowo artykułuje wszystkie głoski i grupy spółgłoskowe • właściwie „posługuje się głosem” w sytuacjach codziennych • dysponuje zasobem słownictwa adekwatnym do swoich możliwości rozwojowych • wykonuje własne eksperymenty językowe • prawidłowo formułuje swoją wypowiedź pod względem logicznym i językowym (na miarę swoich możliwości rozwojowych)

Obszar V: Poznając języki obce

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• stwarzanie sytuacji sprzyjających osłuchaniu się z nowym językiem • wykorzystywanie naturalnych pre-dyspozycji dziecka do rozwijania umiejętności językowych • stopniowe poznawanie podstaw materiału językowego, który będzie stanowił bazę do dalszej nauki • motywowanie do nauki języka obcego • rozwijanie podstawowych kompetencji komunikacyjnych	A. Przygotowanie do posługiwania się językiem obcym nowożytnym • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem obcym – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego • utrwalanie poznanego materiału językowego (zgodnego z potrzebami, możliwościami i zainteresowaniami dzieci – przystępność i użyteczność) w zabawach i sytuacjach życiowych (powtarzanie, zapamiętywanie, utrwalanie w praktycznym działaniu): – używanie w zabawie i życiu codziennym poznanych słów i zwrotów, np. nazywanie członków rodziny, części ciała, zabawek, części garderoby, podstawowych kolorów, produktów spożywczych, owoców i warzyw, liczebników głównych, pór roku, zwierząt, podstawowych czynności – wskazywanie na obrazkach, historyjkach znaczenia poznanych słów, zwrotów – wykonywanie prostych poleceń, np. udział w zabawach ruchowych ze zrozumieniem treści czynności – powtarzanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek – rozumienie ich treści, znaczenia poszczególnych zwrotów np. wykonywanie określonych czynności, wskazywanie części ciała – słuchanie prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami – rozumienie ich ogólnego sensu • podejmowanie prób komunikowania się z językiem poznanych słów i zwrotów, mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności, np.: – przedstawianie się imieniem – używanie zwrotów grzecznościowych – zadawanie prostych pytań, np. Co to jest? Jak się nazywasz? – odpowiadanie pojedynczymi słowami na proste pytania – budowanie prostych wypowiedzi dotyczących siebie, rodziny, zabawek, itp.	• rozumie poznane słowa i zwroty w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie • używa słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności • powtarza w języku obcym rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie • podejmuje próby komunikowania się z językiem poznanych słów i zwrotów

Obszar VI: Przygotowuję się do czytania i pisania

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	A. Rozwijanie sprawności percepcyjno-motorycznych Udział w zabawach i sytuacjach zadaniowych sprzyjających doskonaleniu percepcji wzrokowej (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego): - w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale geometrycznym: - rozdzielanie jednakowych kształtów geometrycznych odtwarzanie wzorów układów geometrycznych wg instrukcji obrazkowej oraz z pamięci (mozaika geometryczna, stemple geometryczne) - składanie figur po uprzednim ich rozcięciu wg wzoru oraz z pamięci - w zakresie zabaw i ćwiczeń na materiale symbolicznym: - rozdzielanie poznane umowne znaki graficzne - wyszukiwanie identyczne znaki graficzne i litery (bez wprowadzania nazwy liter) - rozdzielanie obraz swojego imienia (symbolu graficznego) wśród innych imion - rozdzielanie demonstrowane wyrazy wśród innych wyrazów (globalne czytanie) - udział w grach dydaktycznych doskonalących spostrzegawczość i pamięć wzrokową (memory symboliczne, literowe; Dobble itp.)	
doskonalenie percepcji wzrokowej	- wyodrębnianie zdań i równoważników zdań z dłuższych wypowiedzi - dokonywanie podziału wypowiedzianych zdań na słowa poprzez wyklaskiwanie, wystukiwanie, pokazywanie na palcach, układanie „modelu” zdania - określanie kolejności występowania słów w zdaniu - dokonywanie analizy i syntezy sylabowej słów (np. używanie mowy robota/rozpoznawanie mowy robota, recytowanie wycieczek w grach dziecięcych, wyklaskiwanie słów sylabami, układanie obrazu sylabowego słowa z patyczków, klocek, rozpoznawanie znaczenia słów wypowiedzianych sylabami z utrudnieniem, np. kłaśnięciem po wypowiedzianej sylabie) - udział w zabawach z rymami (wyszukiwanie rymów w wycieczkach i wierszykach, tworzenie rymów do podanych słów/obrazków, układanie rymowanych zdań, np. „Leci muszka koło...”) - dostrzeganie słów ukrytych w innych, dobieranie odpowiednich obrazków lub przedmiotów, np. <i>ser-ce, tor-ba, pas-ta</i> - tworzenie nowych słów wielosylabowych z podanym słowem jednosylabowym, np. ser – mikser, serce, serduszek, bokser, serwetka, serdel	- dostrzega szczegóły na materiale geometrycznym - dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami geometrycznymi i ich układami (rodzaj obiektów, położenie, układ) - dostrzega szczegóły na materiale symbolicznym - dostrzega podobieństwa i różnice pomiędzy obiektami symbolicznymi i ich układami (rodzaj obiektów, położenie, układ) - wyodrębnia z dłuższych wypowiedzi zdania i równoważniki zdań - wyodrębnia z wypowiedzianych zdań słowa - dokonyuje analizy i syntezy sylabowej słów

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej	• udział w zabawach i ćwiczeniach związanych z analizą głoskową słów o prostej budowie fonetycznej (jednosylabowe 2-głoskowe typu ul, jednosylabowe 3-głoskowe typu kot, dwusylabowe 4-głoskowe typu no-ga, dwusylabowe 3-głoskowe typu o-sa, jednosylabowe 4- lub 5- głoskowe typu wilk, kret, sklep, dwusylabowe 5-głoskowe typu bra-ma, ko-lec, dwusylabowe 5-głoskowe typu lał-ka, trzysylabowe 6-głoskowe typu ko-ro-na: – wyodrębnianie głosek: • w nagłosie, począwszy od zaczynających się samogłoską, następnie spółgłoską, którą można swobodnie przedłużać (f, l, m, n, r, s, w, z), kończąc zaczynającymi się spółgłoską, której nie można swobodnie przedłużać (b, c, d, g, k, p, t), np. wymyślanie grupy wyrazów rozpoczynających się tą samą głoską • w wygłosie (począwszy od samogłosek) – wyszukiwanie słów/ich desygnatów na ilustracjach zaczynających się/kończących określoną głoską – układanie serii obrazków przedstawiających desygnaty słów na zasadzie następny zaczyna się głoską ostatnią poprzedniego (lis-sowa-aparat-tort-tulipan itd.) – dostrzeganie, że zmiana głoski w słowie powoduje zmianę jego znaczenia (np. kot/koc) – udział w zabawach pozwalających na rozróżnianie samogłosek i spółgłosek	• wyróżnia głoski w nagłosie i wygłosie w wyrazach o prostej budowie fonetycznej • rozróżnia samogłoski i spółgłoski
• doskonalenie sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej	Doskonalenie sprawności podczas wykonywania zabaw i ćwiczeń umieszczonych w treściach dla dziecka 5-letniego, a ponadto: • sprawne wykonywanie czynności samoobsługowych na swoim poziomie rozwojowym • wykonywanie zabaw i ćwiczeń z zakresu aktywności ruchowej rozwijających koordynację wzrokowo-ruchową przewidzianych dla 6-latka • posługiwanie się różnorodnymi technikami plastycznymi przestrzennymi i płaskimi • udział w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego: – formowanie wzorów (figury, schematy, ornamenty, znaki graficzne, litery) z układanek typu linearnego (patyczki, druczki kreatywne) – zabawy folią bąbelkową – segregowanie drobnych przedmiotów palcami lub za pomocą zabawkowej pęsety – nakręcanie małych bączków, przypinanie klamerek, spinanie materiałów	• sprawnie wykonuje czynności samoobsługowe na miarę swoich możliwości • posługuje się poznanymi technikami plastycznymi dostosowanymi do swoich możliwości • uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach związanych z doskonaleniem precyzji ruchów, sprawności palców oraz usprawnianiem chwytu pęsetkowego

	– różnymi spinaczami – przeplatanie i plectenie (sznurek, papierowy pasek, patyczki kreatywne) – tworzenie ozdobnych elementów użytkowych – wyszywanie bezpieczną igłą – wydzieranie różnorodnych kształtów z ligniny, bibuły, gazety, kartonu, pergaminu (w sposób dowolny, po wyznaczonej linii) – lepienie z gliny, masy solnej, papierowej, modeliny, plasteliny – wypełnianie konturów plasteliną, farbą, kredką – malowanie dłońmi, palcami, gałgankami, gąbką, pędzlem na dużych powierzchniach – stemplowanie stemplami z materiału przyrodniczego, gumy, korka, szmatki, drobnych przedmiotów – właściwe posługiwanie się narzędziami takimi jak przybory pisarskie oraz plastyczne, np. pędzel, kredka, ołówek, nożyczki (właściwy chwyt oraz skuteczne stosowanie), wycinanie po linii prostej (narysowanej oraz bez linii na zasadzie równoległego cięcia do krawędzi papieru), po linii falującej, łamanej (kierowanie papierem w czasie cięcia) – rysowanie kredką świecową, ołówkową, markerem, ołówkiem – kalkowanie przez kalkę techniczną konturów sylwet, figur, graficznych elementów ozdobnych – kreślenie kształtów przy użyciu szablonów	• właściwie posługuje się pędzlem kredką, markerem, ołówkiem, nożyczkami dostosowując odpowiedni chwyt do rodzaju czynności manualnej
• rozwijanie zainteresowania literaturą dziecięcą • doskonalenie umiejętności aktywnego odbioru literatury w dostępnej dla dziecka formie komunikacji • rozwijanie zainteresowania czytaniem	B. Rozwijanie zainteresowań czytaniem i pisaniem • aktywnie słuchanie lub odbieranie w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich przedstawianych przez nauczyciela (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego): – odgrywanie wybranej postaci, wygłaszanie jej roli własnymi słowami lub w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji, np. podczas zabaw inscenizowanych • doświadczenie pozytywnych przeżyć w kontaktach ze światem książki (rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego): – rozróżnianie wybranych pozycji książkowych (np. bajki, albumy, encyklopedie, słowniki), rozmowy na temat celowości pisania książek – dostrzeganie znaczenia informacyjnego, kulturalnego i estetycznego książki – wnioskowanie na podstawie oglądanych ilustracji, jaka jest treść książki – udział w pogadankach na temat procesu powstawania książek – poznawanie znaczenia podstawowych pojęć: <i>okładka książki, grzbiet, strona, autor, tytuł</i>; etapów powstawania książki, roli zawodów związanych z jej tworzeniem (autor, pisarz, poeta, ilustrator, redaktor, introligator, drukarz) – tworzenie własnych prostych książeczek, projektowanie okładek książek, ilustracji do fabuły książki, opowiadania	
	• aktywnie słucha ze zrozumieniem lub odbiera w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treści utworów literackich • rozumie do czego służą książki • wie, w jaki sposób powstaje książka • podejmuje próby projektowania własnych książeczek	

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie umiejętności dekodowania i kodowania informacji zapisanych za pomocą umownych znaków i symboli dostępnych potrzebom i możliwościom dziecka • rozwijanie zainteresowania światem liter	– poznawanie charakteru miejsc związanych z książką (biblioteka, czytelnia, księgarnia, antykwariat) – poznawanie kolejnych utworów literatury dziecięcej (tytuł, fabuła, wybrany autor) – korzystanie z książek ćwiczeniowych, kolorowanek – dokonywanie spontanicznych odkryć podczas kontaktu z książką ciekawego „świata liter” przy wsparciu ze strony otoczenia – doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych znaczenia umiejętności czytania w życiu • doświadczenie podczas zabaw i sytuacji codziennych przekonania, że symbole i umowne znaki graficzne mogą nieść treść informacyjną – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego (np. układy kropek oznaczające ustawienia do zabaw ruchowych, symbole kodujące przedmioty w matematycznych zadaniach) • odczytywanie informacji zapisanej za pomocą znanego kodu symbolicznego (odczytywanie piktogramów, znaków i napisów informacyjnych, np. apteka, kino, oznaczenia i skróty literowe, np. WC, PKO) • podejmowanie próby kodowania informacji za pomocą umownych znaków graficznych dostępnych swojej percepcji (np. kodowanie swojego nastroju, oceny zachowań, czynności w zabawach i sytuacjach zadaniowych) • dobieranie właściwych kodów umownych do określonych sytuacji w życiu codziennym, do sytuacji przedstawionych na ilustracjach • rozpoznawanie wśród innych napisów swojego imienia (oznaczenie swoim imieniem wszystkich przynależnych sobie miejsc) • odczytywanie globalne krótkich wyrazów (utworzonych z liter drukowanych) dotyczących treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności w powiązaniu z ich desygnatem (ilustracja, przedmiot) znajdującym się w otoczeniu • dobieranie podpisów do obrazków (w ramach poznanych wyrazów) • doświadczenie i eksperymentowanie materiałem literowym podczas „zabaw z literami” (na bazie klocków, szablonów) • doświadczenie z zabawach i sytuacjach codziennych znaczenia umiejętności pisania w życiu • udział w zabawach i ćwiczeniach wstępnych przygotowujących do nauki pisania (opisanych wcześniej): – związanych z doskonaleniem orientacji przestrzennej, ogólnej motoryki, sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej, pamięci ruchowej i wzrokowej, w tym ćwiczenia płynności, ciągłości i koordynacji	• rozumie, dlaczego potrzebna jest nam umiejętność czytania • czyta obrazy (wyodrębnia i nazywa ich elementy) • nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu • wyjaśnia znaczenie poznanych symboli i znaków • podejmuje próby kodowania informacji za pomocą umownych znaków graficznych dostępnych swojej percepcji • odczytuje globalnie znane wyrazy • rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć • rozumie znaczenie umiejętności pisania w życiu
• przygotowywanie do nabycia sprawności pisania		

ruchów oraz zwalniające napięcie stawowo-mięśniowe (np. płynne ruchy obu ramion: wymachiwanie rękoma – „Drzewa na wietrze”; ruchy naprzemienne – „Piłujemy drzewo”), zabawy rozwijające wyobraźnię wzrokowo-kinestetyczną (np. w zakresie dużej motoryki – rzucanie do celu; małej motoryki – bierki)

– związanych z istotą i znaczeniem symbolu graficznego jako kodu informacyjnego

- udział w zabawach i ćwiczeniach bezpośrednio przygotowujących do pisania (również przy wykorzystaniu, np. metody „Edukacji przez ruch” autorstwa D. Dziamskiej, Metody Dobrego Startu, metody Frostig i Horn „Wzory i obrazki”, metody H. Tymichowej itp.) – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego:

– zwracanie uwagi na właściwe warunki pracy przy kreśleniu i pisaniu (prawidłowa postawa ciała, właściwe oświetlenie, prawidłowy chwyt narzędzia do kreślenia i pisania – patek, piórko, kredka, pisak sucho-ścieralny, pisak elektroniczny, ołówek itp., dostosowanie kierunku kreślenia do instrukcji pisania od lewej strony do prawej)

– eksperymentowanie z kreśleniem różnych znaków graficznych na gładkiej kartce papieru, odkrywanie w efektach pracy kształtów liter i cyfr – dostrzeganie sposobu powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarzanie obrazu ruchowego na graficzny i odwrotnie, samodzielne planowanie ruchu przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury

– naśladowanie, odtwarzanie, kreślenie z pomocą nauczyciela, samodzielnie (w powietrzu, na ścieżce, dywanie, tablicy, arkuszach papieru, tablicy multimedialnej, kartce, paskach papieru, poszerzonej liniaturze):

- linii swobodnych i równoległych (ścieżki, płotki, torry itp.)
- linii prostych rozbieżnych (woda z konewki, zimne ognie itp.)
- linii prostych łamanych (motywy do szlaczek ozdóbnych, np.

serwetek, ubrań, pisanek)

- linii falistych

- form kolistych

- linii łukowatych, przejść od łuków do pętli

- schematów graficznych, wzorów literopodobnych (po śladzie, łącząc kropki, wg wzoru, z pamięci)

- doświadczenie podczas podejmowania prób samodzielnego pisania drukiem wsparcia otoczenia w postaci:

– zaspakajanie potrzeby odzwierciedlania świata liter za pomocą układanek literowych, alfabetu ruchomego, stempli literowych, pisma komputerowego

– kontaktu ze światem liter pisanych (podczas kontynuowania prób pisania przy osiągnięciu sprawności niezbędnych do złożonej czynności pisania)

– uwrażliwianie na właściwe kreślenie liter pisanych

- respektuje warunki pracy przy kreśleniu/pisaniu

- eksperymentuje z kreśleniem różnych znaków graficznych na gładkiej kartce papieru

- naśladuje, odtwarza, kreśli z pomocą nauczyciela, samodzielnie wzory literopodobne na różnych formatach

- rozumie, że do pisania ręcznego służą litery pisane

Obszar VII: Doświadczam i eksperymentuję w świecie matematyki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Kształtowanie dojrzałości do uczenia się matematyki		
• doskonalenie orientacji przestrzennej	Rozpatrywanie kierunków z własnego punktu widzenia: • odwzorowywanie schematu własnego ciała podczas rysowania własnych portretów z dbałością o szczegóły • wzbogacanie doświadczeń w zakresie wyprowadzania kierunków, jak i określania położenia przedmiotów w odniesieniu do osi własnego ciała • poruszanie się w przestrzeni w wyznaczonym kierunku, np. idź przed siebie, cofnij się, stań z boku, idź dwa kroki w lewo (udział w zabawowych torach przeszkód z określaniem wykonywanych czynności) • precyzyjne wykonywanie czynności podczas zabaw, sytuacji życiowych zgodnie z wskazaniem lub zamierzonym celem ruchowym, gdzie punktem wyznaczania kierunków jest oś własnego ciała • doświadczenie skuteczności dojścia do celu podczas dyktand ruchowych • doświadczenie i eksperymentowanie w trakcie zabaw i czynności codziennych zmienności własnego punktu widzenia w zależności od położenia naszego ciała w przestrzeni Rozpatrywanie kierunków z punktu widzenia drugiej osoby: • porównywanie schematu ciała drugiej osoby z własnym (dostrzeganie podobieństw i różnic) • odwzorowywanie schematu ciała kolegów z nazywaniem stron (lewa/prawa) – obrysowywanie konturów, rysowanie samodzielne portretów, uzupełnianie brakujących elementów „pod dyktando” • wzbogacanie swoich doświadczeń w trakcie zabaw i czynności codziennych w zakresie wyprowadzania kierunków w odniesieniu do osi ciała drugiej osoby (w lewo, w prawo, w górę w dół, do przodu, do tyłu, w tył) • wykonywanie czynności podczas zabaw, sytuacji życiowych zgodnie z wskazaniem lub zamierzonym celem ruchowym, gdzie punktem wyznaczania kierunków jest oś ciała drugiej osoby (np. położyć przed Anią, stań z lewej strony Jacka), porozumiewanie się z kolegami podczas zabawy w „szukanie skarbu” (idź do przodu, teraz w lewo itp.) • porównywanie z własnym punktem widzenia tego, co widzi osoba stojąca do nas tyłem, jak i stojąca przodem • doświadczenie i eksperymentowanie w trakcie zabaw i czynności codziennych zmienności punktu widzenia własnego i innych w zależności od naszego położenia w przestrzeni	• sprawnie wyprowadza kierunki od osi własnego ciała z uwzględnieniem stron (lewa, prawa) • rozumie, że punkt widzenia zależy od naszego położenia • określa różnice w schemacie własnego ciała i drugiej osoby stojącej przedem • wytycza kierunki od osi ciała drugiej osoby • rozumie, że nasz punkt widzenia i drugiej osoby mogą się różnić

• zabawy wg „Klucza do uczenia się” G. Dolya związane z dostrzeganiem trójwymiarowości świata (oglądanie różnych przedmiotów oraz ich zdjęć z trzech perspektyw – z przodu „perspektywa fotografa”, z góry perspektywa „lotu ptaka”, z boku perspektywa „wścibskiego sąsiada”, np. kostki do gry, kubeczka z herbata) – zagadki związane z wyszukiwaniem określonego obiektu, np. Który to kubek? – mamy trzy nieprzezroczyste żółte kubki z czego dwa są z uszkiem, a w jednym jest kompot (kiedy mamy obraz z wszystkich trzech perspektyw możemy być przekonani, że znaleźliśmy właściwy kubek – z uszkiem i bez napoju) • określanie położenia przedmiotów w stosunku do kolegi stojącego do nas przodem (używanie wyrażen: przed nim, za nim, z jego lewej strony itd.) – zabawy typu „Kto ma rację?” – określanie położenia przedmiotu z punktu widzenia osób stojących naprzeciwko siebie	orientacja względem przedmiotów w otoczeniu: • określanie położenia przedmiotów w przestrzeni: pomiędzy, wyżej, niżej, bliżej, dalej • doświadczenie umowności stron takich przedmiotów jak stół, piłka – określanie kierunków od obranego przedmiotu (np. na lewo od biurka) • zabawy ruchowe w terenie typu „podchody” • doświadczenia w określaniu położenia znaków graficznych, przedmiotów (np. klips) na arkuszach, kartkach papieru umieszczonych w pionie (np. przymocowanych do ściany, tablicy) i w poziomie (leżących na stole) – typu w lewym górnym rogu, prawym dolnym rogu: – rozróżnianie, w którym miejscu kartki (strony w książce, obrazka) leżącej/leżącego na stole znajdują się jej/jego środek, góra, dół oraz poszczególne rogi: • wskazywanie, układanie obiektów w określonym miejscu (np. prawy górny róg kartki) • kreślenie umownych znaków we wskazanym miejscach kartki wg instrukcji słownej • określanie położenia obiektów na kartce, obrazku, zdjęciu, planie, schemacie • układanie na kartce wzorów wg wskazanego kierunku: z góry na dół, od lewej do prawej strony • kreślenie prostych wzorów w podanym kierunku: z góry na dół, od lewej do prawej strony	• określa położenie przedmiotów w przestrzeni w odniesieniu do ciała drugiej osoby • wytycza kierunki od obranych przedmiotów w przestrzeni zgodnie z przyjętą umową • orientuje się na kartce papieru • odczytuje relacje przestrzenne na graficznych formach dwuwymiarowych (ilustracje, zdjęcia, projekty, mini mapy)
---	--	---

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
kształcenie umiejętności dostrzegania, odtwarzania i kontynuowania rytmu oraz przekładania jednej reprezentacji na drugą	- doświadczenie skuteczności dojścia do celu podczas dyktand ruchowo-graficznych (przedmiotem, np. guziczkiem symbolizującym myszkę, po polach chodniczka/kratek na kartce, w trakcie rysowania na kratkach kartki „pod dyktando”) - podjęcie próby kreślenia prostych dyktand graficznych - podjęcie próby programowania drogi do określonego celu w świecie rzeczywistym (np. kostki chodnika) lub graficznym na schemacie/mapie labiryntu pół (np. podpowiedz myszce którejś ma iść, żeby dojść do sera) - dostrzeganie, odtwarzanie i kontynuowanie złożonych ciągów rytmicznych składających się z sekwencji przedmiotów, dźwięków, gestów, czynności - dostrzeganie rytmu w układzie graficznym bądź symbolicznym i kontynuowanie go - tworzenie własnych regularności z różnych elementów, w tym graficznych (rytmy bardziej złożone niż dzieci młodsze) - tworzenie graficznych motywów rytmicznych w formie szlaczków ozdobnych o charakterze użytkowym (np. ozdobny pasek, serwetka, element garderoby) z wykorzystaniem znanych technik plastycznych (rysowanie, malowanie, stemplowanie, wyklejanie, kalkowanie, lepienie itp.) - przekładanie tworzonych regularności z jednej reprezentacji na drugą, w tym z uwzględnieniem reprezentacji graficznej (np. zapisywanie za pomocą kodu graficznego usłyszanego rytmu) - udział w zabawach związanych z odczytywaniem zapisanego rytmu (ponowienie do zapisanego ciągu graficznego, np. II**II**II** regularności słownej, np. ti, ti, ta, ti, ta, ti, ta, ti, ta, ti, ta, ti, ta, ti, ta) - udział w zabawach umożliwiających dostrzeganie stałego następstwa czasu w aspekcie dni tygodnia, miesięcy w roku, oglądanie różnych kalendarzy dostępnym dla dziecka – dostrzeganie podobieństw - tworzenie kołowych kalendarzy uwzględniających regularności stałych następstw czasowych – pory roku, dni tygodnia, miesiące w roku itp., kontynuowanie regularności w układzie cyklicznym - udział w zabawach i sytuacjach życiowych umożliwiających dostrzeganie znaczenia pojęć dotyczących następstwa czasu: <i>przedtem, teraz, potem</i> - tworzenie książeczek/składanek papierowych w postaci harmonijki (wklejanie, bądź rysowanie w książeczkach „szczególnych” czynności/zdarzeń, które wystąpiły w danym dniu; oglądanie/czytanie książeczek z używaniem w mowie określeń następstwa czasu: <i>wczoraj... dzisiaj... jutro..., pojutrze...</i>)	- wykonuje proste dyktanda ruchowe - podjęcie próby kreślenia prostych dyktand graficznych - kontynuuje złożone układy rytmiczne - tworzy własne regularności - przekłada regularności z jednej reprezentacji na drugą - posługuje się nazwami dni tygodnia i miesiąca - rozumie cykliczność następstw czasowych (dzień, noc, tydzień, miesiąc, pory roku) - posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. <i>przedtem, teraz, potem, wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem</i>

• organizowanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu myślenia przyczynowo-skutkowego • wdrażanie do wykorzystywania zdobytych wiadomości i umiejętności w podejmowanych działaniach	• ustalanie przyczyn określonych zdarzeń na podstawie obserwowanych skutków w zabawach, życiu codziennym, na ilustracjach itp. (np. kwiaty zwiędły – dlaczego?; chłopiec jest chory – dlaczego?) – dyskutowanie o tym, co zrobić, aby poprawić określoną sytuację (w tym na temat konfliktów i naprawiania szkód w kontaktach społecznych) – dostrzeganie różnic pomiędzy światem fikcji a realną rzeczywistością • udział w zabawach parateatralnych i z elementami dramy – przedstawianie scenek z życia codziennego z przykładami rozwiązań służących poprawieniu określonych sytuacji • doświadczenie obserwowania zmian w zabawach badawczych i drobnych eksperymentach (poznawanie na miarę swoich możliwości właściwości fizycznych ciał, np. rozpuszczanie ciał w wodzie; podstawowych zjawisk fizycznych, np. parowanie wody, załamanie światła, cień; prostych rozwiązań technicznych wykorzystywanych w zabawkach i życiu codziennym, np. waga, równia pochyła) • dyskutowanie po przeprowadzonych obserwacjach, czy doświadczeniach o związkach przyczynowo-skutkowych określonych zdarzeń: – ocenianie odwracalności, bądź nieodwracalności obserwowanych zmian – wyjaśnianie po określonych skutkach, co było przyczyną zdarzeń: „stało się tak ponieważ...” • opowiadanie historyjek obrazkowych składających się z 4 i więcej elementów ze wskazaniem związków przyczynowo-skutkowych przedstawionych sytuacji • planowanie działań gwarantujących osiągnięcie założonego celu w życiu codziennym (np. podczas zabaw tematycznych, zadań indywidualnych i zespołowych, projektów edukacyjnych) • udział w grupowych projektach edukacyjnych wymienionych w innych zakresach treści (np. w zakresie „Kształcenie postaw prozdrowotnych” projekt, np. „Dlaczego mniej soli?”) – formułowanie pytań, stawianie hipotez, łączenie przyczyny ze skutkiem, przewidywanie następstw (kojarzenie informacji ze sobą w ciągu logiczne)	• wyjaśnia przyczyny określonych zdarzeń • wyjaśnia odwracalność sytuacji w świecie fikcyjnym • przewiduje skutki określonych zdarzeń • ustala kolejność czynności gwarantującą osiągnięcie założonego celu • łączy przyczynę ze skutkiem
• rozwijanie umiejętności dostrzegania cech obiektów i ich klasyfikowania • doskonalenie operacji umysłowych niezbędnych przy konstruowaniu pojęć (analiza, synteza, porównywanie, abstrahowanie, uogólnianie)	• porządkowanie obiektów w trakcie zabaw i sytuacji życiowych wg przyjętego kryterium (kolor, wielkość, kształt, przeznaczenie), np. w trakcie pełnionych dyżurów przy przygotowywaniu naczyń, przyborów, materiałów do zajęć • określanie wg jakiej cechy ktoś sklasyfikował obiekty (np. piłki poukładano kolorami, figury uporządkowano wg kształtu) • definiowanie zgrupowanych obiektów ze względu na ich cechę klasyfikacyjną – „To są...” • używanie symboli kodujących cechy obiektów (np. dotyczących koloru, kształtu, wielkości obiektów, np. duża strzałka oznacza obiekty duże, mała strzałka obiekty małe), segregowanie obiektów zgodnie z przyjętym kodem/kodowanie zgrupowanych obiektów	• klasyfikuje obiekty wg określonego kryterium (wielkość, kolor, kształt, przeznaczenie) • określa kryterium klasyfikacji uporządkowanych obiektów • definiuje posegregowane obiekty ze względu na ich cechę klasyfikacyjną

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• doskonalenie umiejętności poprawnego liczenia w zakresie własnych możliwości • kształtowanie pojęcia liczby naturalnej • ustalanie wyniku dodawania i odejmowania w konkretnym działaniu	• segregowanie tych samych obiektów na wiele sposobów, za każdym razem wg innej cechy • rozszerzanie doświadczeń w klasyfikowaniu (karty logiczne, obiekty graficzne, werbalne) • tworzenie ciągów obiektów na zasadzie ostatni pasuje do następnego (domino logiczne) • dostrzeganie podobieństw, określanie cech wspólnych obiektów różnych grup (np. w czym są podobne pies i krowa) i różnych obiektów tej samej grupy (w czym są podobne dwa różne psy) • tworzenie listy atrybutów opisujących istotę danej grupy obiektów (np. psy i ich cechy jako psa – mają 4 łapy, merdają ogonem i szczekają) oraz to co jest specyficzne dla danego obiektu (np. konkretny pies Ani – ma na imię Reks, jest maltańczykiem, nosi czerwoną obrozę) • wyszukiwanie definiowanych obiektów – zabawy typu: „Jaki przedmiot Kuba ma – kto odgadnie ty czy ja?” (Kuba podaje cechy przedmiotu – grupa próbuje odgadnąć o czym mowa – sprawdzamy poprawność odpowiedzi), „Tak czy nie?” (zadawanie pytań zamkniętych dotyczących obiektu np. „Czy to jest coś do jedzenia?, Czy to jest duże?” – wnioskowanie po definicji jaki to obiekt) • gromadzenie obiektów odpowiadających danej definicji (np. poszukiwanie mieszkańców domu – „Dom, w którym mieszka małe, twarde i czerwone” – tj. klocek, kredka, farba, jabłko itp., tworzenie książeczki o „Żółtym, ciepłym i małym”) • tworzenie kolekcji wg własnego kryterium z uzasadnieniem, np. zabawa w „Chińską encyklopedię” • udział w grupowych projektach edukacyjnych wymienionych w innych zakresach treści (np. w zakresie „Kształcenie postaw prozdrowotnych” projekt Smacznie i zdrowo) – klasyfikowanie i formułowanie uogólnień	• określa cechy wspólne znanych obiektów • określa przedmiot na podstawie jego wyodrębnionych cech • tworzy kolekcje obiektów nadając im znaczenie
• doskonalenie umiejętności poprawnego liczenia w zakresie własnych możliwości • kształtowanie pojęcia liczby naturalnej • ustalanie wyniku dodawania i odejmowania w konkretnym działaniu	• przeliczanie różnych obiektów samodzielnie i z pomocą dorosłego – zwiększanie zakresu liczenia, wsluchiwanie się w rytm liczenia podczas kontynuacji liczenia przez dorosłego, dostrzeganie regularności w seriach liczebników; liczenie na zmianę z dorosłym • odróżnianie błędnego liczenia od poprawnego (np. podczas zabawy w uczenie maskotki „sztuki” liczenia) • formułowanie reguł poprawnego liczenia (liczymy obiekt, wskazując go tylko jeden raz, nie omijamy żadnego z obiektów) • numerowanie schodów, obiektów ustawionych w szeregu, rzędem (wagoniki, miejsca w kinie, piętra w wieżowcu, strony książeczki), określanie miejsca obiektu w ponumerowanej serii tj. wagonik – pierwszy, drugi, czy położenia przedmiotu na danym obiekcie, np. na pierwszym pięttrze, na drugiej stronie	• poprawnie przelicza obiekty w dostępnym sobie zakresie • odróżnianie błędnego liczenia od poprawnego • rozumie reguły poprawnego liczenia • numeruje obiekty ustawione rzędem • podejmuje próby posługiwania się liczebnikami porządkowymi

• dostrzeganie i analizowanie obiektów (co jest przed, co obok danego obiektu) w seriach numerowanych, w życiu codziennym (np. strony książki, numery miejsc w teatrze, dni miesiąca w kalendarzu, odcinki na linijce itp.): – liczenie z wskazywaniem obiektów ponumerowanych – kontynuowanie liczenia z różnych miejsc – doświadczenie zmian w numerowaniu obiektów przy zmianie kierunku liczenia • ćwiczenia sprawności techniki liczenia – podejmowanie prób liczenia na różne sposoby co dwa, co pięć, wspak • przeliczanie obiektów w różnych kierunkach ustalanie ile jest obiektów po przeliczeniu (kojarzenie ostatniego liczebnika z liczebnością obiektów), wnioskowanie o niezmienności wyniku • doświadczenie przeliczania elementów zbioru, w którym dokonywane są zmiany położenia obiektów (zsuwanie, rozsuwanie, nakładanie obiektów na siebie) – dostrzeganie, że liczebność zbioru nie zależy od układu i wielkości elementów (pięć małych kórek, i pięć misiów to tyle samo chociaż misie zajmują więcej miejsca podobnie jak pięć kórek w szeregu i pięć jeden na drugim) • ćwiczenia w określaniu liczebności obiektów bez liczenia (np. na kostce, dominie, palcach) i na odwrót (pokazywanie bez liczenia na kostkach, palcach określonej znanej sobie liczebności) • rozszerzanie doświadczeń w przeliczaniu obiektów, które nie są widoczne – liczenie na zbiorach zastępczych (palcach, patyczkach) • porównywanie liczebność dwóch zbiorów, ze stosowaniem wyrażen: po tyle samo, więcej, mniej używając jednej z metod: szacowanie, porządkowanie elementów w pary, przeliczanie • tworzenie zbiorów o takiej samej liczbie elementów za pomocą rozdzielania/rozkładania obiektów po jednym, po dwa • odliczanie i doliczanie określonej liczby elementów w praktycznym działaniu – wykonywanie czynności związanych z dążeniem do równoliczności dwóch zbiorów (rozstrzyganie: ile należy dodać, aby było po równo, ile należy odjąć, aby było po równo, dokładanie, sprawdzanie, czy jest po tyle samo) • wnioskowanie, że dwa zbiory są nadal równoliczne, jeśli nie dodano lub odjęto w żadnym z nich żadnego elementu • rozszerzanie doświadczeń w ustalaniu wyniku dodawania i odejmowania w sytuacjach życiowych w dostępnym sobie zakresie • tworzenie własnych liczydeł z koralików nawlekanych na sznurki – grupowanie koralików przeliczanie po 10 • kodowanie liczebności zbioru za pomocą znaków graficznych (kreski, kropki) • poznanie cyfr od 0 do 9 i tworzenie z nich liczb od 0 do 10 – eksperymentowanie z tworzeniem kolejnych liczb większych od 10 • oznaczanie liczebności zbioru zapisem przy użyciu kartoników z liczbami jedno i dwucyfrowymi	• analizuje położenie obiektów w seriach ponumerowanych • doświadcza w zabawach i sytuacjach życiowych stałości ilości liczonych elementów, jeśli w zbiorze nie dodano lub odjęto żadnego z nich • sprawnie liczy na palcach jako zbiorze zastępczym • sprawdza równoliczność zbiorów wybraną metodą (porządkowanie w pary, przeliczanie) • ustala wynik dodawania i odejmowania w sytuacjach użytkowych na miarę swoich umiejętności • rozpoznaje cyfry 0–9 • tworzy liczby jedno i dwucyfrowe
--	---

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
rozwijanie pojęcia stałości długości	- rozkładanie liczby na składniki w sytuacjach zabawowych (np. budujemy domki dla 7 pszczołek z kart stanowiących układy oczek z kostki – doświadczenie przeliczania – taki domek można zbudować na wiele sposobów mieć karty z następującymi ilościami oczek 5 i 2; 3 i 4 oraz 6 i 1) - zabawy tematyczne „W sklepie” – wymiana w sytuacji kupna i sprzedaży żetonów na towar wg ustalonego cennika (jeden za jeden, jeden za dwa, dwa za jeden) - poznanie modeli monet i banknotów o niskich nominałach, porządkowanie ich oraz celowe stosowanie w zabawach tematycznych w sytuacjach kupna i sprzedaży - eksperymentowanie podczas porównywania długości dwóch, trzech obiektów – szacowanie, przewidywanie, określanie: <i>taki sam, długi, dłuższy, krótki, krótszy</i> - mierzenie długości przedmiotów, odległości w sytuacjach codziennych: krokami, stopą za stopą, paskiem papieru, sznurkiem, klockiem itp. - odmierzanie jednakowych długości wg wzoru (np. paski łańcuszka na chodnik), czy poznanymi narzędziami pomiaru np. linijką, miarą krawiecką - dostrzeganie niezmienniej długości przedmiotów, jeśli nikt nie odciął części żadnego z nich (stałość długości) podczas wykonywania ćwiczeń z wykorzystaniem par sznurówek, pasków papieru, druków – przekształcanie jednego z nich, szacowanie długości obu, odkształcanie, porównywanie długości obu, powtarzanie zabawy w różnych wersjach - dostrzeganie różnic w wysokości przedmiotów, używanie określeń: <i>niski, niższy, wysoki, wyższy</i> - układanie obiektów w serie rosnące, malejące wg jednej cechy (np. długość, szerokość, wielkość) – ustawianie w szeregu, budowanie wież z klocków w serii o 1 więcej: - określanie, który element jest pierwszy i ostatni w serii - określanie wg jakiej cechy ułożono serię - układanie tych samych obiektów w różne serie (np. najpierw układa kredki od najkrótszej do najdłuższej, następnie te same kredki układanie od najjaśniejszej do najciemniejszej – wypowiadanie się na temat zaistniałych zmian)	- określa liczebność zbioru obiektów przy użyciu zapisu jedno lub dwucyfrowego - stosuje zasadę wymiany w sytuacji kupna/sprzedaży - celowo stosuje modele monet i banknotów o niskich nominałach w sytuacjach kupna i sprzedaży podczas zabaw tematycznych - porównuje i szacuje długość trzech obiektów - dokonuje pomiaru długości przedmiotów, odległości wykorzystując kroki, stopy itp. - odmierza jednakowe długości wg wzoru - doświadcza niezmienniej długości przedmiotów jeśli nikt nie odciął części żadnego z nich - używa określeń: <i>niski, niższy, wysoki, wyższy</i> - układa obiekty w serie rosnące, malejące wg jednej cechy
organizowanie sytuacji sprzyjających nabywaniu doświadczeń w ważeniu	- obserwowanie w trakcie zabaw i życia codziennego zasady działania różnych wag (w tym zabawkowych i realnych podczas wycieczki do sklepu) - formułowanie reguł prawidłowego ważenia (sprawdzamy czy ramiona wagi leżą równo, kiedy waga jest pusta, wkładamy przedmiot do jednej szalki – ramię wagi się przechyla, do drugiej szalki wkładamy odważniki, dokładamy odważniki lub ujmujemy tak, aby ramiona wagi ponownie były równo, określamy ile waży przedmiot)	- rozumie zasadę działania wagi - formuluje reguły prawidłowego ważenia

• organizowanie sytuacji sprzyjających nabywaniu przekonania, o stałości ilości płynu jeśli nikt nie dolał lub nie odlał jego części	• konstruowanie wag z dostępnych materiałów (np. wieszak, sznurek, 2 torby foliowe, odważniki – klocki) – ważenie różnych przedmiotów z otoczenia, ustalanie to jest cięższe, a to – lżejsze • doświadczanie (podczas zabaw związanych z ważeniem przedmiotów z różnego tworzywa) sytuacji sprzyjających nabywaniu przekonania, że ciężar przedmiotu nie zawsze zależy od jego wielkości	• porównuje ciężar dwóch przedmiotów za pomocą samodzielnie skonstruowanej wagi • wie, że ciężar przedmiotu nie zależy od jego wielkości
• doświadczanie i eksperymentowanie z pojemnością wody – obserwowanie zmian podczas przelewania i nalewania do różnych pojemników, zanurzania obiektów w wodzie: – doświadczanie wlewania wody z dowolnego naczynia do przezroczystego pojemnika (np. butelka plastikowa) za pomocą mniejszego naczynia (miarki) z zaznaczeniem po każdym „wlewie” poziomu wody w butelce i określeniem ile miarek wody zostało wylanych – wykonywanie czynności odwrotnej podczas odlewania wody – doświadczanie jak zachowuje się woda w butelce w zależności od położenia butelki (w poziomie, pionie, skosie) w stosunku do zaznaczonego poziomu na wstępie zabawy – wnioskowanie o stanie pojemności wody na każdym etapie zabawy (sprawdzanie stałości ilości wody) – eksperymentowanie z przelewaniem wody o „zmierzonej pojemności” do naczyni o różnym kształcie i pojemności – wnioskowanie o stanie pojemności wody po wykonanych zabawach (sprawdzanie stałości ilości wody) – zanurzanie przedmiotów w wodzie – obserwowanie zmian w zaznaczonej pojemności wody w naczyniu	• doświadczanie i eksperymentowanie z pojemnością wody – obserwowanie zmian podczas przelewania i nalewania do różnych pojemników, zanurzania obiektów w wodzie: – doświadczanie wlewania wody z dowolnego naczynia do przezroczystego pojemnika (np. butelka plastikowa) za pomocą mniejszego naczynia (miarki) z zaznaczeniem po każdym „wlewie” poziomu wody w butelce i określeniem ile miarek wody zostało wylanych – wykonywanie czynności odwrotnej podczas odlewania wody – doświadczanie jak zachowuje się woda w butelce w zależności od położenia butelki (w poziomie, pionie, skosie) w stosunku do zaznaczonego poziomu na wstępie zabawy – wnioskowanie o stanie pojemności wody na każdym etapie zabawy (sprawdzanie stałości ilości wody) – eksperymentowanie z przelewaniem wody o „zmierzonej pojemności” do naczyni o różnym kształcie i pojemności – wnioskowanie o stanie pojemności wody po wykonanych zabawach (sprawdzanie stałości ilości wody) – zanurzanie przedmiotów w wodzie – obserwowanie zmian w zaznaczonej pojemności wody w naczyniu	• doświadcza niezmienniej pojemności płynu jeśli nikt nie dolał lub nie odlał jego części
• rozwijanie intuicji geometrycznych	• intuicyjne doświadczanie kształtów poznanych figur geometrycznych na zróżnicowanym materiale (np. oglądanie, wyczuwanie palcami figury różnej wielkości, koloru) wypowiadanie się na temat swoich doświadczeń, dyskusowanie i wymiana spostrzeżeń w grupie • odtwarzanie poznanych kształtów figur (np. rysowanie w powietrzu, układanie z patyczków kreatywnych, z wałeczków plasteliny, na geoplanie) • segregowanie figur papierowych, mozaiki geometrycznej wg poznanych kształtów • dostrzeganie na ściankach klocek kształtów w poznanych figurach płaskich • dostrzeganie w otoczeniu przedmiotów w kształcie poznanych figur przestrzennych oraz kształcie zbliżonym do poznanych figur płaskich • składanie figur geometrycznych płaskich wyciętych z kartki papieru z dostrzeganiem „zawierania” się figur w sobie (obserwacje podczas prób wycinania poszczególnych figur z kolorowego papieru, podczas zachowywania zasady oszczędności wykorzystania materiału) tj. w kwadracie mieszczą się dwa trójkąty itp.; składanie pociętych figur geometrycznych w całość, zabawy z wykorzystaniem tangramów • tworzenie form użytkowych z wykorzystaniem geometrycznych szeregów ozdobnych (układanie, stemplowanie, kalkowanie, rysowanie)	• rozróżnia poznane figury geometryczne płaskie i przestrzenne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt, kula)

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- wdrażanie do zastosowania umiejętności matematycznych w grach dydaktycznych - wdrażanie do stosowania umownych reguł postępowania - kształtowanie zdolności do wysiłku intelektualnego w sytuacjach trudnych	- udział w grach dydaktycznych, z możliwością doskonalenia zdobytych wcześniej umiejętności matematycznych, przestrzeganie stosowanych w poznanych grach reguł - tworzenie nowych reguł do poznanych gier wspólnie z zespołem grającym i konsekwentne ich przestrzeganie - podjmowanie prób tworzenia własnych gier – opowiadań z wątkiem matematycznym - kontynuowanie gry pomimo przejściowych trudności, braku szczęścia w rzutach kostką - stosowanie zasady zdrowej rywalizacji (okazywanie radości z własnej wygranej, przyjmowanie porażki, akceptowanie wygranej kolegi, okazywanie radości z sukcesów innych) - podjmowanie kolejnych działań nie zniechęcając się pomimo przegranej	- wykorzystuje zdobyte umiejętności matematyczne w grach - przestrzega ustalonych reguł w poznanych grach - podjemuje próby tworzenia własnych gier matematycznych - respektuje zasady zdrowej rywalizacji - podjemuje kolejne działania nie zniechęcając się pomimo przegranej

Obszar VIII: Jestem odbiorcą i twórcą sztuki

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
- doskonalenie wrażliwości słuchowej - rozwijanie słuchu muzycznego	A. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem muzyki - sluchanie kilkuzwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz prostych piosenek ludowych o zrozumiałej treści (śpiewanych przez nauczyciela, odtwarzanych w wersji audio) - aktywne sluchanie utworów wokalnych (pieśni) i instrumentalnych dostępnych percepcji dziecka (uczestniczenie w koncertach i audycjach muzycznych) – wykorzystanie metody Aktywnego Słuchania Muzyki wg B. Strauss: - wypowiadanie się w sposób werbalny i niewerbalny na temat słyszanego utworu (mówienie o swoich odczuciach, tworzenie opowiadań do muzyki, ilustracji, improwizacji ruchowych itp.) - zapoznanie z barwą dźwięków instrumentalnych (prosta budowa i zasady działania), rozpoznawanie brzmienia pianina, fortepianu, skrzypiec, fletu prostego, dzwonków, instrumentów niemelodycznych - rozdzielanie dźwięków wysokich i niskich, średnich, określanie zmian w natężeniu dźwięku - sluchanie utworów wokalnych, zapoznanie z dwoma rodzajami głosu ludzkiego (męskim i żeńskim) (rozpoznawanie w śpiewie indywidualnym i chóralnym) - organizowanie różnych form koncertów (przyzwyczajanie do kulturalnego zachowywania się w trakcie sluchania muzyki)	- aktywnie slucha kilkuzwrotkowych piosenek - w skupieniu slucha utworów muzycznych - wypowiada się w sposób werbalny i niewerbalny na temat słyszanego utworu - rozdziela dźwięki pochodzące z otoczenia dostępne jego percepcji

• kształcenie wrażliwości muzycznej • doskonalenie umiejętności śpiewania	• zagadki słuchowe: – rozpoznawanie znanych dźwięków w tym odtworzonych z nagrań z rozszerzeniem zakresu spostrzeżeń słuchowych o nieznanne źródła (interpretowanie nieznanych dźwięków – porównywanie spostrzeżeń z rzeczywistością) – rozpoznawanie znanych utworów po wysłuchaniu ich fragmentu – rozpoznawanie znanych piosenek, pieśni na podstawie melodii nuconej lub granej na instrumencie – rozpoznawanie znanych piosenek na podstawie rytmu wyklaskanego lub zagrzanego na bębnie – odtwarzanie bardziej złożonych sekwencji usłyszanych dźwięków – bez możliwości obserwacji źródła dźwięku (uwzględnianie ilości, charakteru, rodzaju, kolejności usłyszanych dźwięków – ćwiczenie pamięci słuchowej, np. dwa uderzenia w bębenek, jedno tupnięcie) – określanie odległości źródła dźwięków (bliżej, dalej), np. dziecko odwrócone plecami do źródła dźwięku wskazuje, czy ktoś gra na 1, czy kilku trójkątach – rozróżnianie dźwięków poznanych instrumentów melodycznych i nie-melodycznych (granych „na żywo” i odtwarzanych w wersji audio)	• rozpoznaje znaną piosenkę na podstawie melodii nuconej lub granej na instrumencie • rozwiązuje zagadki słuchowe
	• rozmowy na temat zasad higieny głosu podczas śpiewania (śpiew z umiarkowaną siłą głosu w przewietrzonym pomieszczeniu, unikanie śpiewu przy: wietrznej i mroźnej pogodzie, intensywnym ruchu, długotrwałej jednokrotnej postawie ciała, objawach chrypki) • powtarzanie za nauczycielem rytmizowanych fragmentów tekstów z zachowaniem podanego rytmu, tempa oraz właściwej intonacji • śpiewanie kilkuzwrotkowych piosenek z repertuaru dziecięcego oraz prostych piosenek ludowych zbiorowo i indywidualnie (skala c¹-c²) • wykonywanie ćwiczeń ortofonicznych i emisyjnych opartych na tekście i melodii piosenek • wykonywanie ćwiczeń sprzyjających rozwijaniu pamięci muzycznej (np. kończenie fragmentu piosenki, tekstu zaśpiewanego przez nauczyciela, śpiewanie w „myśli” znanej piosenki/przerwa na znak nauczyciela/kontynuowanie śpiewu)	• zna zasady higieny głosu podczas śpiewania • odtwarza rytmizowane teksty • śpiewa zbiorowo i indywidualnie znane piosenki
• kształcenie poczucia metrycznego • rozbudzanie zainteresowań grą na instrumentach	• doskonalenie gry na poznanych instrumentach (grzechotce, kołatce, tamburynie, bębnie, drewniankach), podejmowanie prób gry na talerzach, trójkątach, dzwonkach) ze zwracaniem uwagi na sposób trzymania instrumentu oraz technikę wydobywania dźwięków: – wykonywanie rytmów piosenek i prostych tematów rytmicznych na instrumentach niemelodycznych – wykonywanie prostych fragmentów melodii na dzwonkach	• poprawnie wydobywa dźwięki z dostępnych źródeł zgodnie z przyjętą umową

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• kształcenie poczucia rytmu • doskonalenie pamięci muzyczno-ruchowej • rozwijanie umiejętności wyrażania muzyki ruchem	• akompaniowanie do poznanych utworów muzycznych grupowo, w zespołach, indywidualnie, w tym w formie orkiestry perkusyjnej (wykorzystanie zasad metodyki ASM wg B. Strauss) • wykorzystywanie naturalnych efektów perkusyjnych jako akompaniamentu (materiał przyrodniczy, nieużytki, własne ciało) • uczestniczenie w tworzeniu i odczytywaniu prostej partytury muzycznej wykonywanej w oparciu o zasady metodyki ASM wg B. Strauss • uczestniczenie w zabawach ruchowych ze śpiewem: – ilustracyjnych (przy śpiewie nauczyciela ilustruje treść piosenki z wykorzystaniem odpowiednio dostosowanych elementów ruchu) – inscenizowanych opartych na treści piosenki (z podziałem na role) – rytmicznych (odtworzenie przebiegu rytmicznego śpiewanej w tle piosenki) – tanecznych • uczestniczenie w zabawach i ćwiczeniach ruchowych przy akompaniamentach instrumentów melodycznych i niemelodycznych: – opowieściach ruchowych z użyciem różnych rekwizytów – zabawach z zakresu techniki ruchu (np. ćwiczeń inhibicyjno-impulsacyjnych, porządkowych, kształtujących orientację w przestrzeni) – ćwiczeniach z elementami liczenia – zabawach uwrażliwiających na elementy muzyki (tempo, dynamikę, rytm, wysokość dźwięków, metrum, akcent metryczny) – zabawach relaksacyjnych przy muzyce • podejmowanie działań związanych z prezentacją na forum prostych układów tanecznych: – poprawne wykonywanie podstawowych kroków tanecznych takich jak: cwał boczny, przytup, naprzemienne wysuwanie stóp, krok dosuwany – odtwarzanie prostych układów tanecznych, np. taniec ludowy „Trojak” – dostrzeganie piękna gestu i ruchu artystów tanecznych i baletowych – podejmowanie działań związanych z doskonaleniem estetyki ruchów podczas wykonywania elementów tanecznych – taniec w parze i indywidualnie w czasie okolicznościowych przedstawień i inscenizacji	• gra indywidualnie i zbiorowo na znanych instrumentach zgodnie z przyjętymi zasadami • rozumie zasadę zapisu partytury graficznej • wchodzi w rolę podczas zabaw inscenizowanych ze śpiewem • odtwarza fragmenty przebiegu rytmicznego śpiewanej piosenki • wyraża muzykę ruchem na miarę swoich możliwości • reaguje ruchem na zmiany w muzyce (tempo, dynamikę, rytm, wysokość dźwięków, metrum, akcent metryczny) • prawidłowo wykonuje poznane układy taneczne • zwraca uwagę na estetykę ruchu tanecznego • prezentuje na forum proste układy taneczne
• rozwijanie twórczej aktywności muzycznej	• tworzenie krótkich rytmicznych tekstów wg własnych pomysłów • tworzenie krótkich śpiewanek/piosenek wg własnego pomysłu melodycznego • śpiewanie improwizacji na podany temat, zaproponowany przez nauczyciela • wygrywanie prostych melodyjek wg własnego pomysłu • wyrażanie swobodnym ruchem nastroju i charakteru słuchanej muzyki	• wyraża swoje rozumienie otaczającego świata za pomocą impresji muzycznych • wykonuje proste improwizacje rytmiczne, melodyczne i ruchowe

B. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze światem sztuk plastycznych		
rozwijanie poczucia estetyki i wrażliwości na piękno sztuki	- poznanie różnych dziedzin sztuki (malarstwo, rzeźba, architektura) poprzez percepcję bezpośrednią i pośrednią (wystawy, plenery, oglądanie zabytków, projekcje filmów przedstawiających dzieła sztuki, oglądanie zdjęć), kontakty ze sztuką ludową swojego i innych regionów - rozmowy na temat doświadczeń i przeżyć związanych z oglądaniem dostępnych dzieł sztuki (dostarczanie wartości estetycznych i historycznych dzieł znanych twórców, określanie nastroju dzieła, nazywanie barw, tematyki) - dostrzeganie różnic architektonicznych, w tym dotyczących architektury ogrodów i wnętrza w poznanych środowiskach (dom, kamienica, osiedla mieszkaniowe, zamek, ogród, park) - rozdzielanie dziedzin sztuki takich jak: malarstwo, rzeźba, architektura (w tym architektura zieleni i wnętrz)	- wypowiada się na temat oglądanych dzieł sztuki - rozdziela dziedziny sztuki takie jak: malarstwo, rzeźba, architektura
- organizowanie sytuacji sprzyjających posługiwaniu się różnorodnymi technikami plastycznymi - motywowanie do wypowiadania się w technikach plastycznych przy użyciu elementarnych środków wyrazu takich jak kształt i barwa - wdrażanie do samodzielnego tworzenia prostych kompozycji i form konstrukcyjnych	- doświadczenie bycia twórcą w zakresie różnych dziedzin sztuki na miarę swoich możliwości i zainteresowań – rozszerzanie zakresu doświadczeń dziecka 5-letniego: - wyrażanie swojego rozumienia świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu poprzez impresje plastyczne przy wykorzystaniu znanych technik - posługiwania się różnymi technikami plastycznymi dostosowanymi do możliwości dziecka: - rysowanie węglem, mazakiem, kredką ołówkową, ołówkiem różnokolorową kredą, kredką świecową - malowanie pędzlem (z wykorzystaniem tuszu, farb akwarelowych, w tym przy użyciu techniki „mokra w mokro” z wykorzystaniem tempery oraz farb do malowania na szkło) - malowanie na różnicowanych pod względem kształtu, formatu i faktury podkładach (papier, szkło, płótno, drewno, kamienie), przy użyciu różnych narzędzi i przyborów (np. malowanie gałkami); malowanie na sztalugach - batik, kleksy, odbijanie kolorowych baniek - modelowanie, lepienie i konstruowanie z różnorodnych mas plastycznych, lepienie dowolnych i celowych form z plasteliny - celowe składanie papieru, wydzieranie określonych form tematycznych – wykorzystanie efektów pracy do kompozycji plastycznych - wykonywanie wycinanek płaskich i przestrzennych z różnych materiałów i faktur – elementy papieroplastyki - stemplowanie za pomocą różnorodnych stempli (w tym wykonywanych samodzielnie) – tworzenie kompozycji tematycznych i ornamentów	- wyraża swoje rozumienie otaczającego świata za pomocą impresji plastycznych - sprawnie posługuje się znanymi technikami plastycznymi

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	- wykonywanie prac za pomocą prostych technik graficznych dostępnych możliwościom dziecka (np. kalkografia, prosta monotypia, frotaż, grafika komputerowa) - wydrapywanie wzorów na kartce pokrytej świecą i zamalowanej tuszem - tworzenie kompozycji z wykorzystaniem kalkowania i szablonów - projektowanie różnych form architektonicznych przy użyciu dostępnych materiałów konstrukcyjnych i plastycznych w tym przy użyciu „nieużytków” - tworzenie różnych form sztuki użytkowej na miarę potrzeb i własnych zainteresowań - eksperymentowanie z barwą, plamą, linią, kształtem, materiałem, kompozycją w technikach mieszanych (mieszanie barw i rozróżnianie ich stopnia nasycenia, rozdmuchiwanie tuszu, prasowanie, wydzieranki, wycinanki, kolaże, witraże, składanki i kompozycje papierowe płaskie, półprzestrzenne i przestrzenne, modelowanie form przestrzennych z folii aluminiowej, sklejanie kompozycji i prostych form konstrukcyjnych z różnych materiałów) - wykonywanie prac plastyczno-konstrukcyjne o tematyce dowolnej, na określony temat, wg podanego wzoru - współpraca przy wykonywaniu zbiorowych prac plastycznych - dostosowywanie swoich prac do podanych kryteriów oceny - podjęcie próby oceny pracy własnej i kolegów wg wyznaczonych kryteriów oceny - odzwierciedlanie w twórczości plastycznej swoje odczucia i posiadaną wiedzę o świecie	- eksperymentuje z barwą, plamą, linią, kształtem, materiałem, kompozycją w technikach mieszanych - wykonuje prace plastyczno-konstrukcyjne o tematyce dowolnej, na określony temat, wg podanego wzoru - dostosowuje swoje prace do podanych kryteriów oceny - podaje próby oceny pracy własnej i kolegów wg wyznaczonych kryteriów oceny
stwarzanie okazji do uczestniczenia w wydarzeniach o charakterze kulturalnym oraz dzielenia się wrażeniami na ich temat	C. Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt ze sztuką teatralną i filmową - doświadczenie aktywnego uczestnictwa jako widz podczas bezpośredniego odbioru sztuki teatralnej i filmowej - rozszerzanie doświadczeń w zakresie bezpośredniego odbioru sztuki teatralnej i filmowej poprzez udział w spektaklach teatralnych i projekcjach filmowych dla dzieci podczas wyjść do teatru i kina - gromadzenie informacji: scenografia, scena, widownia, rekwizyt, spektakl, dyrygent, orkiestra, projektor filmowy - dzieli się w sposób werbalny lub niewerbalny (ekspresja plastyczna, muzyczna, ruchowa) swoimi przeżyciami na temat wysłuchanego koncertu, obejrzanego filmu, przedstawienia - podaje rozmowy na temat poznanych bohaterów teatralnych i filmowych	- aktywnie uczestniczy jako widz w odbiorze dostępnej mu sztuki teatralnej i filmowej - rozumie pojęcia: <i>scenografia, scena, widownia, rekwizyt, spektakl, dyrygent, orkiestra, projektor filmowy</i>

wdrażanie do wypowiadania się w małych formach teatralnych postępując się mową, mimiką, gestem i ruchem	- współtworzenie kącika małego aktora, w którym znajdują się środki dydaktyczne inspirowane do organizowania dziecięcej zabawy w grę aktorską (z uwzględnieniem urządzeń służących nagrywaniu krótkich scenek odgrywanych przez dzieci) - wchodzenie w rolę podczas zabaw tematycznych, inscenizowanych, teatralnych, prowadzenie dialogów, odtwarzanie własnymi słowami treści poznanej utworu literackiego, podejmowanie prób improwizacji słownych w trakcie inscenizacji - posługiwanie się pacynkami, kukiełkami podczas teatryków realizowanych w grupie, samodzielne posługiwanie się rekwizytami w inscenizowanych scenkach - recytowanie wierszy (indywidualnie, w grupie) z zachowaniem właściwej intonacji i natężenia głosu - rozwijanie i tworzenie zagadek pantomimicznych - aktywne uczestnictwo w przedstawieniach przedszkolnych (pomoc w tworzeniu elementów scenografii i strojów, podejmowanie ról aktorskich)	- recytuje poznane wiersze zespołowo i indywidualnie - podaje próby celowego wchodzenia w rolę w trakcie zabaw i przedstawień przedszkolnych - inscenizuje fragmenty literatury dziecięcej za pomocą teatryku cieni, sylwet, pacynek, kukiełek - recytuje wiersze (indywidualnie, w grupie) z zachowaniem właściwej intonacji i natężenia głosu - prawkłowo reguluje oddech podczas recytacji - prezentuje swoje umiejętności aktorskie podczas uroczystości przedszkolnych - wyraża swoje rozumienie otaczającego świata za pomocą impresji teatralnych
---	---	--

Obszar IX: Odczuwam więź ze środowiskiem, w którym żyję

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
A. Budowanie więzi ze środowiskiem społecznym		
- wzmacnianie więzi emocjonalnej z rodziną - wdrażanie do przestrzegania zasad zgodnego współżycia rodzinnego - budzenie zainteresowań tradycjami rodzinnymi	- wykonywanie wspólnie z bliskimi prostego drzewa genealogicznego (roz-mowy na temat członków bliskiej i dalszej rodziny – określanie stopnia pokrewieństwa występujących w rodzinie osób, np. Dziadek Olek jest tatą mojej mamy) – przedstawianie efektu pracy na forum grupy - wypowiadanie się na temat swojej rodziny na forum grupy – dostrzeganie potrzeb, zainteresowań, hobby członków rodziny, np. dzielenie się infor-macjami na temat osiągnięć i umiejętności bliskich, okazywanie radości z sukcesów bliskich - poznawanie potrzeb i oczekiwań osób starszych w rodzinie – podejmowa-nie działań związanych z pomocą starszym członkom rodziny - przestrzeganie ustalonych reguł współżycia rodzinnego - uczestniczenie w życiu rodziny poprzez dzielenie się radościami i troskami na co dzień – współdziałanie na miarę swoich możliwości w rozwiązywaniu codziennych problemów - podejmowanie regularnych obowiązków domowych na miarę swoich możliwości, np. podlewanie kwiatów, opieka nad zwierzątkiem domowym, sprzątanie swoich ubrań	- posługuje się w wypowiedziach imionami i nazwiskami osób bliskich - nazywa stopnie pokrewieństwa w swojej rodzinie - wypowiada się na temat swojej rodziny - okazuje pomoc starszym członkom rodziny - przestrzega ustalonych reguł współżycia rodzinnego - aktywnie uczestniczy w życiu rodziny - podejmuje regularne obowiązki domowe na miarę swoich możliwości

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• budowanie poczucia przynależności do grupy przedszkolnej • wdrażanie do przestrzegania zasad i reguł współżycia grupowego	• podejmowanie działań na rzecz pielęgnowania zwyczajów i tradycji rodzinnych • doświadczenie radości w sprawianiu przyjemności bliskim, np. poprzez samodzielne przygotowanie niespodzianek, upominków dla najbliższych • poznanie nowych członków grupy (doświadczenia z zakresu „Budowanie samoświadomości”), pomoc kolegom w nowej sytuacji • doświadczenie poczucia współodpowiedzialności za tworzenie atmosfery grupowej opartej na życzliwości, współpracy i przyjaźni • poznanie zasad i zwyczajów obowiązujących w najstarszej grupie – wymienione w obszarze „Budowanie samoświadomości” dostrzeganie zmian w swojej roli jako członka grupy/przedszkolaka związanych ze wzrostem swoich możliwości • poznanie aktualnych zasad i reguł współżycia grupowego, dostrzeganie potrzeby ich przestrzegania • korzystanie ze swoich praw i respektowanie praw innych – aktywne współtworzenie kontraktu grupowego • udział w podtrzymywaniu zwyczajów, tradycji przedszkolnych, zwyczajów i tradycji grupowych – współudział w tworzeniu nowych • współdziałanie w zespołowym podejmowaniu określonych zadań w tym działań projektowych • podejmowanie działań na rzecz kolegów oraz grupy/przedszkola – rozszerzanie zakresu • podejmowanie regularnych obowiązków grupowych – pełnienie dyżurów w grupie • nawiązywanie relacji koleżeńskich, przyjacielskich	• podejmuje działania na rzecz pielęgnowania zwyczajów i tradycji rodzinnych • podejmuje działania na rzecz sprawiania przyjemności bliskim • pomaga kolegom w trudnych sytuacjach • podejmuje działania na rzecz tworzenia atmosfery grupowej opartej na życzliwości, współpracy i przyjaźni • respektuje swoje nowe prawa i obowiązki • respektuje zasady i reguły życia grupowego • korzysta ze swoich praw respektując prawa innych • kontynuuje zwyczaje i tradycje grupy, przedszkola • współdziała w wykonywaniu działań zespołowych • podejmuje działania na rzecz kolegów, grupy • wywiązuje się z przydzielonych na miarę swoich możliwości obowiązków • nawiązuje relacje koleżeńskie, przyjacielskie
• budowanie poczucia przynależności do własnej miejscowości	• poznanie adresu zamieszkania kolegów, poszukiwanie kolegów zamieszkałych blisko siebie • kontynuowanie doświadczeń w obserwowaniu zmian zachodzących w najbliższym otoczeniu (wycieczki i spacer po okolicy, poznanie kolejnych miejsc użyteczności publicznej, zwiedzanie charakterystycznych miejsc, w tym związanych z historią miejscowości, odwiedzanie muzeum), opowiadanie o swoich przeżyciach, dostrzeżonych zmianach w otoczeniu • gromadzenie informacji na temat swojej miejscowości – tworzenie przy współudziale osób dorosłych albumów „Moja miejscowość dawniej i dziś” • poznanie faktów z historii swojej miejscowości (życie mieszkańców dawniej i dziś, legendy, znane postaci historyczne, wydarzenia) • rozwijanie kontaktów z rówieśnikami ze swojego miasta poprzez udział w projektach międzyprzedszkolnych	• wie, który z kolegów mieszka blisko niego • przestrzega zasad odpowiedniego zachowania się w miejscach użyteczności publicznej • opowiada o przeżyciach ze spaceru, wycieczki po okolicy • zna wybrane fakty z historii swojej miejscowości (życie mieszkańców dawniej i dziś, legendy, znane postaci historyczne, wydarzenia) • nawiązuje kontakty z rówieśnikami ze swojego miasta poprzez udział w projektach międzyprzedszkolnych

	• kontynuowanie udziału w spotkaniach ze znanymi w swojej miejscowości osobami, przedstawicielami lokalnych grup zawodowych – aktywne włączanie się w rozmowy z gośćmi • udział w akcjach i imprezach miejskich dostępnych możliwościom dziecka • udział w działaniach związanych z kultywowaniem typowych zwyczajów, obrzędów, tradycji środowiskowych • wykonywanie prostych prac społeczno-użytecznych na rzecz najbliższego środowiska	• wykazuje zainteresowanie pracą ludzi różnych zawodów w swojej miejscowości (orientuje się jakie role pełnią) • uczestniczy w działaniach na rzecz najbliższego środowiska
• budowanie poczucia przynależności regionalnej • przybliżanie historii i tradycji regionu • motywowanie do posługiwania się językiem regionalnym – kaszubskim	• udział w sytuacjach dających możliwość bezpośredniego i pośredniego poznania swojego regionu (wycieczki do wybranych miejsc) – wymiana doświadczeń na temat miejsc zwiedzonych z rodzicami (zdjęcia, filmy) • wzbogacanie kącika regionalnego – gromadzenie informacji na temat swojego regionu, w tym dotyczących jego historii • odwiedzanie muzeum regionalnego – doświadczenie obserwowania różnic w wyglądzie, zwyczajach, tradycjach swojego regionu na przestrzeni lat • nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami ze swojego regionu poprzez udział w projektach międzyprzedszkolnych o zasięgu regionalnym • podejmowanie działań związanych z kultywowaniem typowych dla własnego regionu zwyczajów, obrzędów, tradycji • rozszerzanie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem regionalnym – kaszubskim – porozumiewanie się nowym językiem w trakcie zabaw i czynności codziennych – dostrzeganie podobieństw i różnic w znaczeniu słów, zwrotów w odniesieniu do języka polskiego: – udział w zabawach prowadzonych w języku regionalnym – kaszubskim, powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw – używanie w zabawie i życiu codziennym poznanych słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności – powtarzanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek w języku regionalnym – kaszubskim – rozumienie ich treści, znaczenia poszczególnych zwrotów – słuchanie prostych historyjek opowydanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami – rozumienie ich ogólnego sensu – podejmowanie prób komunikowania się z użyciem poznanych słów i zwrotów	• rozróżnia charakterystyczne cechy swojego regionu na tle innych • nawiązuje kontakty z rówieśnikami ze swojego regionu poprzez udział w projektach międzyprzedszkolnych • podejmuje działania na rzecz kultywowania typowych dla własnego regionu zwyczajów, obrzędów, tradycji • używa słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności • powtarza w języku regionalnym – kaszubskim rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie • rozumie ogólny sens prostych historyjek opowydanych lub czytanych • podejmuje próby komunikowania się z użyciem poznanych słów i zwrotów
• budowanie poczucia przynależności do mniejszości narodowej lub etnicznej • przybliżanie występujących we wspólnocie zwyczajów i tradycji związanych z uroczystościami czy świętami	• gromadzenie informacji na temat historii, kultury, tradycji swojej mniejszości narodowej lub etnicznej (ciekawostki, zdjęcia, ilustracje, filmy itp.) – dzielenie się tymi informacjami z kolegami, doświadczenie radości z szacunku dla swej odmienności • podejmowanie działań związanych z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji – dzielenie się przeżyciami z kolegami w grupie	• dostrzega podobieństwa w historii, kulturze, tradycjach regionalnych, polskich • podejmuje działania związane z kultywowaniem typowych dla własnej wspólnoty zwyczajów, obrzędów, tradycji

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej	• rozszerzanie podczas zabaw i sytuacji codziennych kontaktów z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej – porozumiewanie się nowym językiem w trakcie zabaw i czynności codziennych – dostrzeganie podobieństw i różnic w znaczeniu słów, zwrotów w odniesieniu do języka polskiego: – udział w zabawach prowadzonych w nowym języku powtarzanie słów, zwrotów w trakcie włączania się do zabaw – używanie w zabawie i życiu codziennym poznanych słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności – powtarzanie rymowanek, prostych wierszyków, piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej – rozumienie ich treści, znaczenia poszczególnych zwrotów – słuchanie prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami – rozumienie ich ogólnego sensu • podejmowanie prób komunikowania się z użyciem poznanych słów i zwrotów	• używa słów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności • powtarza w języku mniejszości narodowej lub etnicznej rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie • rozumie ogólny sens prostych historyjek opowiadanych lub czytanych, ilustrowanych obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami • podejmuje próby komunikowania się z użyciem poznanych słów i zwrotów
• budowanie poczucia przynależności narodowej • wdrażanie do odnoszenia się z szacunkiem do symboli narodowych	• gromadzenie szerszych informacji na temat Polski, w tym dotyczących jej historii (np. poprzez literaturę dziecięcą, bajki, np. „Bajka o Smoku Wawelskim”, przysłówia, podania, legendy), poznanie wybranych faktów z historii Polski (ważne postaci, znaczące wydarzenia, w szczególności z odniesieniem do świąt państwowych) • tworzenie przy współudziale dorosłych albumów „Polska dawniej i dziś” • doświadczenie bezpośredniego i pośredniego poznawania piękna i różnorodności naszego kraju (kontynuowanie wycieczek do wybranych miejsc, wymiana doświadczeń związanych ze zwiedzaniem różnych miejsc Polski wspólnie z rodzicami – zdjęcia), dostrzeganie charakterystycznych cech wybranych regionów (krajobraz górski, nadmorski; polskie tradycje regionalne, charakterystyczne obiekty) • kontynuowanie uczestnictwa w działaniach związanych z kultywowaniem wybranych świąt i zwyczajów ogólnopolskich • udział w ogólnopolskich akcjach na rzecz ludzi i środowiska	• zna wybrane fakty z historii Polski • nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowiach, legendach, bajkach rozróżnia charakterystyczne miejsca w Polsce • rozróżnia charakterystyczne miejsca, obiekty w poznanych regionach Polski • wykazuje zainteresowanie aktualnymi wydarzeniami z życia kraju (znaczące akcje społeczne, święta narodowe, szczególne wydarzenia społeczne itp.)
• stwarzanie sytuacji sprzyjających budzeniu zainteresowań warunkami życia i zwyczajami ludzi innych państw Europy/świata	• gromadzenie informacji na temat Europy/świata (ciekawostki, mapy, zdjęcia, ilustracje, foldery, filmy sprzyjające poznawaniu charakterystycznych cech Europy/świata), dostrzeganie miejsca Polski na tle Europy (mapa, Unia Europejska)	• wykazuje zainteresowanie symbolami narodowymi, tradycjami, elementami kultury wybranych państw europejskich/świata

	• poznanie wybranych państw europejskich/świata przystępnych ze względu na zainteresowania, poznawaną literaturę dziecięcą, odwiedziny bliskich itp. (flaga, stolica, atrakcje turystyczne, charakterystyczny ubiór, tańce narodowe, ciekawostki) • dostrzeganie podobieństw i różnic w charakterystycznym ubiorze, języku, zwyczajach innych kultur itp. • rozumie potrzebę akceptowania odmienności ludzi innych kultur • udział w zabawach dziecięcych inspirowanych kulturą innych narodowości • poznawanie literatury dziecięcej innych narodowości	• wie, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej • rozumie potrzebę akceptowania odmienności ludzi innych kultur
• uświadamianie roli przyrody w życiu człowieka • wyrabianie poczucia odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze	B. Budowanie poczucia więzi ze środowiskiem przyrodniczym • współudział w tworzeniu kącika przyrody nieożywionej gromadzenie w nim eksponatów przywiezionych z wakacji, wycieczek i spacerów (różne kamienie, sól kamienna, węgiel itp.) – dostrzeganie bogactwa przyrody nieożywionej, poznawanie jej roli i znaczenia w życiu człowieka • gromadzenie szerszych informacji na temat świata przyrody, poznanie przyrody w różnych ekosystemach (łąka, las, park, sad) w tym bezpośrednie doświadczenie, gromadzenie informacji dostępnych w literaturze mediach – tworzenie albumów, prostych zielników, realizacja projektów, np. „Łąka”, „Las”, porównywanie poznanych ekosystemów, poznanie roślin i zwierząt chronionych, roślin jadalnych i niejadalnych, roślin użytkowych i szkodliwych, szkodników roślin itp., zasad bezpiecznego kontaktu ze światem fauny i flory • doświadczenia w poznawaniu roślin występujących w wybranych ekosystemach na przestrzeni różnych pór roku (park, las, sad, łąka) – rozróżnianie poznanych gatunków drzew i ich owoców (las/park: dąb – żołędzie, kasztanowiec – kasztany; sad: jabłoń – jabłka, śliwa – śliwka itp.), podejmowanie prób rozróżniania kształt liści poznanych gatunków drzew, itp. • kontynuowanie obserwacji (bezpośrednio lub za pośrednictwem zdjęć, filmów) zmian w przyrodzie na przestrzeni pór roku, w tym towarzyszących im zachowań ludzi związanych z odpowiedzialnością za świat fauny i flory, współudział w prostych pracach ogrodniczych • aktywny udział w prowadzeniu kącika przyrody z uwzględnieniem pór roku – pielęgnowanie posadzonych i zasianych roślin obserwowanie ich wzrostu (rozróżnianie podstawowych części roślin – korzeń, łodyga, liść, kwiat, owoc) • pielęgnowanie roślin doniczkowych podczas pełnienia roli dyżurnego (systematyczne podlewanie kwiatów, wycieranie kurzu z liści, usuwanie obumarłych części) • udział w wycieczkach do cieplarni, ogrodu botanicznego – obserwowanie znanych i egzotycznych roślin • kontynuowanie doświadczeń w poznawaniu zwierząt żyjących w różnych środowiskach – udział w wycieczce do zoo	• rozumie znaczenie pojęć <i>przyroda ożywiona/nieożywiona</i> • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>ekosystem</i> • wymienia charakterystyczne cechy poznanego ekosystemu • rozróżnia poznane rośliny i zwierzęta występujące w wybranych ekosystemach (park, las, sad, łąka) • aktywnie uczestniczy w pielęgnacji roślin • rozróżnia podstawowe części rośliny

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
kształtowanie postaw zoologicznych i proekologicznych	- porównywanie warunków życia poznanych zwierząt w różnych środowiskach, w tym zwierząt egzotycznych żyjących w naturalnym środowisku (poprzez oglądanie zdjęć, filmów) - opieka nad zwierzętami w kąciu przyrody, posiadanymi w domu - udział w akcjach ochrony roślin przed szkodnikami - poznawanie w trakcie rozmów i pogadanek: - roślin chronionych - zwierząt pozostających pod ochroną - przestrzeganie podstawowych zasad ochrony przyrody w trakcie wycieczek i spacerów (nie hałasujemy, aby nie spłoszyć zwierząt, szanujemy rośliny, nie zrywamy roślin chronionych, porządkujemy teren i zbieramy śmieci po wycieczce) - dostrzeganie niewłaściwych zachowań w stosunku do przyrody w sytuacjach życia codziennego oraz podczas analizy zachowań bohaterów literatury dziecięcej, filmów – wskazywanie prawidłowych postaw - podjęmowanie działań związanych z dbałością o rośliny i zwierzęta (pielegnacja roślin, dokarmianie zwierząt, obowiązki związane z posiadaniem zwierzęcia pod opieką) - podjęmowanie działań związanych z ochroną środowiska (np. oszczędne korzystanie z wody, segregacja odpadów, udział w akcjach typu „Dni Ziemi”)	- charakteryzuje poznane zwierzęta (wygląd, zwyczaje, potrzeby i warunki życia) - podjęmuje działania związane z opieką nad zwierzętami - rozumie, że każdy powinien dbać o środowisko przyrodnicze - rozróżnia poznane rośliny i zwierzęta chronione - przestrzega podstawowych zasad ochrony przyrody - rozróżnia akceptowanie i nieakceptowane formy zachowań w stosunku do świata przyrody - podjęmuje działania związane z dbałością o środowisko przyrodnicze
- doskonalenie umiejętności obserwowania zjawisk występujących w przyrodzie - doskonalenie umiejętności wnioskowania na podstawie zgromadzonych informacji o sytuacji pogodowej	- rozszerzanie doświadczeń dziecka 5-letniego – kontynuowanie obserwacji: - jesiennej pogody – charakteryzowanie towarzyszących jej zjawisk atmosferycznych (wiatr, mgła, chmury, deszcz): - udział w zabawach badawczych, np. „Powietrze wokół nas” (doświadczenie i eksperymentowanie podczas odkrywania właściwości powietrza w tym zjawiska powstawania wiatru – dostrzeganie m.in., że powietrze można „złapać”, „ścisnąć”/sprężyć, rozprężane przesuwając przedmioty, ogrzane unosi się do góry), udział w zabawach badawczych np. „Skąd się bierze deszcz?” (poznawanie m.in. zjawiska parowania i skraplania się wody) – poszukiwanie sposobów wykorzystania zdobytych doświadczeń w życiu codziennym przez człowieka, dostrzeganie możliwości ich wykorzystania przez siebie - zimowej pogody – charakteryzowanie towarzyszących jej zjawisk atmosferycznych (śnieg, szron, lód): - udział w zabawach badawczych, np. „Kto wytwarzał śnieg i lód?” (doświadczenie i eksperymentowanie podczas odkrywania zjawiska powstawania śniegu i lodu oraz dostrzeganie ich właściwości) – poszukiwanie sposobów wykorzystywania zdobytych doświadczeń w życiu codziennym przez człowieka, dostrzeganie możliwości ich wykorzystania przez siebie	- posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych - charakteryzuje zjawiska atmosferyczne występujące w różnych porach roku - rozumie przyczyny powstawania zjawisk przyrodniczych odkrytych w trakcie doświadczeń

	– wiosennej pogody – opisywanie towarzyszących jej zjawisk atmosferycznych – interpretowanie przysłów „W marcu jak w garncu”, „Kwiecień – plecień bo przeplata, trochę zimy, trochę lata” • udział w zabawach badawczych, np. „Dlaczego na wiosenne wycieczki warto zabrać kalosze?” (m.in. doświadczanie i eksperymentowanie podczas odkrywania zjawiska rozpuszczalności ciał w wodzie – dostrzeżenie dylatacji na piasku szybciej „znikają” kałuże, a na glinie wolniej, co możemy rozpuścić w wodzie) – poszukiwanie sposobów wykorzystywania zdobytych doświadczeń w życiu codziennym przez człowieka, dostrzeżenie możliwości ich wykorzystania przez siebie – letniej pogody i towarzyszących jej zjawisk atmosferycznych – charakteryzowanie towarzyszących jej zjawisk atmosferycznych (burza, tęcza): • udział w zabawach badawczych, np. „Co wspólnego ma burza z elektrycznością?” (m.in. doświadczanie i eksperymentowanie podczas odkrywania zjawiska elektryzowania się ciał – poszukiwanie przyczyn przyciągania i odpychania się naelektryzowanych przedmiotów, poznawanie właściwości prądu na przykładach jego bezpiecznych źródeł), udział w zabawach badawczych, np. „Jak wytwarzować tęczę?” – poszukiwanie sposobów wykorzystywania zdobytych doświadczeń w życiu codziennym przez człowieka, dostrzeżenie możliwości ich wykorzystania przez siebie • utrwalanie wiedzy na temat zjawisk pogodowych w zabawach i życiu codziennym: – systematyczne prowadzenie kalendarza pogody, opisywanie pogody za oknem, wymiana doświadczeń w grupie – udział w zabawach pozwalających na wiązanie przyczyny ze skutkiem – dostosowanie planowanych działań do proponowanej prognozy pogody (ubiór, zabezpieczenia otoczenia) – wnioskowanie po analizie czynności bohaterów scenek, ilustracji, jakiej wysłuchali prognozy – eksperymentowanie w podejmowaniu prób przewidywania pogody na co dzień – obserwowanie sprawdzalności swoich przewidywań	• charakteryzuje pogodę za oknem • rozumie dlaczego należy interesować się prognozą pogody
• rozwijanie inteligencji wizualno-przestrzennej • doskonalenie umiejętności rozwiązywania problemów konstrukcyjnych • wdrażanie do bezpiecznego używania narzędzi w trakcie majsterkowania	C. Rozwijanie zainteresowań środowiskiem technicznym • rozwiązywanie problemów konstrukcyjnych podczas eksperymentowania z różnorodnym materiałem (łączenie elementów z sobą na różne sposoby, określanie wytrzymałości i stabilności elementów, sprawdzanie użyteczności wprowadzonych rozwiązań, np. co może się przydać do połączenia elementów poza klejem, pasek papieru jest mniej wytrzymały niż rulonik tego samego papieru, nitka jest mniej wytrzymała niż sznurek, podparcie trzejelementowe jest bardziej stabilne niż dwuelementowe) • stosowanie różnorodnych technik montażowych podczas działalności konstrukcyjno-technicznej i majsterkowania, w tym wykorzystywanie materiału naturalnego	• rozwiązuje problemy konstrukcyjne podczas działalności konstrukcyjno-technicznej i majsterkowania

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
• rozwijanie zainteresowań zdobyciami techniki • wdrażanie do posługiwania się urządzeniami technicznymi zgodnie z ich przeznaczeniem i na miarę możliwości dziecka	• majsterkowanie przy użyciu prostych narzędzi zgodnie z ustalonymi zasadami bezpieczeństwa • tworzenie projektu własnej zabawki, przedmiotu użytkowego i realizowanie go w praktyce – doświadczenie skuteczności zastosowanych rozwiązań konstrukcyjno-technicznych • poznanie świata techniki metodą projektu – udział w projektach edukacyjnych, np. „Poszukiwacze techniki” (np. „Technika w przedszkolu”, „Technika w domu”, „Technika w transporcie”, „Technika w komunikowaniu się”) • dostrzeganie rozwoju techniki w różnych obszarach życia codziennego na miarę swoich możliwości: – dostrzeganie postępu technicznego na przestrzeni lat w środowisku, np. w trakcie przemieszczania się, nawiązywania kontaktów (rozwój środków transportu – pojazdy lądowe, wodne i powietrzne, technologii komunikacyjnej – komunikatory, korespondencja elektroniczna, elektroniczne załatwianie spraw itp.) • samodzielne posługiwanie się wybranymi osiągnięciami techniki (telefon, komputer, projektor) z zachowaniem poznanych zasad bezpieczeństwa • współdziałanie z dorosłymi w obsłudze urządzeń AGD podczas sporządzania posiłków, prac porządkowych	• sprawdza w praktyce zastosowane w swoim projekcie rozwiązania konstrukcyjno-techniczne • wykazuje zainteresowanie zdobyciami techniki • posługiwanie się wybranymi osiągnięciami techniki z zachowaniem poznanych zasad bezpieczeństwa
• wdrażanie do przestrzegania zasad bezpiecznego zachowania w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych • wdrażanie do dbałości o bezpieczeństwo własne i innych oraz odpowiedzialności za własne postępowanie	D. Wdrażanie do świadomego unikania zagrożeń środowiskowych • dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw podczas zabaw i sytuacji zadaniowych na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów – analiza skutków niewłaściwych zachowań i ich wpływu na bezpieczeństwo własne oraz innych, ocena postępowania bohaterów • respektowanie zasad bezpiecznej zabawy obowiązujących w przedszkolu, ogrodzie, na spacerze • podejmowanie działań na rzecz dbałości o bezpieczeństwo własne i innych w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych: – bezpieczne organizowanie swojego czasu wolnego w przedszkolu i poza przedszkolem – przestrzeganie innych przed niewłaściwym zachowaniem – negowanie łamania zasad bezpieczeństwa w sytuacjach życia codziennego – wskazywanie prawidłowych postaw • dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw na drodze na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów – analiza skutków niewłaściwych zachowań na drodze i ich wpływu na bezpieczeństwo własne oraz innych, poszukiwanie właściwych wzorców zachowań	• dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych • przewiduje skutki niewłaściwych zachowań i ich wpływ na bezpieczeństwo własne oraz innych • rozumie potrzebę zgłaszania dorosłym wszelkich zauważonych niebezpieczeństw • respektuje poznane zasady bezpieczeństwa • podejmuje działania na rzecz dbałości o bezpieczeństwo własne i innych w trakcie zabaw i sytuacji zadaniowych • dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa na drodze • przewiduje skutki niewłaściwych zachowań na drodze i ich wpływ na bezpieczeństwo własne oraz innych
• wdrażanie do przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego		

• wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych niebezpieczeństw wynikających z pogody	• gromadzenie doświadczeń metodą projektu podczas projektu edukacyjnego „Bezpiecznie na drodze” • poznanie podstawowych zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego – rozmowy na podstawie historyjek obrazkowych, teatryków, bajek, filmów: – rozumienie znaczenia podstawowych przepisów ruchu drogowego w odniesieniu do pieszych (znaczenie świateł sygnalizatora dla pieszych, funkcja jaką pełni policjant w ruchu drogowym, podstawowe zasady poruszania się po drodze) – rozpoznawanie miejsc wyznaczonych dla pieszych (chodnik, pobocze, przejście dla pieszych – pasy, przejście podziemne i nadziemne, wysepka tramwajowa, przystanek autobusowy) – dostrzeganie potrzeby stosowania elementów odblaskowych podczas poruszania się po drogach poza miastem o zmierzchu i w czasie niekorzystnych warunków atmosferycznych – rozumienie konieczności przestrzegania zasad bezpiecznego podróżowania jako pasażera samochodu osobowego (miejsce w odpowiednim foteliku lub siedzisku ochronnym, zapięcie pasów, zachowanie spokoju w czasie jazdy, by nie przeszkadzać kierowcy) – dostrzeganie konieczności przestrzegania poleceń osoby dorosłej przy korzystaniu ze środków komunikacji publicznej (zajęcie dostępnego miejsca lub trzymanie się poręczy, ustępowanie miejsca osobom uprzywilejowanym, umiarkowany ton rozmów, zachowanie czystości) • ćwiczenia praktycznego stosowania zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego podczas scenek tematycznych i sytuacji życia codziennego (spacery, wycieczki) – podejmowanie w sytuacjach zabawowych i życiu codziennym rozsądnych decyzji	• zna podstawowe zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego • przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa komunikacyjnego
• wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych niebezpieczeństw wynikających z pogody	• dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw pogodowych na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów – rozszerzenie doświadczeń dziecka 5-letniego • ćwiczenia praktycznego stosowania poznanych zasad unikania zagrożeń pogodowych podczas scenek tematycznych i sytuacji życia codziennego (spacery, wycieczki) – podejmowanie w sytuacjach zabawowych i życiu codziennym rozsądnych decyzji	• wyjaśnia, w jaki sposób unikać zagrożeń pogodowych • respektuje poznane zasady unikania zagrożeń pogodowych
• wdrażanie do rozumienia potencjalnych zagrożeń ze świata ludzi, roślin, zwierząt • wyrabianie nawyków świadomego unikania potencjalnych zagrożeń	• dostrzeganie potencjalnych niebezpieczeństw w świecie ludzi, roślin, zwierząt na podstawie obserwacji życia codziennego oraz analizy losów bohaterów opowiadań, bajek, historyjek obrazkowych, filmów – analiza skutków niewłaściwych zachowań i ich wpływu na bezpieczeństwo własne oraz innych – poszukiwanie właściwych wzorców zachowań	• dostrzega potencjalne niebezpieczeństwa w świecie ludzi, roślin i zwierząt • przewiduje skutki niewłaściwych zachowań i ich wpływ na bezpieczeństwo własne oraz innych

Cele ogólne (etapowe)	Doświadczenia dziecka sprzyjające rozwojowi przewidywanych osiągnięć	Przewidywane osiągnięcia (dziecko)
	• świadome unikanie potencjalnych zagrożeń ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt: – informowanie nauczyciela o pojawieniu się osoby nieznajomej w środowisku dzieci (np. na terenie ogrodu przedszkolnego) – przestrzeganie zakazu rozmawiania z osobami nieznajomymi poza sytuacjami szczególnymi, np. prośba o pomoc w sytuacji zagrożenia, podanie informacji o sobie w sytuacji zagubienia się – przestrzeganie zakazu samodzielnego korzystania z określonych urządzeń (np. urządzeń elektryczne) i przedmiotów (np. zapalki) – przestrzeganie zakazu samodzielnego używania środków chemicznych, zażywania leków, próbowania potraw niewiadomego pochodzenia – informowanie dorosłych o pojawieniu się w pobliżu obcego zwierzęcia – przestrzeganie zakazu nawiązywania kontaktów z nieznanymi zwierzętami bez zgody opiekuna – przestrzeganie zakazu zrywania i próbowania owoców oraz innych roślin bez zgody dorosłych – unikanie długotrwałego kontaktu z telewizorem, komputerem – przestrzeganie zakazu samodzielnego i bez ograniczeń korzystania ze stron internetowych, komunikatorów, gier komputerowych • ćwiczenie stosowania poznanych zasad bezpieczeństwa podczas scenek tematycznych i sytuacji życia codziennego (spacery, wycieczki) – podejmowanie w sytuacjach zabawowych i życiu codziennym rozsądnych decyzji	• rozumie potrzebę unikania potencjalnych zagrożeń ze strony świata ludzi, roślin i zwierząt • przestrzega ustalonych norm i zasad bezpieczeństwa
• kształtowanie właściwych postaw w sytuacji zagrożenia	• obserwowanie przeżyć bohaterów bajek, opowiadań, teatrzyków związanych z różnymi zagrożeniami (pozytywne wzorce zachowań – rozszerzanie treści) – analiza postępowań bohaterów • pogadanki na temat zachowań w sytuacjach zagrożenia, analiza procedur postępowania dostosowanych do możliwości i percepcji dzieci (zgłoszenie zagrożenia dorosłym, podporządkowanie się poleceniom dorosłych, oddalenie się z miejsca zagrożenia i wezwanie pomocy znajomości numeru alarmowego 112, dostarczenie roli straży pożarnej, pogotowia ratunkowego, policji w sytuacjach zagrożenia) • ćwiczenie określonych zachowań w sytuacji zagrożenia, np. próbne ewakuacje, ćwiczenia w rozpoznawaniu numeru alarmowego i określaniu informacji jakie należy podać dzwoniąc pod numer alarmowy, ćwiczenia pierwszej pomocy przedmedycznej	• uczestniczy w rozmowach na temat bezpieczeństwa w wyniku obserwowanych zdarzeń • rozumie, że w sytuacjach zagrożenia należy dostosować się do określonych procedur postępowania • wie, jak powinien się zachować w sytuacji zagrożenia • uczestniczy w ćwiczeniach określonych zachowań w sytuacji zagrożenia • zna numer alarmowy

Jak realizować działania z programem

Za punkt wyjścia w wyznaczeniu kierunków działań związanych ze wspieraniem całościowego rozwoju dzieci przyjęto główne umiejętności nauczyciela, warunkujące osiągnięcie sukcesu przez jego wychowanków (odpowiadające etapom wszelkich działań projektowych).

OBSERWACJA I DIAGNOZA PRZEDSZKOLA

Pierwszy krok w działaniach z dziećmi i rodzicami to właściwie organizowana diagnoza wychowanków (wstępna, jak i okresowa), w tym:

- pedagogiczna – dokonywana w zakresie kompetencji nauczycieli przedszkola, realizowana poprzez obserwację przy wykorzystaniu ogólnodostępnych narzędzi diagnostycznych, uzupełniona analizą kart dzieci, wytworów ich pracy, wywiadem z rodzicami. Warto pamiętać, aby w diagnozie uwzględnić analizę podstawowych potrzeb dzieci (piramida potrzeb Masłowa);
- specjalistyczna – przeprowadzona przy współpracy pracowników Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i innych specjalistów.

PLANOWANIE PRACY

Drugi krok to odpowiednie planowanie pracy z uwzględnieniem potrzeb i możliwości wychowanków, jak i profilaktyka tzw. „problemów na wejściu”, które mogą się pojawić w sytuacji adaptacji dziecka w nowym środowisku (jakim niewątpliwie jest dla większości dzieci grupa przedszkolna).

Planowanie działań z dziećmi często rozpoczynamy już przed nowym rokiem szkolnym, dotyczy to, np. działań adaptacyjnych, w ramach których warto zaplanować:

- w okresie poprzedzającym rozpoczęcie zajęć – zajęcia integracyjne dla przyszłych

przedszkolaków i ich rodziców; w okresie maj/czerwiec – dni otwarte, czy też wspólne imprezy środowiskowe, np. festyn rodzinny;

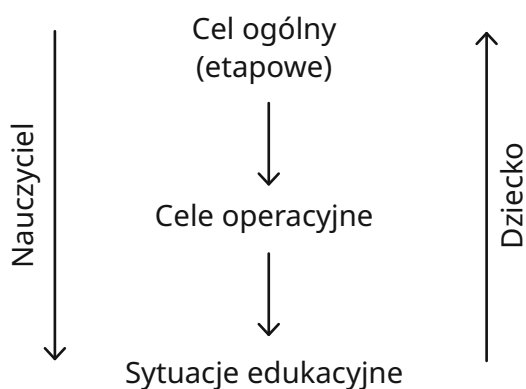
- w ciągu pierwszego miesiąca pracy z dziećmi – integracyjne działania adaptacyjne (dla wszystkich uczęszczających do przedszkola dzieci i ich rodziców);
- w okresie całego roku szkolnego – integracyjne działania międzygrupowe, w tym wspólne zajęcia grup młodszych ze starszymi, jak i wspóluczestnictwo w uroczystościach przedszkolnych, imprezach środowiskowych (dla dzieci, ich rodziców i środowiska lokalnego).

Powyższym działaniom sprzyjać może współpraca z Powiatowymi Urzędami Pracy, stowarzyszeniami, jak i uczelniami wyższymi. Dzięki niej możemy pozyskać stażystów i osoby do przygotowania zawodowego na stanowisko pomoc nauczyciela, wolontariuszy i studentów kierunków pedagogicznych odbywających praktyki. Każda z tych osób jest niezwykle pomocna szczególnie w pierwszych okresach adaptacji dzieci.

Optymalna praca z programem powinna być dobrze zaplanowana w okresowym/miesięcznym planie pracy nauczyciela, harmonogramie tygodniowym i rytmie całego dnia pobytu dziecka w przedszkolu. Rytmiczność i systematyczność realizacji działań nauczyciela z dziećmi daje gwarancję ich skuteczności oraz poczucie bezpieczeństwa naszym wychowankom, szczególnie tym najmłodszym.

Treści edukacyjne ujęte w programie zapisano w taki sposób, aby ułatwiły nauczycielowi planowanie pracy. W poszczególnych grupach wiekowych zastosowano jednakowe obszary i podobne zakresy (stopniowanie trudności), dzięki temu wygodnie możemy odszukać poszczególne zagadnienia nawet w sytuacji, gdy w grupie mamy dzieci na różnych poziomach osiągnięć. Nauczyciel pracujący z niniejszym programem przy okresowym

planowaniu pracy może korzystać z celów ogólnych uwzględnionych w treściach edukacyjnych, jak i wynikających z nich przewidywanych osiągnięć dzieci. Zawarte w programie cele ogólne można uszczegóławiać, np. w momencie planowania konkretnej jednostki metodycznej (np. zajęcia). Pamiętajmy tylko o tym, że precyzowanie celów przebiega od rozpoznania treści celu ogólnego, przez wyprowadzenie z niego celów etapowych, a bezpośrednio z nich celów operacyjnych (ukierunkowanych na dziecko). To te ostatnie służą dopiero organizacji konkretnych sytuacji edukacyjnych oferowanych dziecku. Osiągnięcie celów przez dziecko przybiera kierunek odwrotny. Dziecko uczestnicząc w sytuacjach edukacyjnych osiąga najpierw cele operacyjne, następnie etapowe – zmierzając ku najwyższemu poziomowi celów.

Biorąc pod uwagę powyższe, nauczyciel formułując cele i planując odpowiednie sytuacje edukacyjne, powinien zdawać sobie sprawę z faktu, że to od niego w głównej mierze zależy użyteczność osiągnięć dzieci. W programie przewidziano szereg doświadczeń dziecka sprzyjających rozwojowi jego przewidywanych osiągnięć (niejednokrotnie z przykładami konkretnych sytuacji edukacyjnych) – są one wskazówką dla nauczyciela, w jakim obszarze należy się poruszać organizując doświadczenia dzieci. Sformułowano je w taki sposób, aby nie ograniczały inwencji nauczyciela w doborze konkretnych sytuacji edukacyjnych, dostosowanych do potrzeb i możliwości dzieci.

Planując pracę z dziećmi pamiętajmy, że cele są głównym wyznacznikiem naszego działania. Wybierając je z programu, czy formułując samodzielnie, uwzględniamy diagnozę w zakresie potrzeb i możliwości naszych dzieci. Korzystajmy refleksyjnie z gotowych materiałów. To dobrze wyznaczone cele powinny ukierunkować naszą pracę, a nie gotowy materiał, który może nie uwzględnić warunków w jakich pracujemy, potrzeb dzieci

oraz możliwości nas samych. **Materiały, które posiadamy i zdobędziemy niech staną się jedyną inspiracją do twórczej, samodzielnej pracy. Lepszy skromny plan własny niż bogaty i rozbudowany plan obcy.** Planując bloki tematyczne nie trzymajmy się stereotypowych i funkcjonujących od wielu lat tematów kompleksowych. Blok tematyczny może dotyczyć umiejętności, poznawania siebie, pojęcia, wartości. W zależności od potrzeb może trwać kilka dni, tydzień, dwa tygodnie lub dłużej.

Podstawowa organizacja pracy z dziećmi w przedszkolu zależy od wielu czynników: składu grupy (wiek dzieci), przyjętej koncepcji pedagogicznej przedszkola (np. przedszkole montessoriańskie), maksymalnej liczebności grupy.

Oto proponowane ramowe zagospodarowanie czasu w ciągu dnia w grupie przedszkolnej:

Działania poranne do godz. 8:00:

- schodzenie się dzieci;
- czynności opiekuńcze, porządkowe i organizacyjne;
- konsultacje indywidualne z rodzicami, w tym wsparcie psychologiczne;
- praca stymulacyjno-kompensacyjna i indywidualna realizowana przez nauczyciela;
- organizowanie wielokierunkowej aktywności dziecka w budynku przedszkola: ogólnorozwojowe zabawy indywidualne i zespołowe (tematyczne, konstrukcyjne, integracyjne, prace społeczno-użyteczne i porządkowe na rzecz grupy), zabawy dowolne w kąciakach tematycznych wg zainteresowań dzieci.

Realizacja min. 5 godzin podstawy programowej wychowania przedszkolnego od 8:00–13:00:

- zabawy/ćwiczenia poranne, w tym z wykorzystaniem pedagogiki zabawy (ze szczególnym uwzględnieniem ćwiczeń zapobiegających wadom postawy);
- zabawy i ćwiczenia wprowadzające w tematykę dnia;
- przygotowanie do I posiłku, zabiegi higieniczne, czynności opiekuńcze i samoobsługowe;
- **I posiłek**, czynności higieniczne i porządkowe po zakończeniu I śniadania, czynności w ramach pełnionych dyżurów;
- główne zajęcia wychowawczo-dydaktyczne (**dobór zajęć z zachowaniem zasady przemienności form i metod jak i integracji i korelacji treści programowych**);

- zabawy dowolne w kąciakach tematycznych wg zainteresowań dzieci;
- zabawy ruchowe, zabawy integracyjne;
- organizowanie sytuacji sprzyjających dziecięcej aktywności na świeżym powietrzu;
- przygotowanie do II posiłku, zabiegi higieniczne, czynności opiekuńcze i samoobsługowe;
- **II posiłek**, czynności higieniczne i porządkowe po zakończeniu II posiłku;
- zabawy wyciszające o charakterze relaksacyjnym (dzieci młodsze dłuższy odpoczynek);
- organizowanie wielokierunkowej aktywności dziecka na świeżym powietrzu (spacery, zajęcia rekreacyjno-sportowe, wycieczki, obserwacje przyrodnicze, prace społeczno-użytkowe, w tym ogrodnicze) – wspieranie dziecięcej eksploracji świata, motywowanie do podejmowania samodzielnych działań, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowanie do prowadzenia własnych eksperymentów;
- organizowanie wielokierunkowej aktywności dziecka w budynku przedszkola: ogólnorozwajowe zabawy indywidualne i zespołowe (tematyczne, konstrukcyjne, ruchowe, techniczne, badawcze, integracyjne, gry i zabawy dydaktyczne, działania twórcze, prace społeczno-użyteczne i porządkowe na rzecz grupy), zabawy dowolne w kąciakach tematycznych wg zainteresowań dzieci – wspieranie dziecięcej eksploracji świata, motywowanie do podejmowania samodzielnych działań, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowanie do prowadzenia własnych eksperymentów;
- praca stymulacyjno-kompensacyjna i indywidualna realizowana przez nauczyciela.
- organizowanie sytuacji sprzyjających dziecięcej aktywności na świeżym powietrzu;
- organizowanie wielokierunkowej aktywności dziecka w budynku przedszkola: ogólnorozwajowe zabawy indywidualne i zespołowe (tematyczne, konstrukcyjne, ruchowe, techniczne, badawcze, integracyjne, gry i zabawy dydaktyczne, działania twórcze, prace społeczno-użyteczne i porządkowe na rzecz grupy), zabawy dowolne w kąciakach tematycznych wg zainteresowań dzieci – wspieranie dziecięcej eksploracji świata, motywowanie do podejmowania samodzielnych działań, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowanie do prowadzenia własnych eksperymentów;
- konsultacje indywidualne z rodzicami, w tym wsparcie psychologiczne;
- podsumowanie działań wychowawczo-dydaktycznych w ciągu dnia.

Szczegółowy plan dnia dla danego oddziału uzależniony jest od czasu pracy grupy, możliwości i potrzeb dzieci ustalonych w wyniku wstępnej diagnozy oraz przyjętej przez nauczyciela pedagogicznej koncepcji pracy z grupą. Nauczyciel powinien pamiętać, aby w danym dniu uwzględnić zasady przemienności form i metod pracy, jak i obszar aktywności dziecka.

ROZWIJANIE PLANOWANYCH OSIĄGNIĘĆ DZIECI

Trzeci krok to rozwijanie planowanych osiągnięć dzieci poprzez realizację niniejszego programu, jak i innych programów zawartych w przedszkolnym zestawie wychowania przedszkolnego rozszerzających (w razie potrzeb) jego treść. Realizacja działań z tym programem dopuszcza jego częściową modyfikację w celu dostosowania go do potrzeb i możliwości konkretnych odbiorców. Bogactwo w różnorodności jest często złotym środkiem na osiągnięcie sukcesu, ale pamiętajmy też o tym, żeby zaledwie nie obciążać dziecka. Priorytetem niech będzie rozwinięcie u dziecka gotowości szkolnej, dopiero na tej podbudowie rozwijamy szersze kompetencje naszych wychowanków. Uświadamiamy to ich rodzicom, podkreślamy wagę kompetencji fundamentalnych dziecka, nie bójmy się mówić o nieharmonijnym rozwoju, problemach dziecka, ochronie przed nadmiarem zajęć dodatkowych, nieadekwatnych do jego potrzeb i możliwości.

Działania popołudniowe po godz. 13:00:

- zajęcia dodatkowe organizowane wg potrzeb, w tym rozwijające uzdolnienia, zajęcia religii;
- przygotowanie do obiadu, zabiegi higieniczne, czynności opiekuńcze i samoobsługowe, czynności w ramach pełnionych dyżurów;
- **III posiłek**, czynności higieniczne i porządkowe po zakończeniu III posiłku;
- zabawy wyciszające o charakterze relaksacyjnym;
- praca stymulacyjno-kompensacyjna i indywidualna realizowana przez nauczyciela, działania profilaktyczno-terapeutyczne we współpracy ze specjalistami (psycholog, logopeda, terapeuta pedagogiczny);

ORGANIZOWANIE PROCESU UCZENIA SIĘ

Czwarty krok to właściwe organizowanie procesu uczenia się dzieci z uwzględnieniem nowoczesnych metod i form pracy.

Dążąc do osiągnięcia celów, nauczyciel opracowuje swoją strategię działania, uwzględniając możliwości i umiejętności dziecka. Metody przyjęte w pedagogice przedszkolnej uwzględniają właściwości i etapy rozwoju dziecka na drodze poznawania świata, przyswajania treści i wartości kształtujących jego osobowość. Działania edukacyjne z dziećmi powinny być prowadzone między innymi w formie: zabaw, gier, zajęć zorganizowanych, prac użytkowych, spacerów i wycieczek, uroczystości, kontaktów indywidualnych.

Skuteczności pracy nauczyciela sprzyja stosowanie metod i form bezpośredniej pracy z dzieckiem opartych na przyswajaniu, odkrywaniu, przeżywaniu i działaniu. Nauczyciel powinien organizować takie sytuacje edukacyjne, które aktywizują myślenie dzieci, wyzwalają inwencję, ekspresję twórczą, mobilizują do zastanawiania się, zadawania pytań oraz udzielania na nie odpowiedzi i rozwiązywania problemów. Jeżeli aktywność dziecka zostanie połączona z przeżywaniem i działaniem, wiedza i umiejętności zdobyte tą drogą będą zrozumiałe i trwałe. W niniejszym programie zaproponowano wzbogacanie tradycyjnych metod metodami aktywizującymi, dającymi równe szanse dzieciom niezależnie od preferencji sensorycznych w poznawaniu świata, w tym wykorzystanie m.in.:

- **Dziecięcej Matematyki wg prof. E. Gruszczyk-Kolczyńskiej** – doskonale wykorzystuje możliwości i prawidłowości rozwojowe dziecka. Pozwala mu działać, doświadczać, rozwiązywać problemy, wyciągać wnioski, przewidywać, cieszyć się z każdego działania. Uczy logicznego myślenia, rozwija wyobraźnię. Celem tej metody jest wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci. Wiek przedszkolny jest najlepszym okresem do wspomagania dzieci w rozwoju umysłowym. Efektywność wspomagania rozwoju, a także wyniki edukacji matematycznej zależą od dopasowania treści kształcenia do możliwości intelektualnych dzieci¹⁵.
- **Aktywnego Słuchania Muzyki wg B. Strauss** – opiera się na wykorzystywaniu elementów ruchu,

tańca, gestów, śpiewu, gry na prostych instrumentach perkusyjnych, stwarza dzieciom możliwość zabawy z muzyką, przez co staje ona się lubiana i chętnie słuchana. Dzieci podczas aktywnego słuchania łatwo przyswajają muzykę, obcują z nią i czerpią z niej, co najlepsze: piękno, wrażliwość, pomysłowość, muzykalność, uruchamiają wyobraźnię oraz przełamują opory związane z publicznymi występami. Ta metoda przybliżania dzieciom muzyki daje nauczycielowi możliwość dodania własnych pomysłów do istniejącego już modelu. Dla twórczych nauczycieli jest okazją do stworzenia własnego opracowania wybranego fragmentu muzycznego. W pracy z dziećmi metodą ASM uwzględnia się:

- zabawy i ćwiczenia wstępne;
Zgodnie z zasadą stopniowania trudności – pojawiają się wcześniej, aby przy realizacji ASM dzieci mogły już skupić się bezpośrednio na odbiorze muzyki. Obejmują one: orientację w schemacie własnego ciała; uwrażliwienie na elementy muzyki, ćwiczenie elementów ruchowych wykorzystywanych w ASM podczas zabawy przy muzyce (z elementami tańca rąk, tańca postaci, np. „Balowanie na polanie” do utworu Country Dance); ćwiczenia wprowadzające grę na nowych instrumentach, ćwiczenia w posługiwaniu się nowym przyborem; ćwiczenia przygotowujące do odczytywania i tworzenia partytury graficznej.
 - określony tok metodyczny zajęć, który składa się z 9 opisanych poniżej etapów.
1. Słuchanie utworu – po wysłuchaniu utworu można porozmawiać na temat charakteru muzyki.
 2. Wprowadzenie fabuły – w ramach tego etapu można ułożyć krótkie opowiadanie, bajkę dopasowaną do nastroju muzyki (przedszkolakom taką bajkę może na początku ułożyć nauczyciel).
 3. Wprowadzenie tańca rąk – zgodnie z propozycją B. Strauss opowiedzianą bajkę należy przedstawić ruchem ilustrującym jej treść (można wspomagać ruch słowami). Ważne jest, by ruchy były sugestywne, wyraziste.
 4. Krótki impuls plastyczny – w tym momencie stworzymy z dziećmi proste elementy plastyczne do tańca rąk, postaci, np. duszki nakładane na gumkach recepturkach na dłonie.

¹⁵ Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, Ewa Zielińska, *Dziecięca matematyka. Program dla przedszkoli, klas zerowych i placówek integracyjnych*, WSiP, Warszawa 1999, s. 6.

5. Wspólny taniec rąk.
 6. Taniec postaci.
 7. Instrumentacja – tworzenie orkiestry z dyrygentem na czele. Dyrygent wykonując określone, umowne znaki podaje rytm grania poszczególnych instrumentów (instrumentem może być również nasze ciało). Orkiestra dziecięca realizuje swoje fragmenty, tworząc swoisty akompaniament do odtwarzanego utworu:
 - instrumentacja próbna (przy użyciu niewidzialnych instrumentów, na których „gramy” za pomocą umownych gestów – dopuszczalna w kręgu);
 - instrumentacja właściwa (gramy na przydzielonych instrumentach, wyłącznie w rzędach – ustawienie rzędów w stosunku do dyrygenta od jego lewej strony do prawej, na zasadzie kolejności instrumentów występujących w utworze – dzięki temu dyrygent stojący naprzeciw tak ustawionej orkiestry cały czas ma grających w zasięgu wzroku, a jego gesty kierowane są w bardzo konkretnym kierunku, dzieci natomiast patrząc na dyrygenta, kątem oka dostrzegają kolegów siedzących z przodu, nie rozpraszać się na boki);
 - gra na instrumentach perkusyjnych wg partytury graficznej (każdemu znakowi na partyturze odpowiada konkretny instrument). Partytura musi być czytelna dla dzieci – można wykonać ją na dużym arkuszu papieru z zastosowaniem kolorowych znaków;
 - występ orkiestry w ruchu, np. parada instrumentów w „Marszu Radetzkiego”.
 8. Łączenie elementów.
 9. Pokaz dla szerszego grona (koledzy, rodzice itp.).
 - **Pedagogika zabawy** wg Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA – oparta na wielokierunkowej aktywności dziecięcej, łączy w sobie w szczególności ruch, muzykę, taniec, działania plastyczne i poznawcze. Pedagogika zabawy nie jest dyscypliną naukową lecz symboliczną nazwą metodycznych poszukiwań ułatwiających pracę z grupą, procesem uczenia. Proponuje ona działania dające członkom grupy możliwość rozwoju w atmosferze zaufania, wzajemnej akceptacji, bez względu na wiek i umiejętności, wyzwala aktywność twórczą i ciekawość, ułatwia kontakty z innymi, ze sobą i otaczającą rzeczywistością. Na zajęciach prowadzonych metodami pedagogiki zabawy obowiązują określone zasady:
 - dobrowolność – decydowanie o swojej aktywności w atmosferze wolnej od nakazów; wychowawca jedynie zachęca, zaprasza do uczestnictwa w zabawie;
 - wielopoziomowość komunikacji – świadome porozumiewanie się na poziomie werbalnym i niewerbalnym, rzeczowym (wymiana logicznych i prawdziwych informacji) i emocjonalnym (wyrażanie, odczuwanie, akceptowanie uczuć swoich i innych);
 - unikanie rywalizacji – rezygnacja z podziału na zwycięzcę i przegranych, uczenie współpracy i współdziałania z innymi;
 - różnorodność środków wyrazu – umożliwienie przekazywania treści i emocji poprzez oddziaływanie na różne zmysły;
 - podczas zajęć stosuje się wszystkie media: ruch, dotyk, gest, taniec, malowanie, lepienie oraz pantomimę¹⁶.
- Wszystkie te zasady wzmacniają relacje w grupie, uczą wyrażania uczuć, budują zaufanie do prowadzącego i do całej grupy. Do ciekawszych zabaw należą zabawy z chustą animacyjną, które doskonale wpływają na integrację grupy i wywołują pozytywne emocje.
- **Gimnastyka twórcza R. Labana** – zwana również metodą improwizacji ruchowej. Polega na ruchu podejmowanym zgodnie z własną inwencją, fantazją i doświadczeniem. Zgodnie z tą koncepcją ćwiczenia gimnastyczne powinny mieć formę zadań otwartych, które zapewniają swobodę i możliwość decydowania o sposobie wykonywania ruchu, a tym samym wyrażania swojej indywidualności¹⁷. Podczas zajęć prowadzonych metodą Labana obowiązują następujące zasady:
 - każdy ćwiczący wykonuje zadania ruchowe na swój sposób (bez pokazu);
 - zajęcia prowadzone są w luźno ustawionej grupie, a pozycja wyjściowa do ćwiczeń jest dowolna dla każdego dziecka;
 - elementem towarzyszącym wykonywaniu zadań ruchowych może być rytm i muzyka;
 - tematyka zadań ruchowych dotykająca pięciu zasadniczych tematów:
 - wycucie własnego ciała;

¹⁶ E. Kędzior-Niczyporuk, *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1998, s. 19.

¹⁷ M. Bogdanowicz, B. Kisiel, M. Przasnyska, *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, WSiP, Warszawa 1994, s. 30.

- wycucie ciężaru, siły i czasu;
- wycucie przestrzeni;
- rozwijanie wycucia płynności ruchu i ciężaru ciała w przestrzeni i czasie;
- adaptacja ruchów własnych do ruchów partnera i grupy.
- **Metoda C. Orffa** – kładąca duży nacisk na improwizację i rozwijanie ekspresji, gdzie podstawą muzykowania jest rytm. Głównymi elementami metody są śpiew i gra na prostych instrumentach perkusyjnych (tzw. instrumentarium Orffa, w skład którego wchodzi: bębenki, tamburyny, kołatki, grzechotki, trójkąty, dzwonki melodyczne).
- **Ruch Rozwijający wg W. Sherborne** – system ćwiczeń wywodzący się z naturalnych potrzeb dziecka, zaspakajanych w kontakcie z dorosłymi. Podstawowe założenia metody to rozwijanie przez ruch:
 - świadomości własnego ciała i usprawniania ruchowego;
 - świadomości przestrzeni i działania w niej;
 - dzielenia przestrzeni z innymi ludźmi i nawiązywania z nimi bliskiego kontaktu.

Kategorie ruchu w metodzie ruchu rozwijającego:

- ruch prowadzący do poznania własnego ciała;
- ruch kształtujący związek jednostki z otoczeniem fizycznym – ruch wiodący do wytworzenia się związku z drugim człowiekiem;
- ruch prowadzący do współdziałania w grupie;
- ruch kreatywny¹⁸.
- **Metoda Dobrego Startu prof. M. Bogdanowicz** – należy do metod wspomagania rozwoju psychomotorycznego, edukacji i terapii, angażujących uczenie się wielozmysłowe: wzrokowo-słuchowo-dotykowo-kinestetyczno-ruchowe oraz funkcje językowe i wykonawcze. Jej celem jest kształtowanie mowy, przygotowanie dzieci do nauki czytania i pisanie, uczenie rysowania, poznawanie liter i cyfr. Służy do aktywizowania rozwoju funkcji psychomotorycznych i ich integracji oraz korygowania zaburzeń tego rozwoju, co stwarza warunki

prawidłowego procesu uczenia się. Wspiera rozwój dziecka poprzez rehabilitację psychomotoryczną i edukację z zastosowaniem polisensorycznego uczenia się.

- **Zabawy fundamentalne** – to program wspomagania rozwoju dzieci w wieku od 0 do 6 lat. Jedną z podwalin programu jest teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardniera, wg której człowiek posiada 8 rodzajów inteligencji: językową, logiczno-matematyczną, muzyczną, przestrzenną, interpersonalną, intrapersonalną, ruchową i przyrodniczą. Każdą z nich można rozwinąć nawet u najmłodszych dzieci.
- **Kinezylogia edukacyjna P. Dennisona** – to kanon podstawowych ćwiczeń, które autor nazwał gimnastyką mózgu. Jest to system szybkich, atrakcyjnych, podnoszących energię ciała ćwiczeń. Kinezylogia edukacyjna uczy i pokazuje w praktyce możliwości wykorzystania naturalnego ruchu fizycznego, niezbędnego do organizowania pracy mózgu i ciała w celu rozszerzania własnych możliwości. Jest ukierunkowana na ćwiczenie obu półkul mózgowych, oparta przede wszystkim na ruchu naprzemiennym i ruchu jednostronnym¹⁹.
- **Metody aktywizujące:** twórczego rozwiązywania problemów, tworzenia i definiowania pojęć hierarchizacji, dyskusyjne, pracy we współpracy, ewaluacyjne dostępne możliwościom dzieci, np. proponowane przez J. Krzyżewską, w tym metoda projektu.

Realizacja programu nie zakłada konieczności korzystania z obudowy dydaktycznej dla dzieci i nauczyciela, jak i nie zawiera ku temu przeciwskazań. Program jest opisem sposobu realizacji celów wychowania oraz treści nauczania ustalonych w podstawie programowej, swoistą koncepcją pracy, dzięki której nauczyciel może usystematyzować swoje działania i poddać je ewaluacji. To na jego podstawie planuje się szczegółowe działania z dziećmi. Wszelkie publikacje pomocnicze na rynku wydawniczym pomagają młodym nauczycielom na rozwinięcie własnego warsztatu pracy, a tym bardziej doświadczonym – na jego wzbogacanie. Każda obudowa dydaktyczna jest bogatą skarbnicą pomysłów, zapisem doświadczeń praktyków, którzy znaleźli klucze do sukcesu Jasia, czy

¹⁸ M. Bogdanowicz, B. Kisiel, M. Przasnyska, *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, WSiP, Warszawa 1994, s. 11.

¹⁹ Dennison Paul E. Dennisin Gail, *Kinezylogia edukacyjna dla dzieci: podstawowy podręcznik kinezylogii edukacyjnej dla rodziców i nauczycieli*, Międzynarodowy Instytut Neurokinezylogii Rozwoju Ruchowego i Integracji Odruchów, Warszawa 2003, s. 81.

Małgosi, ale nie znali naszego Darusia i Ani. Każdy pomysł jest cenny, aby znalazł się w naszej skrzyni skarbów, do której sięgniemy podczas pracy z dziećmi pod warunkiem, że zrobimy to świadomie. Pamiętajmy, że wszelkie propozycje kierowane przez autorów publikacji pomocniczych, są wypadkową ich doświadczeń i należy je dostosować do potrzeb konkretnych dzieci, z którymi w tym momencie przyszło nam wyruszyć w wędrowkę na ścieżce edukacji przedszkolnej. Podobnie podejźmy do oferty pakietów edukacyjnych dla dzieci. Obudowa dydaktyczna oferowana na rynku może być jednym ze środków dydaktycznych wzbogacających naszą pracę. Z pewnością ułatwi organizację i realizację niektórych działań (otrzymamy atrakcyjne kolorowe pomoce dla każdego dziecka – naklejki, wypychanki, które będą konkurencyjne dla wszelkiego rodzaju „kserówek”). Pamiętajmy jednak, żeby pakiet edukacyjny nie stał się wyznacznikiem kierunku realizacji działań z dziećmi. Na kartach pracy nie można poznać

świata, a dziecko w wieku przedszkolnym poznaje go przecież przez doświadczenie, najlepiej wielozmysłowe – złotym środkiem będzie tu umiar i bezpieczeństwo w różnorodności.

EWALUACJA, AUTOREFLEKSJA I SAMOOCENA

Piąty krok to ewaluacja, autorefleksja i samoocena – planując pracę po diagnozie wstępnej jak i okresowej, systematycznie dokonujemy analizy bądź ewaluacji naszych działań, szukając nowych skutecznych rozwiązań i kierunków własnego rozwoju.

I w ten oto sposób cykl naszej pracy dobiega końca, jak i zaczyna się na nowo kolejny etap pracy z nadzieją, że zarówno dzieci, jak i ich rodzice oraz wszyscy współpracujący z nami na rzecz dziecka dadzą nam odczuć, że idziemy w dobrym kierunku.

Gotowość szkolna dziecka

Zakończenie etapu wychowania przedszkolnego to czas szczególnie ważny w życiu młodego człowieka. Jest to moment przełomowy dla dziecka związany z pożegnaniem znanego miejsca – przedszkola, a wkroczeniem w nowe, szkolne środowisko. Przejście dziecka z roli przedszkolaka do roli ucznia nie jest łatwe. Wymaga sporo czasu i wysiłku, gdyż ściśle wiąże się z koniecznością odnalezienia się w tej nowej rzeczywistości edukacyjnej. To czas, który wiąże się również z określonymi wymaganiami rozwojowymi kryjącymi się pod pojęciem gotowości szkolnej dziecka.

KOMPONENTY GOTOWOŚCI SZKOLNEJ

Gotowość szkolną należy rozumieć jako osiągnięcie przez dziecko najkorzystniejszego poziomu rozwoju fizycznego, intelektualnego, społecznego i emocjonalnego, żeby mogło ono sprostać wymaganiom stawianym przez szkołę. Dziecko powinno być na takim poziomie rozwoju, aby opanowało wiadomości, umiejętności i nabyło nawyki określone w programie nauczania. Bardzo ważną kwestią jest także umiejętność przystosowania się do nowego środowiska, grupy rówieśniczej, radzenia sobie z porażkami i sukcesami. Wychowanek powinien posiadać umiejętność współpracy zarówno z rówieśnikami, jak i z nauczycielami. Umożliwi mu to aktywny udział w życiu szkoły i klasy.

ŚRODOWISKO SPOŁECZNE A DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNA

Dojrzałość szkolna jest efektem procesu rozwojowego, w którym znaczącą rolę odgrywają oddziaływania środowiskowe. Wpływ środowisk, w których dziecko wzrasta, rozwija się, a przede wszystkim wskazywanie właściwych wzorców i norm zachowania ma duże znaczenie w osiągnięciu dojrzałości szkolnej. Im lepsza, wieloaspektowa stymulacja rozwojowa, tym lepsze funkcjonowanie dziecka w szkole.

Okres przedszkolny odgrywa ważną rolę dla stworzenia fundamentu opisanych umiejętności. Każda placówka przedszkolna spełnia szereg funkcji: opiekuńczą, diagnostyczną, poznawczą, kształcącą, wychowawczą, a także realizuje wiele zadań, aby w jak najlepszy i najefektywniejszy sposób przyczynić się do rozwoju swoich wychowanków. W osiągnięciu gotowości szkolnej szczególnie ważne są funkcje kształcące i wychowawcze, bowiem działania, które podejmowane są w przedszkolu wpływają na rozwój intelektualny dziecka oraz społeczno-emocjonalny. Tylko właściwe wsparcie wychowanka w tych aspektach znacząco ułatwi start na ścieżce edukacyjnej.

DOJRZAŁOŚĆ EMOCJONALNA – KLUCZ DO SUKCESU

Istotnym elementem gotowości szkolnej jest osiągnięcie przez dziecko odpowiedniego poziomu dojrzałości emocjonalnej. Na dojrzałość emocjonalną składają się bowiem kluczowe umiejętności odgrywające niezwykle istotną rolę w funkcjonowaniu jednostki, we wspieraniu jej rozwoju w procesie poznawczym oraz w procesach adaptacyjnych.

Emocje towarzyszą nam już od pierwszych dni życia. Umiejętności w tym aspekcie dziecko rozwija każdego dnia w kontaktach z osobami, z którymi często i długo przebywa. Umiejętności te rozwijają się podczas różnych form aktywności: zabawowej, edukacyjno-wychowawczej czy społecznej.

Rozwój emocjonalny dziecka jest ściśle związany z jego gotowością szkolną. Dziecko idące do szkoły powinno charakteryzować się takim stopniem rozwoju emocjonalnego i społecznego, który będzie umożliwiał mu kontrolę własnych emocji.

Wychowanek powinien mieć umiejętność radzenia sobie z różnymi porażkami oraz z przewidywaniem niepowodzeń i trudności, które w szkolnej rzeczywistości będą zjawiskiem dość częstym.

Emocje, które przeżywają dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, najczęściej wynikają z ich własnych aktywności oraz ich relacji z innymi rówieśnikami, a także z osobami dorosłymi. Powinny być one dla dziecka również źródłem informacji o sytuacji, w której się znalazł i o poziomie własnej gotowości do podjęcia różnych działań.

O gotowości szkolnej w zakresie rozwoju emocjonalnego możemy mówić wówczas, gdy nasz wychowanek posiada już odpowiedni do swojego wieku poziom równowagi emocjonalnej, a jego reakcje są adekwatne do czynnika, który je wywołał. Poziom i zakres umiejętności absolwenta przedszkola w obszarze emocjonalnym dokładnie określony został w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

Do osiągnięcia tego pułapu powinniśmy dążyć od pierwszych dni pobytu dziecka w placówce. Stymulując rozwój emocjonalny naszych wychowanków, dajmy im możliwość zetknięcia się z porażkami, smutkiem, złością, gniewem czy też stratą. Wdrażajmy dziecko do nazywania emocji i rozumienia ich przyczyn. Wyjaśniajmy, jak sobie radzić z emocjami.

Efektem tych działań powinna być ukształtowana świadomość dziecka, że ma ono prawo do odczuwania szerokiego wachlarza uczuć, że nie ma w nich nic złego, a w razie potrzeby zawsze może liczyć na wsparcie najbliższych. Mając taką świadomość i przekonanie, przedszkolak, a później uczeń, znacznie łatwiej będzie radził sobie w różnych sytuacjach w szkole, jak i poza nią.

Aktywna edukacja – grywalizacja

Dzieci przychodzące do przedszkola są ciekawe świata i chętne do działania. Nauczyciele, chcąc wykorzystać potencjał wychowanków, stosują szereg metod i technik aktywizujących opisanych także w rozdziale 5. W ostatnich latach coraz większą popularnością cieszy się grywalizacja.

CO TO JEST GRYWALIZACJA?

Grywalizacja, określana także jako gryfikacja lub gamifikacja, polega na wykorzystaniu schematu postępowania zapożyczonego z gier komputerowych lub fabularnych, celem zmodyfikowania zachowania ludzi w sytuacjach nie kojarzących się z grą.

Grywalizacja jest dziś niezwykle popularna. Z powodzeniem technika grywalizacji wykorzystywana jest w marketingu, szkoleniach, sprzedaży. Przykładem grywalizacji, w której większość społeczeństwa uczestniczy na co dzień, są różnorodne programy lojalnościowe organizowane przez sieci sklepów.

GRYWALIZACJA W EDUKACJI

Ostatnio grywalizacja zaczęła małymi krokami wkradać się do edukacji. Dostrzeżono w niej bowiem walory: poznawcze, motywacyjne i społeczne.

Stosowanie grywalizacji w edukacji ma na celu:

- zachęcić do zrealizowania wyznaczonego celu edukacyjnego,
- uatrakcyjnić działania edukacyjne,
- zwiększyć zaangażowanie dzieci w zajęcia,
- pozytywnie nastawić dzieci do nauki.

Dodatkowo grywalizacja potrafi przyczynić się do rozwiązania indywidualnych i społecznych problemów wychowanka, a to wszystko przy okazji dobrej zabawy.

Należy zaznaczyć, że samo włączenie gier do zajęć nie jest jeszcze zastosowaniem grywalizacji.

Grywalizacja związana jest ze zmianą struktury zajęcia. Dotyczyć może również czasu, jaki został przewidziany na jego realizację. Przykładem zgrywalizowanych zajęć w wychowaniu przedszkolnym może być realizacja projektu edukacyjnego, czy też zastosowanie metody stacyjnej. Wzbogacenie, dopełnienie tych form fabułą, wyzwania, zadaniami na coraz wyższych poziomach lub zdobywaniem, np. sprawności, na pewno pozytywnie wpłynie na atrakcyjność zajęć, wzbudzi zainteresowanie wychowanków.

Stosując grywalizację w edukacji, należy włączyć w proces uczenia kluczowe elementy gry: zadania, wyzwania, poziomy, punkty, nagrody. Celem takich działań jest efektywne włączenie uczniów do dążenia do zaplanowanego celu.

Należy jednak podkreślić, że powszechnie wykorzystywane w grywalizacji systemy punktów, odznaki, tablice wyników i rankingów są ważne, lecz nie stanowią istoty grywalizacji. W praktyce dają dzieciom poczucie dumy, satysfakcji oraz wskazują ich mocne strony. Stanowią pozytywną motywację do dalszego działania.

KRYTERIA, KTÓRE POWINNA SPEŁNIĆ GRYWALIZACJA:

- wszystkie zaplanowane w zabawie działania zmierzają do realizacji założonego celu,
- zakres tematyczny gry może być dowolny, lecz zadania winne dotyczyć czynności z prawdziwego życia, które normalnie nie są związane bezpośrednio z grami,
- do działań wychowanków powinny być wplecione mechanizmy znane z gier, np.: nagradzanie, osiąganie poziomów, punktacja,
- powinna zwiększać zaangażowanie i motywację dzieci do wykonywania przygotowanych zadań,
- powinna dawać satysfakcję z wykonywania proponowanych czynności.

GRYWALIZACJA A DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNA

Podczas zabaw i zajęć opartych na grywalizacji dzieci rozwijają swoje umiejętności poznawcze i na równi z nimi kształtują swoją postawę i dojrzałość w zakresie rozwoju emocjonalno-społecznego. Pokonując wyzwania, wypełniając misje, osiągając sprawności i rywalizując z rówieśnikami, nabierają pewności siebie, odkrywają swoje mocne strony, uczą się współpracy, zdrowej rywalizacji i radzenia sobie z niepowodzeniami. Dzieci biorą również odpowiedzialność za swoje decyzje

i wybory. Punkty, odznaki i nagrody, które przedszkolaki zdobywają podczas zgrywalizowanych zabaw cieszą, aktywizują je i skłaniają do podjęcia jeszcze większego wysiłku. Wzmacniają one także psychikę wychowanków.

Potencjał grywalizacji w edukacji jest bardzo duży, systematyczne wykorzystywanie tej metody na etapie wychowania przedszkolnego przyniesie niepodważalne efekty w zakresie rozwoju wychowanka we wszystkich obszarach, a co za tym idzie również osiągnięcie przez nie właściwego poziomu dojrzałości szkolnej.

Praca w grupach zróżnicowanych wiekowo a realizacja programu

W wielu przedszkolach tworzone są grupy zróżnicowane wiekowo, tzw. grupy mieszane. Z powodu zbliżającego się niżu demograficznego, a także ze względów gospodarczo-ekonomicznych takie oddziały zaczynają formować się coraz częściej. Praca w grupach mieszanych wiekowo jest wyzwaniem dla nauczyciela. Warto jednak pamiętać, że nawet w grupie przedszkolaków urodzonych w tym samym roku, są dzieci, między którymi jest prawie rok różnicy (dziecko urodzone na początku stycznia i dziecko urodzone na koniec grudnia). Poza tym dochodzą indywidualne możliwości wychowanków. Nawet dzieci urodzone w tym samym roku znajdują się często na różnych poziomach rozwoju. Dlatego warto wykorzystać proponowane w tym rozdziale zasady, metody i formy pracy w codziennej praktyce.

INDYWIDUALIZACJA PRACY

Model edukacji mieszanej jest doskonale znany w placówkach stosujących metodę Marii Montessori. Grupa zróżnicowana wiekowo jest grupą wyjątkową pod względem potencjału jakim dysponuje. Dzieci uczęszczające do takiej grupy są na różnych etapach rozwoju. Dzięki temu mogą się wzajemnie od siebie uczyć. Właśnie funkcjonowanie w takim gronie daje możliwość zbudowania silniejszych relacji i ukształtowania postaw emocjonalno-społecznych.

Praca w grupie mieszanej wymaga od nauczyciela świadomego wprowadzenia modyfikacji w sposobie realizacji zajęć, a także doboru do nich odpowiednich pomocy dydaktycznych. Przede wszystkim należy jednak zwrócić uwagę na planowanie czasu przeznaczonego na naukę i zabawę. Tak, żeby każde dziecko mogło jak najlepiej

wykorzystać swój potencjał i jednocześnie czerpać radość z pobytu w przedszkolu.

Prowadzenie grupy mieszanej w sposób szczególny wymaga od nauczyciela indywidualizacji pracy. Nauczyciel nie powinien prowadzić zajęć głównych w taki sposób, że wszyscy wykonują te same ćwiczenia. Warto podzielić grupę na podgrupy i organizować zajęcia na dwóch lub trzech poziomach. Ponadto należy pamiętać, że proces dydaktyczno-wychowawczy w grupie przebiega ciągle, w każdej sytuacji i w każdej chwili przedszkolnego dnia. Taką chwilą jest czas zabawy.

Młodsze przedszkolaki od pierwszych dni pobytu powinny być zapoznawane z zestawem zabawek, który jest dla nich odpowiedni, z którego mogą swobodnie korzystać. Warto także zaznaczyć, które zabawki są dedykowane dla starszych przedszkolaków. Nie jest to równoznaczne z wprowadzeniem całkowitego zakazu zabawy tymi zabawkami, a raczej koniecznością uświadomienia dzieciom starszym możliwości wspólnej zabawy z maluchem, podczas której pełnić będą rolę instruktora.

Przebiegające w ten sposób zabawy są bardzo dobrą okazją do uspołecznienia wychowanków. Dzieci starsze uczą się cierpliwości i wyrozumiałości, rozwijają swoją postawę opiekuńczą. Dla młodszych jest to moment równie ważny, podczas którego wiele się uczą, zaspokajają ciekawość i okazują wdzięczność za uzyskane wsparcie.

PODZIAŁ OBOWIĄZKÓW

Organizując pracę w grupie mieszanej, warto również wdrożyć przemyślane podział obowiązków

i wymagań w zakresie samoobsługi, zabaw, zajęć, dyżurów i prac porządkowych. Inny zakres prac mogą mieć dzieci młodsze, a inny dzieci starsze. Wprowadzone zasady i reguły przedszkolaki powinny przede wszystkim rozumieć, akceptować i stosować. Ważnym zadaniem nauczyciela w tym zakresie jest uświadomienie dzieciom starszym, że nie należy wyręczać maluchów w wykonywaniu czynności, np.: związanych z samoobsługą. Wyręczanie może doprowadzić do tego, że maluchy przyzwyczają się do korzystania z ciągłej pomocy i nie będą podejmować prób samodzielnego wykonania określonych czynności. Warto jasno wskazać i wyjaśnić starszym przedszkolakom, jak pomagać maluchom, nie wyręczając ich w pracy.

Wymagania w zakresie prac porządkowych również należy dostosować do wieku i możliwości dzieci. W tym przypadku również należy zwrócić uwagę starszaków, że pełnią rolę pomocników dzieci młodszych, nie wyręczają ich jednak w obowiązkach.

Bardzo lubianą i chętnie podejmowaną przez dzieci przedszkolne formą prac społeczno-użytecznych są dyżury. Zakres prac podczas dyżurów również powinien uwzględniać możliwości wychowanków. Ważne jest wyjaśnienie dzieciom, na czym polegają dyżury, jaki jest zakres obowiązków dyżurnego w poszczególnych obszarach oraz uświadomienie dzieciom, jakie powinno być ich zachowanie, reakcja na polecenia dyżurnego. Stosując ogólnie znaną prawidłowość, że najlepiej uczymy się od innych, dobrym rozwiązaniem będzie włączanie maluchów do pełnienia obowiązków dyżurnego wraz ze starszymi przedszkolakami, którzy w takiej drużynie spełnią rolę nauczyciela. Dzieci w wieku przedszkolnym są dobrymi obserwatorami. Poprzez obserwację nie tylko poznają świat, ale także uczą się wykonywać różne czynności. Warto więc wykorzystać tę cechę dzieci również w opisaną sytuację.

UCZENIE SIĘ OD SIEBIE NAWZAJEM

Planując zajęcia w grupie zróżnicowanej wiekowo, powinniśmy mieć świadomość, że rozwój dziecka nie zawsze jest adekwatny do jego wieku, a różnice indywidualne często bywają duże. Organizując zajęcia na kilku poziomach bierzmy pod uwagę nie tylko wiek dziecka, ale przede wszystkim ogólny rozwój i zaobserwowane predyspozycje przedszkolaka.

Zajęcia w grupie mieszanej powinny być zróżnicowane, istotny jest bowiem adekwatny dobór treści, środków dydaktycznych i czasu, a to wszystko ze względu na indywidualne możliwości poznawcze i poziom umiejętności każdego wychowanka.

Niektóre zajęcia i zaplanowane czynności możemy zrealizować z całą grupą, różnicując poziom przygotowanego zadania. Przykładem takich zajęć jest aktywność plastyczna, w trakcie której wykonywane są przez dzieci prace o zróżnicowanej trudności (inna tematyka, wielkość płaszczyzny, technika, inne środki plastyczne). Podczas planowania takich zajęć warto również wykorzystywać możliwości uczenia się dzieci od siebie nawzajem. Zaproponujmy im tworzenie wspólnej pracy w małych grupach lub w parze ze starszakiem. Będzie to wspinała okazja do współpracy.

Najwięcej obaw wśród nauczycieli wzbudza organizacja zajęć, których celem jest przygotowanie do nauki czytania. Zajęcia można zorganizować w taki sposób, że w części pierwszej (trwającej około 10 minut), biorą udział wszystkie przedszkolaki z grupy. W tej części warto zaproponować działania, w których aktywnie uczestniczyć będą dzieci młodsze, a ich zadaniem będzie, np.: wysłuchanie opowiadania, rozwiązanie zagadki, wypowiedź na temat pokazanego obrazka, policzenie elementów, a to wszystko dostosowane do ich możliwości percepcyjnych. Kolejną formą organizacyjną, którą powinniśmy zaproponować dzieciom może być zabawa w „kąciku cichej zabawy” lub przy stoliku przy wsparciu pomocy wychowawcy bądź wożnej oddziałowej. Cicha zabawa zorganizowana w tej samej sali i w tym samym czasie, gdy dalej trwa zajęcia, ma dodatkową zaletę – uruchamia się u dzieci uwaga mimowolna. Młodsze przedszkolaki przyglądają i przysłuchują się zajęciu, zdarza się nawet, że podchodzą, aby zobaczyć, co się tam dzieje. W ten naturalny sposób przyswajają nową wiedzę, a nawet umiejętności w zakresie i momencie wybranym przez siebie.

Wszechstronny rozwój i radość dziecka wymagają podjęcia przez każdego nauczyciela ogromnego wysiłku, ciągłej obserwacji, stałej refleksji i poszukiwania coraz lepszych rozwiązań w zakresie planowania i realizacji działań dydaktyczno-wychowawczych, zwłaszcza w grupie zróżnicowanej wiekowo. Należy jednak pamiętać, że podjęty wysiłek zaowocuje, a praca w grupie zróżnicowanej wiekowo może przynieść wiele korzyści dla dzieci.

Współpraca z rodzicami

Środowisko rodzinne i przedszkolne w sposób dominujący wpływają na rozwój dziecka. To w tych miejscach przedszkolak spędza najwięcej czasu, odkrywa świat i prawa nim rządzące, rozwija swoje zainteresowania, odnosi sukcesy i doświadcza niepowodzeń, a także przeżywa radości i smutki.

Zarówno dla środowiska przedszkolnego i rodzinnego nadrzędnym celem jest dobro dziecka. Każdemu rodzicowi, opiekunowi, wychowawcy i nauczycielowi zależy, aby rozwój wychowanka przebiegał harmonijnie, wielokierunkowo, przynosząc zaplanowane efekty. Świadoma i celowa współpraca z rodzicami jest niezbędnym

elementem zapewnienia dziecku wszechstronnego rozwoju.

W tabeli zamieszczonej w tym rozdziale zaprezentowano szeroki zestaw różnorodnych form współpracy z rodzicami przedszkolaków. Stwarzając rodzicom / opiekunom możliwość dobrowolnego uczestniczenia w proponowanych aktywnościach, dajemy im poczucie, że są współgospodarzami placówki oświatowej. Mają wpływ nie tylko na jej funkcjonowanie w środowisku lokalnym, ale przede wszystkim są pełnoprawnymi, świadomymi i czynnymi uczestnikami realizowanego w niej procesu wychowawczo-dydaktycznego.

PRZYKŁADOWY PLAN WSPÓŁPRACY Z RODZICAMI

Forma współpracy	Proponowana tematyka	Cel	Adresaci	Termin realizacji
Grupowe spotkania z rodzicami / opiekunami	realizacja programu adaptacyjnego	Wsparcie rodziców w przygotowaniu dzieci do przedszkola, pomoc w procesie adaptacji nowych przedszkolaków.	rodzice dzieci nowo przyjętych do przedszkola	czerwiec
	organizacja roku szkolnego	Zapoznanie z: • zasadami funkcjonowania przedszkola i poszczególnych grup, • obowiązującymi w placówce procedurami, • realizowanym zestawem programów.	wszyscy rodzice	wrzesień
	Rada rodziców	Współudział w planowaniu pracy placówki i realizacja założeń.	członkowie wybranej Rady rodziców	na bieżąco wg potrzeb
	roczne przygotowanie 6-latków	Dojrzałość szkolna – informacja o stopniu rozwoju fizycznego, intelektualnego, emocjonalnego i społecznego, który umożliwi dziecku prawidłowe funkcjonowanie w szkole. Wyniki wstępnej diagnozy – wskazanie kierunku pracy z dzieckiem. Przekazanie informacji o gotowości szkolnej dziecka 6-letniego.	rodzice dzieci 6-letnich	listopad kwiecień
	uroczystości wynikające z kalendarz imprez przedszkolnych	Integracja społeczności przedszkolnej.	wszyscy rodzice	cały rok, zgodnie z kalendarzem imprez

Forma współpracy	Proponowana tematyka	Cel	Adresaci	Termin realizacji
Grupowe spotkania z rodzicami / opiekunami	warsztaty	Włączanie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy.	rodzice danej grupy	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	zajęcia otwarte dla rodziców	Zapoznanie z metodami i formami pracy z dzieckiem. Umożliwienie obserwacji umiejętności, zachowań i osiągnięć dziecka.	rodzice danej grupy	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
Indywidualne spotkania z rodzicami / opiekunami	konsultacje ze specjalistami	Spotkania z zespołem ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin.	rodzice dzieci wymagających wsparcia zainteresowani rodzice	listopad styczeń cały rok – wg potrzeb
	konsultacje w ramach godzin dostępności	Bieżące informowanie o potrzebach, osiągnięciach i postawach dzieci. Przedstawianie propozycji zmian w funkcjonowaniu grupy / przedszkola.	zainteresowani rodzice	cały rok, zgodnie z wyznaczonym planem
Angażowanie rodziców / opiekunów w działalność na rzecz przedszkola i środowiska lokalnego	akcje edukacyjne i charytatywne	Angażowanie w realizację podjętych przez przedszkole programów i akcji np.: „Cała Polska czyta dzieciom”, „Góra grosza”, „Paczka dla bezdomniaczka”.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	zajęcia i zabawy prowadzone przez rodziców	Włączanie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy: • prezentacja zawodów wykonywanych przez rodziców, • prezentacja swoich pasji, zainteresowań, • czytanie dzieciom.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	przedszkolne konkursy	Włączanie rodziców w proces dydaktyczno-wychowawczy.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym
	pomocne dłonie	Pomoc przy: • organizacji uroczystości i spotkań o charakterze rodzinnym, • pracach gospodarczych.	chętni rodzice	cały rok, zgodnie z zaplanowanym procesem dydaktyczno-wychowawczym i potrzebami doraźnymi
	„Przyjaciel Przedszkola”	Podziękowanie za zaangażowanie rodziców w prace na rzecz przedszkola podczas uroczystej gali związanej z zakończeniem przedszkola przez grupę 6-latków.	aktywni rodzice i pozyskani sponsorzy	czerwiec
Przepływ bieżącej informacji	kątek dla rodziców	Umieszczenie w wyznaczonym miejscu ciekawych artykułów z zakresu psychologii, pedagogiki, porad wspomagających rodziców w procesie wychowania i edukacji własnych dzieci.	wszyscy rodzice	na bieżąco
	grupowa strefa rodzica	Prezentacja założeń pracy wychowawczo-dydaktycznej w obrębie danego miesiąca. Wystawa prac dzieci.	rodzice danej grupy	na bieżąco
	strona internetowa placówki	Wiadomości, ciekawostki i fotorelacje z bieżącej pracy przedszkola.	wszyscy rodzice	na bieżąco
	komunikatory internetowe	Informacje i komunikaty dotyczące danej grupy.	rodzice danej grupy	na bieżąco

BIBLIOGRAFIA

- Al-Khamisy D., *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2006
- Bogdanowicz M., *Metoda dobrego startu*, WSiP, Warszawa 1989
- Bogdanowicz M., *Piosenki do rysowania, czyli Metoda Dobrego Startu dla najmłodszych*, Wydawnictwo Fokus, Gdańsk 1996
- Bogdanowicz M., Kisiel B., Przasnyska M., *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, WSiP, Warszawa 1994
- Brejnak W., *Czy Twój przedszkolak dojrzał do nauki?*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2006
- Brzezińska A. I., Czub M., Kaczan R., *Dziecko przedszkolne. Jak jest? Jak możemy wspierać jego rozwój?*, IBE, Warszawa 2013
- Brzezińska A., Burtowy M., *Psychopedagogiczne problemy edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1992
- Chobocka E., *Rozwój sprawności ruchowej*, w: *Obserwacja dziecka w przedszkolu*, Al-Khamisy D. (red.), Raabe, Warszawa 2005
- Cieszyńska J., *Nauka czytania krok po kroku: jak przeciwdziałać dysleksji*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2001
- Czub M., *Diagnoza funkcjonowania społeczno-emocjonalnego dziecka w wieku od 1,5 do 5,5 lat*, IBE, Warszawa 2014
- Demel G., *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, WSiP, Warszawa 2004
- Dmochowska M., *Zanim dziecko zacznie pisać*, WSiP, Warszawa 1991
- Dorance S., *Zajęcia twórcze w przedszkolu*, tłum. J. Zajac i T. Zielińska, Cyklady, Warszawa 1997
- Dudzińska I., (red.) *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1983
- Dyner W. J., *Zabawy tematyczne w domu i przedszkolu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1989
- Dziamka D., Buchnat M., *Program wychowania przedszkolnego. Zbieram, poszukuję, badam*, Nowa Era, Warszawa 2017
- Frostig M., Horne D., *Wzory i obrazki. Program rozwijający percepcję wzrokową*, PTP, Warszawa 1989
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002
- Gołębniak D. B., *Uczenie metodą projektów*, WSiP, Warszawa 2002
- Góralczyk E., *Moje dziecko w szkole. Poradnik dla rodziców i wychowawców*, CMPPP, Warszawa 2008
- Gniewkowski W., Włażnik K., *Wychowanie fizyczne*, WSiP, Warszawa 1985
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Skura M., *Skarbiec matematyczny. Poradnik metodyczny klasa 0 i klasy I–III*, Nowa Era, Warszawa 2008
- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa 1994
- Gruszczyk-Kolczyńska E., (red.) *Starsze przedszkolaki. Jak skutecznie je wychowywać i kształcić w przedszkolu i w domu*, Bliżej Przedszkola, Kraków 2016
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dwulatki i trzylatki w przedszkolu. Jak świadomie je wychowywać i uczyć*, Bliżej Przedszkola, Kraków 2012
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka – dwadzieścia lat później. Książka dla rodziców i nauczycieli starszych przedszkolaków*, Bliżej Przedszkola, Kraków 2015
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Książka dla rodziców i nauczycieli*, WSiP, Warszawa 1997
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Metodyka i scenariusze zajęć z sześciolatkami w przedszkolu, w szkole i w placówkach integracyjnych*, WSiP, Warszawa 2000
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Program dla przedszkoli, klas zerowych i placówek integracyjnych*, WSiP, Warszawa 1999
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków: książka dla rodziców, terapeutów i nauczycieli przedszkola*, WSiP, Warszawa 2008
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie dzieci w rozwoju do skupiania uwagi i zapamiętywania*, WSiP, Warszawa 2004
- Guz S., *Edukacja przedszkolna w okresie przemian*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 1996
- Guz S., *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 2001
- Guz S., *Rozwój i edukacja dziecka. Szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005

- Helm J. H., Katz L. G., *Mali badacze metoda projektu w edukacji elementarnej*, CODN, Warszawa 2003
- Hurlok E., *Rozwój dziecka*, PWN, Warszawa 1985
- Janiszewska B., *Diagnoza dojrzałości szkolnej u progu klasy 1. Karty ćwiczeń*, WSiP, Warszawa 2009
- Jurek A., *Rozwój dziecka a metody nauczania czytania i pisanie*, Harmonia Universalis, Gdańsk 2012
- Kaja B., *Zarys terapii dziecka: metody psychologiczne i pedagogicznej pomocy wspomagającej rozwój dziecka*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1995
- Kamińska K., *Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym*, WSiP, Warszawa 1999
- Kielar-Turska M., *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, w: *Psychologia rozwoju człowieka*, T. 2, *Charakterystyka okresów życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000
- Kielar-Turska M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, WSiP, Warszawa 1992
- Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, Polski Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005
- Kopała J., Tokarska E., Kordos E., *Program wychowania przedszkolnego*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 2016
- Kozik M., *Dzieci niepełnosprawne czekają*, Raabe, Warszawa 1998
- Koźniewska E., Matuszewski A., Zwierzyńska E., *Skala Gotowości Szkolnej – podręcznik*, CMPPP, Warszawa 2006
- Koźniewska E., Matuszewski A., Zwierzyńska E., *Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5): obserwacyjna metoda dla nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2010
- Krauze-Sikorska H., *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006
- Kwiatowska M. (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, red. M. Kwiatowska, WSiP, Warszawa 1985
- Majchrzak I., *Wprowadzenie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995
- Małyńska M., *Twoi uczniowie mistrzami w czytaniu: trening umiejętności*, WSiP, Warszawa 2009
- Muchacka B., *Zabawy badawcze w edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 2002
- Mystkowska H., *Rozwijanie mowy i myślenia dzieci w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Warszawa 1991
- Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999
- Nowik J., *Kształcenie matematyczne w edukacji wczesnoszkolnej poradnik dla nauczyciela*, Wydawnictwo Nowik, Opole 2011
- Ochendusko J., *Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela*, WOM, Bydgoszcz 1997
- Oszwa U., *Rozwój i ocena umiejętności matematycznych dzieci sześciolletnich*, CMPPP, Warszawa 2006
- Owczarek S., *Gimnastyka przedszkolaka*, WSiP, Warszawa 2001
- Pankowska K., *Edukacja przez dramę*, WSiP, Warszawa 1997
- Parczewska T., *Edukacja ekologiczna w przedszkolu. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009
- Partyka M., *One są wśród nas. Dziecko zdolne*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 2000
- Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, WSiP, Warszawa 1992
- Rośłowski B., *Nauka czytania i pisanie*, GLOTTISPOL, Gdańsk 1993
- Sachajski E., *Uczymy poprawnej wymowy*, WSiP, Warszawa 1991
- Skura M., Lisicki M., Sumińska D., *Przed progiem. Jakie umiejętności są potrzebne do rozpoczęcia nauki w pierwszej klasie i jak je rozwijać?*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2014
- Sochacka K., *Rozwój umiejętności czytania*, Trans Human, Białystok 2004
- Soida D., *Bądź mistrzem i przyjacielem, czyli edukacja ekologiczna na wesoło*, Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Kraków 1996
- Waloszek D., *Mędzy przedszkolem a szkołą. Rozważania o gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2014
- Waloszek D., *Pedagogika przedszkolna, metamorfoza statusu i przedmiotu badań*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2006
- Waloszek D., *Nauczyciel i dziecko. Organizacja warunków wychowania*, ODN, Zielona Góra 1998
- Waloszek D., *Program w edukacji dzieci. Geneza, istota, kryteria*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2005
- Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, WSiP, Warszawa 1995
- Wilgocka-Okon B., *Gotowość szkolna dzieci sześciolletnich*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2003
- Włoch S., (red.), *Edukacja przedszkolna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006
- Zaorska Z., *Pedagogika zabawy – Metodyka pracy z grupą*, w: *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy*, red. E. Kędzior-Niczyporuk, KLANZA, Lublin 1998
- Żebrowska M., (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, PWN, Warszawa 1982
- Żyłka K., *Praktyczne wykorzystanie metody aktywnego słuchania muzyki klasycznej w szkole podstawowej. Metoda Batii Strauss*, w: *Forum Nauczycieli*, Nr 1, 2002

.....
(miejscowość, data)

Pan / Pani

.....
Dyrektor

.....
(nazwa placówki)

WNIOSEK O DOPUSZCZENIE DO UŻYTKU PROGRAMU NAUCZANIA

Zespół nauczycieli w składzie:

.....
.....
.....
.....
.....

na podstawie art. 22a ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 oraz z 2023 r. poz. 1234 i 2005) wnioskuje o dopuszczenie do użytku programu wychowania przedszkolnego autorstwa Elżbiety Kordas i Ireny Gołdyn, opublikowanego przez wydawnictwo Klett Polska.

Program jest zgodny z podstawę programową wychowania przedszkolnego określoną rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r.

Analiza programu wskazuje, że:

- treści programowe zostały dostosowane do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym,
- wskazane zostały przewidywanych osiągnięcia wychowanków,
- jest on poprawny pod względem merytorycznym i metodycznym.

Wniosek dotyczy roku szkolnego

.....
(podpisy nauczyciela / nauczycieli)

PRZYKŁADOWY PLAN PRACY WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNO-OPIEKUŃCZEJ W PRZEDSZKOLU

I. Cele ogólne: (wybrane bezpośrednio z realizowanego programu wychowania przedszkolnego lub cele etapowe – przy dużym zakresie treściowym celu wybranego bezpośrednio z programu wychowania przedszkolnego zachodzi potrzeba jego uszczegółowienia, wyłonienia celu etapowego. Liczba celów ogólnych zależy od okresu do jakiego opracowany jest plan, a także różnorodności planowanych kierunków działań zapewniających wszechstronny rozwój dziecka).

II. Blok tematyczny: (ich liczba jest uzależniona od zakresu treściowego każdego z nich, jak i okresu do jakiego opracowany jest plan – tydzień, dwa tygodnie, miesiąc).

III.	Oczekiwane rezultaty (przewidywane osiągnięcia dzieci) są wynikiem uszczegółowienia celów ogólnych planu (wiersz I)	OBSZARY I ZAKRESY (np. IA, IIB itp.)	UWAGI
Oczekiwane rezultaty			
IV.	Planowane sytuacje edukacyjne sprzyjające osiągnięciu oczekiwanych rezultatów	OBSZARY I ZAKRESY (np. IA, IIB itp.)	UWAGI
Planowane sytuacje edukacyjne			

W kolumnie **UWAGI** możemy zaznaczać sobie m.in. osiągnięcia dzieci, które z różnych względów nie zostały przez nie opanowane po realizacji zadań edukacyjnych przewidzianych w planie, będą one cenną wskazówką w dalszym planowaniu.

Uwaga: Plan pracy nie musi zawierać form i metod pozwalających na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów (Planowane sytuacje edukacyjne sprzyjające osiągnięciu oczekiwanych rezultatów – wiersz IV), jeśli tak ustalono w placówce, znajdują się one bezpośrednio w zapisie dziennym (dziennik zajęć).

PODSTAWA PROGRAMOWA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO DLA PRZEDSZKOLI, ODDZIAŁÓW PRZEDSZKOLNYCH W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH ORAZ INNYCH FORM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

(Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r.)

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego wskazuje cel wychowania przedszkolnego, zadania profilaktyczno-wychowawcze przedszkola, oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej i innej formie wychowania przedszkolnego, zwanych dalej „przedszkolami”, oraz efekty realizacji zadań w postaci celów osiąganym przez dzieci na zakończenie wychowania przedszkolnego.

Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji.

Zadania przedszkola

1. Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju.
2. Tworzenie warunków umożliwiających dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.
3. Wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.
4. Zapewnienie prawidłowej organizacji warunków sprzyjających nabywaniu przez dzieci doświadczeń, które umożliwią im ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc dzieciom rozwijającym się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony.
5. Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań.
6. Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualność, oryginalność dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie.
7. Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym.
8. Przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. z wykorzystaniem naturalnych sytuacji, pojawiających się w przedszkolu, oraz sytuacji zadaniowych, uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci.
9. Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.
10. Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.
11. Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy.

12. Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.
13. Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju.
14. Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.
15. Systematyczne wspieranie rozwoju mechanizmów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.
16. Organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego – kaszubskiego.
17. Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym nie dotyczy:

1. dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawności sprzężone, jeżeli jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym;
2. dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na inne niż wymienione w pkt 1 rodzaje niepełnosprawności, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59), oraz jeżeli z indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego wynika brak możliwości realizacji przygotowania do posługiwania się językiem obcym nowożytnym ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka.

Osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego

- I. Fizyczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:
 1. zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
 2. wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
 3. spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
 4. komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
 5. uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
 6. inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
 7. wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
 8. wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
 9. wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.
- II. Emocjonalny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:
 1. rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
 2. szanuje emocje swoje i innych osób;
 3. przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;

4. przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
5. rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
6. rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
7. szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
8. zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
9. wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
10. dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
11. dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

III. Społeczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

1. przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
2. odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
3. posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
4. używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
5. ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
6. nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
7. respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
8. obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
9. komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

IV. Poznawczy obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

1. wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
2. wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyrażnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
3. odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
4. rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
5. odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
6. wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
7. eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem,

- reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;
8. wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
 9. czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
 10. wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o Smoku Wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
 11. wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
 12. klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
 13. eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
 14. określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
 15. przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
 16. posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
 17. rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
 18. posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
 19. podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
 20. wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
 21. rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
 22. reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki

i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;

23. reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.

Warunki i sposób realizacji

1. Zgodnie z zapisami dotyczącymi zadań przedszkola nauczyciele organizują zajęcia wspierające rozwój dziecka. Wykorzystują do tego każdą sytuację i moment pobytu dziecka w przedszkolu, czyli tzw. zajęcia kierowane i niekierowane. Wszystkie doświadczenia dzieci płynące z organizacji pracy przedszkola są efektem realizacji programu wychowania przedszkolnego. Ważne są zatem zajęcia kierowane, jak i czas spożywania posiłków, czas przeznaczony na odpoczynek i charakter tego odpoczynku, uroczystości przedszkolne, wycieczki, ale i ubieranie, rozbieranie. Bardzo ważna jest samodzielna zabawa.
2. Przedstawione w podstawie programowej naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uszanowania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się dobrze zorganizowana zabawa, zarówno w budynku przedszkola, jak i na świeżym powietrzu. Naturalna zabawa dziecka wiąże się z doskonaleniem motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu, dlatego organizacja zajęć na świeżym powietrzu powinna być elementem codziennej pracy z dzieckiem w każdej grupie wiekowej.
3. Nauczyciele, organizując zajęcia kierowane, biorą pod uwagę możliwości dzieci, ich oczekiwania poznawcze i potrzeby wyrażania swoich stanów emocjonalnych, komunikacji oraz chęci zabawy. Wykorzystują każdą naturalnie pojawiającą się sytuację edukacyjną prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Sytuacje edukacyjne wywołane np. oczekiwaniem poznania liter skutkują zabawami w ich rozpoznawaniu. Jeżeli dzieci w sposób naturalny są zainteresowane zabawami prowadzącymi do ćwiczeń czynności złożonych, takich jak liczenie, czytanie, a nawet pisanie, nauczyciel przygotowuje dzieci do wykonywania tychże czynności zgodnie z fizjologią i naturą pojawiania się tychże procesów.
4. Przedszkole jest miejscem, w którym poprzez zabawę dziecko poznaje alfabet liter drukowanych. Zabawa rozwija w dziecku oczekiwania poznawcze w tym zakresie i jest najlepszym rozwiązaniem metodycznym, które sprzyja jego rozwojowi. Zabawy przygotowujące do nauki pisania liter prowadzić powinny jedynie do optymalizacji napięcia mięśniowego, ćwiczeń planowania ruchu przy kreśleniu znaków o charakterze literopodobnym, ćwiczeń czytania liniatury, wodzenia po śladzie i zapisu wybranego znaku graficznego. W trakcie wychowania przedszkolnego dziecko nie uczy się czynności złożonych z udziałem całej grupy, lecz przygotowuje się do nauki czytania i pisania oraz uczestniczy w procesie alfabetyzacji.
5. Nauczyciele diagnozują, obserwują dzieci i twórczo organizują przestrzeń ich rozwoju, włączając do zabaw i doświadczeń przedszkolnych potencjał tkwiący w dzieciach oraz ich zaciekawienie elementami otoczenia.
6. Współczesny przedszkolak funkcjonuje w dynamicznym, szybko zmieniającym się otoczeniu, stąd przedszkole powinno stać się miejscem, w którym dziecko otrzyma pomoc w jego rozumieniu.
7. Organizacja zabawy, nauki i wypoczynku w przedszkolu oparta jest na rytmie dnia, czyli powtarzających się systematycznie fazach, które pozwalają dziecku na stopniowe zrozumienie pojęcia czasu i organizacji oraz dają poczucie bezpieczeństwa i spokoju, zapewniając mu zdrowy rozwój.
8. Pobyt w przedszkolu jest czasem wypełnionym zabawą, która pod okiem specjalistów tworzy pole doświadczeń rozwojowych budujących dojrzałość szkolną. Nauczyciele zwracają uwagę na konieczność tworzenia stosownych nawyków ruchowych u dzieci, które będą niezbędne, aby rozpocząć naukę w szkole, a także na rolę poznawania wielozmysłowego. Szczególne znaczenie dla budowy dojrzałości szkolnej mają zajęcia rytmiki, które powinny być prowadzone w każdej grupie wiekowej oraz gimnastyki, ze szczególnym uwzględnieniem ćwiczeń zapobiegających wadom postawy.

9. Nauczyciele systematycznie informują rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego oraz opracowują diagnozę dojrzałości szkolnej dla tych dzieci, które w danym roku mają rozpocząć naukę w szkole.
10. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym powinno być włączone w różne działania realizowane w ramach programu wychowania przedszkolnego i powinno odbywać się przede wszystkim w formie zabawy. Należy stworzyć warunki umożliwiające dzieciom osłuchanie się z językiem obcym w różnych sytuacjach życia codziennego. Może to zostać zrealizowane m.in. poprzez kierowanie do dzieci bardzo prostych poleceń w języku obcym w toku różnych zajęć i zabaw, wspólną lekturę książeczek dla dzieci w języku obcym, włączanie do zajęć rymowanek, prostych wierszyków, piosenek oraz materiałów audiowizualnych w języku obcym. Nauczyciel prowadzący zajęcia z dziećmi powinien wykorzystać naturalne sytuacje wynikające ze swobodnej zabawy dzieci, aby powtórzyć lub zastosować w dalszej zabawie poznane przez dzieci słowa lub zwroty.
11. Dokonując wyboru języka obcego nowożytnego, do posługiwania się którym będą przygotowywane dzieci uczęszczające do przedszkola lub innej formy wychowania przedszkolnego, należy brać pod uwagę, jaki język obcy nowożytny jest nauczany w szkołach podstawowych na terenie danej gminy.
12. Aranżacja przestrzeni wpływa na aktywność wychowanków, dlatego proponuje się takie jej zagospodarowanie, które pozwoli dzieciom na podejmowanie różnorodnych form działania. Wskazane jest zorganizowanie stałych i czasowych kątek zainteresowań. Jako stałe proponuje się kąci: czytelniczy, konstrukcyjny, artystyczny, przyrodniczy. Jako czasowe proponuje się kąci związane z realizowaną tematyką, świętami okolicznościowymi, specyfiką pracy przedszkola.
13. Elementem przestrzeni są także zabawki i pomoce dydaktyczne wykorzystywane w motywowaniu dzieci do podejmowania samodzielnego działania, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowania do prowadzenia własnych eksperymentów. Istotne jest, aby każde dziecko miało możliwość korzystania z nich bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.
14. Elementem przestrzeni w przedszkolu są odpowiednio wyposażone miejsca przeznaczone na odpoczynek dzieci (leżak, materac, mata, poduszka), jak również elementy wyposażenia odpowiednie dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
15. Estetyczna aranżacja wnętrza umożliwia celebrowanie posiłków (kulturalne, spokojne ich spożywanie połączone z nauką posługiwania się sztucami), a także możliwość wybierania potraw przez dzieci (walory odżywcze i zdrowotne produktów), a nawet ich komponowania.
16. Aranżacja wnętrza umożliwia dzieciom podejmowanie prac porządkowych np. po i przed posiłkami, po zakończonej zabawie, przed wyjściem na spacer.

Autorki: Elżbieta Kordos (rozdziały: 1, 3, 4, 5) i Irena Goldyn (rozdziały: 2, 6, 7, 8, 9)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: Marta Jaszcuk

Projekt okładki: Renata Mianowska

Projekt graficzny i opracowanie graficzne: Grzegorz Urawski

© Copyright by Klett Polska sp. z o.o.

Poznań 2024

ISBN 978-83-8339-143-4

1580601

Klett Polska sp. z o.o.

ul. Polska 114

60-401 Poznań

infolinia: 61 626 90 90

e-mail: doradcy@klett.pl

www.klett.pl

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

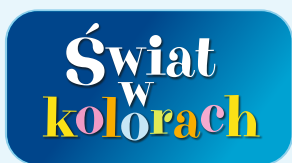
Szanujmy cudzą własność i prawo.

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

Program wychowania przedszkolnego zgodnie z aktualnymi przepisami prawa oświatowego stanowi opis sposobu realizacji celów wychowania oraz treści nauczania ustalonych w Podstawie programowej wychowania przedszkolnego, określonej w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 356).

Na podstawie *Programu wychowania przedszkolnego* zostały opracowane publikacje z serii:

Przyjęte w **Programie** założenia, treści edukacyjne oraz zaproponowane formy i metody pracy ukierunkowano na wszechstronne wspieranie dziecka w zakresie wszystkich obszarów rozwojowych. Idea **Programu** jest wypadkową praktycznych doświadczeń w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym, współczesnych koncepcji pedagogicznych odzwierciedlonych w literaturze pedagogicznej oraz obowiązującego prawa.

www.klett.pl/ksiegarnia

9 788383 391434

Klett Polska sp. z o.o.

ul. Polska 114, 60-401 Poznań

Infolinia: 61 626 90 90, doradcy@klett.pl,

www.klett.pl

